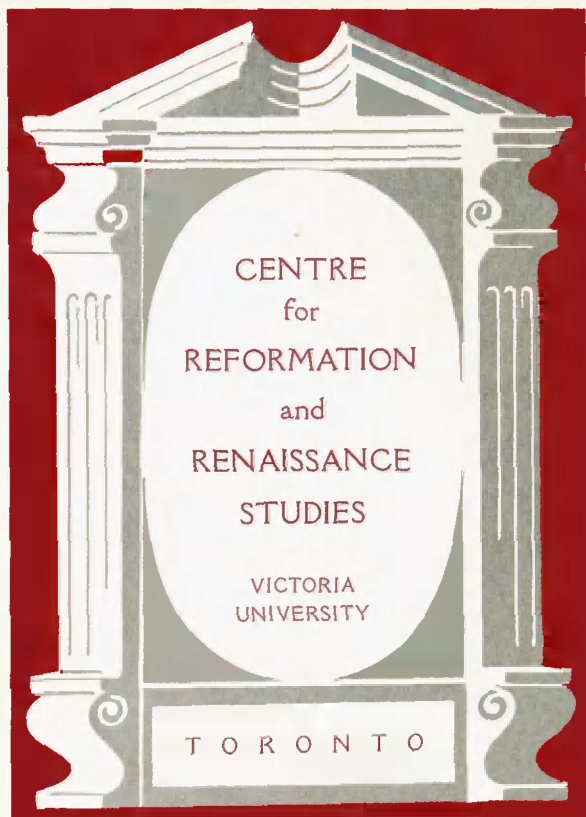

CENTRE
for
REFORMATION
and
RENAISSANCE
STUDIES
VICTORIA
UNIVERSITY
TORONTO

CATALOGUS VAN DE INCUNABELEN IN DE ATHENÆUM-BIBLIOTHEEK TE DEVENTER

CATALOGUS VAN DE INCUNABELEN IN DE ATHENÆUM-BIBLIOTHEEK TE DEVENTER

DOOR

M. E. KRONENBERG

Æ. E. KLUWER — MCMXVII — DEVENTER

INHOUD.

INLEIDING.

In het jaar 1867 gaf A. M. Ledeboer een beschrijving uit van de incunabelen en post-incunabelen in de Deventer Athenaeum-Bibliotheek [1]). Het was de tijd, dat de vroege drukken hier te lande belangstelling begonnen te trekken; Holtrop had met zijn Monuments typographiques (1857—1868) nieuwe banen geopend voor de incunabelstudie, Campbell was bezig zijn Annales voor te bereiden (in 1874 verschenen) en getuigde van zijn belangstelling in Ledeboer's arbeid [2]). De Notices zijn dan ook, naar de toenmalige eischen, een hoogst verdienstelijk werk.

Wanneer ik thans heb gemeend een nieuwe beschrijving van de incunabelen — nu uitsluitend van drukken vóór 1 Januari 1501 — te moeten bewerken, dan is dit geen critiek op mijn voorganger, maar alleen een gevolg van de hooge vlucht, die het incunabelvak in deze halve eeuw heeft genomen. De typen-studie, gegrondvest door Proctor en verder in systeem gebracht door Haebler, maakt het tegenwoordig mogelijk bijna alle ongeteekende incunabelen tot hun drukkers terug te brengen, terwijl, dank zij de uitstekende catalogi, gedurende de laatste twintig jaar in de verschillende landen verschenen, ook de tekstbeschrijving tot een bijna volmaakte nauwkeurigheid is gestegen.

Hoewel de Deventer verzameling van 284 incunabelen [3]) niet groot is, verdient ze zeker een afzonderlijke behandeling, al was 't alleen om 't betrekkelijk groote aantal zeldzame drukken, waarvan er 11—12 zijn, die ik onder alle voorbehoud unica zou willen noemen. Ik blijf me hierbij 't gevaar bewust, dat men heel licht een boek tot unicum kan verheffen, waarvan later meer exemplaren bewaard blijken te zijn. Zoo noemde Campbell in zijn Annales Guido de Columna, Historia destructionis Troiae [Paffraet, c. 1481], hier onder no. 89 beschreven, nog „Seul exemplaire connu"; tusschen de jaren 1907 en 1914 heeft de Berlijnsche Bibliotheek echter een tweede exemplaar weten te bemachtigen. Evenzoo is 't een gewaand unicum van de Utrecht-

---

[1]) A. M. LEDEBOER, *Notices bibliographiques des livres imprimés avant 1525 conservés dans la bibliothèque publique de Deventer* (Dev. 1867).

[2]) Zie voorrede *o. c.*, IX.

[3]) Waaronder een vijftal kleine fragmenten, de nommers 21, 84, 108, 128 en 170bis. De 284 incunabelen zijn aldus verdeeld: 126 Duitsche en Zwitsersche, 68 Nederlandsche, 57 Italiaansche, 21 Belgische en 12 Fransche.

sche Universiteits-Bibliotheek [1]) vergaan, de Vocabula difficilium verborum bibliorum [Paffraet], waarvan een tweede exemplaar te Leipzig is, terwijl het eerste gedeelte van 't boek ook te Deventer aanwezig blijkt (276), gebonden tusschen een ander werk in.

Zulke voorbeelden stemmen tot nederigheid. Evenwel, unica of pseudo-unica, hoogst zeldzaam zijn de volgende incunabelen in ieder geval.

Daar is om te beginnen het zeer merkwaardige blokboek, een Donatus, dat men gerust voor een eenig compleet exemplaar mag houden. De gegevens omtrent Nederlandsche blokboeken zijn nog niet talrijk; mogelijk zal men echter later met behulp van archiefonderzoek ook deze tot hun oorsprong kunnen herleiden. Een tweede beroemd unicum van de Athenaeum-Bibliotheek is de Latijnsche Reinardus Vulpes [Utrecht, Ketelaer en Leempt, c. 1473], vooral bizonder, omdat er geen enkel handschrift of andere druk van bewaard is, zoodat men vóór de herdruk van 1859 alleen uit dit exemplaar deze Reinaert-bewerking kon leeren kennen.

Van belang zijn ook twee plano-drukken, de nos. 206 en 207, Muntplakkaten, gedrukt bij gelegenheid van de muntregeling tusschen Deventer, Kampen, Zwolle en Groningen in 1488. De bibliotheek bezit hiervan zoowel de Deventer uitgave, door Paffraet, als de Zwolsche, door Peter van Os gedrukt [2]).

Verder nog een druk van Paffraet, een Ned.-Lat. woordenboekje, Curia pallacium (96). Dan vijf of zes drukken van Jacob van Breda: mogelijk de twee uitgaven van de Epistola mythologica van Bartholomaeus Coloniensis (40 en 41); de Proverbia communia (226); een grammatisch werkje van Hermannus Torrentinus of van der Beke (261) en een uitgave van Vergilius' Bucolica. Misschien is ook 252 een unicum, de Verba deponentialia, die op naam van Johannes Synthen staan.

No. 238, een Fransche incunabel, de Rubricae totius iuris (Ledru), vond ik nog nergens beschreven, maar 't is heel waarschijnlijk, dat er in Frankrijk meer exemplaren van bewaard zijn, die Pellechet-Polain te gelegener tijd zal opnemen. Wel mag men met grond veronderstellen, dat 277, de Vocabularius ex quo [Keulen, Zell], noch bij Hain, noch bij Voulliéme of anderen beschreven, een eenig exemplaar is. Behalve deze incunabel zijn er nog twee andere Keulsche uitgaven, die niet in Voulliéme's werk over de Keulsche drukkers voorkomen. Ten eerste no. 31, de Auctoritates Aristotelis etc., een druk van Cornelis de Zierikzee en merkwaardig, omdat men behalve een korte vermelding bij Hain, overgenomen van Panzer, in de incuna-

[1]) Nog hiervoor gehouden door J. Alblas, *De Nederlandsche Incunabelen der Universiteitsbibliotheek te Utrecht* in *Het Boek* III ('s-Grav. 1914), 145.

[2]) Beide ontbreken in *Einblattdrucke*, hoewel ze bij CA. voorkomen.

bel-literatuur [1]) geen spoor meer van dit boek vindt. Verder 187 en ook 71, eerst later door Voulliéme bij de Keulsche drukken ingedeeld. Voor de curiositeit vermeld ik, dat 274, evenals 187 vermoedelijk door Johannes de Bel gedrukt, met 't toegevoegde register vollediger is dan de elders beschreven exemplaren.

No. 180, Juvencus, Quattuor evangelia, een druk van Paffraet, komt niet in CA. voor; een tweede exemplaar ervan bevindt zich vermoedelijk in het Capucijnenklooster te Handel (bij Gemert).

De laatste boeken zijn ondertusschen hoofdzakelijk van typografisch belang. Meer literaire en algemeene waarde hebben twee Nederlandsche drukken uit Den Hem, het Breviarium Windeshemense en Sionense (75, 74; 't laatste niet bij Hain of CA. vermeld) en een Bazelsche uitgave, het Diurnale Windeshemense (102). Van het eerste bevindt zich een tweede exemplaar in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, de beide andere zijn, voor zoover ik weet, in Nederland de eenige exemplaren. Op de beteekenis van deze werken voor de kerkgeschiedenis is reeds door Acquoy de aandacht gevestigd [2]).

Een kostbaar werk is ook 148, de eerste Grieksche Homerus-editie (Florence, 1488), waarvan een zeer goed bewaard exemplaar aanwezig is.

Merkwaardig is nog, dat Peter van Os zijn muntordinancie (207) heeft gedrukt op de keerzijde van een misdruk (108), die ons een vrij zeldzaam staaltje geeft van een ongevouwen, onafgesneden plano-blad, gelijk het van de pers kwam (zie facsimile Pl. V). Papier was klaarblijkelijk kostbaar in de middeleeuwen, daarvan getuigen ook twee andere boeken (21 en 167). In beide is een bladzijde, die blank had moeten blijven, bij vergissing bedrukt; de mislukte katern wordt evenwel niet, zooals men verwachten zou, vernietigd, maar bedorven en wel in 't boek gebonden. Een zuinigheid dus, die we zelfs in deze tijden van papiernood nog niet bereikt hebben.

Wat de inrichting van de catalogus betreft, hierbij heb ik voornamelijk gestreefd naar volledige titels en ben dikwijls uitvoeriger geweest dan mijn voorgangers. Wanneer b.v. no. 162 in de overige catalogi, op voorgang van Hain, betiteld wordt: Jamblichus, De mysteriis Aegyptiorum, Chaldaeorum, Assyriorum et alia opuscula geeft dit hoogst gebrekkig de inhoud weer. Wie zal achter zoo'n titel verhandelingen van Priscianus, van Pythagoras, van Xenocrates, etc. etc. vermoeden? Eveneens gaat no. 68 overal door onder de titel van het eerste gedeelte, de Tabula op de Quaestiones in libros Sententiarum van Bonaventura, maar dat het verder de Collectio errorum in Anglia et Parisius condemnatorum

---

[1]) Voorzoover mij bekend; het is niet meer mogelijk van alle incunabelen-catalogi kennis te nemen.

[2]) J. G. R. ACQUOY, *Het Klooster te Windesheim en zijn Invloed* I (Utr. 1875), 211, noot 1 en II (1876), 33, noot 1.

en een anoniem tractaat (van Petrus de Alliaco) bevat, wordt nergens vermeld. De incunabulisten schijnen wel eens te vergeten, dat hun catalogi niet uitsluitend voor vakgenooten zijn samengesteld, maar in de allereerste plaats dienen om de wetenschap zooveel mogelijk van dienst te zijn. Een gunstige uitzondering maak ik voor Collijn's catalogus van Stockholm en voor 't derde en vierde deel van de British Museum Catalogue. Ik ben, evenals zij, uitgegaan van 't principe, dat een titel de heele inhoud moet weergeven; werd deze in een enkel geval te uitvoerig, dan heb ik die na de voorloopige titel vermeld (b.v. in 4, 239 en 260). Voorredes, lofdichten, opdrachten etc. worden op diezelfde plaats aangegeven, en zijn door verwijzingen op de naam van hun auteur gemakkelijk te vinden. Over 't algemeen ben ik met verwijzingen niet karig geweest: een catalogus moet handig in 't gebruik zijn en men heeft er op te rekenen, dat niet iedereen ervaren en vernuftig in 't zoeken is. Beter een wegwijzer te veel dan te weinig; wie het terrein kent, hoeft ze niet te gebruiken.

Om dezelfde reden zijn ook dikwijls de namen van schrijvers bij twee letters vermeld. Ten opzichte hiervan heerscht in de catalogi weinig eenheid; men zou als regel kunnen aannemen, dat middeleeuwsche auteurs naar hun voornamen worden gerangschikt, maar de uitzonderingen zijn talrijk (b.v. Petrus de Alliaco en Thomas de Aquino, vaak op A, Johannes de Turrecremata op T, etc.). Temidden van deze anarchie kan men niet anders doen dan 't gebruik met al zijn onlogische afwijkingen volgen en trachten daarbij door verwijzingen een ieder terecht te helpen.

Waar boeken zijn uitgegeven op naam van verkeerde of twijfelachtige auteurs — in de Middeleeuwen lang geen zeldzaamheid — heb ik deze wel in de titel behouden, maar in een aanteekening op het eind van de beschrijving de authentieke schrijver aangegeven met vermelding van eenige literatuur over 't onderwerp, terwijl in de catalogus op de naam van de laatste een verwijzing voorkomt. Terecht heeft Galle [1]) er op gewezen, dat het incunabelvak moet deelen in de winst van nieuwe wetenschappelijke onderzoekingen en niet altijd achteraan mag blijven hinken. Zijn boeken uitgegeven onder verschillende titels, dan heb ik weer getracht door verwijzingen op alle voorkomende benamingen orde in de chaos te brengen (zie b.v. Bonaventura, Auctoritates utriusque testamenti of Modus intellectus orationum et contemplationum). Als een incunabel anoniem verschenen, maar de auteur bekend is, wordt zijn naam tusschen vierkante haakjes vermeld. Bij anonieme boeken echter, waarvan de schrijver in een lofrede of voorrede wordt genoemd, is de naam niet tusschen haakjes, doch gewoon gezet (zoo b.v. de Viola animae van Dorlant en Malleus maleficarum van Sprenger en Institoris).

[1]) R. Galle, *Inkunabelverzeichnisse und literarische Wissenschaft* in *Zentralblatt für Bibliothekswesen* XXV (Leipz. 1908), 241—255.

Een volledige tekstbeschrijving volgens de voorschriften van de Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke heb ik slechts gegeven in die gevallen, waar de incunabel nog in geen andere catalogus voldoende beschreven was. Een uitzondering heb ik gemaakt voor de unica (of gewaande unica) en voor een enkel zeer zeldzaam boek (185); ook waar Campbell of anderen deze reeds hadden opgenomen, zijn ze thans opnieuw naar de tegenwoordige eischen beschreven. Liturgische werken met afzonderlijke, verplaatsbare stukken zijn behandeld op de wijze, die B. Kruitwagen in vele voortreffelijke artikelen heeft aangegeven [1]).

Het spreekt vanzelf, dat men bij 't vergelijken van een incunabel met de beschrijvingen in andere catalogi, in deze af en toe kleine vergissingen aantreft; 't blijft toch maar menschenwerk, waarvoor een bijna bovenmenschelijke nauwkeurigheid wordt gevraagd. In de meeste gevallen heb ik die minieme afwijkingen niet vermeld; zoodra ik echter de mogelijkheid van twee verschillende lezingen veronderstelde, heb ik de varianten opgeteekend. Van overgroot belang zijn zulke kwesties natuurlijk nooit; maar toch zal misschien de een of ander eens nader zoeken te verklaren, waarom b.v. van de Keulsche Kroniek drie edities met diverse lezingen bestaan, alle in 1499 van de pers gekomen.

Waar katernen niet onmiddellijk aaneensluiten, een bewijs, dat er op meer dan één pers tegelijk werd gewerkt, is dit in navolging van de British Museum Catalogue aangegeven [2]). Op voorgang van dezelfde heb ik ook het voorkomen van blinddruk vermeld. Wat de technische samenstelling van de incunabelen betreft, typen, rubriekteekens, initialen, houtsneden, enz. zijn overal genoemd; ook de puncturen, waarin de samenstellers van de BMC. ons een kostbaar dateeringsmiddel hebben leeren kennen [3]). Verder heb ik als regel aangenomen de katernen, signaturen, aantal bladen en regels slechts te noemen, waar vorige catalogi ze niet vermelden of van elkaar afwijken. Ik volg voor de signaturen de beknopte formules van de BMC.; b.v. a-h $^{8.6}$ beteekent: katernen a-h hebben beurtelings 8 en 6 bladen, a dus 8, b 6, etc.

Bij het onderzoek naar de typen ben ik een enkele keer gestuit op afwijkingen van het Typen-Repertorium; dikwijls ook heb ik initialen en rubriekteekens opgemerkt, die daar ontbreken. Om niet iedere incunabelbeschrijving met deze opmerkingen te bezwaren, heb ik ze aan 't eind van mijn catalogus verzameld tot een hoofdstuk *Aanteekeningen over de Lettertypen*. Ik vertrouw, dat men hierin allerminst een misplaatste critiek

---

[1]) B. KRUITWAGEN, *Een Missale Leodiense enz.* in *Tijdschrift v. Boek- en Bibliotheekwezen* VIII (Antw.—'s-Grav. 1910), 49 vv.; —, *Het Horarium van Gerard Leeu enz.* in *Het Boek* II (1913), 1 vv., 209 vv. en 246 vv.; —, *Het Breviarium Windeshemense enz.* in *Het Boek* III (1914), 193 vv.

[2]) Bij de nommers 16, 138, 184, 218, 245; in de boeken, waarvan de BMC. het reeds vermeldt (b.v. 100 en 248), is het niet herhaald. Zie over deze eigenaardigheid *BMC*. I, XII s. en KRUITWAGEN in *Het Boek* IV (1915), 275 vv.

[3]) Zie hier b.v. bij 136, 154, 174, 177; over puncturen cf. *BMC*. I, XIV s. (pinholes).

op Haebler's standaardwerk zal willen zien; geen incunabulist, die niet dankbaar zal erkennen, welke hechte basis het TR. voor hem is en blijven zal. Maar Prof. Haebler zelf bevestigt het, zijn werk is nog lang niet afgesloten [1]); de talrijke cursief gedrukte aanvullingen in *Abt. III. Tabellen.* 2. *Gotische Typen* (1910) bewijzen, hoe zijn typenonderzoek sinds 't verschijnen van *Abt. I. Deutschland und seine Nachbarländer* (1905) is voortgeschreden.

Dikwijls zal 't gebeuren dat een type in de loop der jaren verandert; afgesleten vormen worden verwijderd en nieuwe, soms met kleine wijzigingen, toegevoegd. Aan de incunabulisten van het British Museum [2]) komt de eer toe dergelijke, vaak minutieuze gegevens op schitterende wijze te hebben verwerkt. De geleidelijke ontwikkeling van een type is bij hen meermalen de grondslag voor een dateering geworden (een voorbeeld hiervan, door mij gebruikt, bij de nommers 141 en 233, twee drukken van Zell).

In een betrekkelijk kleine collectie incunabelen gelijk die te Deventer, samenraapsel van heterogene bestanddeelen, kan natuurlijk geen sprake zijn van baanbrekende typen-studies: het materiaal ontbreekt er voor. Slechts over typen 1 van Paffraet en van Breda (zie hierbij Pl. III) heb ik iets uitvoeriger kunnen zijn en mogelijk de basis voor een zuiverder onderscheiding aangegeven.

In de catalogus verwijst het teeken ° vóór de nommers of letters van typen, initialen, etc. naar deze *Aanteekeningen*. Typen, rubriekteekens, initialen, etc., tusschen vierkante haakjes geplaatst, ontbreken in het TR.

Hoewel, blijkens de jongste onderzoekingen van Voulliéme [3]), de drukkers van de Jordanus en van de Casus breves identiek zijn met Georg Husner, heb ik terwille van de typenindeeling de oude groepnamen nog behouden, in afwachting van de definitieve rangschikking der typen van Georg Husner, die ons zeker in een Supplement op het TR. te wachten staat.

Na de generale beschrijving van de incunabel, die deze met alle soortgenooten van de uitgave gemeen heeft, heb ik de b i z o n d e r e k e n m e r k e n van het speciale exemplaar vermeld, wat betreft de band, oude inscripties en ex-libris (waarbij de abreviaties opgelost zijn), aard van het rubriceeren, etc. Incunabelen hebben om hun hooge ouderdom en betrekkelijke zeldzaamheid 't recht als individuen behandeld te worden; menige bizonderheid uit de vrijwel onbekende wereld van middeleeuwsche binders en rubricatoren kunnen ze ons leeren. Hiervan is in Nederland nog te weinig profijt getrokken en weer is het de BMC., die ons de weg kan wijzen.

---

[1]) Zie *TR.* III 2, S. VIII.

[2]) In hun *Catalogue of Books printed in the XV*th *century now in the British Museum.* P. I—IV (Lond. 1908—1916).

[3]) E. Voulliéme, *Zur ältesten Buchdruckergeschichte Straszburgs.* 1. *Georg Husner, der Drucker des Jordanus von Quedlinburg* in *Zentralblatt für Bibliothekswesen* XXXII (1915), 309 ff.

Ik laat hier de verklaring volgen van enkele termen, die in de beschrijvingen herhaaldelijk voorkomen.

Directors noem ik, in navolging van Kruitwagen [1]), de kleine gedrukte letters, die aanwijzen, welke initialen de rubricator op een bepaalde plaats moest invullen (guide-letters; Minuskel (Majuskel) für Initialen). Directors zonder meer gebruik ik voor minuskels; de enkele keer, dat majuskels voorkomen, wordt dit vermeld.

Zoo neem ik ook gaarne van hem de term divies over, terzelfder plaatse voorgesteld, in stede van het vervelende „afbrekingsteeken".

Ik spreek van ongelijke regeluitgangen, wanneer aan het einde van de regels enkele letters buiten het drukvlak loopen of te veel naar binnen springen, zoodat de rand van het drukvlak een scheeve indruk maakt (cf. Eng. even and uneven line-endings). In vroege drukken komt dit herhaaldelijk voor; de incunabulisten van het British Museum hebben hierin meermalen een dateeringsmiddel gevonden (zie hier bij 237).

Gerubriceerd (gerubric.) zonder meer beteekent: rood gerubriceerd; als andere kleuren gebruikt zijn, wordt het aangegeven. Verder zijn onder deze term samengevat de rubriekteekens en de streepjes in de initialen.

Klavieren zijn de kleine ùitstekende strookjes of bolletjes perkament op de snede, die 't openslaan van 't boek op een bepaalde plaats makkelijk maken.

Waar ms. aanteekeningen (aant.) zonder meer vermeld worden, zijn deze altijd in 't Latijn.

We komen thans tot de samenstelling van de collectie, waarover de bizonderheden in 't *Register van Herkomst* te vinden zijn. Vooraf een enkel woord over de geschiedenis van de Athenaeum-Bibliotheek, die reeds vroeger uitvoerig beschreven is [2]), zoodat ik hier kan volstaan met 't aanstippen van de hoofdfeiten.

In 1560 legde de Deventer Magistraat de grondslag tot haar bibliotheek door de aankoop van de verzameling, die had toebehoord aan Pastoor Phoconius [3]). In 1581 zijn met de kloostergoederen natuurlijk ook de kloosterboeken door de stad geannexeerd; de voormalige kerk van het Heer-Florenshuis in de Pontsteeg werd in 1598 tot stadsbibliotheek ingericht. Tot eerste bibliothecaris van deze verzameling is in 1618 Jacob Revius, de bekende dichter-predikant, aangesteld, die zijn ambt tot 1641 bekleed heeft. Sinds de oprichting van het Athenaeum in 1630 is de Stadsbibliotheek daarmee nauw verbonden gebleven; ze dankt er haar naam nog aan.

---

[1]) B. Kruitwagen in *Het Boek* IV (1915), 279v., noot 1.

[2]) J. C. van Slee, *Geschiedenis der Athenaeum-Bibliotheek te Deventer* in *Tijdschr. v. Boek- en Bibliotheekwezen* V (1907), 145 vv.

[3]) Zie mijn opstel *Pastoor Johannes Phoconius (Zwolle ± 1527 — Deventer 1560) en zijn Bibliotheek* in *Het Boek* III (1914), 345 vv., 374 vv. en 454 vv.

Van Phoconius zijn geen incunabelen meer in de collectie bewaard. Een zeer aanzienlijk deel echter is afkomstig uit de Deventer kloosters; van verreweg het meeste belang is hierbij de verzameling van het Heer-Florenshuis, 114—119 incunabelen bevattend [1]), terwijl uit andere geestelijke stichtingen te Deventer nog een twaalftal werken kwamen. Verder enkele uit de kloosters te Diepenveen (2), te Windesheim, op de Agnietenberg (4), Monnikhuizen, Frenswegen, Bethania, te Heusden, te Gross-Burlo en waarschijnlijk te Hoorn; misschien wel voor een deel boeken, die aan één van de Deventer kloosters geleend waren en mede door de stad genaast werden.

Over de aanwas in de 17e en 18e eeuw ontbreken de gegevens. Wel kunnen we echter van een 26-tal incunabelen op grond van de banden en een enkele inscriptie met zekerheid zeggen, dat ze reeds ten tijde van Revius in de bibliotheek waren. Het zijn de nommers 31, 34, 60, 61, 78, 85, 87, 111, 116, 118, 121, 122, 143, 145, 146, 162, 169, 170, 171, 179, 186, 208, 212, 217, 225, 241, waarvan verscheidene tezamen zijn gevoegd tot verzamelbanden. Het teekent de tijdgeest, dat de zorg van Revius zich bijna uitsluitend beperkt heeft tot boeken van classici en humanisten, en verder tot heel enkele medische, astronomische en arithmetische werken; de veel talrijker „paapsche" boeken heeft hij rustig in hun oude omhulsels gelaten.

In twee van deze banden lezen we de inscriptie: *Poetas hosce disiectos compingi curavi pro biblioth. Daventriensi A°. 1619 Jac. Revius bibliothecarius* [2]); een andere soortgelijke verzamelband draagt alleen de inscriptie van zijn hand: *Liber bibliothecae Daventr. A°. 1621* [3]). Dank zij die aanwijzingen kunnen we dus vaststellen, dat Revius de 26 genoemde boeken om en aan 't jaar 1620 in hun bijna identieke banden [4]) heeft laten binden. Er blijkt bovendien uit de Resolutieboeken, dat onder zijn bestuur vrij veel geld aan boeken-reparatie is uitgegeven [5]). Vanwaar kwamen ondertusschen de boeken, die Revius liet binden? Slechts van een enkel is 't met zekerheid bekend: 61 heeft ex-libris van Jacobus Faber en 't Heer-Florenshuis, 169 en 171 van het Nieuwe Huis, 162 van Jacobus Faber. 't Lijkt me echter vrij waarschijnlijk, dat ook het overige 22-tal met de kloosterbuit is binnengekomen en de sporen van hun afkomst met de oude banden zijn verdwenen. Klaarblijkelijk eveneens uit de tijd van Revius afkomstig zijn

---

[1]) Hierover uitvoeriger in mijn artikel *De Bibliotheek van het Heer-Florenshuis te Deventer* in *Ned. Archief voor Kerkgesch.* IX ('s-Grav. 1912), 150 vv. en 252 vv. en de aanvulling van A. HULSHOF, *ald.*, 313 vv. Mij is thans gebleken, dat nog vier of vijf incunabelen aan de daarvermelde lijst moeten worden toegevoegd, de nommers 68 en 105 (daar begrepen in de nos. 41 en 151), 217, 235 en vermoedelijk 256. Ook leverde een hernieuwd onderzoek vele verbeteringen in de toeschrijvingen en kleine wijzigingen en toevoegingen in enkele inscripties op: zoo ontcijferde ik in 183 een bijna verdwenen inscriptie van 't klooster te Gross-Burlo, en bleken niet 2 (3?), maar 5 (8?) incunabelen van pastoor Arnoldus Michaelis afkomstig te zijn.

[2]) De eerste bevat een post-incunabel en 179, 212, 241, 34, de tweede een druk van 1559 en 186.

[3]) Bevattende 208, 116, 61, 60, 145, 78.

[4]) Zie beschrijving blz. XX.

[5]) Zie VAN SLEE, *a. w.*, 156 vv.

vier ongeveer gelijke banden, waarin samen met een enkele post-incunabel acht incunabelen verzameld zijn (I, 10, 120, 135, 190, 251, 252, 261). Ze vertoonen eenige verwantschap met de vorige banden, zijn evenwel soberder versierd met een enkel hoekmotiefje en soms een sterfiguur in 't midden.

Er is nog een groepje boeken, de nommers 45, 47, 48, 56, 81, 114, 119, 134, 137, 168, 184, 253, 275, waarvan de banden in eenzelfde tijd zijn vernieuwd. Ik schat, dat dit c. 1700 is gebeurd; in die jaren, 't blijkt uit de Resolutieboeken, heeft het stadsbestuur zich weer meer aan de bibliotheek laten gelegen liggen en zoo is er in 1705 na lange tusschenruimte weer een post voor 't opmaken van boeken te vinden [1]). 't Zijn hoogst eenvoudige schapenleeren banden met een klein ornamentje; kettingen of klampen komen niet meer voor. De meeste van deze boeken hebben ex-libris van de Deventer kloosters en zijn dus al sinds einde 16e eeuw in de bibliotheek: van de overige (56, 81, 119, 137, 275) getuigt deze band tenminste, dat ze, zoo niet eerder, toch in ieder geval c. 1700 reeds stadseigendom waren.

Een belangrijk accres kreeg de collectie in 1819. Bij de opheffing van het Geldersche Athenaeum, de voortzetting van de Academie te Harderwijk, heeft Willem I, hiertoe aangezocht door curatoren van het Deventer Athenaeum, beschikt, dat het grootste deel van de Harderwijksche boekerij aan de Deventer Bibliotheek zou worden afgestaan. Een kleiner deel werd aan de stad Arnhem aangeboden [2]). Bij de vrij aanzienlijke verzameling, die hierdoor aan de bibliotheek werd toegevoegd, zijn 28 incunabelen, waaronder de kostbare editio princeps van H o m e r u s in 't Grieksch (1488) en de fraai gedrukte B i b l i a l a t i n a van Koberger (1477). Al deze boeken dragen op de snede het stempel ACAD. GEL-ZUT. Ook zij hebben natuurlijk hun voorgeschiedenis [3]); gedeeltelijk zijn ze afkomstig uit Harderwijksche kloosters, gedeeltelijk door schenkingen van professoren en anderen verkregen.

Over eventueele verdere aanwinsten in de eerste helft van de 19e eeuw is niets bekend: de registers klimmen niet hooger op dan tot 1863. Ze leeren ons, dat er in 1863 één incunabel is aangekocht op de auctie Dr. Tross (40). Sinds 1867, 't jaar, waarin Ledeboer zijn catalogus uitgaf, zijn er nog een dertiental incunabelen bij gekomen door aankoopen (18? 36, 52, 62, 63, 92, 276) of door schenkingen (277); verder is de M u n t o r d i n a n c i e van Paffraet van c. 1488 (206) door het Gemeente-Archief aan de Bibliotheek afgestaan, terwijl ook 72, 122bis, 170bis en 228 na 1867 moeten zijn verkregen.

Wat de b a n d e n betreft, verkeert de collectie in vrij gunstige omstandigheden; een groot aantal boeken vertoont nog de eerste banden.

---

[1]) Zie VAN SLEE, *a. w.*, 160 v.
[2]) Zie H. BOUMAN, *Geschiedenis van de voormalige Geldersche Hoogeschool en hare Hoogleeraren* II (Utr. 1847), 598.
[3]) Zie BOUMAN, *a. w.* I (Utr. 1844), 120 vv.

De hoogst bescheiden toelage, waarmee de Deventer bibliotheek in de loop der eeuwen moest rondkomen, heeft tenminste één goed resultaat gehad: geldgebrek beteugelde de restauratiezucht. Gelukkig, want aan ieder oprecht bibliophiel is een incunabel in oorspronkelijke band, hoe afgesleten ook, heel wat liever dan in 't sierlijkste 17e-, 18e- of 19e-eeuwsche omhulsel. En bij dit misschien onlogische, maar toch zeer reëele bezwaar tegen vernieuwing, komt er een van meer practische aard: vroegere vernieuwers hadden gewoonlijk niet het minste respect voor de ex-libris van kloosters en particulieren en door hun echt-Hollandsche ordezin zijn heel wat kostbare inscripties met schutblad en oude band verloren gegaan.

Aan 't slot van iedere afzonderlijke incunabel-beschrijving vindt men 't een en andere over de band; hier volgt een korte samenvatting van wat daaruit blijkt.

Zonder door zeldzaamheid of kostbaarheid uit te munten bieden de banden van onze incunabel-verzameling toch een goed overzicht van de bindkunst hier te lande, tweede helft 15e—begin 16e eeuw. In het begin overheerscht het eenvoudige type, kalfsleer over houten borden, voor- en achterplat door filetlijnen — enkele, dubbele of drievoudige — in ruiten verdeeld, soms bovendien gesneden door twee gekruiste lijnen, en 't geheel altijd in rechthoekige lijnenlijst gesloten. Een enkele keer nog soberder, alleen door een St. Andrieskruis, in eenige vakken verdeeld. 't Is de meest algemeene decoratie van de oudste Nederlandsch—Duitsche incunabelbanden [1]). Zonder op de kleine verschillen in de indeeling te letten heb ik dergelijke banden overal bedoeld waar vermeld wordt: *gewone versiering* of *gewone indeeling*.

Daarna nog hetzelfde type, maar nu in de ruiten en soms ook langs de lijst opgesierd met stempeltjes, rozetten, lelies, etc., eerst klein en schaarsch, langzamerhand grooter en drukker herhaald. Dan de rolstempelband, die al tot de 16e eeuw behoort.

Aardig is de ontwikkeling van deze typen na te gaan bij de boeken van het Heer-Florenshuis. Ik heb elders reeds bewijzen aangevoerd, dat de Deventer fraters een eigen binderij bezaten [2]); mijn nadere onderzoekingen over hun banden komen dit slechts bevestigen.

Met vrij groote zekerheid kan ik vaststellen, dat het eerste bandentype met niets dan de lijnenversiering tot 1490 of iets later bij hen in gebruik is gebleven [3]). Dan dringt de stempelmode 't Heer-Florenshuis binnen, terwijl nog het oude schema van lijnenverdeeling als basis is gebleven.

---

[1]) Zie de reproductie van dit schema bij W. H. J. WEALE, *Bookbindings and Rubbings of Bindings in the National Art Library South Kensington Museum.* I, *Introducti n* (Lond. 1898), CXV; ook eenigszins eenvoudiger bij A. G. Roos, *Catalogus der Incunabelen van de Bibliotheek der Rijks-Universiteit te Groningen* (Gron. 1912), 4.

[2]) Aangehaald opstel over de bibliotheek van het Heer-Florenshuis in *Ned. Arch. v. Kerkgesch.* IX (1912), 287 v.

[3]) Het komt voor op de banden om 7, 12, 13, 22 P. III 1 en 2, 50, 55, 66, 67, 68, 70, 79, 80, 82, 91, 104 P. II, 126, 136, 147, 149, 161 P. I, 163, 187, 192, 199, 213, 229 P. II, 230, 242, 245, 272, 274, die bij-

In verschillende combinaties komen een 16-tal stempeltjes op talrijke banden [1]) van incunabelen voor, bijna alle na 1490 gedrukt, terwijl we ze ook op vele van hun post-incunabelen nog aantreffen. Van de weinige incunabelen, die met andere stempels zijn versierd, is 't bijna altijd na te gaan, dat 't geschenken zijn, die de fraters dus wel in de band gekregen zullen hebben [2]). Ik geef hierbij een reproductie (Pl. I) van de 16 stempels a—p [3]), die in het Heer-Florenshuis thuis hooren; bij de afzonderlijke bandbeschrijvingen worden zij slechts met hun letter aangegeven. Alleen van stempels l en m, beide zeer afgesleten en daardoor onduidelijk te reproduceeren, is misschien nog een kleine verklaring noodig; l stelt een gestileerde lelie, m een adelaar voor.

Misschien zullen de afbeeldingen het mogelijk maken enkele banden in andere bibliotheken tot hun oorsprong terug te brengen; en anders geven zij in ieder geval een overzicht van de stempels, die een Nederlandsche binderij eind 15e—begin 16e eeuw gebruikte.

Eenige van deze stempels komen ook voor op twee boeken van andere Deventer kloosters, no. 19 uit het Brandeshuus en no. 124 uit het Nieuwe Fraterhuis; de binderij van het Heer-Florenshuis werkte dus tevens voor zijn filiaal-inrichtingen.

Dan is er nog een band met een viertal van deze stempeltjes, om het Bienboeck van 1488 (no. 256), waarvan het ex-libris vermoedelijk met de oude schutbladen verdwenen is. Het is natuurlijk niet buitengesloten, dat dit boek, evenals de beide vorige, 't zij van 't Brandeshuus, 't zij van 't Nieuwe Huis afkomstig is, maar in aanmerking genomen de bescheiden bibliotheekjes van deze huizen en de aanzienlijke collectie van 't Heer-Florenshuis, is de kans veel grooter, dat het bij de laatste behoord heeft.

De rechthoekige stempeltjes n—p vormen als 't ware de overgang tot de rolstempels. Zoo is op no. 110 stempel p verscheiden keer naast elkaar afgedrukt om 't effect van een doorloopende rolstempelrand te maken [4]).

Het laatste bandentype met de rolstempels behoort al in de 16e eeuw thuis en komt dan ook slechts bij enkele incunabelen voor. Vergelijking met soortgelijke banden van post-incunabelen heeft me zekerheid gegeven, dat de vier rolstempels I—IV (zie reproductie) in 't bezit van het Heer-Florenshuis waren.

---

na alle, benevens de andere nommers, in verzamelbanden ermee vereenigd, vóór 1490 gedrukt zijn. Jaar van uitgave en van binden behoeven natuurlijk volstrekt niet altijd gelijk te zijn; toch houd ik het ervoor, dat ze elkaar in de meeste gevallen niet zoo heel veel ontloopen hebben. Zulke zware folianten waren ongebonden niet te gebruiken.

[1]) 't Zijn de banden om 6, 22 P. I, II en IV, 33, 43, 57, 58, 77, 83, 103, 104 P. I, 110, 117, 130, 131, 133, 139, 189, 216, 221, 232, 235, 258, 271, 278, 279; van verzamelbanden is ook weer alleen het eerste nommer genoemd.

[2]) Zie 16, 44, 107, 158, 191, 259, 265.

[3]) Men stelle niet te hooge eischen aan deze afwrijfsels van stempels, die natuurlijk na vier eeuwen niet meer heel scherp zijn.

[4]) Dezelfde methode is ook toegepast op een band, uit Harderwijk afkomstig, no. 267.

Pl. I. Stempels op banden van het Heer-Florenshuis te Deventer, c. 1490—c. 1515.

Ik vermoed dat de drie banden, waarop ze hier gebruikt werden, alle om en aan 1515 gemaakt zijn; van die, waarin 281 en 110 samen met post-incunabelen uit die tijd zijn vereenigd, is dit zeker; van die om 221, reeds in 1492 gedrukt, is 't slechts een veronderstelling. Deze laatste band vertegenwoordigt trouwens een overgangstype; terwijl 281 en 110 reeds geheel naar de 16e-eeuwsche smaak met verticale strooken van de rolstempels zijn versierd, is bij 221 nog de 15e-eeuwsche verdeeling in ruiten behouden, nu echter gevormd door strepen van rolstempels; de ruiten zijn als vanouds opgesierd met de kleine stempeltjes en 't geheel staat in een lijst van rolstempelranden. Dit is de eenige band van 't Heer-Florenshuis, die dit tusschentype vertoont; van elders zijn er echter ook enkele in onze verzameling gekomen. 't Zijn de nommers 46 en 59; een inscriptie in het eerste boek maakt het waarschijnlijk, dat het kort na 1512 gebonden is. Men ziet in alle het vasthouden aan 't oude schema met concessies aan de nieuwe mode.

Thans nog 't een en ander over de rest van de banden.

Twee verzamelbanden om boeken van 't Brandeshuus en 't Nieuwe Huis zijn onderling volkomen gelijk van constructie en vertoonen ook dezelfde stempels (153 en 269). Men kan dus veilig aannemen, dat ze te Deventer gebonden zijn. Toch waarschijnlijk niet in het Heer-Florenshuis; ze hebben niet alleen andere stempeltjes, maar de heele bindtechniek met de koperen biesjes ter bescherming van de randen verschilt van die der fraters.

Twee banden onderscheiden zich aanmerkelijk van de overige; ze behooren tot het aardige type paneelbanden, die vooral in Vlaanderen, maar toch ook in Holland, veel gemaakt werden [1]. Het zijn de banden om 't Breviarium Sionense en 't Diurnale Windeshemense (74 en 102), beide waarschijnlijk c. 1500 vervaardigd. Het eerste paneel is van groote schoonheid: Maria met haar kind onder een Gotische boog, een randschrift in Gotische letters eromheen. Merkwaardig is, dat de Athenaeum Bibliotheek nog een tweede band bezit met dit paneel, om hs. 98 van onbekende herkomst, terwijl het ook op een Nederlandsch Getijboek (in hs.) van het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht voorkomt [2]. Op het tweede paneelbandje (102) zien we een gewoon Vlaamsch ornament, dieren in slingerende ranken, met Gotisch randschrift. Ook dit paneel komt nog een keer voor op een band van de bibliotheek (om hs. 30); geen van beide boeken geeft echter aanwijzingen, waar ze zijn gebonden.

Uit Duitschland, mogelijk uit de stad Rostock (zie de schutbladen), stamt de band om no. 201, het middenvak versierd met doorloopend palmet-ornament. Deze kan op zijn vroegst in 1504 gemaakt zijn blijkens

[1]) Zie over deze banden Prosper Verheyden, *Banden met blinddruk bewaard in het Museum Plantin-Moretus* in *Tijdschr. v. Boek- en Bibliotheekwezen* IV (1906), 28 vv. en ook Weale, *o. c.* I, LI ss. en veel van zijn Rubbings in II, *Catalogue* (Lond. 1894), p. 158 ss.

[2]) Draagt tegen het voorplat het nommer 34; beschreven bij Weale, *o. c.* II, Rubb. 321.

de post-incunabel van dat jaar, die ook in de verzamelband voorkomt. Men vindt bij Hannover [1]) de afbeelding van een soortgelijke band met een klein verschil in het palmetpatroon, terwijl de buitenste rand volkomen gelijk schijnt.

Voor de merkwaardigheid noem ik nog de halve band om 27, de drie banden met titel onder hoornen plaatje (16, 59, 218), alle van verschillende afkomst en constructie en de band met vijf *hoornen* knoppen ter bescherming (183).

Slechts één band, die van de Keulsche Kroniek (95), vertegenwoordigt het zeer algemeene Nederlandsche en Duitsche type om en aan 't midden van de 16e eeuw: rolstempelranden met allegorische figuren.

De banden, die Revius heeft laten maken omtrent 1620, zijn noch mooi, noch bizonder; in 't midden 't een of ander Renaissance-medaillon, rondom versierd met randen van een rolstempel, dooreengevlochten banden van parelrandjes, zich vereenigd in een gestileerde bloem. Het is de rand, die vooral in de 16e eeuw zeer algemeen is op Nederlandsche, Deensche en Duitsche banden [2]). De kwarto-banden hebben alleen het medaillon, gezet in een lijst van filetlijnen. Aan deze banden komen klampen en kettingen voor; uit de Resolutieboeken blijkt trouwens ook, dat nog in 1632—1633 geld is betaald voor kettingen van de stadsboeken [3]).

Mooi is de juchtleeren band met gouden medaillon om 200, uit Harderwijk afkomstig; ik dateer hem einde 17e eeuw naar analogie van een soortgelijke Nederlandsche band bij Hannover [4]).

Oude p r ij s o p g a v e n vindt men in een tiental boeken [5]). Deze hebben meestal slechts een betrekkelijke waarde, omdat men gewoonlijk niet weet voor welke plaats en ook niet altijd voor welk jaar ze gelden, terwijl een berekening van de middeleeuwsche munt, wisselend naar plaats en tijd, nauwkeuriger gegevens vraagt.

Thans, aan het einde van mijn arbeid, wacht mij de aangename taak dank te brengen aan velen, die mij hulp verleenden. In de eerste plaats gedenk ik de Commissie voor de Athenaeum-Bibliotheek en de Bibliothecaris, die mij door een ruime bijdrage een gedeelte van de kosten, aan de

---

1) E. Hannover, *Kunstfærdige gamle Bogbind indtil 1850* (Kopenh. 1907), no. 8; zie ook over deze Duitsche banden Weale, *o.c.* I, CXIX s.

2) Zie o.a. over die rand mijn opstel *Iets over zestiende-eeuwsche Boekbanden* in *Het Boek* IV (1915), bl. 7 v. (Band II stempel a) en J. Loubier, *Der Bucheinband in alter und neuer Zeit* (Berl. u. Leipz.), S. 134, Abb. 132. — In mijn aangehaald opstel over de bibliotheek van het Heer-Florenshuis heb ik op grond van deze rand, die in de 16e eeuw ook door de fraters gebruikt is, twee banden uit de tijd van Revius ten onrechte bij de hunne genoemd (in *Ned. Arch. v. Kerkgesch.* IX [1912], 289, noot 1, de nommers 61 en 39).

3) Aangehaald bij v. Slee, bovengen. opstel in *Tijdschr. v. Boek- en Bibl.* V (1907), 158.

4) Hannover, *o. c.*, no. 79.

5) De nommers 46, 179, 196, 229, 234, 248, 264, 266, 269, 282.

uitgave verbonden, helpen dragen. Ik hoop, dat de belangstelling, die mijn catalogus, naar ik vertrouw, in wijder kring voor de incunabelen van de bibliotheek zal wekken, het loon voor hun vrijgevigheid mag zijn.

De bekende welwillendheid van Dr. J. C. van Slee, bibliothecaris van de Athenaeum-Bibliotheek, mocht ik dagelijks bij mijn werk ondervinden.

Nog noem ik met warme dankbaarheid Pater Bonaventura Kruitwagen, die nooit tijd of moeite ontzien heeft om mij binnen te leiden in de hoogeschool van de incunabelstudie. Indien we thans in Nederland, na lange jaren van verslapping en stilstand, een nieuwe opbloei van deze studie beleven, dan komt aan hem de volle eer daarvan toe.

Tot slot mijn dank aan bestuurders van vele bibliotheken hier te lande voor menig geleend boek; in 't bizonder van de Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels te Amsterdam en van de Universiteit te Groningen, die gedurende geruime tijd kostbare werken tot mijne beschikking hebben gesteld.

Deventer, September 1916.

AANGEHAALDE WERKEN MET HUN AFKORTINGEN.

BMC.	Catalogue of books printed in the XVth century now in the British Museum. P. I—IV. — Lond. 1908—1916.
Boh. L. B.	H. Bohatta, Liturgische Bibliographie des XV Jahrhunderts mit Ausnahme der Missale und Livres d'heures. — Wien 1911.
Boh. L. d' H.	H. Bohatta, Bibliographie des livres d'heures (Horae B. M. V.), Officia, Hortuli animae, Coronae B. M. V., Rosaria et Cursus B. M. V. imprimés au XVe et XVIe siècles. — Vienne 1909.
Boh L. P.	H. Bohatta, Katalog der liturgischen Drucke des XV und XVI Jahrhunderts in der Herzoglichen Parma'schen Bibliothek in Schwarzau am Steinfeld, N. Ö. P. I—II. — Wien 1909—1910.
Bradsh.	H. Bradshaw, The printer of the Historia S. Albani (herdrukt in Bradshaw, Collected papers, 149 ss. — Cambridge 1889).
Burg. Ind.	K. Burger, The printers and publishers of the XV. century. Index to the Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum, etc. — Lond. 1902.
CA.	M. F. A. G. Campbell, Annales de la typographie néerlandaise au XVe siècle. — La Haye 1874. Avec suppléments. — ibid. 1878—1890.
Claudin.	A. Claudin, Histoire de l'imprimerie en France au XVe et au XVIe siècle. To. I—III. — Paris 1900—1904.
Collijn S.	I. Collijn, Katalog der Inkunabeln der Kgl. Bibliothek in Stockholm. Teil I mit Tafeln. — Stockh. 1914.
Collijn U.	I. Collijn, Katalog der Inkunabeln der Kgl. Universitäts-Bibliothek zu Uppsala. — Upps. - Leipz. [1907].
Collijn V.	I. Collijn, Katalog öfver Västerås Läröverksbiblioteks Inkunabler. — Ups. [1904].
Cop.	W. A. Copinger, Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum. P. I, II I, II II (geciteerd I—III). — Lond. 1895—1902.
Cop. IB.	W. A. Copinger, Incunabula biblica or the first half century of the Latin Bible. — Lond. 1892.

Einblattdrucke. Einblattdrucke des XV. Jahrhunderts. Ein bibliographisches Verzeichnis herausgegeben von der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke. — Halle (S.) 1914.

G. f. T. Veröffentlichungen der Gesellschaft für Typenkunst des XV. Jahrhunderts. — Leipz. 1907 —

GKW. Pr. Gesamtkatalog der Wiegendrucke herausgegeben von der Preussischen Kommission. Probedruck. Band I. — Halle (S.) 1914.

GL. O. Günther, Die Wiegendrucke der Leipziger Sammlungen und der Herzoglichen Bibliothek in Altenburg. — Leipz. 1909 (Beiheft XXXV zum Zentralblatt für Bibliothekswesen).

GL. II. — —. Nachträge. — Leipz. 1910 (Beiheft XXXV zum Zentralbl. f. Bibl.).

Goss. M. Gossart, Les incunables d'origine néerlandaise conservés à la bibliothèque communale de Lille. — Lille 1907.

H. L. Hain, Repertorium bibliographicum. P. I—IV. — Stuttg. et Lut. 1826—1838.

HC. Hain, Repertorium en Copinger, Supplement.

HMT. J. G. Holtrop, Monuments typographiques des Pays—Bas au quinzième siècle. — La Haye 1868.

Holtrop. J. G. Holtrop, Catalogus librorum saeculo XV° impressorum, quotquot in Bibliotheca Regia Hagana asservantur. P. I—II. — Hag. Com. 1856.

Hurter. H. Hurter S. J., Nomenclator literarius theologiae catholicae. edit. tertia. To. I—II. — Oenipont. 1903—1906.

Lacombe. P. Lacombe, Livres d'heures imprimés au XV et au XVI siècle conservés dans les bibliothèques publiques de Paris. Catalogue. — Paris 1907.

Ledeboer. A. M. Ledeboer, Notices bibliographiques des livres imprimés avant 1525 conservés dans la Bibliothèque publique de Deventer. — Deventer 1867.

MW. [B. Kruitwagen], Museum Meermanno Westreenianum. Catalogus van de Incunabelen. I. — 's Gravenh. 1911.

Mar. P. Marais et A. Dufresne de Saint-Léon, Catalogue des incunables de la Bibliothèque Mazarine. — Paris 1898.

Nijh. W. Nijhoff, Bibliographie de la typographie néerlandaise des années 1500 à 1540. Feuilles provisoires. — La Haye 1901 —

Panzer. G. W. Panzer, Annales typographici ab artis inventae origine ad annum MD. To. I—V. — Norimb. 1793—1797.

Peddie. R. A. Peddie, Conspectus incunabulorum. An index

catalogue of fifteenth century books. P. I—II. — Lond. 1910—1914.

Pell. M. Pellechet [et M. L. Polain], Catalogue général des incunables des bibliothèques publiques de France. To. I—III. — Paris 1897—1909.

Potthast. A. Potthast, Bibliotheca historica medii aevi. Wegweiser durch die Geschichtswerke des europäischen Mittelalters bis 1500, edit. altera, Bd. I—II. — Berlin 1896.

Pr. R. Proctor, An index to the early printed books in the British Museum. Voll. I—II. — Lond. 1898. With Supplements I—IV. — [Lond.] 1899—1902.

RD. Theod. Reichling, Alexandri de Villa-Dei Doctrinalis codices manuscripti et libri typis impressi.— Berol. 1894.

Reichl. D. Reichling, Appendices ad Hainii— Copingeri Repertorium bibliographicum. Additiones et Emendationes. Fasc. I—VI cum Indicibus. — Monach. 1905—1911. Supplementum. — Monast. Guestphal. 1914.

Roos. A. G. Roos, Catalogus der incunabelen van de bibliotheek der Rijks-Universiteit te Groningen. — Gron. 1912.

TFS. Type Fascimile Society. Publications. — Oxf. 1900 —

TR. K. Haebler, Typenrepertorium der Wiegendrucke. Abt. I—III in 4 Bde. — Halle (S.), Leipz., N.-York 1905—1910.

VB. E. Voulliéme, Die Inkunabeln der Königlichen Bibliothek und der anderen Berliner Sammlungen. — Leipz. 1906 (Beiheft XXX zum Zentralblatt für Bibliothekswesen).

VB. II. — —. Neuerwerbungen der Jahre 1907—1914. — Leipz. 1914 (Beiheft XLV zum Zentralblatt für Bibliothekswesen).

VBo. E. Voulliéme, Die Incunabeln der Königlichen Universitäts-Bibliothek zu Bonn. — Leipz. 1894 (Beiheft XIII zum Centralblatt für Bibliothekswesen).

VK. E. Voulliéme, Der Buchdruck Kölns bis zum Ende des fünfzehnten Jahrhunderts. — Bonn 1903 (Publikationen der Gesellschaft für rheinische Geschichtskunde XXIV).

VT. E. Voulliéme, Die Inkunabeln der öffentlichen Bibliothek und der kleineren Büchersammlungen der Stadt Trier. — Leipz. 1910 (Beiheft XXXVIII zum Zentralblatt für Bibliothekswesen).

Weale B. L. W. H. J. Weale, Bibliographia liturgica. Catalogus missalium ritus latini ab anno M. CCCC. LXXV. impressorum. — Lond. 1886.

LIJST VAN AFKORTINGEN EN TEEKENS.

Aant.	aanteekening, -en.
Acced.	accedit, -dunt.
Ald.	aldaar.
Bl., bln.	blad, -en.
C.	circa.
Cat.	catalogus, -logi.
D. i.	dat is.
Dedic.	dedicatum, -tus, -ta etc.
Dl., dln.	deel, -en.
E.	eeuw.
Ed.	editum, -tus, -ta etc.
Ex., exx.	exemplaar, -plaren.
Gef.	gefolieerd.
Gerubric.	gerubriceerd.
Hs.	handschrift.
I. v.	in voce.
Inc.	incunabel, -en.
Init.	initiaal, -tialen.
Kat.	katern, -en.
Kol.	kolom, -men.
Ll.	libri.
Maj.	majuskel.
Min.	minuskel.
Ms.	manuscript.
Onderstr.	onderstrepingen.
Ontbr.	ontbreekt, -breken.
P.	pars, partis, partes etc.
Pap.	papieren.
Perk.	perkamenten.
Pl.	plaat, platen.
Praec.	praecedit, -dunt.
Redd.	redditum, -tus, -ta etc.
Reg.	regel, -s.
Rubr.	rubriekteeken, -s.
S.	sive.

S. n. l. et a. .... sine nomine (typographi) loco et anno.
Seq. .... sequitur, -quuntur.
Sign. .... signatuur, -turen.
Tr. .... tractaat, tractatus.
Vol. voll. .... volumen, -mina.
Zgn. .... zoogenaamd.

// .... geeft het einde van een regel aan.
/// .... geeft aan, dat er één of meer regels blank zijn gebleven.
° .... vóór de nommers en letters van typen, initialen, etc. verwijst naar de *Aanteekeningen over de Lettertypen.*

BLOKBOEKEN

I. **Donatus,** Aelius. De VIII partibus orationis. — s. n. l. et a. (Nederland, 15e eeuw). 4°.

Holtrop I, blz. 221 G?; HMT. p. 14; BMC. I, 6: A 48? Reproducties: Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren VII (Dev. 1842), 39 en HMT. Pl. 10 [16] a. Zie ook beschrijving Overijsselsche Almanak enz. IX (1844), 162 vv. uit de nagelaten papieren van Mr. J. Visser. Eenig bekend volledig exemplaar.

Op perk. Met zwarte inkt op beide zijden bedrukt. Drukvlak c. 113 × 168 mM. Ongelijke regeluitgangen. Bl. 1a: 28 regels. 20 reg. = 118/119 mM. Kat. [a^8b^6]; 14 bln. Zie facsimile (Pl. II).

Bl. 1a : [ ] Artes ozationis quot ſūt. Octo. q̄. no // men ꝓnomen.... *Bl. 9a :* erāt l' fuerāt. Futu'o amaboz amabe'is l' amabere a / //.... *Einde bl. 14b reg. 28 :* ꝑticipiū habꝫ qd' eſt volēs. Explicit donatꝰ//

De twee correspondeerende bln. zijn met één blok gedrukt: bln. 11b en 12a zijn beide zeer bleek afgedrukt. — Op een heel klein verschil na is bl. 5 (hier na het laatste woord van bl. 5a geen divies) gelijk aan het losse blad uit een Donatus in de BMC. (zie boven). Het Londensche blad kan ook behooren bij het Haagsche fragment, gereproduceerd HMT. Pl. 10 [16] b. Voor een verdere vergelijking zie facsimile van bl. 5a.

Init. rood; beginwoorden hier en daar ook met rood overgetrokken. Gerubric. De bleeke bln. 11b en 12a met zwarte inkt bijgewerkt. Enkele ms. aant. In verzamelband; zie 120. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

qn̄ tcīa cōiugatō futur tēp⁹ nō ī am tm̄ sed etiā ī bo
⁊ ī bor sillām mittit īterdū cū i lrā3 coniūg nō habue
rit sed pducām ut eo is ibo queo quis qbo eā l'queā.
Gnā verbor q̊t st̄. q̄nq3. q̄. actiā passiā neutra coīa
⁊ deponētia. Actiua q̄ sūt. q̄ in o desinūt ⁊ accepta r
lrā faciūt ex se passiā ut lego legor. Passiua q̄ sūt.
q̄ ī r desinūt ⁊ ea dēpta redeunt ī actiā ut legor lego.
Neutra q̄ sūt. q̄ in o desinūt ut actiā sed accepta r lrā
latina nō sūt. ut sto curro nā stor curror nō dicitur.
Sūt ptcā neutᵒ passiā. ut gaudeo gauisus sū soleo
solit⁹ sū fio fis fact⁹ sū mereo mest⁹ sū. Deponētia
q̄ sūt. q̄ in r desinūt ut passiā sed ea dēpta latiā nō
sūt. ut luctor loqr seqr nascor ⁊ orior. Coīa q̄ sūt. q̄
ī r lrā desinūt ut deponētia sed ī duas formas ca
dūt pacientis ⁊ agētis ut osculor crimior. dicim⁹ enī
osculor te osculor a te crimīor te crimior a te. Nu̅
v̄bor q̊t sūt. duo. q̄. singl'is ut lego plis ut legim⁹.
Figure v̄bor q̊t sūt. due. q̄. siplex ut lego cōposita
ut negligo. Tpa v̄bor q̊t sūt. tria. q̄. pns ut lego
ptcitū ut legi futūr ut legā. Q̊t st̄ tpa ī decliacōe
v̄bor. q̄nq3. q̄. pns ut lego ptitū ipfectū ut legebā
ptitū pfcm ut legi ptitū pl'q̄pfcm ut legerā futu
rū ut legā. Psone v̄bor q̊t st̄. tres. q̄. pma ut lego
Aduerbiū qd ē. ps Scda ut legis tcīa ut legit.
oronis q̄ adiecta v̄bo significatioe3 ei⁹ expla
nat atq3 iplet. Aduerbio q̊t accidūt. tria. q̄. signifi
catio cōpatio et figā. Significatio aduerbior ī q̄ ē.
q̄a st̄ aduerbia a' loci a' tpis a' nūi a' negādi a' affir

Pl. II. Blokboek I. Donatus. De VIII partibus orationis. — [Nederland, 15e eeuw], bl. 5a.

INCUNABELEN

Acciaiolus, D o n a t u s. Vitae Plutarchi nonnullae latine. Zie 222.

Accursius, B o n u s. Epistola. Zie bij 87.

Accursius, F l o r e n t i n u s. Glossa in Corpus iuris. Zie 174—178.

Acro. Commentarius in Horatium. Zie 150.

Actualitas divinarum dignitatum. Zie bij 195.

1. **Aeneas** S y l v i u s P i c c o l o m i n i (P i u s II). Abbreviatio decadum Flavii Blondi. — s. n. l. et a. [Venetië, Thomas de Blavis, c. 1484]. 2°.

HC. *3249 (laatste deel); Pell. 181; Pr. 4758; VB. II, 3809, 5; GL. 3162; VT. 1891; Peddie I, 9a (behalve bij Pell. en Peddie klaarblijkelijk overal samen met Blondus, Histor. roman. decades III. Venet., Th. d. Blavis, 28 Juni 1484). Type 5. Sign. (afwijkend van Cop.) AA-DD[8]EE-FF[10]; 52 bln.

Eerste init. rood en blauw, de overige rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Afkomstig van Geert Bruyns, Deventer kanunnik. In verzamelband; zie 59.

Aeneas S y l v i u s P i c c o l o m i n i (P i u s II). Epistola ad Johannem soldanum Babyloniorum. Zie bij 165.

2. **Aeneas** S y l v i u s P i c c o l o m i n i (P i u s II). Epistola de fortuna ad Procopium militem. — s. a. Deventer, Jacob van Breda, [c. 1489]. 4°.

CA. *18; Cop. II, p. 6: 51; (niét Pr. 9060, andere typen); Peddie I, 7a. Typen 4, 5. Sign. A[4]; 4 bln. Dateering volgens CA.

Init. rood; gerubric. Nieuwe papieren band, 140 × 210 mM.

3. **Aeneas** S y l v i u s P i c c o l o m i n i (P i u s II). Epistolae familiares cum nonnullis responsionibus aliorum. Bullae. Oratio. P o g g i u s. Epistola de scola Epicurae factionis. — Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), 1483. 2°.

HC. *152; CA. *23; Pell. 93; Pr. 9233; VB. 4912; Goss. 13; GL. 1631; Peddie I, 6a; Collijn S. 860 en Taf. 116.

Type 4. Twee puncturen. Ten deele directors. Sign. a-y aa-qq[8]; 304 bln., eerste blank.

Het blanke bl. 1 ontbr.; in plaats daarvan een blad van verschillend papier, uit een ander boek (vermoedelijk geen incunabel), op de recto-zijde in antiqua: Æneę Silvij Epiſtolae, verso-zijde blank. Init. rood. Zwarte on-

derstr.; veel ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 201 × 292 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Gaten van kettingoog aan de bovenzijde van het achterplat. Vernieuwde rug met titel. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Aernout en Willem. Van den Vos Reinaerde. Zie bij **Reinardus** Vulpes.

4. **Aesopus** aliique auctores. Fabulae latine. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Heinrich Knoblochtzer, c. 1481]. 2°.
Continentur in libro: 1. Vita Aesopi a graeco in lat. transl. a Rimicio (= Rainutio), dedicata Antonio card. Chrysogoni; 2. [Anonymus Neveleti]. Prologus metricus in Aesopum; 3. Aesopus. Fabularum libb. III et libb. IV (oratio soluta) auctore Romulo dicto; 4. Aesopus. Fabulae extravagantes XVII (oratio soluta); 5. Aesopus. Fabulae XVII novae transl. a Rimicio in orationem solutam; 6. Avianus. Fabulae XXVII; 7. Fabulae XXIII collectae (oratio soluta).

Niet H. 325, mogelijk 324; vermoedelijk Cop. I, p. 7: 325 en zeker Cop. II, p. 11: 94; K. Schorbach u. M. Spirgatis, Heinrich Knoblochtzer in Strassburg (Strassb. 1888), 37; L. Hervieux, Les fabulistes latins depuis le siècle d'Auguste jusqu'à la fin du moyen-âge²I (Par. 1893), p. 373 ss.; Pell. 196; Pr. 387; VB. 2216; Collijn U. 22; BMC. I, 88: B 1136; Peddie I, 9b (2 v.o.) en 10a (1 v.b.), waar twee uitgaven verward worden; GKW. Pr. 289 (ald. ten onrechte geïdentificeerd met H. 325).

Typen 3, 4. Init. a, e, m, o, p en ° [r]. Rubr. °β. Vele houtsneden. Af en toe directors (één keer maj.-director). Dateering volgens Schorbach u. Spirgatis.

Hervieux vermeldt de randlijst op bl. 2a niet; Pell. noemt de randen op bln. 1b en 2a gelijk, terwijl ze hier en in andere exx. verschillend zijn.

De bln. 108-112 ontbr.; van 108 nog een klein strookje over. Het ex. heeft vroeger zeer geleden, vermoedelijk bij een reproductie van enkele houtsneden; bijna weggebrand is bl. 20, een stuk van bl. 21, bruin geworden is bl. 107b. Roode init.; gerubric. en roode onderstr. Hier en daar sign. in ms. op de bln. zonder gedrukte sign. In verzamelband; zie 192. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

De Anonymus Neveleti wordt geïdentificeerd met Gualterus Anglicus; zie Hervieux, *o.c.* I, 475 ss. De vertaling in proza (sub 3) van de zgn. Romulus (over deze onbekende zie Hervieux, *o.c.* I, 293 ss.) is niet direct naar Aesopus, maar naar Aesopische fabels van Phaedrus (*ibid.*, 330 ss.), terwijl de drie eerste boeken (sub 3) in versvorm weer door de Anonymus Neveleti naar de fabels van Romulus zijn bewerkt (*ibid.*, 472 ss.). De Fabulae extravagantes (sub 4) zijn vermoedelijk niet van Aesopus (*ibid.*, 355). De Fabulae collectae (sub 7) zijn verzameld uit de werken van Petrus Alfonsus en van Poggius (*ibid.*, 357).

5. **Aesopus** moralisatus cum bono commento. — Deventer, Jacob van Breda, ipso die S. Severini (23 Oct.) 1500. 4°.

HC. 319; CA. *50; Nijh. 1068; GL. 994; Peddie I, 12a; VB. II, 4883, 7.

Typen 3, 4, 7, 8. Rubr. α en °[γ]. Eén keer director. Sign. A-D⁸·⁴E-F⁸; 40 bln., laatste blank.

Het blanke bl. 40 ontbr. Nieuwe pap. band, 132 × 198 mM. Klavieren.

Dit zijn de fabels in elegische verzen van de Anonymus Neveleti (zie bij 4 sub 3 en aant.), voorzien van een commentaar; over deze uitgaven zie Hervieux, *o.c.* I, 602 ss.

Agricola, Rodolphus. Axiochus sive de contemnenda morte latine. Zie 140 en 220.

Agricola, Rodolphus. Epistola. Zie bij 140 en 220.

Agroecius. De orthographia et proprietate et differentia sermonis. Zie 99.

Albani, Historia Sancti. Zie **Historia.**

Albertus Magnus. Ars praedicandi. Zie 274.

6. **Albertus** Magnus. Liber de muliere forti s. Commentarius in cap. XXXI libri Proverbiorum. Orationes super evangelia dominicalia. — Keulen, Heinrich Quentell, Nonis Maii (7 Mei) 1499. 4°. *Praec.* epigramma ad librum et auctore Rodolpho Langio epitaphium Alberti. *In fine* disticha V in laudem operis.

H. *465 (= H. †466); VBo. 25; Pell. 302; Pr. 1355; VK. 41; VB. 988; BMC. I, 290: B 4696; GL. 756; VT. 673; Peddie I, 15b; Collijn S. 27.

Typen 7, 9, 10, 12 ,13. Init. d en e. Rubr. γ. Meestal directors.

Op bl. 160b de titel (geen houtsnede, zie Pell.): (A)lbertus // de muliere forti. //, die in sommige exx. ontbr.

Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 138 × 214 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met stempels b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het achterplat van onderen bij de rug koperen kettingoog. Samengebonden zijn 6; 35 en hs. 62. Op het perk. schutbl. voorin: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Volgt inhoud van de verzamelband met zelfde hand. Op bl. 160b, doorgestreept: *Joannes de* [*viriis ?*], hand c. 1500.

Albertus Magnus. Mariale s. Libri XII de laudibus b. Mariae virg. Zie bij 191.

7. **Albertus** Magnus. Sermones de tempore et de sanctis per totum annum. Alii sermones VIII. — Keulen, Arnold ter Hoernen, 24 Dec. 1474. 2°.

HC. 475; VBo. 32; Pell. 306; Pr. 936; VK. 48; Peddie I, 15b.

Type 1. Signet (rood). Incipit en colophon rood gedrukt. Kat. [a^{10}; b-$k^{10}l^{8}$ $m^{6}n$-$s^{10}t$-v^{8}]; 190 bln., het laatste blank. Twee puncturen.

In de exx. bij HC. en VBo. kat. a met de tabula aan het eind gebonden.

Enkele init. in rood, blauw en groen met randversiering. Overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. kolomtitels in rood en ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 291 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug; aan de bovenzijde overblijfselen van een tweede oog. Klavieren. Op het schutbl. tegen het voorplat: *Iste liber pertinet ad librariam quae est daventriae in domo domini florencii.*

Het is niet zeker, of deze Sermones authentiek zijn; zie P. de Loë, *De vita et scriptis B. Alberti Magni* in *Analecta Bollandiana* XXI (Brux. 1902), 368.

8. **Albertus** Trottus de Ferrariis. De horis canonicis.

De defectibus in missa occurrentibus. — s. n. l. et a. [Keulen, Petrus in Altis de Olpe, c. 1478]. 2°.

HC.* 595; VBo. 36; Pell. 404; VK. 57; Collijn U. 35; VT. 563; Peddie I, 19a.

Type 2. Kat. [a[10]b-c[8]]; 26 bln., 1, 25-26 blank (H. en Pell. hebben 23 en 24 bln.). Dateering volgens VK.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (dikwijls afgesneden). In verzamelband; zie 50. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Het tr. De defectibus in missa occurrentibus is in sommige incunabelen uitgegeven op naam van Hugo de S. Caro (zie H. 8985 ss.); Hurter II, 342 trekt zijn auteurschap echter in twijfel en B. Hauréau, *Notices et extraits de quelques manuscrits latins de la bibliothèque nationale* II (Paris 1891), 347 noemt de auteur ervan onbekend.

Albignanus Trecius, Petrus. Epistola. Zie bij 128.

Alcinous. De doctrina Platonis. Zie 162.

9. **Alexander** de Ales. Summa theologiae in IV P. — Neurenberg, Anton Koberger, 24 Jan. 1482, III kal. Decembris (29 Nov.) 1481, pridie nonas Maii (6 Mei) 1482, 23 Aug. 1482. 2 voll. 2°.

Praec. carmen in laudem auctoris et epitaphium.

HC. *643; VBo. 37; Pell. 431; Pr. 2016, 2010, 2019, 2024; Collijn V.2; VB. 1682, 1680, 1685, 1687; Collijn U. 61; GL. 2025, 2020, 2027, 2030; VT. 1024, 1022, 1027, 1030; Peddie I, 21a; BMC. II, 422: C 7251, 7238, 7272, 7260.

Typen 4, 5. Rubr. °[β].

Aan het begin van P. I een vierbladige katern met de Generalis discursus, evenals bij H.; bij Pell. in P. I en IV beide, in BMC. in P. IV; ontbr. bij GL. Van deze katern zijn bln. 1 en 4 blank (H. en Pell. bl. 1 = bl. 2).

P. I bl. 4 (blank) ontbr. Enkele zeer mooie init. met randversiering in blauw, groen, rood, bruin en geel. Overige init. in vol. I rood, in vol. II rood of blauw. Gerubric. Ms. sign., dikwijls afgesneden. P. III bl. 7a aant. van de rubricator, ten deele afgesneden: *litterae VIIJ[c]* (= 800) *quaterni LIJ*(?). Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, 277 × 402 en 283 × 406 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoogen: vol. I op het achter-, vol. II op het voorplat, vanboven bij de rug.

Het werk is niet van Alexander de Ales alleen, maar voltooid door Guilielmus de Melitona en andere leerlingen; zie o.a. Hurter II, 258 s. en *The Catholic Encyclopedia* I (N.-York 1907), 298 s.

10. **Alexander** (Gallus) de Villa Dei. Doctrinale cum interpretatione Ascensiana. P. III—IV. — s. n. et l. [Deventer, Richard Paffraet], in profesto praesentationis Mariae (20 Nov.) 1500. 4°.

CA. 133; RD. 149; Pell. 468; Cop. II, p. 42: 361; Peddie I, 26a.

Typen 3, 4, 6, 7. Rubr. *a* en °[δ]. Gedeeltelijk directors. Sign. A-O[8.4]; 84 bln., laatste blank. Kolomtitels.

Eén init. ingevuld, zwart. Enkele ms. aant. Band c. 1600: bruin kalfsleer op houten borden, 142 × 205 mM. Zeer sober versierd met klein sterfiguur en lelievormige hoekmotiefjes. Sporen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Samengebonden zijn Alex. de Villa Dei, Doctrinale I. Deventer, Alb. Paffraet, s.a.; Hermannus Torrentinus, Commentaria in Doctrinalem I. Dev., 1519; Fundamentum grammatices, Zwolle, Arnold Kempen, s.a.; Kempo Thessaliensis, Commentaria in

Doctrinalem II. Dev., 1518; 10; 252; 251; Joh. Synthen, Verba deponentialia. Zwolle, Arnold Kempen, s.a.; 261; Antonius Mancinellus Veliternus, Versilogus. Zwolle, 1507. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Alexandri, Historia, de praeliis. Zie **Historia.**

11. **Alliaco,** Petrus de. De imagine mundi et alii tractatus. Johannes Gerson. De astrologia theologisata. Contra superstіciosam dierum observationem. Adversus doctrinam medici cuiusdam. Propositiones contra supersticiosos dierum observatores. — s. n. l. et a. [Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), c. 1483]. 2°.

HC. *836 (= H. 837); CA. 143; VBo. 899; Pell. 548; Pr. 9258; VB. 4930; GL. 1639; Peddie I, 28b; Collijn S. 42.

Typen 1b, 2, 5. Init. °[g]. Astronomische en andere figuren. Twee puncturen. Een enkele keer directors. Dateering volgens CA. Gebonden in zelfde volgorde als bij CA.

In het ex. komen twee bln. 1 voor; zij zijn op elkaar geplakt. Op bl. 171a onderaan in blinddruk drie regels naast elkaar gezette majuskels van type 1b, M (?). Init. rood. Gerubric. (alleen rubriekteekens). Ms. aant. Behalve de gedrukte sign. ook ms. sign. (dikwijls afgesneden). Vernieuwde, gladde leeren band op houten borden, 206 × 289 mM. Op de snede van de beide korte zijden: *de ymagine mundi.* Op het eerste pap. schutblad: *Iste liber pertinet A* ; dan met andere hand over de uitgekrabde rest van deze inscriptie heen: *d librariam domus domini florentii In daventria. Insunt huic volumini....* (volgen titels tractaten). Vergelijking met de hand van het ex-libris in 44 en 134 maakt het zeker, dat er oorspronkelijk heeft gestaan: *Iste liber pertinet Arnoldo Michaelis.* Op bl. 172b nog eens ex-libris van het Heer-Florenshuis en daaronder met roode verf de titel.

Alliaco, Petrus de. Epistola et Liber de potestate ecclesiastica. Zie bij 124.

Alliaco, Petrus de. Excerpta principalium articulorum tractatus contra errores fr. Johannis de Montesono. Zie 68.

12. **Alliaco,** Petrus de. Libellus sacramentalis. — Leuven, Egidius van der Heerstraten, 14 April 1487. 4°.

HC. 852; CA. *145; Pell. 529; Pr. 9307; Peddie I, 29a; Roos 12.

Type 2. Rubr. °[α]. Sign. A8; a-f8g-h6i-l8; 92 bln., eerste en laatste blank.

Op. bl. 91b onderaan drie regels blinddruk. Eén init. rood en blauw, één blauw; de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 142 × 205 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn 12; 198 en 88. Op het perk. schutblad voorin: *Liber domus domini florencii in daventria.* Volgen met zelfde hand titels van de drie samengebonden werken en bovendien: *Stella clericorum* ; dit laatste werkje is echter uit de band verdwenen.

Alliaco, Petrus de. Quaestiones in Sphaeram mundi Johannis de Sacrobusco. Zie 169.

13. **Alliaco,** Petrus de. Quaestiones super I, III et IV ll. Sententiarum. Recommendatio sacrae scripturae. Quaestio in vesperiis.

Quaestio de resumpta. — s. n. l. et a. [Brussel, Fratres vitae communis, c. 1480]. 2°.

HC. *838; CA. *144; Pell. 541; Pr. 9340; Peddie I, 28b.

Type 1[b] (evenzoo bij Pr.; bij CA. en Pell. 1[a]). Sign. a-z ꝛ-ꝯ[8]eft[10]A-I[8]K[6]L[4]; 292 bln.; bln. 1, 266 en 292 blank. Dateering volgens CA.

Eerste init. rood, blauw en groen met randversiering; de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 285 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Gat van kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florentii in daventria* (volgt inhoud).

14. **Alliaco,** Petrus de. Tractatus et sermones. — s. n. l. et a. [Brussel, Fratres vitae communis, niet na 1483]. 2°.

Continentur in libro: Speculum considerationis; Compendium contemplationis; De IV gradibus scalae spiritualis; Verbum abbreviatum super psalterio; Devota meditatio super VI primos versus psalmi In te domine speravi etc.; Meditatio super reliquos versus eiusdem psalmi; Meditatio super psalmum Judica me deus etc.; Expositio super cantica canticorum; Tr. super VII psalmos poenitentiales; Tr. de oratione dominica; Oratio dominica anagogice exposita; Meditatio super Ave Maria; Tr. super III evangelii cantica; Epilogus de quadruplici exercitio spirituali; Tr. de XII honoribus S. Joseph; Tr. de anima; Sermones nonnulli de tempore et de sanctis.

HC. 850 en Cop. II, p. 44: 388; CA. *148; VBo. 901; Pell. 527; Pr. 9342; Collijn U. 1170; GL. 557; VT. 2362; Peddie I, 28b.

Typen 1[b], 2. Gedeeltelijk directors. Sign. a-h[8]i[6]ij[6]k-q[8]r[6]s[8]A-C[8] D[10]E-P[8] Q[6]; 274 bln.; bln. 124, 146—147 en 274 blank. De dateering berust op een aant. in hs. bij Collijn U. van 1483.

Het blanke bl. 274 ontbr. Op bln. 42a, 67a en 273a verscheiden regels blinddruk. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Vernieuwde, gladde leeren band op houten borden, 208 × 295 mM. Op bl. 1a: *Liber domus domini florencii in daventria.*

Allius, Peregrinus. Una Plutarchi vitarum latine. Zie 222.

15. [**Alphonsus** de Spina]. Fortalitium fidei. — s. n. l. et a. [Bazel, Bernhard Rihel, c. 1474]. 2°.

HC. *871; VBo. 42—43; Pell. 561; Pr. 7522; VB. 407; GL. 377; Peddie I, 30a; BMC. III, 735: C 37154.

Type 1. Roode en zwarte druk. Eén houtsnede. Dateering volgens de BMC. Evenals in de BMC. zijn hier op bln. 47bα, 48aβ, 48bα, 49bα en bovendien ook nog op 53bα strookjes papier met de verbeterde tekst over de opschriften geplakt. De tabula, evenals in de BMC, aan het einde gebonden. Enkele init. in rood en blauw; overige rood of blauw. Gerubric.; rubriekteekens rood of blauw. De houtsnede is gekleurd. Veel ms. aant. Ms. sign. Gladde schapenleeren band, klaarblijkelijk in de 17e of 18e eeuw over de oude houten borden geplakt, 290 × 402 mM. Sporen van twee oude koperen klampen. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Over de auteur zie o.a. Hurter II, 1019.

16. **Alvarus** Pelagius. De planctu ecclesiae. — Ulm, Johann Zainer, 26 Oct. 1474. 2°.
Cum tabula a fr. Petro Dominici composita et Gregorio XI pontif. dedicata.

HC. *891; Pell. 574; Pr. 2504; VB. 2586; Collijn U. 87; GL. 3041; VT. 1624; Peddie I, 30b; BMC. II, 523: C 9131; Collijn S. 810.

Typen 1, 2. Init. a, h, m en °[p]. Rubr. α. Kat. [a-$i^{10}k^{12}l$-$m^{10}n^{4}$; $A^{6}B$-P^{10} $Q^{8}R^{10}S^{8}T$-Z aa-$bb^{10}cc$-ff^{8}; $*^{8}$]; 408 bln. (klein verschil indeeling katernen in BMC.).

Katernen [k] en [l] sluiten niet volkomen aaneen (15 regels blank gebleven), een bewijs, dat er op meer dan één pers tegelijk werd gewerkt. Ter verklaring van deze open ruimte staat op het laatste blad van kat. [k], bl. 102bβ: ¶ Sequitur Articulus ſexageſimusquartus. //

Bln. 195 en 200 ontbr., bl. 301 is tot op een klein strookje na weggesneden. De gedrukte init. gekleurd in rood en zwart. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 321 × 480 mM; zeer afgesleten. Gewone indeeling, langs de randen en in de ruiten versierd met een vijftal stempels: 1. rozet; 2-3. bloemvorm in ruit; 4. bloemvorm in hart; 5. het Lam Gods in cirkel. Sporen van twee klampen. Op voor- en achterplat beide nog één van de oorspronkelijke vijf koperen knoppen. Op de hoeken koperen biesjes. Titel onder een hoornen plaatje (het hoorn bijna geheel verdwenen) in rood en blauw op perkament: *Alvarus De plantu ecclesie etc.* Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Hieronder in hand van ± 1500 aanteekening over Alvarus, ontleend aan Antoninus, Partes historiales. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet domino theodorico marburch* (hand 2e helft 15e e.). Op het laatste schutblad nog eens het ex-libris van het Heer-Florenshuis.

Ambrosius Autpertus. De conflictu vitiorum et virtutum. Zie bij 32.

17. **Ambrosius** Mediolanensis. Hexameron s. de principiis rerum. — s. n. l. et a. [Keulen, Johann Guldenschaff, c. 1480]. 2°.

HC. *901; VBo. 46; Pell. 585; Pr. Suppl. I, 1216 A; VK. 103; VB. 899; BMC. I, 255 s.: B 4267; GL. 608; VT. 575; Peddie I, 31a.

Type 1. Dateering volgens VK.

Init. rood. Gerubric. en zwarte en roode onderstr. Enkele ms. aant. Samengebonden zijn 267 en 17. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Amerbach, Johannes. Carmen. Zie bij 33.

Amerbach, Johannes. Epistolae. Zie bij 57.

Amicus. Epistolae. Zie bij 279.

Andreae, Johannes. Glossa in Sextum et in Clementinas Zie 73.

Andreae, Johannes. Lectura arboris consanguinitatis. Zie 73

Andrelinus, Publius Faustus. Carmen. Zie bij 117.

18. **Andrelinus,** Publius Faustus. Livia sive de amorum libri IV. — s. l. et a. [Parijs], Felix Baligault, [c. 1495]. 4°.
Dedic. Guilielmo de Rupeforti cancell. Franciae.
HC. 1085; Pell. 743; Pr. 8276; Peddie I, 36b.
Typen 4, 5, 6 (anders bij Pr.). Rubr. γ. Signet II. Ten deele directors. Sign. a-i[8.6]; 64 bln. (bij Cop. 60). Dateering volgens Pell.
Init. rood. Gerubric. Enkele ms. aant. Nieuwe papieren band, 135 × 192 mM. Op bl. 1a: *S. v. Aitsoma 1660.* Daaronder ex-libris van *Dr. J. H. Halbertsma, Deventer;* dit laatste is gedeeltelijk geplakt over een vroeger exlibris in hand van c. 1500: *Arnoldus....*

19. **Angelus** [Carletus] de Clavasio. Summa angelica de casibus conscientiae. — Straatsburg, Martin Flach, 15 Maart 1498. 2°.
Praec. epistola fr. Hieronymi Tormeli ad auctorem et illius responsio. *In fine* carmen in laudem operis.
HC *5399; Pr. 708; Pell. 3831; VB. 2508; BMC. I, 154: B 2209; VT. 1591; Peddie II, 183a.
Typen 1, 2. Rubr. α. Directors. Sign. en aantal bln. als BMC., afwijkend van Pell.
Eén init. in rood en blauw; de overige rood of blauw. Gerubric. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 200 × 283 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en waar de ribben van de rug eindigen, versierd met stempels b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het voorplat boven bij de rug koperen kettingoog en stukje van een ijzeren ketting. Op bl. 1a: *Liber domus Brandanae Daventriae.*

Anonymus Neveleti. Prologus metricus in Aesopum et Aesopi fabulae latine. Zie bij 4 en 5.

Anselmus Laudunensis. Glossa super biblia. Zie 54.

Antichristus. Compendium de vita Antichristi. Zie bij 101.

20. **Antoninus** Archiep. Florentinus. Decisio consiliaris super dubio producto de indulgentiis. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1477]. 2°.
HC. 1234a; CA. 160; Pell. 876; GL. 973; Peddie I, 42a.
Type °1. Sign. a[8]; 8 bln. CA. dateert: c. 1476.
Init. rood; gerubric. In verzamelband, zie 163. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.
Dit werk is een fragment van Antoninus, Summa theologica (P. I, tit. X, cap. III).

21. **Antoninus** Archiep. Florentinus. Summa confessionum. Johannes Chrysostomus. Sermo de poenitentia. — s. n. l. et a. [Keulen, drukker van de Historia S. Albani, c. 1474]. 4°.
Bradsh. 6; Pell. 820; Cop. II, p. 55: 489; Pr. 1007; VK. 128; BMC. I, 215: A 3416; Peddie I, 40b.
Fragment; slechts kat. [s[8]] (indeeling kat. BMC.), d. z. bln. 137-144, bevattende een klein fragment van Antoninus en de volledige Sermo van Johannes Chrysostomus.
Type 1. Dateering volgens VK.

De vier laatste regels van bl. 136b in ms. op het laatste blad van 144 met het opschrift *Ex somma confessionali domini Antonini archiepiscopi florentini, et est capitulum ultimum.* Bl. 144a is niet blank gelijk in de andere exx., maar nog eens bedrukt met het zetsel van 143a; hierdoor een kruis gehaald. Klaarblijkelijk een gevolg hiervan, dat toen bl. 144a samen met het correspondeerende blad 137b in de pers ging, op het blanke blad 144a voor een tegendruk bij het persen het zetsel van 143a is gelegd, maar men vergeten heeft dit af te dekken met een blank vel. Een bewijs dus tevens, dat de drukker twee bladzijden tegelijk drukte. Init. rood; ms. director. Gerubric. In verzamelband; zie 233.

22. **Antoninus** Archiep. Florentinus. Summa theologica in IV P. — Venetië, Nicolaus Jenson, XVIII cal. Jan. (15 Dec.) 1479, IV cal. Jul. (28 Juni) 1480, 1477, XIV cal. Mai. (18 April) 1480. 5 voll. 2°.

Praec. P. I, II, IV epistolae Francisci Moneliensis in laudem operis. *In fine P. I* epitaphium Antonini; iterum atque tertio in P. IV.

HC. *1243; Pell. 878; Pr. 4123, 4126, 4102, 4124; VB. 3676, 3674 (P. II en IV); GL. 3309 (P. II); VT. 1835, 1816, 1836 (P. I, III—IV); Peddie I, 42b, 43a en 43b; Collijn S. 77 (P. I).

Typen 5, 6, 7. In P. I, II en IV een enkele keer directors, in P. III gewoonlijk. Sign. en aantal bln. als bij Cop. (soms afwijkend van Pell.); alleen volgen hier in P. I na kat. z, kat. ꝛ en ꝯ. Het Register op het ingelaschte bl. in P. II, bij Cop. vermeld, ontbr. hier.

In P. II ontbr. de bln. 34 en 37, maar zijn in ms. ingelascht. Op de bln. 4, 5 of 6, respectievelijk van de 6-, 8- of 10-bladige katernen, ms. sign. (niet in P. III). Enkele init. in verschillende kleuren, sommige met randversiering; zeer mooie in P. III1 en 2. Overige init. rood. Gerubric. Roode onderstr. in P. I en III. P. III2 bl. 1b register van de capitula in ms. In P. III 1 en 2 kolomtitels in ms. In P. III1 en 2 enkele ms. aant. Oude banden van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, respectievelijk groot 210 × 306, 209 × 304, 205 × 294, 200 × 295, 210 × 307 mM. De banden om P. I, II en IV zijn gelijk: gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels i en j. P. III 1 en 2 hebben de gewone indeeling zonder versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. In P. I, III1 en 2 en IV op het eerste perk. schutbl.: *Pertinet domui domini florentii in daventria* met de toevoegingen *1a pars anthoni, 1a pars 3e partis* en *4a pars.* P. II heeft geen schutblad met ex-libris. Op bln. 1a van de P. I, III 2 en IV staat met dezelfde hand: *Prima pars — 2a pars 3e partis — quarta pars — anthoni collatus* (beteekent hier vermoedelijk: „gecollationeerd"; minder waarschijnlijk „conglutinatus" = ingebonden).

23. **Antoninus** Archiep. Florentinus. Summae theologicae Tabula a Johanne Molitoris composita. — s. n. et l. [Keulen, Heinrich Quentell], 14 [90]. 2°.

HC. *1261 (= H. 1263, 1264); VBo. 809; Pell. 891; Pr. 1301; VK. 819; BMC. I, 275: B 4559; Peddie I, 43b; VB. II, 946, 3.

Typen 3, 5. Over de dateering zie VK. en BMC.

Op bl. 1a in blinddruk drie regels naast elkaar gezette majuskels van type 3, eerste rij M, tweede V, derde ? Eén init. blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Band van c. 1600: bruin kalfsleer op houten borden, 192 × 282 mM. Geen versiering, behalve filet-rand. Sporen van twee klampen en van kettingoog op het voorplat aan de bovenzijde bij de rug.

Antonius de Balocho. Zie **Antonius** de Vercellis.

24. **Antonius** de Bitonto. Sermones dominicales. — Straatsburg, Johann (Reinhard) Grüninger, X kal. Mart. (20 Febr.) 1495. 8°.

Dedic. Federico duci Urbini; examin. per Philippum de Rhotingo.

HC. *3218; Pell. 2405; Peddie I, 109b.

Typen 4, 11, 15, 17. Init. h.

Het blanke bl. 280 ontbr. Eén init. in rood, geel, blauw en groen; overige init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 103 × 154 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met vier kleine stempeltjes: 1-2. rozetten; 3-4. lelies in ruit. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de onderzijde van het achterplat bij de rug. Twee gaatjes, vermoedelijk ook van kettingoog, op het achterplat aan de bovenzijde. Op de rug strookje papier met het cijfer 25. Op het perk. schutbl.: *Liber monasterii Beate Marie In Wyndesim prope Zwollis.*

25. **Antonius** de Butrio. Speculum de confessione. [Jacobus de Gruytrode]. Speculum aureum animae peccatricis s. Speculum secularium. Tractatus (Speculum) de arte bene moriendi. Hugo de S. Caro. Speculum ecclesiae. Speculum sacerdotum volentium celebrare missam. Rodericus (Sancius) episc. Zamorensis. Speculum vitae humanae. Dionysius Carthusianus al. Rikel. Speculum conversionis peccatorum. — s. a. Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), [c. 1483]. 2°.

In fine Speculi sacerdotum, Paulo II pont. dedicati, epigramma Petri Helenensis episc.

CA. *392; Pr. 9256; Cop. II, p. 153: 1397; Pell. 3126; Peddie I, 144b; Collijn S. 81 (gedeeltelijk).

Typen 1b, 2. Twee puncturen. Dateering volgens CA.

Op bl. 28aα en β onderaan drie en twee regels blinddruk, naast elkaar gezette minuskels. Twee init. rood en zwart en rood en blauw met randversiering; de overige rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Op bl. 1a half afgesneden ms. aanteekening over de inhoud. In verzamelband; zie 50. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Het Speculum aureum animae peccatricis s. Speculum secularium is in de incunabeltijd één keer uitgegeven, samen met andere Specula, op naam van Dionysius Carthusianus (H. 6246); sommige catalogi (Pell., Roos) schrijven het ook toe aan Henricus Herp. Noch Dionysius Carth., noch Herp is echter de auteur, maar wel Jacobus de Gruytrode; zie A. Hulshof, *Catalogus codicum manu scriptorum bibliothecae universitatis Rheno-Traiectinae* II (Trai. a. R. 1909), nos. 236 en 339. — In de Italiaansche vertaling van het Tr. de arte bene moriendi wordt Dominicus de Capranica als auteur vermeld (zie H. 4394 vv.), evenzoo wordt in enkele catalogi (Pell., Roos) het Lat. tr. op zijn naam gezet. Ten onrechte; de auteur is onbekend; zie literatuur hierover Hulshof, *o. c.* II, no. 58.— Eveneens onbekend is de schrijver van het Speculum sacerdotum volentium celebrare missam, dat meermalen, gelijk hier, is gedrukt na het Speculum ecclesiae van Hugo de S. Caro.

26. **Antonius** de Parma. Postilla super evangelia per circulum anni cum quadragesimali. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., 1482. 2°.

HC. *1280; VBo. 70; Pell. 904; VK. 130; VT. 451; Peddie I, 44b.

Typen 7, 9. Rubr. °[α]. Sign. a-f^{8}g^{10}h-i+k-n^{8}o^{6}p-t^{8}v-y^6; 178 bln., eerste blank.

Op bl. 178a onderaan in blinddruk: Dominica. xxi. poſt pentecoſtes apud ſeculares, d. i. het opschrift van Sermo 88 op bl. 168b. Eén init. blauw, overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Samengebonden zijn 80 en 26. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 178b: *postille anthonii xxiij* (= aantal kat.) *nobis*.

Antonius Pizamanus. Praefationes. Zie bij 255.

Antonius Tudertinus. Vitae Plutarchi nonnullae latine. Zie 222.

27. **Antonius** de Vercellis (de Balocho). Sermones quadragesimales de XII mirabilibus christianae fidei excellentiis. — Venetië, Johannes en Gregorius de Gregoriis, 16 Febr. 1492. 4°.

Praec. epistola fr. Ludovici Brognolo ad fr. Ludovicum a Turri.

H. *15949 (eerste lezing); VBo. 68; Pr. 4522; VB. 3866; GL. 3220.

Typen 21, 22, 24. Rubr. ı (?) bij type 24. Signet II. Roode en zwarte druk. Directors. Sign. a-z ꝛ ꝯ ꝶ A-G^8; I^4; 268 bln.

Init. rood of blauw, de eerste rood en blauw. Gerubric. en roode onderstr. Lat. en Ned. ms. aant. Oude band: houten borden, 150 × 215 mM. Alleen de rug en een stukje van voor- en achterplat met bruin kalfsleer bedekt, versierd met een rij van twee kleine stempeltjes: 1. lelie in ruit; 2. figuur op schild. Overblijfselen van één koperen klamp. Koperen kettingoog op het achterplat van onderen bij de rug. Twee bladen van Lat. mss. (perk.) als schutbladen. Op het laatste met hand van c. 1500 enkele aant. o.a.: *Alfert Syl ende lyesbet syl cum progenie etc. || Corte Bartelt in die Spitalis porte.* Op het houten voorplat, binnenzijde, een aant. met roode verf: *Ad 16* (= anno domini 1516?) *wart dit boick gebunden 10* × (?). *In half ledder.*

Aquino. Zie **Thomas** de A.

28 **Arator** subdiaconus. Actus apostolorum, metrice. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1490]. 4°.

Praec. carmen in laudem operis, prologus ad Florianum abbat. et dedicatio ad Vigilium papam.

HC. 1549; CA. *167; Pr. 9045; GL. 974; Peddie I, 52b.

Typen 3*, 4, benevens één Grieksche type. Gedeeltelijk directors. Sign. a-c^8 d^6 e-f^{8}g^6; 52 bln. Dateering volgens CA.

Alleen 't begin gerubric. en roode onderstr. Init. daarbij rood of zwart. Veel ms. aant. Nieuwe papieren band, 142 × 210 mM.

Aretinus. Zie **Tortellius.**

Ariostis, Alexander de. Minorica elucidativa. Zie bij 193.

Aristoteles. Zie **Auctoritates** Aristotelis etc.

Ars bene moriendi. Zie **Tractatus** de arte b. m.

Ars praedicandi. Zie 274.

Ars praedicandi s. Informatio notabilis et praeclara de arte praedicandi in thematibus de tempore et de sanctis. Zie 274.

Ascensius, Jodocus Badius. Carmen. Zie bij 117.

Ascensius, Jodocus Badius. Epigramma. Zie bij 204.

Ascensius, Jodocus Badius. Epistola. Zie bij 203.

Ascensius, Jodocus Badius. Interpretatio Doctrinalis Alexandri de Villa Dei. Zie 10.

29. **Asconius** Paedianus, Q. Commentarius in Ciceronis orationes. Georgius Trapezuntius. De artificio Ciceronianae orationis pro Q. Ligario. Antonius Luschus. Inquisitio super XI orationes Ciceronis. Xiccho Polentonus. Argumenta super aliquot orationibus et invectivis Ciceronis. — s. a. Venetië, Johannes de Colonia en Johannes Manthen, [na 2 Juni 1477]. 2°.
Ed. cura Hieronymi Squarzafici Alexandr. *In fine* epistola eiusdem ad Antonium Serachum archiep. Corinth. et Patriarch. Venet., data Venet. 4° nonas Junias (2 Juni) 1477.
HC. *1886; VBo. 106; Pell. 1400; Pr. 4317; VB. 3762; GL. 3328; VT. 1877; Peddie I, 64 a; Collijn S. 106.
Type 8*. Directors. Sign. $a^{10}b^{6}c$-g^{8}; $a^{8}b^{10}c^{8}d^{6}$; a-$d^{10.8}e^{8}f^{6}g$-$l^{8}m^{6}$; 184 bln., bl. 89 blank.
Het blanke bl. 89 en bl. 98 ontbr. Init. niet ingevuld. Uitgewischte ms. aant. Nieuwe leeren band, 18e eeuw, 188 × 268 mM. Rug met goudstempels en titel. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

30. **Auctoritates** Aristotelis et aliorum auctorum. — s. n. Deventer, [Richard Paffraet], 27 Sept. 1489. 4°.
HC. 1933; CA. 192; Pell. 1451; Peddie I, 66a.
Type 4. Init. a. Rubr. α. Titelhoutsnede A. Een enkele keer directors. Sign. a-$i^{6}k^{4}$; 58 bln. Bl. 2b: 35 reg.
Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 137 × 213 mM. Op bl. 58b, in hand 2e helft 15e e.: *liber monasterii nemoris beate marie virginis prope northorn ordinis canonicorum Regularum beati augustini episcopi* (= Frenswegen).

31. **Auctoritates** Aristotelis et aliorum auctorum. — s. n. l. et a. [Keulen, Cornelis de Zierikzee, c. 1500?]. 4°.
Panz. IV, p. 92 : *146; H. 1923; Peddie I, 65b.
Typen 2, 3, 6. Init. b. Rubr. β. Eén houtsnede. Sign. a-$b^{6}c$-$h^{4.6}i$-k^{6}; 54 bln. Gefolieerd ij. - L. (bln. 3-52); de recto-bln. geteekend A, de verso-bln. B. Kolomtitels. Bl. 1 b: 36 reg.
Bl. 1a titel: Autozittates Areſtotelis Se // nece Boetij Platonis Apulei Affricani Poz // phirij et Gilberti Pozritani denuo ſumma cum // diligentia reuiſe et cozrecte // *Houtsnede, meester met drie leerlingen. Bl. 1b :* ¶ Incipit pzologus cōpendij autozitatū philoſophi. ꝛ quo // rundā alioꝝ pzo vſu

introductionis thematum ipſoꝝ p̄dicato / // rum ad populū ſimul ac in artibus ſtudere volentium // [ ] Um em̄ ariſtotilice tā ad ꝑpl'm p̄dicanti... *Bl. 2a* (*sign.* a ij) *reg. 29* : Et ad hoc ꝑmaxīe valēt dicta Ariſto. ſapientūqꝫ alioꝝ. igit'. ꝛc. /// ¶ Finit pꝛologus // *Bl. 2b* : Sequuntur nūc autoꝛitates ph'i. i. amatoꝛis ſapientie // Et pꝛimo pꝛimi libꝛi metaphiſice /// [ ] Mnes hoīes naturaliter ſcire deſiderant // ... *Bl. 7a* (*sign.* b 1.) : In eternisnon eſt malū neqꝫ coꝛruptio neqꝫ peccatū //... *Bl. 53a reg. 22* :... valebunt igitur vnicuiqꝫ pꝛo ſuo artis ex // perimento. ¶ Finiuntur autoꝛitates /// ¶ (T)abula ſiue directoꝛiū autoꝛitatū ariſtotelis ꝛ quoꝛūdā // ph'oꝝ ꝑm oꝛdinē libꝛoꝝ poſitaꝝ... *Bl. 54 a reg. 36* : Explicit tabnla (*sic*). *Bl. 54b blank.*

De dateering van deze druk berust niet op vaste grondslagen en 't is niet onwaarschijnlijk, dat door latere onderzoekingen omtrent de werkzaamheid van Cornelis van Zierikzee het boek na 1500 gerangschikt zal worden. Bij W. L. Schreiber und P. Heitz, Die Deutschen „Accipies" und Magister cum Discipulis-Holzschnitte etc. (Strassb. 1908), Abb. 50 u. S. 45 wordt de houtsnede gedateerd „um 1505"; op S. 69 evenwel de dateering c. 1500.

Init. niet ingevuld. In verzamelband; zie 111. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

32. **Augustinus,** A u r e l i u s. De conflictu vitiorum et virtutum. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Georg Husner (1e pers)]. 2°.

H. *2085; Pell. 1572; Pr. 350; VB. 2199; BMC. I, 83: B 1015; GL. 2841; Peddie I, 70a.

Type 1.

Eén init. blauw, de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Samengebonden zijn 213 en 32. De titel, aan 't begin van de verzamelband geschreven (hand 2e helft 15e e.), luidt: *Augustinus vel leo de conflictu viciorum.* Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Dit werk komt onder de incunabelen voor op naam van A u g u s t i n u s en van G r e g o r i u s I (H. 7992); het is vermoedelijk van A m b r o s i u s A u t p e r t u s. Zie hierover en ook over andere auteurs, op wier naam het vroeger of later is gezet, B. Hauréau, *Notices et extraits de quelques manuscrits latins de la bibliothèque nationale* II (Par. 1891), 58 en Hurter I, 677.

Augustinus, A u r e l i u s. Epistele tot S. Cyrillo vander eren ende vander groetheit S. Jheronimi. Zie **Hieronymus**-boeck.

Augustinus, A u r e l i u s. Flores seu excerpta ex libris b. Augustini. Zie bij 195.

Augustinus, A u r e l i u s. Florigerus, tr. ex operibus suis compilatus. Zie bij 195.

Augustinus, A u r e l i u s. Sermo de Cypriano martyre. Zie 97.

33. **Augustinus,** A u r e l i u s. Sermones de tempore et de sanctis. — Bazel, Johannes Amerbach, 1495 (slechts P. II). 2°.

Praec. carmen editoris.

H. *2008; VBo. 137; Pell 1518; Pr. 7605; VB. 464; GL. 241; VT. 174; Peddie I, 68a; BMC. III, 756: B 37380.

Typen 1, 5, 11*, 13, 14, 17, 19, 24 (bij Pr. anders). Directors. Eén houtsnede. Sign. (kleine afwijking van de BMC.) A^6; a-$k^{8.6}l^8$m-$x^{8.6}y^{12}A^8$B-K^6; A^8B-C^6D^8; a^8b^6c-$d^8e^6f^8$; 300 bln.

Dit ex. bevat slechts het laatste gedeelte van de volledige Sermones (1494—1495), die 602 bln. hebben; in de overige catalogi het geheele werk.

Eén init. in rood en blauw; overige rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. De houtsnede op **bl.** 1b is gekleurd. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 201 × 311 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempeltjes b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat van onderen bij de rug. Klavieren. Tegen de binnenzijde van het voorplat: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii quae est in daventria.*

Augustinus M o r a v u s O l o m u c e n s i s. Epistola. Zie bij 260.

Aurifaber, A e g i d i u s. Zie **Speculum** exemplorum.

34. **Ausonius,** D e c i m u s M a g n u s. Opera. — Venetië, Johannes Tacuinus, 11 Aug. 1494. 2°.

Praec. epistola Julii Aemilii Ferrarii Novariensis ad Ambrosium Varisium Rosatum et vita Ausonii. *In fine* carmen Laurentii Casatiae Saluzolii Vercellensis in laudem Julii Aemilii Ferr. Novar.

H. *2178; VBo. 149; Pell. 1647; Pr. 5434; VB. 4424; Peddie I, 73b; MW. 302.

Type 3, benevens één Grieksche type. Signet III. Directors. Sign. A^4; B^6C^4D-G^6H^4; 42 bln.

Alleen 't begin gerubric. en met roode init. ingevuld; roode onderstr. Ms. aant. In verzamelband; zie 179. Op bl. 42b, met hand midden 16e e. : *joannes aquensis sij. .* (?). Blijkens een aant. aan 't begin van de verzamelband al in 1619 eigendom van de Deventer Bibliotheek.

Autpertus. Zie **Ambrosius** A u t p e r t u s.

Avancius, H i e r o n y m u s, V e r o n e n s i s. Emendationes in Lucretium etc. Epistolae. Zie 260.

Avianus. Fabulae. Zie 4.

Axiochus. Zie **Plato.**

Balduinus. Reinardus Vulpes latine. Zie **Reinardus** V.

35. **Baptista** M a n t u a n u s. De vita beata. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1500?]. 4°.

CA. 233; Cop. II, p. 95: 856; Pr. 9032; Nijh. 111; Peddie I, 82a; VB. II, 4854, 5.

Typen 3, 5, 6. Rubr. *a*. Sign. a^8b-c^4; 16 bln. Bij CA. gedateerd c. 1490-95; volgens Nijh. van of na 1500.

Op bl. 1a, halverwege onder de titel, init. M. van de init. a (niet bij CA. vermeld).

Op bl. 16a onderaan drie regels blinddruk van type 6. Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. aant. In verzamelband; zie 6. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Baptista M a n t u a n u s. Distichon. Zie bij 279.

36. **Baptista** M a n t u a n u s. Opuscula quaedam moralia e sylvis excerpta. — s. n. l. et a. [Deventer, Jacob van Breda (of Theodoricus van Borne?), na 1500?]. 4°.

Cop. II, p. 96: 860 (?); Peddie I, 82 a (?); W. Nijhoff, Nederl. Bibliographie van 1500—1540 (in Het Boek II ['s Grav. 1913]), bl. 33.

Type 8. Rubr. °[δ]. Init. °[a]. Eén houtsnede. Sign. [A⁴] B⁸C⁴D⁶E⁴; 26 bln. Bl. 1b: 24 reg.

Bl. 1a: ¶ Opufcula quedam mozalia E Syluis // Baptifte Mantuani excerpta // *Houtsnede: 58 × 74, doop in de Jordaan; op spreukband:* dit is mӯ uercoren foen. *Bl. 1b:* ¶ Baptifte Mantuani Carmelite In Laudē diui // Ioannis Baptifte pzo natali eius Carmen // (A) Gnifer eterna Iuuenis digniffime vita // . . . *Bl. 5a* (*sign.* B i) : Quid referā cinyre coitū. Quid biblidis ignem. //. . . *Einde bl. 26 b reg. 5* : Leticia celebzant et dulci funera cantu. // Finis //

De dateering van dit boek is twijfelachtig. Vermoedelijk op grond van de initialen, die vóór 1500 zelden voorkomen bij van Breda (ze ontbreken dan ook in TR.), rekent W. Nijhoff het tot de post-incunabelen en schrijft het toe aan van Borne c. 1515? Dezelfde initialen komen evenwel voor in een druk van Breda, die Campbell c. 1491 dateert (CA. 358), zoodat het de vraag blijft, of dit een criterium is. Mocht het echter inderdaad een post-incunabel zijn, dan is het moeilijk uit te maken of van Breda dan wel van Borne de drukker is: de initialen gebruikten beiden (zie reproducties W. Nijhoff, L'art typographique dans les Pays-Bas 1500—1540 [La Haye, 1902 ss.], Jacob de Breda Pl. I, 3—4 en Pl. II, 7 en Theod. de Borne Pl. IV, 15); de type eveneens. Mogelijk zal de houtsnede, die blijkens het Ned. opschrift vermoedelijk voor een andere druk is gesneden, tot oplossing van de kwestie kunnen leiden.

De gedrukte init. zijn rood gekleurd. Veel ms. aant. Nieuwe pap. band, 132 × 196 mM. Op bl. 1a: *Johannes confluentinus* (hand begin 16e e.). Op 14 Sept. 1893 gekocht bij Brill voor *f* 9.

37. **Baptista** M a n t u a n u s. Parthenices commendatio ad Lodovicum Fuscararium et Joannem Baptistam Refrigerium. — s. l. et a. [Deventer], Jacob van Breda, [c. 1491]. 4°.

CA. * 220; Pr. 9104; Cop. II, p. 93: 829; Peddie I, 81a.

Typen 3, 4, 8 (van 8 alleen sign.). Rubr. α. Signet. Sign. a-b⁶; 12 bln. Dateering volgens CA.

Op bl. 12a onderaan een regel blinddruk. Init. met zwarte inkt. Nieuwe papieren band, 142 × 210 mM. Sporen van afgescheurde klavieren. Op bl. 1a, zeer klein: *Henricus* [*veb*. . ?] (hand c. 1500).

Barbarus, F r a n c i s c u s. Una Plutarchi vitarum latine. Zie 222.

38. **Barbarus,** H e r m o l a u s. Plinianae castigationes. Emendatio in Melam Pomponium. Glossemata in Plinium. — Rome, Eucharius Silber (Franck), VIII Kal. Dec. (24 Nov.) 1492 — Idib. Febr. (13 Febr.) 1493. 2°.

Praefationes ad Alexandrum VI pontif.

HC. *2421; VBo. 168; Pell. 1824; Pr. 3860; VB. 3491; GL. 2497; VT. 1782; Peddie I, 82b; MW. 151; BMC. IV, 113s.: B 18955.

Typen 2, 4, en één Grieksche type (= 109 Gk. van de BMC.). Rubr. β. Directors.

Bl. 294a colophon reg. 2—3, evenals VBo. en BMC., afwijkend van H. en Pell. Init. niet ingevuld. Geel schapenleeren band 17e e., 220 × 331 mM. Sober versierd met twee stempelrandjes. Samengebonden zijn Joann. Pierius Valerianus, Castigationes et varietates Virgilianae lectionis. Parijs, 1529 en 38. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Voorin: *Librum hunc una cum castigationibus Plinianis Hermolai Barbari illustri Sycambrorum* (*quae est Hardervici*) *bibliothecae dono dedi Edoardus Pels Coloniensis. Anno 1625 10 Martii stil. vet.* Op de snede, verkort, de titel.

39. **Bartholomaeus** de Chaimis. Interrogatorium sive Confessionale. — s. n. et l. [Milaan, Leonardus Pachel en Ulricus Scinzenzeller], 31 Mei 1480. 4°.

In fine disticha in laudem auctoris.

H. *2485; Pell. 1863; Pr. 5929; VB. 3084; Collijn U. 250; GL. 1758; Peddie I, 85b.

Type 2. Rubr. α. Roode en zwarte druk. Grootendeels directors. Kat. [a-o⁸]; 112 bln., eerste blank.

Init. niet ingevuld. Nieuwe leeren band, 144 × 219 mM. Samengebonden zijn 39 en 127. Aan 't begin de inhoudsopgave van de verzamelband in hand van c. 1500. Op de snede: *Confessionale et Gregorii Dialogi.*

40. **Bartholomaeus** Coloniensis Decimator s. Zehender. Epistola mythologica ad Pancratium. Interpretatio difficilium vocabulorum in eadem epistola. — s. n. l. et a. [Deventer, Jacob van Breda, 1497]. 4°.

In fine Epistolae myth. II carmina Bartholomaei.

CA. 256 (Suppl. I); Cop. II, p. 97: 882; ontbr. bij Peddie. Eenig bekend exemplaar?

Typen (3?), 4, 8. Rubr. α en °[δ]. Gedeeltelijk directors. Sign. a-d⁸·⁴; 24 bln., laatste blank. Bl. 2b: 37 reg. Voor de dateering zie aant. bij CA.

Bl. 1, vermoedelijk met titel in typen 3 en 8 op de recto-zijde, ontbr. Bl. 2a (sign. a ij): ¶ Bartholomei Coloniēſis Epyſtola Mytholo // gica: plęriſqꝫ lepidis ſentētijs. ꝛ ad cōmuneꝫ ſer ⸗ // monū vſum accōmodatiſſimis referta. ꝛ miris: // et ꝑpe adeo ridiculis iocis cauillationibus: ſali ⸗ // buſqꝫ ꝛ facetijs reſperſa: ad Pancratium inci ⸗ // pit fęliciter. /// (b) Artholome ꝯ Colonienſis Pancra ⸗ // tio... *Bl. 9a (sign.* b i) *:* dū laboꝛaui. ſꝫ pedagogus meꝯ ferula nates meas obuerbe ⸗ // rās... *Bl. 15b reg. 5 :* mīe plurimū ſaluere iubeas. Iterum vale Ex dauētria ſexto // idus Julias. M.cccc.xcvij. /// ¶ Epygꝛāma eiuſdem Bartholomei in oſoꝛes // ſtudioꝛum humanitatis. // *Reg. 15 :* ¶ Epyſtola ad lectoꝛes ſuos // *eindigt reg. 21 :* Flebile coꝛ hoīs. quę recreare valent. // *Bl. 16a (sign.* c iiij) *:* ¶ Quoꝛūdam difficiliū vocabuloꝝ in ꝑceden // ti epl'a poſitoꝝ ſuccincta et bꝛeuis interꝑtatio in ⸗ // cipit fęliciter. // *Bl. 23a reg. 32 :* lum. hoc eſt hoſpitale. // *Bl. 23b :* ¶ Quę dictiones per incuriam Chalcographi. perperam // ſunt characteriſatę in pꝛima ternione. Hę ſunt.... *Reg. 30 einde :* bi mi here valefacere. //

Init. niet ingevuld. Ms. aant. Nieuwe papieren band, 146 × 207 mM. In Dec. 1863 gekocht van Dr. Tross („aankoop van Dr. Tross").

Mogelijk worden meer exemplaren van deze uitgave genoemd in de bibliographie van de Epistola Mythologica (49 uitgaven), door K. Soennecken in *Mitteilungen der Gesellschaft für Deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte* Jhrg. VIII (Berl. 1898), 297 ff. (onder no 9?). Deze *Mitteilungen,* in geen van de Nederl. bibliotheken aanwezig, heb ik niet kunnen raadplegen; enkele gegevens eruit dank ik aan de welwillendheid van Dr. K. Löffler te Münster.

41. **Bartholomaeus** Coloniensis Decimator s. Zehender. Epistola mythologica ad Pancratium. Interpretatio difficilium vocabulorum in eadem epistola. — s. n. l. et a. [Deventer, Jacob van Breda, c. 1498]. 4°.

In fine Epistolae myth. II carmina Bartholomaei.

CA. 256a (Suppl. I); Cop. II, p. 98: 883; Peddie I, 68a. Eenig bekend exemplaar?

Typen 3, 4, 8. Rubr. α en °[δ]. Gedeeltelijk directors. Sign. a-d[8.4]; 24 bln., laatste blank. Bl. 2b: 37 reg. Dateering volgens CA.

Bl. 1a : Bartholomei Coloniēſis // Epiſtola Mythologica cū // quoꝛundā difficilium vocabuloꝝ in ea poſitoꝛuꝫ // luculenta interpꝛetatione. // *Bl. 1b blank. Bl. 2a* (*sign.* a ij) : ¶ Bartholomei Coloniēſis Epyſtola Mytholo // gica: plęriſqꝫ lepidis ſentētijs. ꝛ ad cōmunem ſer // monū vſum accōmodatiſſimis referta. ꝛ miris: // et pꝛope adeo ridiculis iocis cauillationibus: ſa ⸗ // libuſqꝫ ꝛ facetijs reſperſa: ad Pancratium inci ⸗ // pit fęliciter. /// (b) Artholomeus Coloniēſis Pancra ⸗ // tio... *Bl. 9a* (*sign.* b i) : dū laboꝛaui. ſed pedagogus meus ferula nates meas obuer // rās... *Bl. 15b reg. 6 :* iubeas. Iterum valę. Ex dauentria ſexto idus Julias. Anno // domini. M.cccc. lxxxix. /// ¶ Epygrāma eiuſdem Bartholomei in oſoꝛes // ſtudioꝛum humanitatis. // *Reg. 16 :* ¶ Epyſtola ad lectoꝛes ſuos. // *eindigt reg. 22 :* Flebile coꝛ hoīs. quę recreare valent. // *Bl. 16a* (*sign.* c iiij) : ¶ Quoꝛūdam difficiliū vocabuloꝛū in p̄ceden // ti epl'a poſitoꝛum ſuccincta ꝛ bꝛeuis interp̄tatio // incipit feliciter. // *Bl. 23a reg. 32 einde :* culum. hoc eſt hoſpitale. // *Bln. 23 b en 24 blank.*

Init. niet ingevuld. Nieuwe papieren band, 141 × 205 mM. Op bl. 1a: *Henricus Rees in 4to* (hand c. 1500).

Door Ledeboer (123) verkeerd geïdentificeerd met H. 2492. Waarschijnlijk tengevolge van deze vergissing wordt dit exemplaar ten onrechte door Soennecken onder no. 2 van zijn bibliographie (zie bij 40) vermeld. Mogelijk worden aldaar onder een ander nommer meer exemplaren van deze uitgave genoemd.

Bartholomaeus de Platina. Zie **Platina.**

Basilius Magnus. De institutione opusculum. Zie 140.

Bebel, Henricus. Carmina, epistolae, epigramma. Zie bij 388, bij 134 en bij 250.

Beckenhaup, Johannes. Epistola et carmen. Zie bij 67.

Beckenhaup, Johannes. Tabula in Bonaventurae Quaestiones in IV libr. Sententiarum. Zie 68.

Beke, Herman van der. Zie **Torrentinus.**

42. **Bellamera,** Aegidius. Tractatus permutationum beneficiorum ecclesiasticorum. — s. n. l. et a. [Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), c. 1475]. 2°.

HC. 2756; CA. *261; Pell. 2026; Pr. 9212; Peddie I, 93b.

Type °1[a-b]. Twee puncturen. Kat. [a-b[10]c[12]d[10]e[12]]; 54 bln. Dateering volgens CA.

Eén init. rood en blauw, de overige rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (ten deele afgesneden). In verzamelband; zie 163. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Benedictus Montenatus. Praeludium in opus Gaguini. Zie bij 117.

Berchorius, Petrus. Zie **Berthorius.**

Bergomensis. Zie **Jacobus** Philippus B.

4

43. **Bernardinus** de Bustis. Mariale. — Straatsburg, Martin Flach, 15 Aug. 1498. 2°.
Dedic. Alexandro VI pontif.; cum approbatione et carminibus II Dominici de Ponzono.
HC. *4162; Pr. 710; Pell. 3111; BMC. I, 155: B 2215; GL. 2772; VT. 1593; Peddie I, 144a.
Typen 1, 2. Rubr. *a*. Directors. Sign. en aant. bln. als BMC., alleen is bl. 378 niet blank.
Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 201 × 284 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met stempels b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat boven aan de rugzijde. Klavieren. Op het perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.*

44. **Bernardinus** Senensis. Quadragesimale de religione christiana — s. n. l. et a. [Bazel, Johannes Amerbach, c. 1489]. 2°.
HC. *2834; Pell. 2083; Pr. 7632; VB. 476; GL. 254; VT. 182; Peddie I, 96b; BMC. III, 751 s.: B 37466; Collijn S. 176.
Typen 4, 6, 11, 14. Directors. Sign. en aantal bln. als BMC. (afwijkend van H. en Pell.). Dateering volgens de BMC.
Init. rood. Enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 207 × 311 mM. Gewone indeeling; langs de randen, in de ruiten en op de snijpunten versierd met een achttal kleine stempels: 1-3. rozetten in verschillende grootte; 4. bloem in ruit, 11 mM. hoog; 5. lelie in ruit, 18 mM. hoog; 6. klimmende leeuw in schild, 11,5 × 9,5; 7. ronde stempel met opschrift *ihs*, diagonaal 19 mM.; 8. langwerpige stempel met opschrift *maria*, 31 × 9,5. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op de snee (aan de drie kanten) de titels geschreven. Voorin één blad Lat. ms. op perk. als schutblad. Samengebonden zijn 44 en 244. Op bl. 1a: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Onder de titel: *Item Quadragesimale Thesauri.* Hieronder, doorgestreept, in hand 2e helft 15e e.: *Iste liber pertinet Arnoldo michaelis.* Niet uit te maken, of dit laatste ex-libris ook voor 244 geldt.

45. **Bernardus** Bottonus Parmensis. Casus longi super V libros decretalium. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], 1484. 2°.
H. *2932; Pell. 2194; Pr. 589; Collijn U. 288; GL. 2656; VT. 1497; Peddie I, 97a; Collijn S. 188.
Typen 1, 2, 3. Kat. [a-z A-$E^{8.6}$F-I^{8}]; 228 bln., laatste blank.
Eén init. rood en blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. aant. In verzamelband; zie 168. Op bl. 228b: *Liber domus domini florentii in Daventria.* Mogelijk vroeger van Arnoldus Michaelis geweest (zie 168).

46. **Bernardus** Bottonus Parmensis. Casus longi super V libros decretalium. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], altera die post festum Symonis et Jude apostolorum (29 Oct.) 1498. 2°.
HC. *2938; Pell. 2199; VB. 2466; GL. 2698; Peddie I, 97a.
Typen 1, 4. Hier en daar directors. Sign. a-b^{8}c-d^{6}e-$k^{8.6}$l-z A-$H^{6}$$I^{8}$; 204 bln., laatste blank.
Init. niet ingevuld. Enkele ms. aant. in rood. Oude band, waarschijnlijk kort na 1512 gemaakt: bruin kalfsleer op houten borden, 203 × 298 mM.

Gewone indeeling, in de ruiten versierd met twee stempeltjes in ruitvorm: 1. gekroonde adelaar, 28 hoog; 2. gestileerde bloemtak, 29 hoog. Om deze rechthoek van ruiten aan de zijkanten twee, aan boven- en onderzijde drie rijen van arabesken-rolstempelrand, 11,5 breed. Overblijfselen van twee koperen klampen. Aan de hoeken en tegen de rugzijde koperen biesjes ter bescherming van de band. Klavieren. Samengebonden zijn 46 en 196. Voorin een blad Lat. ms. op perk. als schutblad. Op de recto-zijde hiervan: *Hunc librum redemi pro novem albis rotatis pro ligatura anno dom. 1512 in vigilia martini* (vermoedelijk is bedoeld: vóórdat het boek gebonden was). Op bl. 1a van de inc. met de hand van Wynters c. 1500 (zie inscriptie in 196): *Item constat liber iste VIII albis rotatis.* Onder de titel, met hand midden 16e e.: *Dominus Wolterus Heke* (?) *vicarius sancti laurentii donavit capitulum marie harderwyck hoc libro.* Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Bernardus Bottonus Parmensis. Glossa ordinaria in Decretales. Zie bij 129.

Bernardus Claraevallensis. De sex circumstantiis adventus domini. Zie bij 48.

47. **Bernardus** Claraevallensis. Sermonen, winter ende somerstuck. — Zwolle, Peter van Os, op ons heren hemelvaerts avont (27 Mei) 1495. 2°.

HC. 2854; CA. *276; Pell. 2094; Pr. 9145; Reichl. I, p. 102: 2854; VB. 4952; Peddie I, 97b.

Typen 6, 8. Init. c. Signet I. Veel houtsneden. Sign. [$*^4$]; a-y^6; A-G^6 H^4 I-K^6 L^4 M-Y^6 A^6 B^4 C^6; 280 bln.

Eenige init. in rood en blauw met randversiering; overige rood. Gerubric. Gedeeltelijk ms. directors, rood. Geel schapenleeren band, c. 1700(?), op houten borden, 208 × 290 mM. In 't midden Renaissance-motief, verder met twee stempelrandjes versierd (gelijk aan 48, 114, 134 en 275). Op het 2e pap. schutblad: *Dit boeck hoert toe den susteren int olde convent toe deventer in die beghinen strate.* Zelfde ex-libris aan het einde.

48. **Bernardus** Claraevallensis. Sermones de tempore et de sanctis. — s. n. Brussel, [Fratres vitae communis], in profesto Pentecostes (9 Juni) 1481. 2°.

HC. *2845 (= H. 2911); CA. *273 (= CA. 267); Pell. 2088; Pr. 9334; GL. 556; VT. 2357; Peddie I, 97a en 99b.

Type 1^a. Gedeeltelijk directors. Kat. [a-l^{8}m^6; n-z A-D^{8}E^{10}]; 224 bln., eerste blank (niet de twee blanke bln. 223—224 van Pell.; zouden hier heeten 225—226).

Het blanke bl. 1 ontbr. Twee init. in rood en blauw; overige rood, enkele blauw. Gerubric. Enkele ms. aant. Ms. sign. (ten deele afgesneden). Geel schapenleeren band, c. 1700 (?), op houten borden, 204 × 287 mM. Versiering als 47. Op de snede: *ber. RO. GW.* (beginletters van de samengebonden auteurs). Samengebonden zijn 48; 81 en 137. Op bl. 2a de overdruk van een verdwenen ex-libris, vermoedelijk te ontcijferen: *liber domus domini florencii in daventria.* Niet uit te maken, of dit alleen voor 48 of ook voor beide andere werken gold.

Bij H. 2911, CA. 267 en Peddie I, 99b ten tweeden male genoemd onder de onjuiste titel De sex circumstantiis adventus domini.

Moralitet T Sic vē
dyabol9 iniqu9 sūme cupit ꝙ lex
sua ab ōmib9 teneatur· et ꝙ vni
uerse generationes leges suas di
mittentes legis nature diuine et
gratie renunciantes vnus popul9
scilicet reprobotum efficiatur· et
eidem in omnibus famuletur· Ni
titur etiam ꝙ in ciuitate iherusalē
.i. in conscientia cuiuslibet fidelis ⁊
i ecclesia aras et tēplū suū faciat
et ꝙ ibi ydola diuersoꝝ vitiorum
erigat· et ꝙ carnes suillas .i. viti
ū carnalitatis ibidē offerēdas iou
cat· ꝙꝙ nullos filios suos .i. affcūs
et opationes suas a superfluis vi
tijs circūcidat· sed poti9 seipm̄ p
hh i

a.

Octauū addidit Matheus · dicens ·
Credo in spiritum sanctum· Nonuz
posuit Jacob9 minor· d· Sāctā eccle
siam catho· sanc· cō· Decimū posuit
Symō cananeǝ · d· Remissi· pec· Vn
decimū posuit Judas thadeǝ · d· Car
nis resur· Duodecimū posuit Mathi
as · d· Vitā eternā amē· Ad sonū q̄
fit cū flatu ptinēt cāt9 · Quoꝝ q̄daz
cātat in pncipio misse· q̄dā i medio
et q̄dā in fine· ad significandū ꝙ de
bem9 deū laudare ꝓ bñficio qd̄ nob
dedit in pncipio· medio· ⁊ in fine .i.
ꝓ bñficio· creatōis · recreatōis · ⁊
glorificatōis · De isto bñficio triplici
laude dt Anselm9 · Certe dñe· ꝙ me
fecisti debeo amori tuo meipsū totū

b.

Idem amor exitiū ē pecori pecoriſqz mgrō Me
His certe neqz amor causa ē· vix ossibz haerēt
Nescio q̄s teneros ocul9 mihi fascinat agnos Da
Dic q̄bz in terris · ⁊ eris mihi magn9 apollo
Tris pateat caeli spaciū nō āplius vlnas Me
Dic quibz in terris · inscripti noīa regū·
Nascātur flores · ⁊ phyllida sol9 habēto Da
Non nostrū inter vos tātas componere lites ·
Et vitula tu dign9 ⁊ hic: ⁊ quisquis amōres ·

c.

Pl. III. Type 1 bij R. Paffraet en J. van Breda.
a. 51. Berthorius. Reductorium morale. - Deventer, Paffraet, 1477, bl. 345aβ reg. 26-42.
b. 161. Jacob. de Voragine. Sermones. - Deventer, Paffraet, 1483, vol. II, bl. 252aβ reg. 6-22.
c. 268. Vergilius. Bucolica. - [Deventer], van Breda, bl. 6b reg. 1-9.

49. **Bernardus** Claraevallensis. Tractatus de laudibus b. Mariae virg. super evangelio: Missus est angelus Gabriel. Figurae ex compendio bibliorum. — s. n. l. et a. [Antwerpen, Gerard Leeu, c. 1487]. 4°.

HC. 2864 = H. 2865; CA. *281; Pell. 2101; Pr. 9389; GL. 7; Peddie I, 98a.

Typen 4, 5. Init. d, f en °[i]. Rubr. γ en °[δ]. Eén houtsnede. Sign. A-E[6]; 30 bln.

Slechts enkele init. ingevuld, rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 149. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

De Figurae etc. zijn niet van Bernardus; auteur onbekend.

50. **Bernardus** de Parentinis. Lilium missae sive Elucidarius difficultatum circa officium missae. — Keulen, Johann Guldenschaff, ipso die Servacii (13 Mei) 1484. 2°.

Dedic. episcopo Albiensi [Pictavino de Montesquieu].

H. *12419; VBo. 208; Pr. 1210; VK. 245; VB. 893; BMC. I, 257: B 4248; GL. 599.

Typen 1, 2.

Op bl. 1a bovenaan twee, onderaan zes regels blinddruk. Enkele init. in rood, blauw en geel, hiervan twee met randversiering; eenige rood en blauw, of blauw; de meeste rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 207 × 286 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn 50; 25; 123; 195 en 8. Op het perk. schutblad voorin: *Pertinet ad librariam domus domini florentii In daventria.* Dan met zelfde hand inhoud verzamelband. Op bl. 124b doorgestreept een halfafgesneden ex-libris : *Pertinet georgio .... librare* (?) .... (hand 15e e.).

Beroaldus, Philippus. Commentarii in Propertium. Epistola. Carmen. Zie 260.

51. **Berthorius** (= Berchorius), Petrus. Reductorium morale figurarum bibliorum s. Moralisationes bibliorum. — Deventer, Richard Paffraet, 1477. 2°.

HC. 2796; CA. *286; Pell. 2058; GL. 960; Peddie I, 95a.

Type °1. Roode en zwarte druk. Sign. A-B[10] C-E[8]; a-z aa-hh[10]ii[12]; A—H[10] I[6]K-L[8]; 468 bln., 1, 45, 366 en 468 blank. Zie facsimile (Pl. III*a*).

Bl. 468 ontbr. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Op twee init. heeft de rubricator zijn naam gezet (bln. 68b en 273b): *lubbertus* (*eg.* ?). Ms. kolomtitels in rood. Gedeeltelijk ms. directors in rood. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 291 mM. Voorplat gewone indeeling, achterplat en rug vernieuwd. Sporen van twee klampen. Klavieren. Op bl. 1a, doorgestreept, in hand 15e e.: *Dyt boick sal wesen ynden kirchen van synt agnieten* (te Deventer?).

52. **Berthorius** etc. Tweede exemplaar.

Het blanke blad 45 ontbr. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Op alle bln. de namen van de bijbelboeken in rood als kolomtitels; het nommer van het capitulum in de marge in rood. Vernieuwde band: over de oude houten borden is papier geplakt; 210 × 296 mM. Leeren rug. Tusschen de bln. 44 (eind Tabula) en 4b (begin tekst) is inc. 276 gebonden. Op bl. 1a (rood): *Jhesus Maria Johannes.* Op bl. 467ba onder het colophon in rood : *Et wilhelmus Jacobi presbyter Coloniensis diocesis est possessor huius libri Et emit eundem necnon*

rubricatum anno millesimo quadringentesimo septuagesimonono infra festum omnium sanctorum necnon beati thome apostoli de quo sit benedictus qui sine fine vivit et regit in celis (de bedoeling is mogelijk, dat de bezitter zich nog slechts herinnert, het boek tusschen Allerheiligen [1 Nov.] en S. Thomas apost. [21 Dec.] 1479 gekocht te hebben). In 1869 aangekocht op de auctie Heerkens.

53. **Biblia** latina. — Neurenberg, Anton Koberger, III kal. Aug. (30 Juli) 1477. 2 voll. 2°.

HC. *3065; Cop. IB. 32; Pell. 2294; Pr. 1980; GL. 1998; VT. 996; Peddie I, 106a; BMC. II, 414s: C 7159.

Typen 3, 4.

De 6 bln. met de brief van Menardus en de Canones, die verschillend geplaatst zijn, hier aan 't begin van vol. II gebonden, vóór de epistola Hieronymi ad Chromatium et Eliodorum; vol. I eindigt met de psalmen. Veel mooie init. in rood, blauw en paars met randversieringen; andere init. rood of blauw. Gerubric. in rood en blauw; roode onderstr. Kolomtitels, die de bijbelboeken aangeven, in rood. Ms. sign., grootendeels afgesneden. Enkele ms. aant. Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, 282 × 412 en 284 × 395 mM. Gewone indeeling door viervoudige filetlijnen. Twee koperen klampen. Aan de bovenzijde van het achterplat overblijfsels van kettingoogen. Aan het begin van vol. II is 65 gebonden. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

54. **Biblia** latina cum glossa ordinaria Walafridi Strabonis et interlineari Anselmi Laudunensis. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Adolf Rusch, c. 1480]. 5 voll. 2°.

HC. *3173; Cop. IB. 44; VBo. 233; Pell. 2352; Pr. 299; VB. 2133; Collijn U. 312; BMC. I, 92: C 813; GL. 2964; VT. 1286; Peddie I, 105b.

Typen 1, 2, 3, 4. Dateering volgens Pell. en BMC.

De vijf voll. zijn gebonden als die van de BMC. met het verschil, dat de Libri machabeorum, dat zijn de vijf laatste katernen van vol. III BMC., hier aan het eind van vol. II zijn gebonden. Eénmaal wijkt de sign. af van de BMC; begin vol. III aldaar: 2 c^8, hier als bij Cop. IB. en Pell.: b^8c^8. Bij Cop. IB. enkele onjuistheden in de opgave van de signaturen. *Bl. 1aa reg. 1-3* en *bl. 2aa reg. 1* tweede lezing van Pell.; *bl. 3aa reg. 1* als H., afwijkend van BMC.; *bl. 255aa* (= vol. II bl. 1) *reg. 1-4*, afwijkend van H., Cop. IB., Pell en BMC.: [ ] Iginti et // duas litteras ef // fe apud hebzę // os fyrozuȝ quo // qȝ. . . .

Bln. 677 en 680 (= vol. III bln. 197 en 200) ontbr., maar zijn in hs. op perkament ingelascht. Veel mooie init. met randversieringen in rood, blauw en groen; overige init. rood of blauw. Gerubric.; rubriekteekens in rood en blauw; roode onderstr. Ms. sign. (ten deele afgesneden). Aan 't begin van vol. II titel in ms. Nieuwe leeren banden, 320-330 × 478 mM.

55. **Biblia** latina cum postillis Nicolai de Lyra et additionibus Pauli Burgensis et replicis Matthiae Dorinck. N i c o l a u s d e L y r a. Quaestiones judaicam perfidiam improbantes. — Venetië, Johannes Herbort voor Johannes de Colonia, Nicolaus Jenson et Co., pridie calendas sextiles (31 Juli) 1481. 4 voll. (3 aanwezig). 2°.

Epistolae Francisci Moneliensis praec. et seq. voll. I et IV.

HC. *3164; Cop. IB. 51; VBo. 227 (vol. IV); Pell. 2343; Pr. 4681; VB. en VB. II, 3976; GL. 3275; Peddie I, 106b.

Typen 3, 4, 5, 6, benevens kleine verwijzingsletters in de tekst (type 4 ont-

br. bij Pr.; hiervan hier en daar enkele regels tusschen type 3 door). Een enkele keer directors. Signet. Sign. en aantal bln. als Cop. en Pell., alleen afwijkend hiervan de drie laatste kat. van vol. II: zz-pp^{10} ꝝ ꝝ^{8}.

Vol. I ontbr. In vol. III ontbr. het laatste, in vol. IV het eerste blanke blad. In vol. IV verscheiden mooie init. in rood, blauw en groen met of zonder randversiering; overige init. rood of blauw, enkele rood en blauw. Gerubric. en roode onderstr. Op de bln. 4, 5, 6 en 7, respectievelijk van de 6-, 8-, 10- of 12-bladige katernen, ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, 218 × 314, 213 × 320, 217 × 319 mM. groot. Gewone indeeling. Sporen van twee klampen. Klavieren. In voll. II—III op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Hieronder titel. In vol. IV schutblad weggescheurd.

56. **Biblia** latina cum postillis Nicolai de Lyra et additionibus Pauli Burgensis et replicis Matthiae Dorinck. — Neurenberg, Anton Koberger, Non. III decembr. (3 Dec.) 1487. 4 voll. (1 aanwezig). 2°.

HC. *3167; Cop. IB. 77; VBo. 229—230 (voll. I, IV); Pell. 2346; Pr. 2060; VB. 1728; Collijn U. 321 (vol. II); GL. 2058 (vol. IV); VT. 1076; Peddie I, 107a; BMC. II, 431 s.: B 7384; Collijn S. 206.

Typen 7, 9, 12, 13(?) (13 niet bij Pr.; hiervan uitsluitend verwijzingsletters in de tekst). Vele houtsneden.

Voll. II—IV ontbr. Aan vol. I ontbr. bln. 1-2 en 140 (sign. p ij) met houtsnede, voorstellende kandelaber. Op bl. 164a (= bl. 10 van kat. r) onderaan twee reg. blinddruk, naast elkaar gezette majuskels F van type 9. Zeer primitieve roode init. Bruin schapenleeren band, c. 1700 (?), op houten borden, 217 × 319 mM. Versierd met een stempelrandje, dat ook gebruikt is op 47 en andere. Als schutbladen twee bln. Lat. hs. op perk. Op de zijsnede de titel in ms. Op het derde pap. schutbl. doorgestreept het ex-libris: *Magister Gerhardus wevel de Daventria, Iusto titulo me possidet, Infamat : stupeat: ac periat: quisquis me ap ipso seperat, dixi, vale, et abi.* Hieronder nog enkele aant. van dezelfde hand (eerste helft 16e e.). Blijkens de band al c. 1700 in de Deventer Bibliothéek.

57. **Biblia** latina cum postillis Hugonis de S. Caro. — Bazel, Johannes Amerbach, 1498—1502. 7 voll. 2°.

Praec. et seq. epistolae Johannis Amerbach ad Antonium Koberger datae ex Basilaea IV cal. Nov. 1498 et VII id. Nov. 1502.

HC. 3175; Cop. IB. 117; Pell. 2354; Pr. 7613; Collijn V. 32; VB. 471; Collijn U. 328; GL. 248; VT. 186; Peddie I, 108a; BMC. III, 759; B 37901.

Typen 9, 13, 14, 15* (? = BMC. type 91), 19, 24, 27 (van 27 alleen verwijzingsletters in de tekst) en twee Grieksche typen (95 *γ* en 75 van de BMC.). Drie soorten verwijzingsteekens: blad, hand en ster. Directors. Veel houtsneden. Aantal bln. van voll. III, IV en V als Pell. en BMC.; afwijkingen bij Cop. IB.

Aan het begin van vol. II 16 bln. in ms., een alfabetisch register op de Postilla van de psalmen; gedeeltelijk hierin folio's ingevuld met rood. In verband hiermee is vol. II gefolieerd met rood. Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Enkele rubr. blauw. Oude banden van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 231-239 × 345-354 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd; voll. I—II met stempels b en e, III met b, e en g, IV, V en VII met b, e en f, VI met b, e, f en g. Voll. I—III hebben overblijfselen van twee koperen klampen; van de overige voll. zijn ze afgetrokken. Klavieren, ten deele weggescheurd; in vol. II ontbr. ze. In alle voll. ex-libris; op de perk. schutbl. aan 't begin van voll. I—V en

aan 't eind van vol. V: (*Iste liber*) *pertinet* (*fratribus domus*) (*ad librariam domus*) (*ad domum*) *domini florencii* (*que est*) *in daventria*. Aan het eind van voll. I, III, VI en VII soortgelijk ex-libris.

58. **Biel,** Gabriel. Sermones dominicales de tempore. Sermones medicinales contra pestilentiam. De fuga pestis. Defensorium obedientiae apostolicae ad Pium II destinatum. — Tübingen, Johann Ottmar voor Friedrich Meynberger, 10 Maart 1500 (P. IV van de volledige uitgave van Biel's Sermones, 18 Nov. 1499—10 Mrt. 1500). 4°.

Ed. a Wendelino Steinbach. *Praec.* praefatio eiusdem Steinbach et carmina duo Henrici Bebelii.

Het volledige werk: Pr. 3234; Pell. 2393; Peddie I, 108b; BMC. III, 703: A 14824-6. Alleen P. IV: H. *3185; VB. 2571; GL. 3012; VT. 1619.

Typen 7, 10, 12. Rubr. *a*. Sign. en aantal bln. als BMC. (afwijkend van H. en Pell.).

De twee kat. met het register zijn aan het begin gebonden. Init. rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 154 × 223 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen met stempels b en e versierd. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderkant bij de rug. Gaatjes van tweede oog op het voorplat vanboven bij de rug. Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria*. Hieronder de titel.

Bienboeck. Zie **Thomas** Cantimpratensis.

Blesensis. Zie **Petrus** Bl.

Blondus, Flavius. Abbreviatio decadum eiusdem ab Aen. Sylvio. Zie 1.

59. **Blondus,** Flavius. Historiarum romanorum decades III. — Venetië, Octavianus Scotus, XVII Kal. Aug. (16 Juli) 1483. 2°.

In fine epigrammata III Campani.

HC. *3248; VBo. 243; Pr. 4575; Pell. 2420; VB. 3904; GL. 3682; VT. 1927; Peddie I, 110b; Collijn S. 231.

Type 6.

Eerste init. rood en blauw, de overige beurtelings rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 218 × 310 mM. Het middenvak in ruiten verdeeld; hierin een ruitvormig ornamenteel figuur, c. 51 hoog en kleine ronde lelies. Langs het middenvak strooken van twee rolstempelranden, beide ornamenteel. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog van onderen op het voorplat bij de rug. De snede is met kruisende lijnen en een rozetstempeltje versierd. Samengebonden zijn 59 en 1. Op het voorplat de titel onder een hoornen plaatje: *Decades blondi ab inclinatione || imperii Romani. Cum abbreviationibus pii || usque ad tempora Joannis XXIII pontificis maximi*. Op het eerste perk. schutblad: *Ex legatione iste liber legatus per magistrum gerardum brunonis canonicum daventriensum* (hand c. 1500).

Blony, Nicolaus de. Zie **Nicolaus** de Bl.

60. **Boccaccio,** Johannes, de Certaldo. De claris mulieribus. — Leuven, Egidius van der Heerstraten, 1487. 2°.

Praec. epistola auctoris ad Andream de Acciaiuoli.

HC. 3331; CA. *294; Pr. 9308; Pell. 2475; Collijn U. 339; Peddie I, 112b; Collijn S. 234.
Type 2. Eén keer director. Veel houtsneden.
Eén init. rood en blauw, de overige rood of blauw. Gerubric. Ms. aant. In verzamelband; zie 208. Al in 1621 in de Deventer Bibliotheek.

61. **Boccaccio,** Johannes, de Certaldo. Genealogiae deorum. Liber de montibus, sylvis, fontibus, lacubus, fluminibus, stagnis et paludibus, maribus. — Venetië, Manfredus de Bonellis, VIII Kal. April. (25 Mrt.) 1497. 2°.
Dedic. Hugoni regi Hierosolymorum et Cypri.
HC. *3324; VBo. 247; Pr. 5367; Pell. 2470; Collijn U. 337; VB. 4379; Peddie I, 112a.
Typen 4, 5, 6. Init. a, b, c, f. Rubr. δ. Veel genealogische figuren. Gedeeltelijk directors.
Init. niet ingevuld. Ms. aant. van Jacobus Faber (Daventriensis) op het laatste blad. In verzamelband; zie 208. Op bl. 1a, half afgesneden: *Liber jacobi fabri.... // fratribus domus florentianae ex legatione.* Met andere hand: *Liber domus domini florencii in daventria Boccatius.*

62. **Boethius,** Anicius Manlius Torquatus Severinus. De consolatione philosophiae cum commento Thomae de Aquino. — Deventer, Jacob van Breda, die sabbati ante Invocavi[t] (27 Febr.) 1490. 4°.
HC. 3381; CA. *312; Pr. 9048; Pell. 2527; VT. 2426; Peddie I, 114b.
Typen 3, 4, 5, 6. Rubr. α, β en °[δ]. Eén keer director.
Enkele init. rood, blauw en groen met randversiering, overige rood. Ms. aant. Perk. band, 143 × 199 mM. Op bl. 1a, in hand c. 1500: *Theodorus Garling.* In andere hand (18e e.): *Guiljelmi Vlaming ex dono clarissimi viri L. Custeri.* In Dec. 1867 op de veiling Enschedé gekocht voor *f* 2.

63. **Boethius,** Anicius Manlius Torquatus Severinus. De consolatione philosophiae cum commento Thomae de Aquino. — Hagenau, Heinrich Gran, nono kal. Mart. (21 Febr.) 1491. 4°.
H. *3383; Pr. 3172; Pell. 2530; VB. 1168; Collijn U. 342; GL. 1104; Peddie I, 114b; BMC. III, 682: A 13712.
Typen 4, 5, 6. Rubr. °[α].
De zes laatste bln., 195-200, ontbreken. Init. niet ingevuld. Perk. band, 143 × 211 mM. In Dec. 1867 op de veiling Enschedé gekocht voor *f* 2.25.

64. **Boethius,** Anicius Manlius Torquatus Severinus. De disciplina scholarium cum commentariis. — Deventer, Jacob van Breda, 15 Mei 1496. 4°.
HC. 3416; CA. *328; Pr. 9082; Pell. 2563; Peddie I, 115b.
Typen 3, 4, 5, 8. Rubr. α, β. Signet.
Het blanke bl. 68 ontbr. Gerubric. Init. rood en rood met zwart. Ms. aant. Nieuwe papieren band, 133 × 182 mM.
Het werk is stellig niet van Boethius. Men schrijft het, terecht of ten onrechte, dikwijls toe aan Thomas Cantimpratensis; zie M. Manitius, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters* I (Münch. 1911), 36 en W. S. Teuffel, *Geschichte der römischen Literatur*[6] III (Leipz. u. Berl. 1913), 479.

Boethius, Anicius Manlius Torquatus Severinus. Epitome in II ll. arithmeticos eiusdem a Jacobo Fabro Stapulensi. Zie 171.

Boethius, Anicius Manlius Torquatus Severinus. Liber geometriae Euclidis latine. Zie 170.

Bolanus, Dominicus. Tractatus de conceptione virginis Marie. Zie 81.

65. **Bonaventura.** Auctoritates utriusque testamenti. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Heinrich Eggestein, c. 1466]. 2°.

Cop. II, p. 127: 1157; Pell. 2578; BMC. I, 66: C 705; GL. 2727; VT. 1307(?); Peddie I, 120a.

Type 1. Drie (vier?) puncturen (niet vermeld BMC.). Wegens de puncturen, die in geen van de uitgaven van Eggestein, in de BMC. beschreven, voorkomen, vermoedelijk een van zijn eerste drukken.

De twee eerste bln., waarvan één blank is, ontbr. Eén init. in rood en blauw; overige beurtelings rood en blauw. Gerubric. Ms. sign., meestal afgesneden. Gebonden aan 't begin van 53, vol. II. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Behalve aldus, komt dit werk bij de incunabelen nog voor onder drie andere titels: 1. Bonaventura, Biblia pauperum (H. 3501-3503); 2. Distinctiones exemplorum (H. 6280-6281); 3. Exempla S. Scripturae (H. 6762-6766). In werkelijkheid is het van Nicolaus de Hanapis, Virtutum vitiorumque exempla ex S. Scriptura. Zie hierover uitvoerig Victor Le Clerc, *Nicolas de Hanapes, patriarche de Jérusalem* in *Histoire littéraire de la France* to. XX (Paris 1842), 51 ss. en Hurter II, 412.

Bonaventura. Biblia pauperum. Zie bij 65.

66. **Bonaventura.** Libri et tractatus varii. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., in vigilia nativitatis domini (24 Dec.) 1486. 2°.

Continentur in libro: Breviloquium; Centiloquium; Itinerarius mentis in deum; Parvum bonum sive Regimen conscientiae sive Fons vitae; Expositio orationis dominicae; De V festivitatibus Jesu; Pharetra; De paupertate christi contra mag. Wilhelmum; Lignum vitae; Apologia pauperum; Soliloquium de IV exercitiis; Epistola ad Blankam reginam Hispaniae de regimine animae; Epistola eliminans errores contra regulam b. Francisci; Aliae epistolae III; Epistola quae est regula in Christo vivere volentium; Viginti passus de virtutibus bonorum religiosorum; De reductione artium ad theologiam; De III ternariis peccatorum infamibus; De VII gradibus contemplationis; Sermones de X praeceptis; Laudismus de S. cruce.

H. *3464; VK. 271; Pell. 2619; VB. 787; Collijn U. 355; VT. 474; Peddie I, 117b; Collijn S. 242.

Typen 15, 17. Ten deele directors. Sign. a-c^8 d-f^6 g-k^8 l-$m^6 n^8$o-p^{10} q^6r-z A-E^8 $Ff^6 fF^8$ ff^6 F-$H^8 I^6 K^8 L^6$M-O^8 P-Q^6R-S^8T-$V^8 X^8$ (kleine afwijking van Pell.); 352 bln. Het ex. stemt overeen met VK. en Pell.; bij H. zijn twee edities vermengd.

Init. rood of blauw; gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 206 × 293 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Gaatjes van kettingoog op het achterplat vanboven bij de rug. Op de rug stukje van perk. strookje met opschrift in hand c. 1500: *Opera bo.. // venture //*. Op het perk. schutblad: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.*

Zie over de authenticiteit van de verschillende tractaten, Bonaventura, *Opera omnia* X (Quaracchi 1902), 1-2 en 205 s.

67. **Bonaventura.** Quaestiones in IV libros Sententiarum Petri Lombardi a Joh. Beckenhaup edit. in IV P. — s. l. et a. [Neurenberg], Anton Koberger (wordt genoemd in het lofdicht van Beckenhaup), [na 2 Maart 1491]. 2 voll. 2°.

Praec. 1. epistola Joh. Beckenhaup ad Nicolaum Tinctoris de Guntzenhausen; 2. carmen eiusdem; 3. responsio N. Tinctoris, data ex Bamberga 2 Mart. 1491; 4. disticha IV. *In fine P. IV* epistola Jacobi Wimpheling Sletstatensis in laudem Bonaventurae data ex Nurenb. anno 1491.

HC. *3540; VBo. 268; Pr. 2068; Pell. 2714; VB. 1782; Collijn U. 359; GL. 2103; VT. 1127; Peddie I, 120a; Roos 52; BMC. II, 433 s: B 7406, waar, evenals bij H., ook het volgende nommer, de Tabula, beschreven is.

Typen 9, 18, 19. Dikwijls directors.

Enkele mooie init. in rood, blauw en groen met randversiering; overige init. rood, eenige blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, 208-209 × 307-310 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. In beide voll. op het eerste perk. schutblad: *Liber (librarie) domus domini florentii in daventria.* Hieronder titel.

68. **Bonaventura.** Quaestionum in IV libros Sententiarum Tabula a Joh. Beckenhaup composita. C o l l e c t i o errorum in Anglia et Parisius condemnatorum. [P e t r u s d e A l l i a c o]. Excerpta principalium articulorum tractatus contra errores fr. Johannis de Montesono. — s. n. l. et a. [Neurenberg, Anton Koberger, na 2 Maart 1491]. 2°.

H. *3540 (laatste deel); Pell. 2715; VB. 1783 of 1784; GL. 2105; VT. 1128 (?); Peddie I, 120a; BMC. II, 433 s.: B 7406 (laatste deel).

Typen 9, 14, 19. Directors. Sign. en aantal bln. als BMC., afwijkend van Pell.

Deze Tabula is waarschijnlijk afzonderlijk, later dan het werk zelf, gedrukt (zie BMC.). *Bl. 110bβ* (= Pell. bl. 111) na *reg. 40* volgt een Conclufio van 15 regels (klaarblijkelijk ook in BMC.), eindigend *reg. 56* : mus fuperabundanter expleuiffe. /// Deo gratias. // Dit stuk schijnt bij Pell. te ontbreken.

Eerste init. blauw, de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 213 × 314 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het perk. schutblad: *Liber domus domini florentii In daventria.* Volgt titel.

Zie over de C o l l e c t i o e r r o r u m c o n d e m n a t o r u m, een verzameling, die langzamerhand is aangegroeid, Denifle-Chatelain, *Chartularium Universitatis Parisiensis* I (Par. 1889), 556 s. — Over het tr. van P e t r u s d e A l l i a c o tegen J o h a n n e s d e M o n t e s o n o, waarvan hier slechts een fragment is afgedrukt, *ibid.* III (Par. 1894), 505.

69. **Bonaventura.** Sermones de tempore et de sanctis. — s. n. Zwolle, [Peter van Os], 1479. 2°.

HC. 3512 (= 8976?); CA. *336; Pr. 9122; Pell. 2654; VB. 4950; Collijn U. 361; GL. 3940; Reichl. VI, p. 183: 3512; Peddie I, 119a; Roos 50.

Type 2. Kat. [*10; a-z A-S8T6]; 344 bln., 1, 11, 343-344 blank.

Eén init. in rood, blauw en groen met randversiering. Overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (soms afgesneden). Onder het exlibris ms. aanteekening. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 210 × 294 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de kanten versierd met een zestal kleine stempeltjes: 1-3. rozetvormen; 4. ster; 5. lelie in ruit; 6. dier in vierkant (leeuw?). Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het voorplat aan de bovenzijde bij de rug. Op het eerste pap. schutblad: *Pertinet fratribus nove domus daventriensis.* Hieronder met andere hand (eind 15e e.): *Hec scio pro certo si contra stercora certo Vinco vel vincor semper ego maculor.*

Bonaventura. Sermones quattuor novissimorum s. de morte. Zie **Sermones** etc.

Bonaventura. Speculum b. Mariae virginis. Zie **Conradus** de Saxonia.

70. **Bonaventura.** Stimulus divini amoris. Itinerarium mentis in Deum. — s. n. l. et a. [Brussel, Fratres vitae communis, c. 1484]. 4°.

HC. *3475; CA. 347; Pr. 9341; Pell. 2657; Peddie I, 117b.

Type 1b (evenzoo bij Pr.; bij CA. en Pell. 1a). Dateering volgens CA. Init. rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 139 × 202 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Samengebonden zijn 70 en 94. Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria*; volgt inhoud van de verzamelband met zelfde hand.

Van de Stimulus divini amoris (initium: Currite gentes undique et miremini [miramini]...) is de auteur onbekend; het is zeker niet Bonaventura en waarschijnlijk evenmin Henricus de Balma, aan wie het in handschriften meermalen wordt toegeschreven. In dit compilatiewerk uit de 14e e. is de kortere Stimulus amoris van Jacobus Mediolanensis in zijn geheel opgenomen; zie hierover de uitgave van dit laatste werk in Bibliotheca Franciscana Medii Aevi IV (Quaracchi 1905), VII—XIII en verder Bonaventura, *Opera omnia* X (Quaracchi 1902), 23.

71. **Bonaventura.** Tractatus de corpore Christi et de praeparatione ad missam. — s. n. et l. [Keulen, Heinrich Quentell], 1499. 4°.

HC. *3549; CA. *351; Pr. 1360; VB. 4882; BMC. I, 291: A 4710; GL. 993; VT. 669; Peddie I, 120b.

Typen 3, 7.

Soms aan Jacob van Breda toegeschreven (CA., VB., GL., VK., S. 127); later echter ook door Voulliéme (zie VT.) bij Quentell ingedeeld.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. aant. Nieuwe papieren band, 135 × 207 mM.

Het auteurschap van Bonaventura is twijfelachtig, zie o.a. A. Franz, *Die Messe im deutschen Mittelalter* (Freib. i. Br. 1902), 462; in de editie Bonaventura, *Opera omnia* X (Quaracchi), 2 en 15 wordt het tr. echter met zekerheid aan hem toegeschreven.

72. **Bonaventura.** Vanden vier inwendigen oefeningen der sielen (Soliloquium). — s. n. Leiden, [Hugo Jansz. van Woerden], 1499. 8°.
HC. 3494; CA. *345; Peddie I, 118b.
Type °2. Init. a. Negen [hier twee] houtsneden. Sign. a-e⁸f⁴g-l⁸m⁴; 88 bln. De bln. 1, 35, 59, 66 en 87-88 (met houtsneden!) ontbr. Eén init. rood, blauw en groen met randversiering (zie 228); de overige rood, een enkele blauw. Gerubric. Eén houtsnede gekleurd. Nieuwe pap. band als om 228, 104 × 145 mM. Aan het einde is gebonden één katern van 228. Vermoedelijk na 1867 in de Athenaeum-Bibliotheek gekomen; ontbr. bij Ledeboer.

Bonetus de Latis. Liber annuli astronomici. Zie 170.

73. **Bonifacius VIII.** Liber sextus decretalium cum glossa Johannis Andreae et additamentis Hieronymi Clarii Brixiani, Dominici de S. Geminiano aliorumque. Clemens V. Constitutiones cum glossa Johannis Andreae. Decretales extravagantes. *Praec.* Johannes Andreae. Lectura arboris consanguinitatis. — Venetië, Baptista de Tortis, 5 en 10 Sept. 1500. 2°.
HC. 3629; VBo. 279; Pr. 4673; Peddie II, 123b.
Typen 12, 14, 16, benevens kleine verwijzingsletters. Init. a, b, c. Rubr. α, β, γ. Signet III. Roode en zwarte druk. Gedeeltelijk directors. Sign. a-n⁸; A-E⁸F-H⁶; 162 bln., laatste blank.
Twee init. in rood, blauw en groen; de overige meest blauw, enkele rood. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 283 × 441 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met ornamenteel figuur, c. 40 hoog. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn 73 en 178. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Bont, Guilielmus. Quodlibetum. Zie 167.

Bonum universale de proprietatibus apum. Zie **Thomas** Cantimpratensis.

Bonus Accursius. Zie **Accursius.**

Bottonus. Zie **Bernardus** Bottonus.

74. **Breviarium** Sionense. Pars hiemalis. — s. n. l. et a. [Den Hem buiten Schoonhoven, Fratres S. Michaelis, 28 Febr. 1499 (?)]. 4°.
Nijh. 1165; Pell. 2977; Peddie I, 134b; Boh. L. B. 497.
Type 1. Init. a. Rubr. α. Eén houtsnede. Een enkele keer directors. Sign. a.-b⁸; A-H⁸I⁴; .¹⁰; M-N⁸O⁴; c-i⁸k¹⁰l-n⁸; .a-.c⁸; 1⁶; 234 bln. (ten deele bovendien gemerkt met letter S; zie onder). Twee kol.; de kalender één kol. Bl. 2aβ: 33 reg.

I. Inscriptio. Rubricae. Kalendarium, etc. Sign. a.-b⁸; 16 bln. (Sign. van bln. a³,b¹ en b³: S a. iij; S b i; S b iij). *Bl. 1a :* Bzeuiarium (*groote letters, houtsnede*) // Canonicoꝝ regulariū Scd'm ozdinariū Capl'i de Syon. // *Houtsnede (Augustinus; reproductie HMT.* 118 [102] e¹ *en Collijn S. Taf.* 54). *Bl. 1b blank. Bl. 2aα :* De aduētu dn̄i. // [ ] Duētus dn̄i ꝓxima // dn̄ica pcft vi. kalen ꝯ // das decēbzis īchoat'. // ... *Bl. 7a :* Januariꝰ habet dies xxxi. //... *Bl. 9a* (*sign.* S b i) *:* b vi // xi c v // ... *Einde kalenderbl. 15b reg. 29. Einde bl. 16bβ reg. 11 :* fecula. Amen. //

Tekst wijkt gedeeltelijk af van 75 (Breviarium Windeshemense, ib. id. c. 1 Febr. 1499. 4°), I; ander zetsel.

II. Psalterium per hebdomadam. VII Psalmi poenitentiales. Litaniae. Vigiliae defunctorum. Sign. A-H[8]I[4]; 68 bln. (Sign. van bl. H[3]: S H iij).
Zelfde zetsel als 75, IV; alleen zijn op *bl. 62bβ* (= kat H[6]) in de Litaniae drie heiligen ingelascht.

III. Hymni. Sign. .[10]; 10 bln. (Sign. van bln. 1, 3 en 4: S.; S..; S...). *Bl. 1aα* (*sign.* S.) : ¶ In aduētu dñi. Ad vš. ȳn9. // [ ] Onditoz alme//... *Einde bl. 10bβ reg. 29* : deus vnus omī tempe fecli. // ¶ Amen. //
Tekst verschillend van 75, V op *bln. 6a* en *7bβ*; verder gelijk, maar ander zetsel.

IV. Commune sanctorum. Cursus b. Mariae. Psalmi graduales. Sign. M-N[8]O[4]; 20 bln.
Zelfde zetsel als 75, VI.

V. Proprium de tempore (Pars hiemalis). Sign. c-i[8]k[10]l-n[8]; 90 bln. (Sign. van bln. e[1],i[1],k[1], k[3], k[5]: S e i; S i i; S k i ; S k iij ; S k v).
Zelfde zetsel als 75, II, behalve tekstverschil op *bl. 18aβ* (= kat. e[2]) en in de katernen i-k.

VI. Proprium de sanctis (Pars hiemalis). Sign. .a-.c[8]; 24 bln. (Sign. van bln. .a[1] en .a[3] : S .a i; S .a iij).
Zelfde zetsel als 75, III, behalve tekstverschil op *bln. 6bβ* (= kat. a[6]) en *8aβ* (= kat. a[8]).

VII. Officia addititia. Sign. 1[6]; 6 bln. (Sign. van bln. 1 en 3: S j en S 2). *Bl. 1aα* (*sign.* S j) : De fcō filueftro p̄pa. L' j // [ ] Iluefter cū eēt infā / //tul9... *Einde bl. 6aβ reg. 30* (*beschrijving volgens Pell.*; *bl. 6 ontbr. in het Dev. ex.*): ỳginib 9. R/e. in coī. /// Deo gracias. // *Bl. 6b blank.*
Dit gedeelte niet in 75.

Hoogstwaarschijnlijk is dit Breviarium Sionense uitgegeven kort na het Breviarium Windeshemense van c. 1 Febr. 1499 (75). Van de 234 bln. zijn er 180 gelijk en slechts 54 ongelijk aan dit laatste. Overal waar de tekst van die van het Brev. Windesh. afwijkt, is dit in de sign. aangegeven door toevoeging van de letter S (alleen niet in die van kat. i[3]). Mogelijk behoort dit ongedateerde winterstuk bij het fragment (zomerstuk?) van een Breviarium Sionense, [Den Hem] buiten Schoonhoven, [Fratres S. Michaelis], pridie kal. marc. 1499. 8°, beschreven door Boh. L.B. 498 (8° dan als vergissing voor 4° te beschouwen). Bij Pell. andere volgorde: I, V, VI, VII, II, IV, III. Bij Boh. L.B. 497 de sign. van Pell. onjuist overgenomen.

Veel mooie init. in rood, blauw en groen met randversiering. Overige init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. folieering. Bl. 234 tot op een klein reepje na weggesneden. Aan het einde $4^1/_2$ blad toevoegsels in ms. In V, kat. i-k is de tekst hier en daar overplakt met strookjes papier, waarop andere tekst in ms. In de kalender ms. aanvullingen in rood. Oude paneelband: bruin kalfsleer op houten borden, 164 × 231 mM. Op voor- en achterplat een paneel afgedrukt, 66 × 91; voorstellende Maria met het kind Jezus, staande in een kapel onder Gotische boog; randschrift in Got. letters: *Jhesus* // *O mater dei* // *Maria* // *memento mei* //, de woorden gescheiden door takjes, in de hoeken rozetten. Om dit paneel lijst van filetlijnen, met drie kleine stempeltjes versierd: 1. rozet; 2. lelie in ruit; 3..... (afgesleten). Zie over deze band *Inleiding*, XIX. Bij een restauratie van de rug zijn twee nieuwe stempeltjes aangebracht. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Klavieren. Op bl. 1a, doorgestreept en half uitgewischt: *Dyt boeck hoert toe broppe in cloester St. Gertrudis in H* [*orn*?] (hand c. 1500).

75. **Breviarium** Windeshemense. — s. n. [Den Hem] buiten Schoonhoven, [Fratres S. Michaelis], circa kal. Febr. (c. 1 Febr.) 1499. 4°.

H. 3952 (?); CA. *369; Cop. II, p. 146: 1333; Pell. 2978; Goss. 56; Boh. L. P. 487; Peddie I, 135b; Boh. L. B. 549; Collijn S. 277 en Taf. 54.

Type 1. Init. a. Rubr. α. Eén houtsnede. Een enkele keer directors. Sign. [a-b⁸]; c-n⁸; .a -.c⁸; A-H⁸I⁴; .¹⁰; M-N⁸O⁴; a.-k⁸.; aa.-ii.⁸ kk.⁶ll.⁴; 388 bln. Twee kol.; de kalender één kol. Bl. 2aβ: 33 reg.

I. Inscriptio. Rubricae. Kalendarium, etc. Kat. [a-b⁸]; 16 bln. *Bl. 1a:* Bꝛeuiarium (*groote letters, houtsnede*) // Canonicoꝛū regulariū ſcd'm oꝛdinariū Capl'i de windeſim. // *Houtsnede* (*Augustinus; reproductie H M T.* 118 [102] e¹ *en Collijn S. Taf.* 54). *Bl. 1b blank. Bl. 2aα :* De aduentu dñi. // [ ] Duentꝰ dñi ꝑxima // dñica pꝰ vi°. kl'as de // cēbꝛis inchoat'.... *Bl. 6a :* Januariꝰ habet dies xxxi. //... *Bl. 9a* (*kat.* [b¹]) *:* Si hoc feſtū vene'it feria ij . ī rogatoībꝰ. ſuffrag̃ de rogatoībꝰ //... *Einde kalender bl. 15a reg. 33. Einde bl. 16aβ reg. 11 :* ſecula. Amen. // *Bl. 16b blank.*

II. Proprium de tempore (Pars hiemalis). Sign. c-n⁸; 88 bln. *Bl. 1aα* (*sign.* c i) *:* ℂ Dñica pꝛima in aduentu // dñi Ad vš Anᶜ. ꝛ pi fer̄. Cap' // [ ] Obꝛie // ꝛ iuſte // ... *Bl. 9aα* (*sign.* d i) *:* ꝛ ā O v'go. vbi veſpe d' btā v' // ... *Einde bl. 88bβ reg. 11 :* Cetera. vtš. //

III. Proprium de sanctis (Pars hiemalis). Sign. .a-.c⁸; 24 bln. *Bl . 1aα* (*sign.* . a i) *:* In vigilia btī andꝛee apl'i // Lectio pꝛima. Scd'm iohānē. // ... *Bl. 9aα* (*sign.* .b i) *:* [ ] eceſſe enī erat. vt quem //... *Einde bl. 24bβ reg. 29 :* tis vera. ℟ᶜ. ſeruacij epiſcopi //

IV. Psalterium per hebdomadam. VII Psalmi poenitentiales. Litaniae. Vigiliae defunctorum. Sign. A-H⁸I⁴; 68 bln. *Bl. 1aα* (*sign.* A) *:* Dñicis diebꝰ. Inuitatoꝛiū. // [ ] doꝛemꝰ dñm Qui fecit // ... *Bl. 9aα* (*sign.* B i) *:* abyſſi [ ] gnis grando nix // ... *Einde bl. 68bβ reg. 32 :* ℂ Expliciūt vigilie defūctoꝝ //

V. Hymni. Sign. .¹⁰; 10 bln. *Bl. 1a α* (*sign.* .) *:* ℂ In aduētu dñi. Ad vš ȳnꝰ // [ ] Onditoꝛ alme // ... *Einde bl. 10bβ reg. 17 :* vnus omī tēpe ſecli. Amen. //

VI. Commune sanctorum. Cursus b. Mariae. Psalmi graduales. Sign. M-N⁸O⁴; 20 bln. *Bl. 1aα* (*sign.* M i) *:* De apoſtolis In ſimplici // bꝰ feſtis ad vš Anᶜ. et pi feri // ales. ... *Bl. 9aα* (*sign.* N i) *:* ℂ Ad nonam Capitulum. // ... *Einde bl. 20bβ reg. 33 :* lant aſſequātur. ℙ. //

VII. Proprium de tempore (Pars aestivalis). Sign. a.-k.⁸; 80 bln. *Bl. 1aα* (*sign.* a. i) *:* In vigiᵃ. paſche. Ad vš ā // All'a all'a. Pš .... *Bl. 9aα* (*sign.* b. i) *:* citis me ꝛ a gñationibꝰ meis // ... *Einde bl. 80bβ reg. 32 :* panibꝰ ꝛ duobꝰ piſcibꝰ. //

VIII. Commune sanctorum post pascha. Proprium de sanctis (Pars aestivalis). In dedicatione ecclesiae. Sign. aa.—ii.⁸kk.⁶ll.⁴; 82 bln. *Bl. 1aα* (*sign.* aa. i) *:* Incipit cōmune ſcōꝝ poſt // paſcha. De vno mr̄e.... *Bl. 9aα* (*sign.* bb. i) *:* [ ] eus qui conſpicis quia // ... *Einde bl. 82aβ reg. 26 :* ſup tectū fulgebat. Tu autē. /// *Colophon :* ℂ Finit bꝛeuiariū hoꝛaꝛū ca // noīcarū iuxta ritū et oꝛdinē // Capl'i de wīdeſim An°. ſalutꝫ // m°. cccc°. xcix°. extra muros op // pidi ſcoēhouieñ accuratiſſime // ꝯſūmatū circa kl' febꝛuaias. // *Bl. 82b blank.*

Bij Pell. en Boh. L. B. andere volgorde: V na VI. Bij beiden heeft kat. kk. in plaats van 6, 8 bln. (vergissing?) en wordt kat. .¹⁰ ten onrechte in 3 kat. gesplitst. Boh. L. P. volgorde als hier.

Eenige druk versierde init. in goud, blauw en rood; verder veel init. in rood en blauw met randversiering. De overige rood of blauw. Gerubric.

en roode onderstr. De houtsnede op bl. 1a gekleurd. In de kalender enkele ms. toevoegingen in rood. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 163 × 236 mM. Gewone indeeling, op de snijpunten, in de ruiten en langs de rand versierd met een zevental kleine stempels: 1-4. rozetstempels; 5. klaverblaadje; 6. lelie in ruit; 7. klimmende leeuw in schild. Indeeling van voor- en achterplat eenigszins verschillend. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Gaten van tweede oog aan de bovenzijde. Klavieren.

76. **Brocardica** iuris. — s. n. l. et a. [Parijs, Etienne Jehannot (of Pierre Ledru?)] voor Dionysius Roce. 8°.
In fine carmen.
Cop. II, p. 148: 1348; Pell. 3016; VT. 2327 (?); Peddie I, 138a.
Typen 1, 2. Rubr. β. Merk van Roce (reproductie Claudin II, 531). Bij Cop. en Pell. wordt Dion. Roce als drukker beschouwd.
Gerubric. en roode onderstr. Als merkwaardigheid dient vermeld, dat het boek op één plaats nog niet is opengesneden. Klavieren. In verzamelband; zie 83. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.
Zie over Brocardica of Brocarda, d.z. algemeene rechtsregels, F. C. von Savigny, *Geschichte des Römischen Rechts im Mittelalter*² III (Heidelb. 1834), 567 ff.

Brognolo, Ludovicus, fr. Epistola. Zie bij 27.

Bromyard, Johannes de. Zie **Philippus** de Bronnerde.

Brun, Urbanus Prebusinus de. Zie **Prebusinus.**

77. **Bruno** Herbipolensis episc. Psalterium ex doctorum dictis collectum. — s. l. [Neurenberg], Anton Koberger, 1497. 4°.
HC. *4013; Pr. 2117; Pell. 3036; VB. 1768; Collijn 384; Peddie I, 139a; Roos 58; BMC. II, 444: A 7542.
Typen 14, 18, 20. Init. °[c]. Rubr. α. Gedeeltelijk directors.
Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. Oude band van het Heer-Florenshuis (groot deel vernieuwd): bruin kalfsleer op houten borden, 151 × 219 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels b en f. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op de twee blanke bln. aan het einde, bln. 171-172, in ms. van 1500 de VII psalmi poenitentiales van Petrarca. Op het perk. schutbl.: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.*

Brunus, Leonardus, Aretinus. Vitae Plutarchi nonnullae latine. Zie 222.

Burgo. Zie **Dionysius** de Burgo de S. Sepulchro.

78. [**Burley,** Walter (Burlaeus)]. De vita et moribus philosophorum et poetarum. — s. n. l. et a. [Keulen, Johann Koelhoff Sen., c. 1485]. 4°.
H. *4114; VK. 298; Pell. 3094; VB. 806; BMC. I, 227: B 3585; GL. 670; Peddie I, 142b.

Typen 5, 13. Dateering volgens de BMC.

Init. rood of blauw. Gerubric. Hier en daar ms. aant. In verzamelband; zie 208. Blijkens een aant. aan 't begin van de band al in 1621 in de Deventer Bibliotheek.

Zie over het auteurschap van Burley en over het werk o.a. *Dictionary of national Biography* VII (Lond. 1886), 375 en Hurter II, 525 noot 2.

Buschius, Hermannus. Epigramma. Zie bij 180.

Butrio. Zie **Antonius** de Butrio.

Cajetanus, Daniel. Commentarius in Senecam. Apologia. Zie 241.

Calderinus, Domitius. Commentarius in Juvenalem. Defensio. Epistola. Zie 179.

Campanus, Johannes Antonius. Epigrammata. Zie bij 59.

Campanus, Johannes Antonius. Epistola. Zie bij 222.

Canonicus quidam Hildensis. Composita verborum. Zie bij **Synthen.**

Canonicus quidam Hildensis. Verba deponentialia. Zie bij **Synthen.**

Canter, Jacobus, Phrysius. Epistolae. Epigrammata. Zie bij 140, 220 en 225.

Cantimpratensis. Zie **Thomas** Cantimpr.

Caper, Flavius. De orthographia et latinitate verborum. Zie 99.

Capranica. Zie **Dominicus** de Capr.

79. **Caracciolus,** Robertus, de Licio. Quadragesimale de poenitentia. — s. n. l. et a. [Bazel, Berthold Ruppel en Michael Wensler, niet later dan 1479]. 2°.

H. *4420; Pr. 7454; VB. 344; VT. 52 en 93; BMC. III, 716 en 727; B 37022; Peddie II, 152a.

Typen van Ruppel: 3; van Wensler: 2. Bln. 1-138 van Ruppel, 139-284 van Wensler. De dateering berust op een ms. aant. van 1479 in een ex. te München (zie BMC.).

Eén init. blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (soms afgesneden). Enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 208 × 289 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de bovenzijde van het achterplat bij de rug. Samengebonden zijn 79 en 182. Op het eerste perk. schutbl.: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.* Volgt met zelfde hand inhoud van de verzamelband.

80. **Caracciolus,** Robertus, de Licio. Sermones de laudibus sanctorum. — Spiers, Petrus Drach, 1490. 2°.

HC. *4484; VBo. 308; Pr. 2380; Pell. 3289; VB. 2019; Collijn U. 408; GL. 2581; VT. 1217; BMC. II, 497; B 8607; Peddie II, 153b.

Typen 10, 13. Eén keer director.

Twee init. in rood, blauw en groen, met randversiering; overige rood. Gerubric. Aan de voet van de bladzijden het nommer van de Sermo in ms. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 203 × 287 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat boven bij de rug. Samengebonden zijn 80 en 26. Op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.*

81. **Caracciolus,** Robertus, de Licio. Sermones per adventum cum nonnulis aliis praedicationibus. Dominicus Bolanus. Tractatus de conceptione Mariae virginis. —s. n. l. et a. [Straatsburg, Martin Schott, vóór 20 Sept. 1490]. 2°.

Tractatus Bolani dedicatus est Nicolao Marcelli venet. duci.

HC. *4471; VBo. 305; Pr. 405; VB. 2243; Collijn U. 407; BMC. I, 95: B 1197; GL. 2981; VT. 1380; Peddie II, 153b.

Typen 2, 3. Dateering volgens Collijn U., wiens ex. een inscriptie van 20 Sept. 1490 heeft.

Bl. 1aa reg. 4 heeft in de titel, evenals H., de lezing: Maijſtri...; kleine afwijking BMC. en weer anders bij VBo.

Eén init. blauw, overige rood. Gerubric. In verzamelband; zie 48. Mogelijk afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Blijkens de band in ieder geval c. 1700 al in de Deventer Bibliotheek.

82. **Casali,** Ubertinus de. Arbor crucifixae vitae Jesu. — Venetië, Andreas de Bonetis, 12 Maart 1485. 2°.

HC. *4551; VBo. 1173; Pr. 4816; Pell. 3331; VB. 4034; MW. 288; Roos 68; Peddie II, 156b.

Type 7. Een enkele maal director. Sign. en aantal bln. als bij Pell. (afwijkend van Cop.); bln. 1, 204 en 250 blank (afwijkend van VBo.).

Init. rood, een enkele blauw. Gerubric. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 211 × 292 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria. // Hubertinus.*

83. **Casus** papales, episcopales et abbatiales. — s. a. Keulen, drukkerij Retro Minores, [c. 1498]. 8°.

VK. 312; VT. 795; Voulliéme, Die Druckerei Retro Minores in Köln und Heinrich Quentell, no. 8 (in Zentralbl. f. Bibl. XXVIII [Leipz. 1911], S. 97 ff.); Peddie II, 160b.

Typen 1, 2, 3 (van type 2 alleen één letter als sign.). Init. b. Rubr. γ. Houtsnede A. Kat. [a]-b[4]; 8 bln. Dateering volgens VK. Typenindeeling volgens Voulliéme, Die Druck. Retro Min. etc.

Init. niet ingevuld. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 97 × 145 mM. Gewone indeeling, versierd met stempels b en e. Sporen van twee klampen. Klavieren. Samengebonden zijn 83; Modus legendi abbreviaturas in utroque iure. Parijs, 1502; 238; 76; 112; Dinus de Mugello, Tractatus super regulis iuris etc. Parijs, 1502. Op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini Florentii in daventria.*

Casus papales, episcopales et abbatiales. Zie 115.

84. **Catullus.** — Tibullus. — Propertius. Carmina cum commentariis Antonii Parthenii, Bernardini Veronensis et Antonii Volsci. — Venetië, Andreas de Paltaszichis, 1487 XVIII kal. Jan. (15 Dec.) — kal. Febr. (1 Febr.) 1488. 2°.

HC. *4762; VBo. 319; Pr. 4775—4776; VB. 3818; GL. 3493; Peddie II, 164 a (gedeeltelijk).

Fragment; slechts één blad, bl. 172, bevattende het register van de katernen in drie kolommen met titel: Regiftrum Propertii Tibulli & Catulli.

Type (van het Fragment) 8.

Gerubric. In 150 geplakt op de plaats van bl. 4.

Catullus. Opera cum commentariis. Zie 260.

Chalcondylas, Demetrius. Praefatio in opera Homeri. Zie bij 148.

Charlier. Zie **Gerson.**

Chrysostomus. Zie **Johannes** Chrys.

85. **Cicero,** Marcus Tullius. De fato, topica, de universitate cum commentariis Georgii Vallae. — Venetië, Antonius de Strata, 11 Juli 1485. 2°.

Acced. epistolae Georgii Vallae ad Johannem Jacobum Trivultium et Bernardum Salvaticum et Hermolaum Barbarum.

H. *5343; Pr. 4587; Pell. 3673; VB. 3913; GL. 3732; Peddie II, 181a.

Typen 3*, 4, benevens één Grieksche type. Astronomische figuren. Gedeeltelijk directors.

Init. niet ingevuld. Ms. aant. Stempelband begin 17e eeuw: bruin kalfsleer op houten borden, 212 × 303 mM. In het midden van voor- en achterplat ornamenteel Renaissance-medaillon met maskers, 126 × 98. In het vierkant daaromheen twee rijen van een stempelrand, golvend ornament. Sporen van twee klampen. Gaten van kettingoog op het voorplat vanboven bij de rug. Op de hoeken en bij de rug koperen biesjes. Samengebonden zijn 85; 87 en Plinius Sec., Epistolae c. comm. Milaan, 1506. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek (zie aant. in 186).

86. **Cicero,** Marcus Tullius. De officiis libri III, dedic. filio suo. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet]. 4°.

In fine carmen in laudem auctoris.

Eerste gedeelte van HC. 5256; CA. 439; Pr. 8974; Pell. 3717; GL. 996; Peddie II, 178a.

Type 2*. Sign. a-l^{8}m^{10}; 98 bln., eerste en laatste blank.

In de andere cat. toegeschreven aan Jacob van Breda (bij Pell. niet zeker); de type heeft echter ci met punt, kenmerk van Paffraet (TR. III 2, 10—11).

Enkele init. blauw, meeste rood. Gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 148 × 222 mM.

87. **Cicero,** Marcus Tullius. Epistolae familiares cum commentariis Hubertini clerici Crescentinatis. — Venetië, Baptista de Tortis, 24 Mei 1482. 2°.

Praec. epistolae Boni Accursii Pisani ad Joannem Franciscum Turrianum et Hubert. cler. ad Bonum Accursium. *In fine* epistola Hubert. cler. ad Bonum Accursium, carmen Hubert., carmen Petri Antonii Platini ad Octavianum Vicomercatum.

H. *5189; Peddie II, 177a; Collijn S. 318.

Typen 1, 2, benevens twee Grieksche typen. Eén maal director (majuskel). Sign. a-d^8e^6f-$y^8z^{10}A$-O^8; 296 bln., laatste blank.

Veel ms. aant. In verzamelband; zie 85. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek.

Cicero, Marcus Tullius. Epistolarum familiarum III ultimi libri. Zie 140.

Cicero, Marcus Tullius. Responsio contra invectivam Sallustii in Ciceronem. Zie 239.

88. [**Cinus** de Sinibuldi de Pistorio]. Tractatus de successionibus ab intestato. — s. n. l. et a. [Keulen, drukker van de Historia S. Albani, c. 1474]. 4°.

Bradsh. 4; Pr. 1005; Cop. III, p. 19: 4759; VK. 356; BMC. I, 214 s.: A 3411; VT. 425.

Type 1. Dateering volgen VK.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 12. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Zie over Cinus, schrijver van dit anonieme tractaat, F. C. von Savigny, *Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter* VI (Heidelb. 1831), 63 ff. u. 83.

Cirvellus, Petrus. Commentarius in Sphaeram mundi Johannis de Sacrobusco. Dialogus disputatorius in additiones immutationesque eiusdem operis. Epistola. Zie 169.

Clavasio. Zie **Angelus** de Clav.

Clemens V. Constitutiones. Zie 73.

Collectio errorum in Anglia et Parisius condemnatorum. Zie 68.

Colloquium peccatoris et Christi. Zie **Jacobus** de Gruytrode.

89. **Columna,** Guido de. Historia destructionis Troiae. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1481]. 2°.

CA. 873; Cop. II, p. 185: 1704; Peddie II, 187b; VB. II, 4861,5.

Type 2*. Twee kol. Sign. a-k^8l^6m-n^8; 102 bln., eerste en laatste blank. Bl. 2aβ : 40 regels. Dateering volgens CA.

Eerste init. blauw, overige rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 192. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 102b: *pertinet nobis.*

Comestor. Zie **Petrus** Comest.

Compendium de vita Antichristi. Zie bij 101.

Composita verborum. Zie **Synthen,** Johannes.

90. [**Conradus** de Brundelsheim]. Sermones socci de sanctis per circulum anni. — s. n. l. et a. Deventer, [Richard Paffraet, c. 1477]. 2°.

CA. *1539; Pr. 8958; Cop. III, p. 95: 5546; Pell. 3928; VB. 4858; VT. 2423.

Type °1. Rubr. °[γ]. Dateering volgens CA.

Init. rood, enkele blauw. Ms. kolomtitels. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 288 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee kop. klampen. Op bl. 292b, ten deele doorgestreept, in hand 2e helft 15e e.: *pertinet in bethania et tamen planabitur et sunt xxxij quaterni et quinterni* („planare" hier „inbinden"?).

Deze Sermones worden algemeen aan Conradus de Brundelsheim toegeschreven; zie F. Schillmann, *Ueber die sogenannten Sermones Socci* in *Beiheft zum Zentralbl. f. Bibliotheksw.* XLIII (Leipz. 1913), 216 ff. Aldaar ook over de naam socci, in sommige catalogi ten onrechte als auteursnaam beschouwd; verondersteld wordt, dat het een verbastering van sermones in sociis is.

[**Conradus** de Brundelsheim]. Sermones socci de sanctis nonnulli. Zie 197.

91. [**Conradus** de Brundelsheim]. Sermones socci de tempore per circulum anni in II P. — Deventer, Richard Paffraet, 1480. 2 voll. 2°.

HC. 14825; CA. *1540; VBo. 357 (P. II); Pr. 8947; Pell. 3930; VB. 4859 (P. I); GL. 961; VT. 2373 (P. I).

Type 2*. Sign. P. I als bij Pell.; P. II, met kleine afwijking: 1^{12}; A-I k L-Z AA-II kk LL-SS^8 TT-VV^6 XX^8; 360 bln., 13, 359-360 blank.

Eén init. rood en blauw; overige in beide deelen rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. P. I bl. 1 en P. II bln. 359-360 ontbr. (blank). Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, respectievelijk 208 × 281 en 208 × 288 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op de snede van P. I: *soccus in tempore hiemali.* P. II bl. 1a: *Pertinet domui domini florencii in daventria.*

Zie aant. bij 90.

92. **Conradus** de Brundelsheim etc. Tweede exemplaar van P. II (aestivalis).

De blanke bln. 13, 359-360 ontbr. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. en onderstr. (zwart). Vernieuwde gladde leeren band over de oude houten borden, 205 × 300 mM. Als schutbladen twee bladen van een missaal in hs. op perk. Op de verso-zijde van het eerste schutblad in hand 15e e.: *Iste liber pertinet sororibus in hoesden ad usum confessoris earundem.* In 1869 aangekocht op de auctie Heerkens.

93. [**Conradus** de Saxonia (s. Holzingar de Brunswick)]. Speculum sermonum b. Mariae virg. super salutatione angelica. — Antwerpen, Gerard Leeu, 2 Aug. 1487. 4°.

HC. 7349 (bij H. de drukfout 7449); CA. *1576; Pr. 9366; Pell. 4917; GL. 5; Peddie II, 269a.

Typen 4, 5. Init. d, e, f en °[i]. Rubr. γ en °[δ]. Eén houtsnede. Signet °[IV].

Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband, zie 149. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Zie over Conradus de Saxonia, de auteur van het Speculum b. Mariae virg., Hurter II, 451 s. In de incunabeltijd is het werk tweemaal gedrukt op naam van Bonaventura (H. 3566—3567). Alle bovengenoemde catalogi schrijven het ten onrechte toe aan Michael Franciscus de Insulis. Bij CA. (1541) is een andere editie onder de titel Sermones super salutatione angelica Ave Maria opgenomen.

Cordiale. Zie **Sermones** quattuor novissimorum.

94. **Cordiale** quattuor novissimorum. — s. l. [Keulen], Bartholomeus de Unckel, 1483. 4°.

HC. 5703; VBo. 454; Pr. 1142; VK. 453; BMC. I, 242: A 3943; GL. 848; Peddie II, 196a.

Type 1 (Pr. 1B).

Eerste init. blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Samengebonden zijn 70 en 94. Op bl. 1a: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.*

Dit werk wordt vrij algemeen toegeschreven aan Gerard van Vliederhoven. In enkele incunabelen staat het op naam van Dionysius Carthusianus (de Leewis); zie H. 6242 vv. Wie inderdaad de auteur is, noemt Hauréau een probleem, dat wel nooit zal opgelost worden; zie B. Hauréau, *Notices et extraits de quelques manuscrits latins de la bibliothèque nationale* II (Paris 1891), 344 en verder Hurter II, 916.

Corpus iuris canonici. Zie **Bonifacius VIII** en **Gregorius IX.**

Corpus iuris civilis. Zie **Justinianus.**

95. **Cronica.** Die Cronica van der hilliger Stat van Coellen. — Keulen, Johann Koelhoff Jun., up S. Bartholomeus avent des hilligen Apostels (23 Aug.) 1499. 2°.

HC. *4989; VBo. 326; Pr. 1464; VK. 324; Pell. 3566—3566A; VB. 1077; Collijn U. 425; BMC. I, 299: B 5073; GL. 687; VT. 772; Roos 76; Peddie II, 172a.

Typen 2, 4, 5. Init. a. Rubr. α en β. Vele houtsneden, enkele met randlijsten. Directors (een enkele keer maj.-direct.).

Pellechet heeft er op gewezen en al veel vroeger Potthast I, 242 (zie ook 1e druk [1862], 244), dat er twee soorten exemplaren bestaan met afwijkende lezingen; dit exemplaar heeft af en toe een derde lezing. *Bl. 14a* (*sign.* A ij, *gef.* ij) *reg. 1-2*, als VK., afwijkend van Pell.; *bl. 17a* (*gef.* v) *reg. 1*, afwijkend van Pell.: wart vnd hait...; *bl. 18b reg. 3*, afwijkend van Pell.: ... ſyntvloit ind hait gehat....; *ald. reg. 7*, evenzoo: ... tzyt tzo schꝛijuen is tzo mircken dat // ...; *bl. 69b* (*sign.* K iij, *gef.* lvij) *reg. 1-3*, afwijkend van beide lezingen bij Pell.: (W)anne . ind durch wen die. xv . al // den geflechte van Rome zo Agrip // pinen komen ſyn . //; *bl. 70a* (*sign.* K iiij) *reg. 1* als Pell. 3566, maar punt na keyſer.; *ald. reg. 4-5*, afwijkend van beide lezingen bij Pell.: In Germania inferioꝛi . Agrippinenſes . Italici iuris ſunt . Id eſt // tributa ceſari non pꝛeſtant. //; *bl. 71a* (*sign.* K v) *reg. 1-2*, afwijkend van beide lezingen bij Pell.: den was / alwas he noch eyn heyde. dat ſent Matern tzo Agrippinen were . ind dae pꝛedichde dē // Criſten

. . .; *bl. 72b* (*sign.* K vj) *reg. 1*, lezing als bij Pell. 3566, maar voor „deille" deiffe; *bl. 73a reg. 1* : als Pell. 3566; *bl. 74a reg. 1* (onder eerste rij wapens) : als Pell. 3566; *bl. 263a* (*sign.* tiij, *gef.* CCxlvij) : houtsnede als bij Pell. 3566A; *bl. 349a* (*gef.* CCCxxxiij) *reg. 28*, gelijk aan Pell. 3566A, maar met de lezing: konynck; *bl. 366a* (*gef.* CCC.l) *reg. 38* : als H., VK. en BMC., afwijking bij Pell.; *ald. reg. 39*, als overige exx., kleine afwijking bij H. Van de laatste regel van het boek bestaan drie verschillende lezingen (zie Pell. en VK.); hier overeenstemmend met H. en BMC. Bij Cop. aan 't eind twee blanke bladen; hier en elders niet.

Eén init. in rood en blauw; de overige rood of blauw. Gerubric. Hier en daar ms. aant. in de taal van de kroniek, hand 2e helft 16e e. Oude stempelband: bruin kalfsleer op houten borden, 226 × 345 mM. Van buiten af beginnende in 't vierkant een rolstempelrand, 161 × 15 mM; verdeeld in drie vakken met vrouwenfiguren ten voeten uit: 1. vrouw met gevouwen handen en spade aan haar voeten, onderschrift SPES. // NON CO (*nfundetur*); 2. vrouw met hostiekelk en kruis, onderschrift FIDES E // ST SVBS (*tancia*); 3. vrouw met kind in de arm en aan de hand, onderschrift CARITAS // BENIGN (*itas*). Hiernaast in 't vierkant een rolstempelrand van arabesken, 16 mM. breed. Het rechthoekige middenvak, dat overblijft, door een kruis van filetlijnen verdeeld; in de vakken stempeltjes van hoekfiguren en eikeltje. Langs de buitenrand ook eikeltjes. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het voorplat van onderen aan de rugzijde koperen kettingoog. Op de hoeken en bij de rug koperen biesjes langs de randen ter bescherming. Op het titelblad in hand 2e helft 16e e.: *Petrus Medmannus coloniensis*; met andere hand er achter: *olim fuit possessor, nunc esse desiit. In manibus Domini sortes meae .22°. Julii 1606.*

Zie over dit werk en de vermoedelijke auteur A. Milman (Hamelmannus), Potthast I, 242.

96. **Curia** pallacium, vocabularius belgico-latinus. — s. n. et a. Deventer, [Richard Paffraet]. 4°.

CA. 515; Cop. II, p. 199: 1851; Peddie II, 203a. Eenig bekend exemplaar.
Type 2. Sign. a8; 8 bln. Bl. 2a: 28 reg.

Bl. 1a : Curia pallaciū. // *Bl. 1b blank. Bl. 2a* (*sign.* a ij) : hof pallaes bozch fale huys // [ ] Vria pallaciū caftrum aula domus /// . . . *Einde bl. 8b reg. 10* : Sentio reperio venio finire . // Et fic eft finis. // Impreffum dauētrie //

Door CA. toegeschreven aan Jac. v. Breda; type 2 heeft echter ci met punt, kenmerk van Paffraet (TR. III 2, 10—11).

Init. rood. Gerubric.; de woorden en hun vertaling door roode streepjes verbonden. Klavieren. Nieuwe papieren band, 144 × 213 mM.

Cyllaenius, Bernardinus, Veronensis. Commentarii in Tibullum. Carmen et epistola. Zie 260.

Cynus de Pistorio. Zie **Cinus** de Pist.

97. **Cyprianus,** Caecilius. Epistolae. Aurelius Augustinus. Sermo de Cypriano martyre. Cyprianus. Orationes II in die passionis suae. Passio Cypriani. Cyprianus. Libri III contra Judaeos. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1477]. 2°.

HC. 5894; CA. *520; Pr. 8954; Collijn V. 46; Pell. 4074; Collijn U. 461; GL. 977; VT. 2410; Peddie II, 204b.
Type °1. Dateering volgens CA.

Init. rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 210 × 292 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met een zevental kleine stempeltjes: 1-5. rozetten in verschillende grootte; 6. krab in cirkel; 7. lelie in cirkel. Overblijfselen van twee koperen klampen.

Cyrillus. Epistele tot S. Augustino vanden miraculen S. Jheronimi. Zie **Hieronymus** - boeck.

Danhauser, Petrus. Epistolae. Zie bij 133 en 258.

David. Psalterium. Zie **Psolter.**

Decimator. Zie **Bartholomaeus** Coloniensis.

Decretales extravagantes. Zie 73.

Defectus in missa occurrentes. Zie 8.

Dialogus creaturarum. Zie **Mayno** de Mayneri.

Dialogus inter clericum et militem. Zie **Disputacio** etc.

98. **Dialogus** inter Hugonem, Catonem et Oliverium super libertate ecclesiastica. — s. n. l. et a. [Lübeck, Lucas Brandis, niet na 1483]. 2° (bln. 3-4 zijn in 4°).

H. *6141; Collijn U. 482; Peddie II, 216a; VB. II, 1446, 7.

Type 2. Kat. [a-b⁶]; 12 bln., eerste blank. Dateering volgens Collijn.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 163. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Over het eerste Keulsche censuurproces, tengevolge van deze dialoog gevoerd, en over gissingen naar de auteur zie E. Voulliéme in *Zentralblatt für Bibliothekswesen* XXIII (1906), 260 f. (naar aanleiding van onderzoekingen van Zaretzky).

Dio Chrysostomus. Oratio de Homero graece. Zie 148.

99. **Diomedes.** De arte grammatica. Phocas. De nomine et verbo. Priscianus. Epitoma. Flavius Caper. De orthographia et latinitate verborum. Agroecius. De orthographia et proprietate et differentia sermonis. Donatus. De VIII partibus orationis et de barbarismo. Servius Honoratus. Interpretatio in Donatum. Sergius. Commentarius in Donatum. — s. n. Venetië, [Theodorus de Ragazonibus], 12 Juni 1495. 2°.

HC. *6219; Pr. 5269; Pell. 4287; Peddie II, 219a.

Type 9, benevens één Grieksche type. Gedeeltelijk directors.

Init. en rubr. beurtelings rood en blauw. Enkele ms. aant. Rood marokijn band, 17e of 18e e., met goudstempels, 203 × 302 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Dionysius Areopagita. Epistola de morte Petri et Pauli ad Timotheum. Zie 199.

100. **Dionysius** de Burgo de S. Sepulchro. Commentarius in

Valerium Maximum. — s. n. l. et a. [Straatsburg, R-drukker (Adolf Rusch), c. 1471]. 2°.
Dedic. card. Johanni de Columna.
HC. *4103; VBo. 379; Pr. 237; Pell. 3059; VB. 2115; Collijn U. 493; BMC. I, 63; B 629; GL. 2951; VT. 1287; Peddie I, 142a.
Type 1. Dateering volgens Pell.
Bl. 324 ontbr.; in hs. ingelascht. Twee mooie init. met randversieringen in rood, blauw en groen; overige init. rood of blauw. Gerubric. en roode ms. sign. (grootendeels afgesneden). Ten deele gefolieerd in hs. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 217 × 256 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen; koperen kettingoog op het achterplat boven bij de rug. Klavieren. Op het tweede perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria ex legacione domini rodolphi edammis bursarii daventriensis.* Volgt titel met zelfde hand (2e helft 15e e.).

Dionysius Carthusianus (de Leewis) alias Rikel. Cordiale quattuor novissimorum. Zie **Cordiale.**

Dionysius Carthusianus (de Leewis) alias Rikel. Speculum aureum animae peccatricis. Zie 25.

Dionysius Carthusianus (de Leewis) alias Rikel. Speculum conversionis peccatorum. Zie 25.

Disciplina scholarium. Zie **Boethius.**

Discipulus. Zie **Herolt,** Johannes.

Dispositio sermonis. Zie 274.

101. **Disputacio** inter clericum et militem super potestate praelatis ecclesiae atque principibus terrarum commissa. Compendium de vita Antichristi. — s. n. l. et a. [Keulen, drukker van de Augustinus De Fide (Goswin Gops?), c. 1473 (vóór 1475)]. 4°.
HC. *6111 en H. 1147; Pr. 1096; VK. 377; VB. 824; BMC. I, 233; A 3717; Pell. 4349; VT. 496; Peddie II, 215b.
Type 1. Dateering volgens VK.; in de verzamelband bovendien een aant. van 1475.
Aan de voet van de bln. ms. sign. Init. rood of blauw; gerubric. In verzamelband; zie 234. Afkomstig van het klooster op de Agnietenberg bij Zwolle.
Schrijver van de Disputacio is vermoedelijk Pierre Dubois; zie Potthast I, 379 en C. Sepp, *Verboden lectuur* (Leid. 1889), 59 en 268 vv. Het is een enkele keer ten onrechte uitgegeven op naam van Guilielmus de Ockam (H. 6121), en ook van Guilielmus de Gouda (H. 6120).

Distinctiones exemplorum. Zie bij 65.

102. **Diurnale** Windeshemense. — Bazel, Jacob Wolff de Pforzheim, X kal. Aug. (23 Juli) 1499. 16°.

Cop. II, p. 212: 2014; Pr. 7708; Boh. L.B. 649; BMC. III, 777 s.; A 37718; Peddie II, 223b.

Typen 2, 5 en °8 (8 niet in TR. en niet bij Pr.). Init. (alle rood) °[g, h, i]. Roode en zwarte druk. Af en toe directors. Sign. aa-bb⁸cc¹⁰; a-z A-L⁸; 298 bln., laatste blank.

Aan het einde een kat. van 8 blanke bln.; bl. 8 hiervan uitgescheurd. Init. blauw. Enkele roode of blauwe rubriekteekens. In de kalender eenige ms. toevoegsels. Oude paneelband: bruin kalfsleer op houten borden, 76 × 112 mM. Op het voor- en achterplat is een paneel afgedrukt, 55 × 82 mM., bestaande uit drie verticale strooken, de middelste ornamenteel met een draak, de twee buitenste met vier dieren in de slingers van wingerdranken; de koppen zijn naar elkaar gericht. In de linkerstrook van boven af een pelikaan(?), een aap, een liggend hert, een bok; in de rechterstrook een everzwijn, een aap, een griffioen, een eekhoorn. De strooken worden omlijst door de woorden in gotische letters: *domine ex // audi oracionem meam // et clamor // meus adte veniat //*; op de hoeken en tusschen de woorden bloemen (zie over deze band *Inleiding*, XIX). Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Aan de bovenzijde van het achterplat twee gaatjes, klaarblijkelijk ook van kettingoog. Klavieren. Op het eerste perk. schutblad achterin met hand c. 1500: *frater bernerdus Guilri est meus herus // Cato.* Daaronder uitgekrabde inscriptie.

Dominicus de Capranica. Tractatus de arte bene moriendi. Zie bij 25.

Dominicus de S. Geminiano. Glossa in Sextum. Zie 73.

Dominicus de Ponzono. Carmina. Zie bij 43.

Donatus, Aelius. Commentarius in Vergilium. Zie 269.

Donatus, Aelius. De VIII partibus orationis. Zie blokboek I.

Donatus, Aelius. De VIII partibus orationis et de barbarismo. Zie 99.

Donatus Civaleleius. Carmen. Zie bij 260.

Dorinck, Matthias. Commentarii in Biblia. Zie 55 en 56.

103. **Dorland,** Petrus. Viola animae sive dialogi VII de natura hominis. — Keulen, [drukkerij Retro Minores] voor Heinrich Quentell, 29 Mei 1499. 4°.

Praec. in laudem auctoris et operis sui epigrammata II quorum alterum a Mattheo Herbeno. *In fine* epigramma et carmen in laudem b. Annae.

HC. *14070; VBo. 387; Pr. 1356; VK. 394; VB. 989; Collijn U. 1286; BMC. I, 290: A 4698; GL. 757; VT. 674; Voull., Druckerei Retr. Min. no. 19; Peddie II, 229a.

Typen 1, 2, 3, 4. Init. b. Rubr. γ, δ. Houtsnede C. Eén keer director. Op de titel drie typen van Quentell: 7, 9, 12 en init. d. Typenindeeling volgens Voulliéme, Druckerei Retr. Min. (zie bij 83).

Init. meest rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 144 × 215

mM. Gewone indeeling, versierd met stempels b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Rug en achterplat vernieuwd. Samengebonden zijn 103; Guilielmus Tzewers de Aquisgrano, Praeparamentum christiani hominis ad mortem. Keulen, 1502; Johannes Capet, Sermo de valore orationis hominis iusti. Keulen, 1503; 109; 220 en 155. Op het eerste perk. schutbl.: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florentii quae est in daventria.* Daaronder inhoud van de verzamelband met zelfde hand.

De zes eerste dialogen zijn door Dorland verkort overgenomen uit Raymundus de Sabunde, Theologia naturalis; de zevende, de mysteriis passionis, is van hemzelf; zie o.m. over het werk Hurter II, 805 en 1161.

Dubois, Pierre. Disputacio inter clericum et militem etc. Zie **Disputacio** etc.

104. **Duns** Scotus, Johannes. Quaestiones in libros sententiarum Petri Lombardi in IV P., emend. a Gratiano Brixiano. — Venetië, Bernardinus Rizus, 17 Juli, 3 Mrt., 21 April, 3 Nov. 1490. 2 voll. 2°.

HC. *6419; Pr. 4955 en 4953 (P. I-II); Reichl. I, p. 138 (P. III-IV); Pell. 4454; Peddie II, 230 a-b.

Typen 10, 11, 12. Rubr. *α*. Geometrische en astronomische figuren. Gedeeltelijk directors.

Aan het begin van P. I de tabula evenals bij Pell., die bij H. ontbr. Init. beurtelings rood en blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude banden, vol. I zeker van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, respectievelijk 206 × 320 en 206 × 313 mM. Gewone indeeling; vol. I in de ruiten en langs de randen bovendien versierd met stempels i en l, mogelijk ook c en nog andere (zeer afgesleten). Overblijfselen van twee koperen klampen. Het achterplat van vol. II vernieuwd. Klavieren. Aan het eind van vol. II is 105 gebonden. Op het eerste perk. schutblad van vol. I: *Liber domus domini florentii in daventria*; volgt inhoud. In vol. II: *Pertinet domui domini florentii in daventria*; volgt inhoud.

105. **Duns** Scotus, Johannes. Quaestiones quodlibetales. Tractatus de primo principio. — s. n. l. et a. [Venetië, Bernardinus Rizus, c. 1490]. 2°.

H. *6432; Pr. 4958; Pell. 4465; Peddie II, 231a.

Typen 10, 12. Rubr. *α*. Meestal directors.

Uit de vorm van de signaturen (aaa etc.) kan men afleiden, dat deze uitgave bedoeld is als vervolg op de Quaestiones in libros sententiarum met sign. a, b etc., aa etc., A etc., AA etc. van 1490; hier zijn ze dan ook samengebonden.

Init. beurtelings rood en blauw. Gerubric. Gebonden na 104, vol. II. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

106. **Durandus,** Guilielmus. Rationale divinorum officiorum. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Georg Husner 1e pers, c. 1478]. 2°.

HC. *6462; CA. 657; Pr. 360; VB. 2202; BMC. I, 85: B 1044; Pell. 4488; VT. 1357; Peddie II, 231b.

Typen 3, 4. Kat. en aantal bln. als BMC. (anders bij Pell.). Dateering volgens Pell.

Aan 't begin mooie init. met randversiering in rood, blauw en groen. Overi-

ge init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (hier en daar afgesneden). Ms. folieering en aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 283 × 396 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee klampen. Op achterplat boven bij de rugzijde koperen kettingoog. Klavieren. Twee perk. schutbl. voorin zijn weggescheurd.

107. **Ebendorfer,** Thomas, de Haselbach. Sermones dominicales super epistolas Pauli in II P. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Heinrich Knoblochtzer, kort na 13 Dec. 1478]. 2 voll. (alleen vol. II aanwezig). 2°.

HC. *8370; Pr. 333. Alleen P. I: BMC. I, 87: B 927; GL. 2632.

P. II: type 2. Kat. [$*^{8}**^{6}$; a-f^{10}g^{6}h-k^{10}l^{6}m-p^{8}q-v^{10}x^{8}y-zA^{10}B-C^{8}D-G^{10}H^{6}I^{10} K-N$^{6.8}$; O-P^{10}]; 352 bln., 14, 332 en 352 blank. Bl. 15b: 38 reg. De tabula in 2 kol. Kolomtitels.

P. I ontbr. Door Pr. en GL. wordt deze druk toegeschreven aan de drukker van de Henricus Ariminensis; bij Schorbach u. Spirgatis, o.c. (zie bij 4), S. 9 wordt in twijfel getrokken, of Knoblochtzer de drukker is. Zie echter BMC. I, 86—87. P. I dateert van 13 Dec. 1478; P. II zal kort daarna gedrukt zijn. De twee laatste kat. [O-P] met de Collationes de dedicatione ecclesiae zijn vermoedelijk toegevoegd, nadat het werk al was afgesloten. Hierop wijst het eerste colophon op bl. 331b; op bl. 351a een tweede colophon. Merkwaardig is ook, dat in deze twee kat. wel dezelfde lettertype voorkomt, maar met afwijkingen (uitsluitend antiqua A en leege Q) en op andere corpshoogte (20 reg. = 107, tegen 102-103 in de rest van 't werk) en de kolomtitels verschillend zijn (zonder Ser. of S. vóór de Rom. cijfers).

Eén init. in rood en blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (ten deele afgesneden). Enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 208 × 290 mM. Gewone indeeling, op de snijpunten van de lijnen zeer klein rozetstempeltje, in de ruiten grooter rozetstempeltje. Twee koperen klampen. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Een eindje eronder: *Ex ordinatione Executorum testamenti quondam honorentis viri domini lamberti Myddendorp legatus est iste liber ad librariam domus fratrum in daventria orabunt pro salute animae eiusdem* (hand c. 1500).

108. **Epistelen** ende Evangelien mitten sermoenen vanden gehelen jaere. — Zwolle, Peter van Os, op S. Martijns avont (10 Nov.) 1488. 4°.

HC. 6656; CA. *699; Peddie II, 238b.

Fragment; slechts één zijde van een ongevouwen plano-blad met vier bladzijden van kat. r, bln. 1b, 2a, 7b, 8a (=bl. 125b, 126a, 131b, 132a). Misdruk. Zie facsimile (Pl. V).

Type (van het Fragment) 5. Eén houtsnede (Christus' opstanding).

In het eenige mij bekende ex. van deze incunabel (Koninkl. Bibl.) ontbreekt kat. r. De folieering van de bladen is daarom vastgesteld door vergelijking met de uitgave van 1487 (HC. 6655; CA. *697), waarmee die van 1488, behoudens kleine spellingverschillen, groote gelijkenis vertoont. We hebben hier een misdruk: *bln. 7b* en *8a* = *131b* en *132a* moeten van plaats wisselen (*bl. 131b reg. 1 :* luttel dat is achte fielen. . . . ; *bl. 132a reg. 1 :* le Begheert die welcke als . . . .). Ze zijn vermoedelijk verkeerd gezet, omdat de zetter de folieering van *bl. 132a* (Cxxxi) boven *bl. 131b* had geplaatst en op die vergissing heeft voortgebouwd. Toen het blad waardeloos bleek, is aan de keerzijde de Muntordinancie gedrukt. Men kan uit deze misdruk zien, dat de drukker vier bladzijden tegelijk drukte.

Op de keerzijde van 207.

Erasmus, Desiderius. Epistola. Zie bij 117.

109. **Eucherius,** episc. Lugdunensis. Epistola de contemptu mundi et saecularis philosophiae ad Valerianum propinquum suum. — s. n. l. et a. [Zwolle, Peter van Os, c. 1497]. 4°.

HC. 6692(?); CA. *709; Cop. II, p. 235: 2354; Peddie II, 241b.

Typen 6, 8, 9. Rubr. β(?). Twee houtsneden. Sign. [a⁴] b⁴; 8 bln. Dateering volgens CA.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 103. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Euclides. Liber geometriae, latine. Zie 170.

Eugenius IV pontif. Bulla (approbatio et privilegia presbyterorum et clericorum in communi viventium). Zie bij 124.

110. **Eusebius** Caesariensis. Chronicon. — Venetië, Erhard Ratdolt, Idib. Sept. (13 Sept.) 1483. 4°.
Latine ab Hieronymo et ab eodem, Prospero Aquitano et Matthaeo Palmerio Florentino continuatum. *Praec. et seq.* epigrammata C. Johannis Lucilii Hippodami Heilbronnensis.

HC. *6717; Pr. 4390; Collijn V. 52; VB. 3789; Collijn U. 537; Pell. 4634; GL. 3601; MW. 266; Peddie II, 242b.

Typen 6, 8 (anders bij Pr. en Pell.). Roode en zwarte druk. Init. b, c, d. Rubr. α. Ms. folieering. Enkele ms. aant. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 163 × 239 mM. Op het voorplat vier verticale banden van rolstempel I; in 't vierkant hieromheen rand van rolstempel II. Op het achterplat hierlangs aan de buitenkant nog een tweede rand, gevormd door 't naast elkaar zetten van stempel p. Twee koperen klampen. Voorin één, achterin twee bln. Lat. hs. op perk. als schutbl. Samengebonden zijn 110; hs. 96 (een voortzetting van de kroniek tot 1513) en Sigebertus Gemblacencis, Chronicon ab anno 381—1113 etc. Parijs, 1513. Op het eerste schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florentii In daventria.* Nog eens het ex-libris op bl. 2a.

Zie over het werk en over de vertaling en voortzetting door Hieronymus, Potthast I, 436 en 595.

Eusebius Cremonensis. Epistele vander doet S. Jheronimi. Zie **Hieronymus**-boeck.

Ex quo. Zie **Vocabularius** ex quo.

Exempla sacrae Scripturae. Zie bij 65.

Faber, Jacobus, Stapulensis. Commentarius in Arithmeticam Jordani. Elementa musicalia. Epitome in Boethium. Ludus rhythmimachia. Epistolae. Zie 171.

Faber, Jacobus, Stapulensis. Commentarius in Sphaeram mundi Johannis de Sacrobusco et Epistola. Zie 170.

Falconia (= Faltonia). Zie **Proba.**

Fasciculus temporum. Zie **Rolevinck,** Werner.

Fernandus. Sermones quattuor novissimorum. Zie **Sermones** etc.

Ferraria. Zie **Thomasinus** de F.

Ferrerius. Zie **Vincentius** Ferrerius.

111. **Ficinus,** Marsilius. De triplici vita. Apologia quaedam. — s. n. l. et a. [Bazel, Johannes Amerbach, niet na 1498]. 4°.
Praec. epistolae ad Laurentium Medicem, ad Georgium Antonium Vespuccium et Joannem Baptistam Boninsegnium.
HC. *7063; Pr. 7650; VB. 480; Collijn U. 1011; GL. 256; Pell. 4798; VT. 191; BMC. III, 759; A 37519; Peddie II, 257b.
Typen 25, 26. Directors. Dateering volgens de BMC.
Init. niet ingevuld. Enkele ms. aant. Band grootendeels vernieuwd; stukje van het oudere voorplat (begin 17e e.) bewaard: bruin kalfsleer op houten borden, 142 × 206 mM. Sobere versiering: filetlijnen en in 't midden medaillon als bij 121, 169 en 225. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn D. Welcurio, Epitome in philosophiam natur. Aristotelis P. I et M. Antonius Flaminius, De prima philosophiae Aristot. Paraphrasis. Bazel, 1537; 111; Platina, De honesta voluptate etc. Straatsb., 1517; Janus Cornarius, Praefatio in Prognostica Hippocratis. Bazel, 1528; Alexander Hegius, Dialogi etc. Deventer, 1503; 31. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Ficinus, Marsilius. De voluptate. Epistolae et opera graeca latine. Zie 162.

Ficinus, Marsilius. Opera Plotini latine cum commentario. Plotini vita latine. Epistola. Zie 221.

Figurae ex compendio bibliorum. Zie 49.

Flach, Martin. Praefatio. Zie bij 191.

112. **Flores** legum. — s. n. l. et a. [Parijs, Etienne Jehannot (of Pierre Ledru?)] voor de Marnef. 8°.
Cop. II, p. 252: 2537; Pell. 4840; Peddie II, 262 a.
Typen 1, 2. Init. °[d]. Rubr. *β*. Merk van de Marnef, 31 × 45 mM.
Door Pell. met vraagteeken toegeschreven aan Bocart—Baligault.
Gerubric. Klavieren. In verzamelband; zie 83. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Florigerus, tr. ex operibus Augustini compilatus. Zie bij 195.

Fontius, Bartholomeus. Commentarius in Persium. Epistolae. Zie 212.

Foresta. Zie **Jacobus** Philippus For.

113. **Formularium** advocatorum et procuratorum romanae curiae. — s. n. Bazel, [Michael Furter?], VI idus Marcii (10 Maart) 1493. 4°.
Praec. disticha II in laudem operis. *In fine* eadem disticha.
HC. *7300; Pr. 7684; Collijn U. 561; Pell. 4885; GL. 356; BMC. III, 787 s.: A 37843; Peddie II, 267a.

Typen 3, 5, °[9]. Init. b, g. Rubr. α (?). Directors. Sign. a^{8-1}; b-$f^8g^6h^8$ i^6k-z A-E^8F-G^6; 231 bln., 1 en 231 blank (kleine afwijking BMC.).

Bij het toeschrijven van deze druk is de BMC. gevolgd, waar hij echter onder „doubtful books" voorkomt; in de andere cat. bij Kesler ingedeeld.

Init. niet ingevuld. Ms. aant. Nieuwe schapenleeren band op de oude houten borden, 157 × 228 mM. Als schutbladen twee bladen Lat. hs. op perk. Op bl. 1a, waarvan het bovenste deel met inscriptie is afgescheurd, in hand van c. 1500: *Horatius // Qui studet optatam cursu contingere metam // Multa tulit feritque puer sudavit et alsit* (Ars Poetica 412—13). Op bl. 8a een wapen in kleuren: staande op een groene heuvel een zilveren schild met band, belast met drie bruine vogels met roode bekken; het schild hangt aan een rood koord.

Fortalitium fidei. Zie **Alphonsus** de Spina.

Franciscus, Michael, de Insulis. Speculum sermonum b. Mariae virg. super salutatione angelica. Zie bij 93.

114. **Franciscus** de Mayronis. Sermones de tempore ab adventu usque ad feriam IV in paschalibus (vol. I). — s. n. l. et a. [Brussel, Fratres vitae communis, c. 1484]. 2°.

HC. *10529; CA. *1215; Pr. 9343; VK., S. 188; Pell. 4911.

Typen 1^b, 3 (evenzoo bij Pr.; bij CA. en Pell. voor 1^b, 1^a). Eén keer director. Dateering volgens CA.

Twee init. in rood en blauw, overige rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Het ex. is zeer beschadigd. Geel schapenleeren band, c. 1700 (?), op houten borden, 204 × 283 mM. Versiering als 47. Op bl. 1a: *Liber domus domini florencii in daventria.*

Franciscus, monachus franciscanus (Mechliniensis?). Tractatus de situ et dispositione ac statu Indiae. Zie 165.

Franciscus Moneliensis. Epistolae. Zie 55.

Franciscus Moneliensis. Epistolae in laudem Antonini. Zie 22.

115. **Franciscus** de Platea. Tractatus de restitutionibus, de usuris et de excommunicationibus. Casus papales, episcopales et abbatiales. — s. n. Spiers, [Petrus Drach], 1489, [na 1 Juni]. 2°.

Praec. epistola Jacobi Wimpheling ad Petrum Drach data ex Spira I kal. Junii anno 1489.

HC. *13041; VBo. 438; Pr. 2377; GL. 2580; VT. 1212; BMC. II, 497; B 8600.

Typen 1, 7, 10.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 202 × 286 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen.

Franciscus de Zabarella. Zie **Zabarella.**

116. **Fulgentius** Planciades, Fabius. Enarrationes allegoricae

cum comment. Joannis Baptistae Pii. Voces antiquarum. — Milaan, Ulricus Scinzenzeller, 23 April 1498. 2°.
Praec. privilegium Ludovici Mariae Sforziae et epistola Joannis Baptistae Pii ad Antonium Mariam Bentivoleum. *In fine* disticha eiusdem ad eundem Antonium et Vita Fulgentii.
HC. *7392; Pr. 6037; VB. 3123; GL. 1781; Pell. 4936; Peddie II, 272b.
Typen 3, 10, benevens twee Grieksche typen. Init. a, d, e en °[i].
Het blanke bl. 42 is aan 't eind geplakt als bl. 48. Enkele init. gekleurd. In verzamelband; zie 208. Blijkens een aant. aan 't begin van de verzamelband al in 1621 in de Deventer Bibliotheek.

Furstenberg, Philippus, Rinchaviensis. Carmen. Zie bij 279.

G. abbas Claraevallensis. Zie **Historia** S. Albani.

117. **Gaguinus,** Robertus. Compendium de origine et gestis Francorum. — Lyon, Johannes Trechsel, corrector: Jod. Badius Ascensius, VIII kal. Jul. (24 Juni) 1497. 2°.
Praec. Gaguini carmen ad librum et praefatio ad Petrum Burium; epistola Erasmi ad Gaguinum et praeludium Benedicti Montenati. *In fine* carmina Gaguini, Jod. Badii Ascensii et P. Fausti Andrelini in laudem operis.
HC. *7412; Pr. 8614; VB. 4707; GL. 1704; Pell. 4971; VT. 2251; Peddie II, 274a.
Typen 6,7. Signet II. Directors.
Init rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Op bl. 1a noot van de rubricator: *quaterni xlvj litterae ij^c vii lxxx* (= 287, sic.) *litterae*. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 289 mM. Gewone indeeling, langs de rand en in de ruiten versierd met stempels b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de onderzijde van het voorplat bij de rug. Samengebonden zijn 117; 257 en 164. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet ad domum domini florentii In daventria.* Zelfde ex-libris op het laatste pap. schutbl. van de verzamelband.

118. **Gaguinus,** Robertus. Decertatio de intemeratae virginis conceptu contra Vincentium Bandellum de Castro novo, metrice. — Deventer, Jacob van Breda, 31 Oct. 1494. 4°.
Praec. prohemium ad Arnoldum Bostium.
HC. 7416; CA. *768; VB. 4878; Peddie II, 274b.
Typen 3, 4. Rubr. *a*. Signet. Sign. a-b[6]; 12 bln., laatste blank.
Eén init. rood en blauw; overige rood of blauw. Signet gekleurd. Gerubric. Op bl. 2 van de verschillende kat. (zonder gedrukte sign.) sign. in hs. Op bl. 1a ms. aant. In verzamelband; zie 225. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Galenus, Claudius. Commentationes in Hippocratem. Zie 143.

119. **Geesten** of Geschiedenissen van Romen (Gesta Romanorum). — Gouda, Gerard Leeu, 30 April 1481. 2°.
HC. *7755; CA. * 826; Pell. 5260; Peddie II, 289a.

Type 2. Init. b. Signet °II. Zeven houtsneden. Gedeeltelijk directors. In kat. ee niet de vergissing, bij Pell. vermeld.

Bln. 1 en 97 (met houtsneden) ontbr.; van bl. 2 de bovenhelft afgescheurd. Eén init. in rood en blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Enkele Ned. ms. aant. Geel schapenleeren band, c. 1700 (?), op houten borden, 205 × 288 mM. Twee stempelrandjes (één ook op 47 en andere). Op het schutblad tegen het achterplat: *Dyt boeck hoert Johannes bitter toe deventer toe* (hand 2e helft 15e e.); hieronder *Pertineo johanni bitter*. Blijkens de band c. 1700 al in de Deventer Bibliotheek.

120. **Gemmula** vocabulorum (Vocabularius latino-belgicus). — Deventer, Jacob van Breda, 30 Mei 1493. 4°.

CA. *795; Cop. III, p. 202: 6350.

Typen 3, 4, 8. Rubr. α. Signet. Eén houtsnede. Eén keer director (majusk.). Sign. a-z A-K^{6}K^{4}L-O$^{6.4}$; 222 bln. Kolomtitels.

Eén init. in rood en groen met randversiering. Overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Op bl. 2 van de verschillende kat. (zonder gedrukte sign.) sign. in hs., rood. Kat. N. is vóór M gebonden. Band c. 1600, sterk afgesleten: bruin kalfsleer op houten borden, 144 × 209 mM. Sober versierd met lelievormige hoekmotiefjes (als op 10, 135 en 190). Overblijfselen van twee koperen klampen. Gaten van kettingoogen op het achterplat, boven- en onderzijde bij de rug. Samengebonden zijn 120; blokboek I en hs. 90. Op bl. 1a: *Non est in undis hec gemma reperta marinis*. Op bl. 153b in hand c. 1500: *henrick roecks*. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek.

121. [**Georgius** de Hungaria]. De ritu et moribus Turcorum. — s. n. l. et a. [Keulen, Johann Koelhoff Sen., c. 1488]. 4°.

HC. *15674; Pr. 1088; VK. 435; VB. 809; BMC. I, 231: A 3639; GL. 674.

Typen 15, 17, 18. Rubr. °[γ]. Directors. Dateering volgens VK.

Roode init. Gerubric. en roode onderstr. Band begin 17e e.: bruin kalfsleer op houten borden, 138 × 202 mM. Versiering als 111, 169 en 225. Twee koperen klampen. Op het voorplat aan de onderzijde koperen kettingoog. Samengebonden zijn Plutarchi Epitome. Ferraria, 1501; Vita M. Catonis, Sextus Aurelius, de vitis Caesarum etc. etc. Straatsburg, 1505; 121 en 146. Op bl. 1a onder de titel met hand van c. 1500: *Scriptum Dyonisii carthusiensis contra presidia mahumeti prophanissimi pseudoprophete dyalogus eiusdem de eodem*. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Georgius de Hungaria wordt als de auteur van dit anonieme tractaat beschouwd; zie J. Quétif — J. Echard, *Scriptores ordinis praedicatorum* I (Paris. 1719), 901.

Georgius Trapezuntius. De artificio Ciceronianae orationis pro Q. Ligario. Zie 29.

122. **Georgius** Trapezuntius. Rhetorica. — s. l. et a. [Venetië], Wendelinus de Spira, [niet vóór 1472]. 2°.

HC. 7608; VBo. 450; Pr. 4057; VB. 3642; Pell. 5056; Peddie II, 283a.

Type 1, benevens één Grieksche type. Directors. Eén punctuur (meestal afgesneden). Dateering volgens Pell.

Init. niet ingevuld. Enkele ms. aant. Stempelband begin 17e e., 203 × 302 mM., volkomen als 85 en 186. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat van onderen bij de rug. Op de hoeken

en bij de rug koperen biesjes ter bescherming. Samengebonden zijn Annotationes doctorum virorum in grammaticos etc. Parijs, 1511; 122 en 217. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek (zie aant. in 186).

Gerardus de Harderwijck. Lectura IV librorum institutionum Nicasii de Voerda (ed.).

Gerardus de Vliederhoven. Cordiale quattuor novissimorum. Zie **Cordiale.**

122bis. **Gerardus** (Zerbolt) de Zutphania. De reformatione virium animae. — s. n. et l. [Bazel, Johannes Amerbach], 1492. 8°.

HC.* 16291; Pr. 7594; VB. 457; Pell. 5120; BMC. III, 755: A 37351.

Typen 5, 9, 15*. Eén houtsnede in randen. Directors.

Init. rood; enkele roode rubriekteekens. Nieuwe pap. band, 97×137 mM. Samengebonden zijn 122bis en 170bis. Op bl. 1a: *Monasterii Petridomus sum. Anno 1579. In domino spes mea.* Op hetzelfde blad onderaan, met hand van c. 1800: *Monasterii Petrhusiani*, eronder eenige halfafgesneden letters. Vermoedelijk na 1867 in de Athenaeum-Bibliotheek gekomen; ontbreekt bij Ledeboer.

123. **Gerson,** Johannes Charlier de. Alphabetum divini amoris. — s. a. Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), [c. 1483]. 2°.

HC. 7634; CA. *798; Pr. 9246; GL. 1637; Peddie II, 284a; Collijn S. 445.

Type 1b. Twee puncturen. Sign. aa-bb8; 16 bln., laatste blank. Dateering volgens CA.

Eerste init. blauw, de overige rood. Gerubric. In verzamelband; zie 50. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 18b: *pertinet nobis.*

Het auteurschap van Gerson is onzeker; zie Hurter II, 797.

Gerson, Johannes Charlier de. De astrologia theologisata, etc. Zie 11.

Gerson, Johannes Charlier de. De meditatione cordis. Zie bij 258.

124. **Gerson,** Johannes Charlier de. Opera omnia in IV P. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., in vigilia Urbani papae (24 Mei) 1483 — in vigilia S. Matthiae apost. (24 Febr.) 1484. 4 voll. 2°.

Continentur in libro praeter opera Johannis Gerson: (vol. I) 1. Johannes de Schoonhoven. Defensio dictorum Joh. Ruysbroeck contra Gerson; (vol. II) 2. Petrus de Alliaco. Epistola et Liber de potestate ecclesiastica; 3. Matthaeus Grabow. Conclusiones de vera religione et Revocatio earundem; 4. Bullae pontificum Johannis XXII, Sixti IV et Eugenii IV (*a.* De beginis et personis praedictis; *b.* Declaratio habitus presbyterorum et clericorum in communi viventium; *c.* Approbatio et privilegia presbyterorum et clericorum in communi viventium); 5. Nicolaus de Clemangis. Tr. de vitiis

ministrorum ecclesiae; (vol. IV) 6. [Henricus de Gorcum]. Opus collativum de quadam puella quae olim in Francia equitavit; 7. Henricus Heynbuch de Hassia (de Langenstein). Tr. de contractibus et origine censuum; 8. Henricus de Oyta (Hoyta). Tr. de contractibus redituum annuorum; 9. Guilielmus Orem [= Nicolaus Oresmus]. Tr. de moneta; 10. Johannes Huss. Sermones notabiles II; 11. Theodoricus Vrie (s. Vrye). De consolatione ecclesiae s. Historia concilii Constantiensis.

HC. *7621; Pr. 1056; VK. 458; Collijn V 55 (voll. II en IV); VB. 779-781 (voll. I, II, IV); Collijn U. 600 (vol. III); Pell. 5124; GL. 641-644; VT. 466-469; Roos 90; Peddie II, 283b; Collijn S. 441.

Typen 7, 9; in vol. I ook 10 (=22) en in vol. IV ook 5 (op fol. Clxxxvij). Rubr. °[α]. Meestal directors. Sign. (hier en daar afwijkend van de andere catalogi) Vol. I: 1^6; a-f^{8}g^{6}h-z A-C^{8}D^{6}E^{8}F^{6}G-H^{8}I^{10}K^{4}L^{8}M-N^{10}O-Q^{8}R^{6}S-T^{8}V-X^{6}Y-ZAa-Cc^8; A-C^8; 412 bln., 388 en 389 blank. Vol. II: A^{8+1}B-I^{8}K^{6}L-M^{8}N^{6}O-P^{8}Q^{10}R-X^{8}Y^{6}Z a-b^{8}c^{6}d-z aa-dd^{8}ee^{10}; 405 bln., 1 en 405 blank. Vol. III: a-c^8 d^{10}e-o^{8}p^{6}q-z A-S^8; 328 bln. Vol. IV: a-e^{8}f^{6}q-z A-F^{8}G^{10}H-I^{8}K^{10}L-T^{8}V^{6}X-Z Aa-Gg^{8}Hh^6; 430 bln., het laatste blank.

In het ex. zijn aan het einde van vol. I de drie eerste kat. (A-C) van vol. II gebonden (gefolieerd ij—xiiij); opnieuw dezelfde aan 't begin van vol. II. Kat. A mist in vol. I bl. 2 met inhoudsopgave; in vol. II dit blad wel. In vol. I één init. in rood en blauw met randversiering; in voll. II—III eenige init. in rood, blauw en groen met kleine randversiering. Overige init. in alle deelen meest rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. In voll. II—IV op de ongeteekende bln. van de kat. ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude banden, II—IV van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, respectievelijk groot 211 × 285, 209 × 303, 205 × 294, 206 × 296 mM. Band om vol. I: gewone versiering. Klavieren. Banden om II—IV gelijk: gewone indeeling, in de ruiten en langs de rand versierd met stempels i en j; op III bovendien nog stempel a. Aan alle banden overblijfselen van twee koperen klampen en koperen kettingoogen op het achterplat van onderen bij de rug; bovendien gaatjes van kettingoogen op het voorplat aan de bovenzijde. Vol. I bl. 412b: *Ista opuscula gersonis dedit magister Johannes coelhoff alberto luke ad usum nove domus in Daventria*, hierachter met andere hand: *Ego solvi*. De heele inscriptie, behalve *nove domus*, is doorgestreept. Vol. IV, op het eerste perk. schutbl.: *Liber nove domus in daventria // C4⁰* (= C 43?).

Zie over Henricus de Gorcum als auteur van het tr., sub 6 vermeld, Hurter II, 803. — Het munttractaat, sub 9, hier op naam van Guilielmus Orem uitgegeven, is in werkelijkheid van Nicolaus Oresmus en draagt gewoonlijk de titel De mutatione monetarum. Zie over Oresmus en dit tr. L. Wolowski, *Un grand économiste français du XIVe siècle* in *Journal des Economistes* XXXV (Par. 1862), 355 ss.

Gesta Romanorum. Zie **Geesten** of Geschiedenissen van Romen.

125. **Ghetidenboec.** — Delft, Jacob van der Meer, 8 April 1480. 4°.

HC. 7758; CA. *832; Pr. 8865; Boh. L. d' H. 1389 en 1391; Peddie II, 289b.

Type °1*. Signet II. Sign. 1^6 1^6; A^4; a-x^{8}y^6; aa-ff^8; 238 bln., bln. 17, 108 en 154 blank. Bl. 2a: 21 reg.

I. Kalender. Sign. 1^{6}1^6; 12 bln. *Bl. 1a blank. Bl. 1b tafel van de zodiak:* ꝯ o e y . . .; *eindigt reg. 27:* . . . Piſcis m // *Bl. 2a* (*sign.* i): Januarius heeft

xxxi daghen // Die maen xxx // ... *Bl. 7a* (*sign.* i) : iiij A Hilarius paeus f // ... *Einde kalender bl. 11a reg. 12. Reg. 13:* Hier na beghīt hoe datmen den paefdach // vinden fel. ... *Bl. 11b en 12a: tabellen voor Paschen van 1480—1521. Bl. 12b blank.*

II. Gebeden tot Christus. Sign. A[4]; 4 bln. *Bl. 1a* (*sign.* A i) : Die paeus iohannes die xxijfte heeft ghe // gheuen allen kerftenen menfchen die de ⸗ // fe ghetiden deuotelike lefen inder eerē des // heilighē cruus alle daghe een iaer oflaets // ... *Reg. 12* : [ ] Eer du felte op // doē mijn lippē // ende mijn mōt // ... *Einde bl. 4b reg. 21:* regneers god ewelic fond' eynde Amen //

III. Getijden van Maria. Getijden van de Eeuwige Wijsheid. Lange Vigilie. Boetpsalmen met Litanie en Gebeden. Getijden van de H. Geest. Lange getijden van het H. Kruis. [H. Suso]. Honderd artikelen over het Lijden. Gebeden tot de „wapenen" van Christus met gebeden onder de H. mis en gebeden tot heiligen. Sign. a-x[8]y[6]; 174 bln. *Bl. 1 blank. Bl. 2a* (*sign.* a i) : Hier beghinnen die ghetiden van onfer // lieuer v2ouwen // [ ] Eere du Metten // felte op doen... *Bl. 9a* (*sign.* b i) : [ ] ebbet tot gode al aertrike volherte ⸗ // like ... *Einde bl. 173 b reg. 21* : falicheit mijnre fielen Amen // *Colophon bl. 174a* : Dit boec is voleynt te delf in hollant // Int iaer ons heren. M. CCCC. ende // lxxx. den achften dach in april. // *Signet* II. *Bl. 174b blank.*

IV. Getijden van het H. Sacrament. Sign. aa-ff[8]; 48 bln. *Bl. 1a* (*sign.* aa i) : Hier begīt dat heilighe facramēts getide // [ ] Here du felte opdoen // mijn lippen. eñ mijn // ... *Bl. 9a* (*sign.* bb i) : doe fette hi in dit facramēt als een ewighe // ... *Einde bl. 48a reg. 13* : eynde Amen · : · Hier eyndē // die ghetidē vandē heilighē facramēt. // *Bl. 48b blank.*

Deel IV maakt soms ook deel uit van het Ghetidenboec ib. id. 19 Juli 1484. 4°; zoo bij CA. * 833 (= bl. 17—64), bij Cop. I, p. 232: 7770 en klaarblijkelijk ook bij Boh. L. d'H. 1393 (is daar 216 Fol. een fout voor 236 Fol.?); maar H. *7770, Lacombe 591 en naar hem Boh. L. d'H. 1392 beschrijven uitgaven van 1484 zonder dl. IV, dat eveneens ontbreekt in het ex. van het Museum Meermanno-Westreenianum. Hiertegenover staat, dat van het Ghetidenboec van 1480 eveneens exemplaren met en zonder dl. IV voorkomen (*zonder* : CA. *832; Cop. I, p. 232: 7758; Boh. L. d'H. 1389; *met*: Boh. L. d'H. 1391 [= ex. Brit. Mus.] en het Deventer ex.). Dl. IV, de Getijden van het H. Sacrament, behooren tot de verplaatsbare stukken van de horaria (zie hierover B. Kruitwagen, Het Horarium van Ger. Leeu enz. in Het Boek II [1913], 12v.), en het is moeilijk uit te maken, of ze oorspronkelijk bij de uitgave van 1480, dan wel bij die van 1484 behoord hebben. Bezwaren het bij die van 1480 te voegen, bestaan er echter voorloopig niet.

Bln. 8—9 zijn weggescheurd. Bl. 1 is bij een restauratie verkeerd geplakt. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 125 × 190 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen met eenige kleine rozetstempeltjes versierd (sterk afgesleten). Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het laatste papieren schutblad met rood, hand 15e e.: *Biddet voer brueder peter selis...* (weggescheurd) *bruesel om godes willen.* Hieronder met zwart, hand uit zelfde tijd: *Dyt boeck hoert toe suster fennen oerschen ende suster griet ternagelis.*

126. **Gilbertus** de Hollandia. Sermones super cantica canticorum. — Florence, Nicolaus Laurentii diocesis Vratislaviensis, XVI kal. Maias (16 April) 1485. 2°.

HC. *7773; Pr. 6129; VB. 2884; Collijn U. 608; Pell. 5265; Peddie II, 290a. Type 7. Een enkele keer directors.

Op twee ingelaschte bln. en op bl. 1a register in ms., hand c. 1500. Eerste init. rood en blauw, de rest rood. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. De nommers van de Sermones in ms. aan 't hoofd van de bladen. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 289 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Gaten van kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Boven het register in ms.: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Volgt titel.

Glasberg (Glasberger), Nicolaus, de Moravia. Epistola. Zie bij 189.

Gobius. Zie **Johannes** Gobius Junior.

Gonterius, G., Cabilonensis. Carmen. Zie bij 171.

Gorran. Zie **Nicolaus** de G.

Grabow, Matthaeus. Conclusiones de vera religione et Revocatio earundem. Zie bij 124.

Gratianus Brixianus. Emendationes in Quaestiones Duns Scoti super libros Sententiarum. Zie 104.

Gregorius I Magnus. De conflictu vitiorum et virtutum. Zie bij 32.

127. **Gregorius I** Magnus. Dialogorum libri IV. — s. l. et a. [Keulen], Bartholomeus de Unckel, [c. 1480]. 4°.

HC. *7962; Pr. 1148; VK. 506; Collijn V. 63; Collijn U. 630; BMC. I, 243: A 3965; Pell. 5350; VT. 529; Peddie II, 298a.

Type 1 (Proct. 1B). Meestal directors. Dateering volgens VK.

De twee blanke bln. 151—152 ontbr. Init. rood; gerubric. en met roode onderstr. Samengebonden zijn 39 en 127.

128. **Gregorius IX.** Decretales. — Venetië, Johannes de Colonia en Johannes Manthen, pridie cal. Apr. (31 Maart) 1479. 2°.

Praec. epistola Petri Albignani Trecii ad collegium iuristarum Patavinum.

HC. 8008; Pr. 4334; Peddie II, 299a.

Fragment; slechts bl. 2 met de epistola van Petrus Albignanus Trecius. Type (van het Fragment) 15.

Eén init. in rood en blauw. Gerubric. Ms. kolomtitel in rood. In 129 geplakt, op de plaats van het blanke blad 1.

129. **Gregorius IX.** Decretales cum glossa [ordinaria Bernardi Bottoni Parmensis]. — Venetië, Johannes Hamann—Herzog, 23 Juni 1491. 2°.

HC. *8027; Pr. 5186; VB. 4280; VT. 2134; Peddie II, 299b.

Typen 2, 3, benevens kleine verwijzingsletters in de tekst. Init. g, p en °[r, s]. Rubr. α (of β?) en γ. Signet I (rood). Roode en zwarte druk. Directors. Sign. a-h^{8}i^{10}k-v^{8}x^{6}y^{10}z ꝛꝯꝶ A-G^{8}H^{10}; 276 bln., eerste blank.

Het blanke bl. 1 ontbr.; in de plaats daarvan is ingelascht het eenige blad van 128. Eén init. in rood, blauw en paars met randversiering, één rood en blauw; overige blauw. Gerubric. Enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 293 × 446 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen druk versierd met een negental stempeltjes: 1-2. lelie in ruit in verschillende grootte; 3-6. twee adelaars, leeuw en griffioen in ruit; 7. rozet; 8. hert (?) in cirkel; 9. stekelvarken (?) in driehoek. Twee koperen klampen. Sporen van beslag aan de hoeken en in het midden. Tegen het voorplat Lat. ms. op perk. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op het pap. schutblad, in hand c. 1500: *Johannis Ottonis presbiter de harderwyck huius est libri verus possessor.* Daaronder met andere hand, zelfde tijd: *Liber Conventus sororum D. Catharine virginis Harderwijck.*

Zie over deze glossa ordinaria, waarin alle vroegere glossen verwerkt zijn en die afkomstig is van Bernardus Bottonus Parmensis o.m. J. F. von Schulte, *Die Geschichte der Quellen und Literatur des canonischen Rechts* II (Stuttg. 1877), 115.

130. **Gritsch,** Johannes. Quadragesimale de tempore et de sanctis. — s. n. et l. [Straatsburg, drukkers van de Casus breves en van de Jordanus (d. z. beiden Georg Husner)], in profesto circumcisionis domini (31 Dec.) 1495. 2°.

HC. *8078; Pr. 739; VBo. 498; BMC. I, 161: B 2344 en 145: B 2068; GL. 2629; VT. 1605; Roos 101; Peddie II, 301a.

Typen dr. Casus breves: 1, 2; dr. Jordanus: 1, °4—5 (indeeling volgens Voulliéme [z.o.], S. 317: dr. Jordanus 1, 4—5, 9). Directors.

Voor de samenstelling van deze druk zie Roos 101 en vooral E. Voulliéme, Zur ältesten Buchdruckergeschichte Straszburgs. 1. Georg Husner, der Drucker des Jordanus von Quedlinburg in Zentralbl. f. Bibliothekswesen XXXII (1915), 309 ff.

Bl. 1a reg. 1 evenals in de BMC. de vorm. . . Sritsch; niet bij H.

Defect; de drie laatste kat. K-M[6] zijn er uitgescheurd. Init. meest rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Op bl. 1a onderaan in rood een aant. van de rubricator: *quaterni xxxv litterae j^c lxxiiij* (= 174) *litterae.* Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 286 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de rand versierd met stempels b en h. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het perk. schutblad: *Pertinet ad librariam domus domini florencii.*

Gualterus Anglicus. Prologus metricus in Aesopum et fabulae Aesopi latine. Zie bij 4 en 5.

Guarini, Guarinus, Veronensis. Vitae Plutarchi nonnullae latine. Zie 222.

Guarini, Johannes, Capranicensis. Epistola. Zie bij 176.

Guarnerus Homiliarius. Liber deflorationum patrum. Zie bij **Wernerus** abbas S. Blasii etc.

Guibertus Tornacensis. Zie **Guillibertus** Torn.

Guido. Historia de spiritu Guidonis. Zie 155.

Guido de Columna. Zie **Columna.**

Guilielmus de Gouda. Disputacio inter clericum et militem super potestate praelatis ecclesiae etc. Zie bij 101.

Guilielmus Lugdunensis (Peraldus). Sermones super epistolas et evangelia de tempore et de sanctis. Zie bij 134.

Guilielmus de Melitona. Zie bij 9.

Guilielmus de Ockam. Zie **Ockam.**

131. **Guilielmus** [Alvernus episc.] Parisiensis. De sacramentis. Cur deus homo. De poenitentia. — s. n. l. et a. [Neurenberg, Georg Stuchs, niet na 1497]. 2°.

HC. *8316; VBo. 516; Pr. 2276; VB. 1911; Collijn U. 666; GL. 2158; BMC. II, 470: B 8095; Peddie II, 306b; Collijn S. 501.

Typen 5, 7, 13. Init. e. Directors. Dateering volgens Collijn U. (zie bij 133). Init. rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 199 × 284 mM. Gewone indeeling, versierd met stempels c, e, f en h. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn 131 en 132. Op het perk. schutbl.: *Liber domus domini florentii in daventria* .

De auteur is Guilielmus Alvernus, bisschop van Parijs, † 1249; zie over hem en zijn werken N. Valois, *Guillaume d'Auvergne, évêque de Paris* (Par. 1880), 161—170.

132. **Guilielmus** [Alvernus episc.] Parisiensis. De Universo. Pars I. — s. n. l. et a. [Neurenberg, Georg Stuchs, niet na 1497]. 2°.

HC. *8319; VBo. 517; Pr. 2277; VB. 1912; Collijn U. 667; GL. 2159; BMC. II, 470 s.: B 8096; Peddie II, 306b; Collijn S. 502.

Typen 5, 7, 13. Init. e. Directors. Dateering volgens Collijn U. (zie bij 133). Init. rood, een enkele blauw. Gerubric. Samengebonden zijn 131 en 132. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Over auteur zie bij 131.

133. **Guilielmus** [Alvernus] episc. Parisiensis. Opera. — s. n. l. et a. [Neurenberg, Georg Stuchs, na 31 Maart 1496 en vóór 1498]. 2°.

Continentur in libro : Tr. de fide et legibus; Summa de vitiis et virtutibus composita ex tr. de virtutibus, de moribus, de vitiis et peccatis, de temptationibus et resistentiis, de meritis, de retributionibus sanctorum; De immortalitate animae. *Praec.* epistola Petri Danhauser ad Theodoricum Ulsenium et illius responsio data ex Nurnberga pridie Kalend. Aprilis anno 1496.

HC. *8300; Pr. 2275; VB. 1910; Collijn U. 668; GL. 2157; VT. 1159; BMC. II, 470: B 8093; Peddie II, 306a; Collijn S. 499.

Typen 5, 7, 13. Init. e. Directors. Dateering volgens Collijn U.: in zijn ex., samengebonden met 666 en 667, een aant. van 1497.

Op bl. 282a onderaan eenige regels blinddruk. Eén init. in rood en blauw; overige init. rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 201 × 291 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels

b, d, e en h. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het perk. schutblad: *Liber domus domini florentii in daventria.*
Over auteur zie bij 131.

134. **Guilielmus** [A l v e r n u s e p i s c.] P a r i s i e n s i s. Sermones super epistolas et evangelia de tempore et de sanctis. — Tübingen, Johann Ottmar voor Friedrich Meynberger, feria tercia post Invocavit (19 Febr.) [14]99. 2°.

Praec. versus Heinrici Bebelii Justingensis ad Wendelinum Stainbach indicis compositorem; epistola data ex Thubingen Dec. 20, anno 1498; epigramma Heinrici Bebelii; epistola eiusdem ad Andream Proles, data ex Thub. Jul. 22, anno 1498. Alii versus Bebelii praec. sermones ex evangeliis.

H. *8323; VBo. 519; Pr. 3230; VB. 2569; Collijn U. 680; GL. 3009; VT. 1618; BMC. III, 702: B 14814; Peddie II, 307a.

Typen 7, 11, 13 (bij Pr. ontbr. 11). Eén keer director.

Volgorde van de registers als in de BMC. (afwijkend van H.): het 2e register vóór de Sermones de sanctis. Op bl. 1a onderaan in blinddruk twee regels naast elkaar gezette majuskels van type 7, P en D (?). Init. rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Geel schapenleeren band, c. 1700 (?), 204 × 286 mM. Versiering als 47. Klavieren. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Hieronder, doorgestreept: *Iste liber pertinet Arnoldo Michaelis,* hand 2e helft 15e e. Op bl. 390b nog eens ex-libris Heer-Florenshuis.

Deze Sermones, meermalen uitgegeven op naam van G u i l i e l m u s A l v e r n u s P a r i s., maar ook wel op die van G u i l i e l m u s (P e r a l d u s) L u g d u n e n s i s (H. 8284), zijn in werkelijkheid van de laatste; zie N. Valois, *Guillaume d'Auvergne, évêque de Paris* (Par. 1880), 183 ss. en Hurter II, 263 en 303.

135. **Guilielmus** [B a u f e t i] e p i s c. P a r i s i e n s i s. Dialogus de septem sacramentis. — s. n. l. et a. [Mainz, Jacob Meidenbach]. 4°.

HC. *8310; Pr. 164; BMC. I, 45: A 353; GL. 1823; VT. 927; Peddie II, 306b.

Typen 1, 2. Init. °[b]. Rubr. °[*a*].

Bl. 1 met de titel ontbr. Eén init. in rood, blauw en geel met randversiering; overige init. rood of blauw. Gerubric. Band c. 1600: bruin kalfsleer, 134 × 194 mM. Zeer sober versierd, filetlijnen langs de rand en het rechthoekige middenvak. Hierin vier lelievormige hoekstempeltjes als op 10, 120 en 190 en een kleine middenstempel. Overblijfselen van twee leeren sluitbandjes. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Samengebonden zijn Hermannus Torrentinus, Hymni et sequentiae cum difficiliorum vocabulorum interpretatione. Deventer, 1516; Sulpicius Severus, De vita et obitu Martini Turonensis archiep. Utrecht, 1514; 135; Isidorus Hispalensis, De officiis ecclesiasticis. Leipz., 1534. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek.

Er heerscht twijfel, of dit werk, geput uit de geschriften van T h o m a s d e A q u i n o en P e t r u s d e T a r e n t a s i a, moet toegeschreven worden aan G u i l i e l m u s B a u f e t i, bisschop van Parijs, † 1319, dan wel aan G u i l i e l m u s d e P a r i s i i s, d o m i n i c a a n, inquisiteur-generaal van Frankrijk, † 1312. Zie hierover F. Lajard, *Guillaume de Paris, dominicain,* in *Histoire littéraire de la France* XXVII (Paris 1877), 145 ss.; B. Hauréau, *Guillaume Baufet, évêque de Paris* in *o.c.* XXXII (Paris 1898), 471 s. en Hurter II, 489. Het tr. is ook enkele malen anoniem uitgegeven, o. a. met

eenigszins afwijkende lezing te Leuven door Joh. de Paderborn; deze editie staat bij CA. 1491 sub voce Sacramenta, bij Pell. 1097 en Peddie I, 52a met minder reden sub Aquino.

Guilielmus de Parisiis. Dialogus de septem sacramentis. Zie bij **Guilielmus** [Baufeti] episc. Paris.

136. **Guilielmus** (Guillerinus) de Parisiis. Postilla super epistolas de tempore et de sanctis. — s. n. l. et a. [Spiers, Petrus Drach, c. 1476]. 2°.

VBo. 503; Cop. II, p. 287: 2862; VT. 1232; Peddie II, 307b (overal met onjuiste titel).

Type 2. Twee puncturen. Sign. a-f⁸g-h⁶; 60 bln.

Er blijkt duidelijk uit *bl. 1b reg. 32* : Epl'aꝝ et euangelioꝝ de tempe ꝛ ſanctis liber incipit //, dat het oorspronkelijk de bedoeling is geweest de Postilla super evangelia hieraan toe te voegen. Deze uitgave is stellig voorafgegaan aan de volledige editie van c. 1476, die ook de Postilla super evangelia bevat (= H.* 8226; BMC. II, 488: B 8519): het voorkomen van puncturen, die de drukken van Drach uit de BMC. niet meer hebben (zie hier echter ook bij 154), wijst op een vroegere uitgave. Aantal bln. en indeeling van de katernen stemmen overeen met het gelijke stuk in de volledige editie; het zetsel verschilt evenwel.

Eén init. met randversiering in rood en blauw; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Behalve de gedrukte ook ms. sign. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 206 × 285 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de bovenzijde bij de rug. Samengebonden zijn 136 en 154. Op het schutblad tegen het voorplat: *Iste liber pertinet ad librariam quae est daventriae in domo domini florentii.* Volgt inhoud van de verzamelband met zelfde hand. Op het volgende schutblad opnieuw het ex-libris.

De auteur van deze Postilla is de dominicaan Guilielmus of Guillerinus de Parisiis, die midden 15e eeuw leefde; zie *Wetzer und Welte's Kirchenlexikon*² XII (Freib. i. Br. 1901), 1622. Blijkens de uitgave, beschreven bij H. 8226, verzamelde hij de Postilla in 1437.

137. **Guilielmus** (Guillerinus) de Parisiis. Postilla super epistolas et evangelia de tempore et de sanctis. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, c. 1480]. 2°.

H. *8246; VK. 532; VB. 692; Peddie II, 307b.

Typen 2, 3. Sign. a-p⁸q⁶r⁴; 130 bln.

Bl. 127bβ reg. 13 : ... Moꝛa // iſta eſt decurſus tempoꝛis ab aſcenſi // one xp̄i vſqꝫ ad diem iudicij. qd' tē ⁄ // pus ꝑpter longitudinē vocat' moꝛa // Iam em̄ du'auit ꝑ *milleducentos* ꝛ // octoginta ānos.... Dateering volgens VK; deze stemt ook overeen met de duur van de „mora", die gewoonlijk 't jaar van 't drukken aangeeft (zie opmerking BMC. II, 488: B 8519); „milleducentos" hier echter als vergissing voor „millequadringentos" te beschouwen.

Init. rood; gerubric. Op het 5e blad van iedere 8-bladige katern, zonder gedrukte sign., een kruis in ms. In verzamelband; zie 48. Misschien afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer (zie 48). In ieder geval blijkens de band al c. 1700 in de Deventer Bibliotheek.

Over auteur zie bij 136.

138. **Guillibertus** (Guibertus) Tornacensis. Sermones. —

s. a. Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), [c. 1481—1483]. 2°.

HC. 8332; CA. *896 en Suppl. I, p. 20; VBo. 520; Pr. 9257; VB. 4926; GL. 1638; Peddie II, 309a.

Typen 1b, 2. Twee puncturen. Sign. a-o aa-hh8 ii-kk6; 188 bln.; eerste en twee laatste blank. Dateering volgens CA.

Het ex. heeft de lezing van CA. Suppl. Afwijkend van CA., *bl. 2a reg. 3*: Guilibert 9..; *bl. 186b reg. 18* :... Guilliberti... (de G door CA. vermoedelijk voor S aangezien). Katernen o en aa sluiten niet volkomen aaneen; kat. o eindigt *bl. 112b reg. 28*; ter verklaring van het hiaat de mededeeling: Ad virgines et puellas fermones funt / qui fequuntur; //

Het blanke blad 187 ontbr. Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Op het 5e bl. van de katernen ms. sign. (dikwijls afgesneden). In verzamelband; zie 242. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Gunsalus (Gonsalez) Egidius Burgensis. Carmen. Zie bij 169.

Hamelmannus. Die Cronica van Coellen. Zie **Cronica.**

Harentalis, Petrus de. Zie **Petrus** de Harent.

[**Henricus** de Gorcum]. Opus collativum de quadam puella quae olim in Francia equitavit. Zie bij 124.

Henricus (Heynbuch) de Hassia (de Langenstein). Consolatio theologiae. Zie bij 170bis.

Henricus (Heynbuch) de Hassia (de Langenstein). Tractatus de contractibus et origine censuum. Zie bij 124.

Henricus de Oyta (Hoyta). Tractatus de contractibus redituum annuorum. Zie bij 124.

Herben, Mattheus. Epigramma. Zie bij 103.

Herodotus. Vita Homeri graece. Zie 148.

139. **Herolt,** Johannes alias Discipulus. Sermones de tempore et de sanctis. Promptuaria exemplorum et miraculorum b. Mariae. — Neurenberg, Anton Koberger, 1496. 2°.

H. *8506.

Typen 14, 15, 21. Directors. Sign. 18 210; a-z ꝛꝯꝉ A-Y6 Z8; 314 bln., het laatste blank.

Init. rood, enkele blauw. Gerubric. Op bl. 1a aant. van de rubricator: *Item litterae xjc* (met streep door *j* = 1050). Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 200 × 311 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met stempels b, d en e. Over blijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat, vanboven bij de rug. Op het perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.*

Hese. Zie **Johannes** de H.

Hieronymus Bononius. Epistola et carmen. Zie bij 262.

Hieronymus C l a r i u s B r i x i a n u s. Glossa in Sextum. Zie 73.

Hieronymus S a l i u s. Carmen. Zie bij 260.

Hieronymus S t r i d o n e n s i s. Chronicon Eusebii latine. Zie 110.

Hieronymus S t r i d o n e n s i s. Epistola ad Paulinum. Zie bij 276.

140. **Hieronymus** S t r i d o n e n s i s. Epistolae II. C i c e r o. Epistolarum familiarum III ultimi libri. B a s i l i u s M a g n u s. De institutione opusculum. P l a t o. Axiochus sive de contemnenda morte; latine a Rodolpho Agricola. H o r a t i u s. Satyra prima. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1500]. 4°.

Praec. Axiochum epistola Jacobi Canter Phrysii ad Johannem Rincum et epigramma Canter ad Joh. Rincum et epistola Rodolphi Agricolae ad Rodolphum Langium.

CA. 928; Cop. II, p. 297: 2953; VB. 4862; VT. 2416.

Typen 3, 5, 6. Rubr. *a*. Een enkele keer directors. Sign. a-$f^{8 \cdot 4}g^{6}$; 42 bln., laatste blank. Kolomtitels. Bl. 2b: 38 reg. Dateering volgens CA.

Het laatste blanke bl. ontbr. Init. gedeeltelijk ingevuld met zwarte inkt; in de init. B op bl. 2a: *anthonius achel fecit*. Veel ms. aant. Nieuwe pap. band, 143 × 204 mM. Op bl. 1a, hand c. 1500: *Iste liber pertinet anthonio achel.* Op bl. 1a met hand 1e helft 16e e.: *Hermannus Monasteriensis est possessor libri huius.*

141. **Hieronymus** S t r i d o n e n s i s. Expositio symboli apostolorum contra Jovinianum hereticum. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, c. 1472—1475]. 4°.

HC. *8578; VBo. 555; Pr. 877; VK. 1057; BMC. I, 191: A 2930; VT. 371.

Type °1b. Voor de dateering zie *Aant. over de Lettertypen*; verder komt er in de verzamelband een aanteekening van 1475 voor.

Defect exemplaar, de drie laatste bln., 28—30, ontbreken. Eerste init. blauw. Gerubric., titel rood onderstreept. In verzamelband; zie 234. Afkomstig van het klooster op de Agnietenberg bij Zwolle.

Het werk staat ten onrechte op naam van H i e r o n y m u s; het is van R u f i n u s T y r a n n i u s A q u i l e i e n s i s; zie Hurter I, 314.

Hieronymus S t r i d o n e n s i s. Prologus in Vitas patrum. Zie **Vitae** patr.

Hieronymus S t r i d o n e n s i s. Vitae patrum. Zie **Vitae** patr.

Hieronymus T o r m e l u s. Epistola. Zie bij 19.

142. **Hieronymus**-b o e c k. — Hasselt, Peregrinus Barmentlo, 2 Jan. 1490. 4°.

Continentur in libro: 1. [Pseudo-] Eusebius Cremonensis. Epistele vander doet S. Jheronimi; 2. [Pseudo-] Augustinus. Epistele tot

S. Cyrillo vander eren ende vander groetheit S. Jheronimi; 3. [Pseudo-] Cyrillus. Epistele tot S. Augustino vanden miraculen S. Jheronimi.

HC. 8652; CA. *927; Pr. 9156; Peddie II, 243a.

Typen 3, 4. Signet I. Eén houtsnede.

Bl. 57aα reg. 4 : Jheruzaleʒ tot făcte //; de drukfout, bij CA. vermeld, is hier verbeterd.

Bl. 1 met titel, houtsnede en signet ontbr.; eveneens bl. 98 (blank). Eenige init. in rood en blauw of zwart met randversiering; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ned. ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 141 × 215 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de onderzijde van het achterplat bij de rug. Klavieren. Gebonden na hs. 33.

Zie over talrijke Latijnsche uitgaven van deze brieven, die geen van alle op naam van de authentieke auteurs staan, *Bibliotheca hagiographica latina ed. a Sociis Bollandianis* I (Brux. 1898—'99), 577.

143. **Hippocrates.** Sententiae cum commentationibus Galeni, interprete Laurentio Laurentiano. — Florence, Antonius Miscominus, XVII kal. Nov. (16 Oct.) 1494. 2°.

Praec. praefationes II Laurentii Laurentiani ad Petrum Medicem.

HC. *8672; Pr. 6171; VB. 2900.

Type 5, benevens één Grieksche type. Signet. Directors. Sign. a-b^{8}c-f$^{6.8}$ g-m$^{8.6}$n-o^{6}; 98 bln., eerste blank.

Init. niet ingevuld. Ms. aant. Stempelband begin 17e e.: bruin kalfsleer op houten borden, 196 × 293 mM. In het vierkant langs de kanten twee rijen van een rolstempelrand, golvend ornament. In het middenvak ornamenteel Renaissance-medaillon, 90 × 62 mM. Overblijfselen van twee koperen klampen. Langs de hoeken en de zijkanten koperen biesjes. Sporen van kettingoog op het voorplat aan de bovenzijde. Samengebonden zijn 143; Opus medicinae practicae, collect. a Georgio Kraut. Hagenau, 1533 en Alex. Trallianus, De singularum corporis partium. Bazel, 1533. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek (zie aant. in 179 en 208).

144. **Historia** S. Albani martyris. — s. n. l. et a. [Keulen, drukker van de Historia S. Albani, c. 1473]. 4°.

Bradsh. 3; Pell. 246; Cop. II, p. 16: 143 (en III, p. 295); Pr. 1004; VK. 735; BMC. I, 214: A 3408; Peddie I, 13b.

Type 1. Dateering volgens VK.

Init. rood; gerubric. Inscriptie op het laatste blad (zie bij 21). In verzamelband; zie 233.

Toegeschreven aan Transamundus, monachus Claraevallensis, zie *Bibliotheca hagiographica latina ed. a Sociis Bollandianis* I (Brux. 1898—'99), 34. Potthast II, 1146 noemt, behalve deze, ook nog G. abbas Claraevallensis als mogelijk auteur.

145. **Historia** Alexandri Magni de praeliis [latine a Leone archipresbytero]. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], die S. Gertrudis (17 Maart) 1489. 2°.

HC. *780; Pell. 447; Pr. 619; VB. 2426; Collijn U. 64; BMC. I, 138: B 1896; GL. 2673; Peddie I, 26b.

Typen 1, 3.

Bl. 37bβ colophon reg. 4: . . . Gerdrudis . . . ; als BMC., afwijkend bij H. en Pell.

Init. rood of blauw. Gerubric. In verzamelband; zie 208. Al in 1621 eigendom van de Deventer Bibliotheek.

Het werk is de Lat. vertaling door zekere Leo archipresbyter van de Grieksche Alexander-roman, die op naam van Pseudo-Kallisthenes staat. Zie hierover uitvoerig P. Meyer, *Alexandre le Grand dans la littérature française du moyen âge* (Paris 1886) II, 34—44 en de jongste critische tekstuitgave, F. Pfister, *Der Alexanderroman des Archipresbyters Leo* (*Sammlung mittellat. Texte hrsg. von A. Hilka* 6, Heidelb. 1913).

146. **Historia** calumniae novercalis sive septem sapientum Romae. — Antwerpen, Gerard Leeu, 6 Nov. 1490. 4°.

HC. *8724; CA. *950; Pr. 9394.

Typen 5, 8. Init. c en °[i]. Rubr. *y* en °[*e*]. Veel houtsneden. Sign. a-h^6i-k^4; 56 bln., laatste blank.

Bl. 1a van CA. is hier bl. 1b en omgekeerd; evenzoo bij H.

Enkele ms. aant. In verzamelband; zie 121. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Zie over dit verhaal van Indische oorsprong o.m. A. J. Botermans, *Die hystorie van die seven wijse mannen van romen* (Haarlem 1898) en in 't bizonder over deze bewerking *ald.*, 23 vv.

Historiae plurimorum sanctorum. Zie bij 157.

Historia Reinardi Vulpis. Zie **Reinardus** Vulpes.

Historia septem sapientum Romae. Zie **Historia** calumniae novercalis.

Historia de spiritu Guidonis. Zie 155.

147. **Holkot,** Robertus. Opus super sapientiam Salomonis. — s. n. l. et a. [Keulen, Conrad Winters de Homborch, c. 1479]. 2°.

HC. *8755; VBo. 561; Pr. 1188; VK. 588; VB. 869; VT. 542; GL. II, 868b.

Type 1. Sign. [$*^8**^{10}$]; A-$O^{10}P^{12}Q$-$V^{10}X^8a^8b$-$c^{10}d$-$e^8f^{10}g^8h$-x^{10}; 430 bln., 1, 18 en 430 blank. Dateering volgens VK.

Het laatste blanke blad is er uitgesneden. Eenige mooie init. in rood, blauw en groen met randversiering; één init. blauw, de overige rood. Gerubric. en met roode onderstr. Ms. kolomtitels. In 't eerste deel, behalve de gedrukte sign., ook ms. sign. Een enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 220 × 313 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii.* Volgt titel.

Holzingar de Brunswick. Zie **Conradus** de Saxonia.

148. **Homerus.** Opera, graece. — s. n. Florence, [Bartholomeus di Libri voor] Bernardus en Nerius Nerlius, 9 Dec. 1488. 2 voll. 2°.

Praec. epistola lat. Bernardi Nerlii ad Petrum Medicem; praefatio Demetrii Chalcondylae; Homeri vitae Herodoti et Plutarchi; Dionis Chrysostomi oratio de Homero.

HC. *8772; VBo. 567; Pr. 6194; Reichl. I, p. 153; VB. 2906; Collijn U. 726; GL. 1069; MW. 27; Roos 111; Collijn S. 531.

Typen 1, 4. Sign. vol. I: A-D^8E^{10}; A-$Z^8ET^8ꝯ^8℞^8$; 250 bln., bl. 42 blank; vol. II: AA-ZZ^8ETET^6; 190 bln., laatste blank.

Kat. A-D^8E^{10} met de praefationes komen hier tweemaal, aan 't begin van beide voll., voor; beide keeren ontbr. het blanke bl. 42. De twee voll. hebben klaarblijkelijk oorspronkelijk niet bij elkaar behoord: alleen in vol. II init. ingevuld, beurtelings rood en blauw. In vol. II veel interlineaire ms. aant., Gr. en Lat. Perkamenten banden, 18e eeuw, met ingedrukt medaillon. Grootte banden 225 × 339 en 220 × 334 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Zie over deze editio princeps Fabricius-Harles, *Bibliotheca graeca* I (Hamb. 1790), 414 s.

149. **Honorius** Augustodunensis. Expositio in librum Salomonis qui dicitur Cantica canticorum cum sigillo b. Mariae virginis. — s. n. l. et a. [Keulen, Johann Guldenschaff, c. 1490]. 4°.

In fine carmen in laudem operis.

HC. *8802 en 14728; Pr. 1230; VK. 592; VB. 907; BMC. I, 258: A 4312; GL. 615; VT. 588.

Typen 1, 2, 3. Eén keer director. Dateering volgens VK.

Bl. 6aβ reg. 2 zelfde drukfout als BMC., verbeterd in sommige exx. (VK.).

Op bl. 1a onder, bl. 112aβ boven en 112a onder, en op bl. 152a boven en onder blinddruk. Eén init. in rood en blauw met randversiering; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 138 × 206 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Rug en gedeelte van voor- en achterplat vernieuwd. Samengebonden zijn 149; 49 en 93. Op het perk. schutblad: *Pertinet domui domini florentii in daventria.* Volgt inhoud van de verzamelband met zelfde hand.

150. **Horatius** Flaccus, Quintus. Opera cum commentariis Acronis, Porphyrionis et Landini. — Venetië, Georgius Arrivabene, pridie Non. Febr. (4 Febr.) 1490. 2°.

Praec. epistola et carmen Joann. Francisci Philomusi Pisauren. ad Principem Joannem Sfortiam.

HC. *8887; VBo. 572; Pr. 4917; GL. 3098.

Typen 11, 13, benevens één Grieksche type. Gewoonlijk directors. Sign. (niet volledig bij Cop.): [$*^4$]; a-z & ꝯ℞A-E^8F^6; 258 bln., eerste en laatste blank.

Bl. 4 met opdracht en lofdicht ontbr.; in de plaats daarvan is ingelascht het eenige blad van 84. Ook het laatste blanke bl. ontbr. Init. rood, enkele blauw, of rood en blauw. Gerubric. Ms. aant. Klavieren. Samengebonden zijn 269 en 150. Afkomstig van het Nieuwe Fraterhuis te Deventer.

Zie over de commentaar, die in de 15e e. ten onrechte aan Helenius Acro is toegeschreven, W. S. Teuffel, *Geschichte der röm. Literatur*[6] III (Leipz. 1913), 99.

Horatius Flaccus, Q. Satyra prima. Zie 140.

151. **Hortus** sanitatis. — Mainz, Jacob Meidenbach, 23 Juni 1491. 2°.

HC. *8944; Pr. 160; VB. 1568; Collijn U. 810; BMC. I, 44 s.: B 343; GL. 1821; VT. 925; Collijn S. 542.

Typen 1, 2, °(3). Init. °(a). Gedeeltelijk directors. Vele houtsneden.

In het ex. ontbreken de twee kat. zonder sign., bln. 409—423, met het Tractatus de Urinis. Bl. 454, blank, ontbr. De houtsnede op bl. 1b en enkele andere zijn gekleurd. Dikwijls de namen van de planten in het Nederl. bijgeschreven; ook enkele Lat. ms. aant. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Nieuwe leeren band, 209 × 319 mM. Op het eerste perk. schutblad: *Sum*

quod eram nec eram quod sum nunc dicor utrumque. Op bl. 1a: *Liber fratrum Cartusiensum in monichusen iuxta Arnhem in Gelria* (hand c. 1500).

Een compilatiewerk, waarschijnlijk in een Romaansch land geschreven. Zie over de samenstelling en over de verhouding tot de verkorte Duitsche vertaling, vermoedelijk door Johannes de Cuba gemaakt, K. Sudhoff, *Deutsche medizinische Inkunabeln* (Leipz. 1908), S. 87 ff.; een uitvoerige beschrijving van deze editie bij L. Choulant, *Graphische Incunabeln für Naturgeschichte und Medicin* (Leipz. 1858), S. 61—62.

Houpellandus, Guillermus. Libellus de immortalitate animae. Zie 155.

Hubertinus de Casali. Zie **Casali.**

Hubertinus clericus Crescentinas. Commentarius in Ciceronem et epistolae et carmen. Zie 87.

Hugo de S. Caro. De defectibus in missa occurrentibus. Zie bij 8.

Hugo de S. Caro. Postilla super biblia. Zie 57.

Hugo de S. Caro. Speculum ecclesiae. Zie 25.

152. **Hugo** de Vinac de Prato Florido. Sermones dominicales super evangelia et epistolas (Pars hiemalis). — s. n. l. et a. [Straatsburg, Georg Husner, 1e pers, niet na 1478]. 2°.

Eerste gedeelte van: H. *8997; Pr. 364; BMC. I, 85: B 1054; V.T. 1363; GL. II, 2845b.

Typen 3, 4. Kat. [a-h^{10} i-r$^{8.10.10}$ s-v^{8}]; 198 bln. Dateering volgens BMC. *Eindigt bl. 198b reg. 40 (met Sermo* XLIIII) : deus in trinitate pfecta p infinita fecula feculoꝝ. Amen // De overige catalogi beschrijven een compleet exemplaar „per totum annum”.

Bl. 1 ontbr. Eén init. in paars, groen, rood en blauw met randversiering; enkele init. rood en blauw, de overige rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. Veel ms. aant. (meest Lat., één keer Nederl.). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 218 × 311 mM. Gewone versiering, waaromheen een rand van vier kleine stempeltjes: 1. ster; 2-3. rechthoeken met takjes; 4. vierkant met fantastische viervoeter. Overblijfselen van twee klampen. Op het voorplat boven bij de rug koperen kettingoog. Op het achterplat vier gaten van knoppen. Klavieren.

Huss, Johannes. Sermones notabiles II. Zie bij 124.

Ignatius. Epistolae. Zie 199.

Informatio notabilis et praeclara de arte praedicandi in thematibus de tempore et de sanctis s. Ars praedicandi. Zie 274.

Innocentius VIII pontif. Bulla. Zie bij 246.

Institoris, Henricus (Krämer). Malleus maleficarum. Zie **Sprenger,** Jacobus.

Intellectus et modus orationum et contemplationum. Zie bij 195.

Invectiva in fratres de observantia et apologia eorundem. Zie **Minorica** elucidativa.

Isidorus, Hispalensis. Dialogus sive synonima de homine et ratione. Zie 156.

153. **Jacobus** Philippus (Foresta) Bergomensis. Supplementum chronicarum. — Venetië, Bernardinus Benalius, 15 Dec. 1486. 2°.

HC. *2807; Pell. 2066; Pr. 4868; VB. 4088; VT. 2049; Peddie I, 95b.

Typen 1, 2. Init. a b, c en °[d, e, f]. Rubr. α. Veel houtsneden. Af en toe directors. Sign. (afwijkend van Pell.) a^8b^4; c-l^8 m^6 n-p A-U^8; 274 bln.

Init. rood, enkele blauw of blauw en rood. Gerubric. Ms. folieering. Oude band, te Deventer gemaakt: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 295 mM. Gewone indeeling, versierd met een viertal kleine stempeltjes in de ruiten en langs de rand: 1-3. rozetten in verschillende grootte; 4. lelie in ruit (zelfde stempels op 269). Overblijfselen van twee koperen klampen. Op de hoeken en bij de rug koperen biesjes ter bescherming. Koperen kettingoog op het voorplat bij de rug aan de bovenzijde. Samengebonden zijn 153 en 236. Op het schutblad tegen het voorplat: *liber domus Brandanae Daventriae.* Op bl. 1a: *Iste liber pertinet sororibus domus brandts Daventrie quae vulgariter dicitur brandts huys.*

154. **Jacobus** de Clusa (s. de Juterbogk). Sermones dominicales per circulum anni. — s. n. l. et a. [Spiers, Petrus Drach, c. 1476]. 2°.

Auctorisati a Nicolao V papa.

H. *9334; VB. 2032; VT. 1235.

Type 2. Twee puncturen. Sign. a-n^8O^8o-p^8q-r^6; 140 bln., eerste en laatste blank.

Op grond van de puncturen moet dit werk bij de vroegste uitgaven van Drach ingedeeld worden (zie ook 136).

Twee init. in rood en blauw met randversiering; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign., bijna overal weggesneden. Enkele ms. aant. Samengebonden zijn 136 en 154. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

155. **Jacobus** de Clusa s. de Juterbogk). Tractatus de apparitionibus et receptaculis animarum exutarum corporibus. [Marcus monachus]. Libellus de raptu animae Tundali et eius visione. [Johannes Gobius Junior]. Historia de spiritu Guidonis. Guillermus Houpellandus. Libellus de immortalitate animae. — Keulen, Hermann Bungart, 8 Mei 1496. 4°.

In fine epigramma Antonii Liberi Susatensis in laudem urbis Coloniae.

HC. 15543; Pr. 1466; VK. 611; VB. 1078; BMC. I, 300: A 5083; GL. 565.

Typen 1, 2. Rubr. α. Vier houtsneden.

Roode init. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. In verzamelband; zie 103. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Zie over Marcus, Iersch monnik te Regensburg, en de latere bewerkin-

gen van zijn Libellus de raptu animae Tundali etc., R. Verdeyen en J. Endepols, *Tondalus' Visioen en St. Patricius' Vagevuur* I (Gent—'s Grav. 1914), 51 vv. In oude hss. is de Visio Tundali meermalen toegeschreven aan Gerhohus Reicherspergensis; zie Potthast II, 1098. — De Historia de spiritu Guidonis is volgens Hauréau vermoedelijk door Johannes Gobius (Junior) geschreven; zie B. Hauréau, *Notices et extraits de quelques manuscrits latins de la bibliothèque nationale* II (Paris 1891), 328 ss.

Jacobus Florentinus. Dedicatio. Zie bij 229.

156. [**Jacobus** de Gruytrode]. Colloquium peccatoris et Christi. Petrus Blesensis. De beatitudine claustrali. Isidorus Hispalensis. Dialogus sive synonima de homine et ratione. — Deventer, Richard Paffraet, 18 Nov. 1491. 4°.

HC. 9297 (= H. 5487?); CA.*468; Pell. 3860; VB. 4840; VT. 2384; Peddie II, 186a.

Typen 3, 4, 6. Rubr. *a*.

Defect: alleen kat. a met het Colloquium; bln. 7—16 met de werken van Petrus Bles. en Isidorus ontbr. Roode init. Gerubric. Nieuwe pap. band, 133 × 201 mM.

Het Colloquium peccatoris et Christi wordt algemeen toegeschreven aan Jacobus de Gruytrode; zie *Biographie nationale de Belgique* X (Brux. 1888—'89), 75 ss. en Hurter II, 980. Bij VB. en VT. ten onrechte op naam van Jacobus de Clusa.

Jacobus de Gruytrode. Speculum aureum animae peccatricis sive Speculum secularium. Zie 25.

Jacobus de Juterbogk. Zie **Jacobus** de Clusa.

Jacobus comes Juliarius Veronensis. Epistola. Zie bij 260.

Jacobus de Voragine. Historiae plurimorum sanctorum. Zie bij 157.

157. **Jacobus** de Voragine. Legenda aurea sanctorum s. Lombardica historia. Historiae plurimorum sanctorum ex diversis libris collectae. — s. n. Keulen, [Ulrich Zell], 1483. 2°.

In fine epigramma in laudem urbis Coloniae Antonii Liberi Susatensis.

VBo. 597; Pr. 905; Cop. III, p. 212: 6434; VK. 623; VB. 642; BMC. I, 197: B 3036; GL. 891; VT. 294; Roos 191.

Typen 2, 3.

Twee blauwe init.; de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Op het 5e blad van de 8-bladige kat., dat geen gedrukte sign. heeft, ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 210 × 288 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het achterplat van onderen bij de rug koperen kettingoog; aan de bovenzijde op het voor- en achterplat gaatjes, vermoedelijk ook van kettingoog.

De Historiae plurimorum sanctorum zijn van een onbekend auteur, van Duitsche oorsprong; zie hierover *Bibliotheca hagiographica*

latina ed. a Sociis Bollandianis I (Brux. 1898—'99), XXV en *Analecta Bollandiana* XXIX (Brux.—Paris. 1910), 41. Bij CA. 1753 (= Pr. 9235 en Cop. 6441) staat de afzonderlijke uitgave ten onrechte op naam van Jacobus de Voragine.

158. **Jacobus** de Voragine. Legenda aurea sanctorum s. Lombardica historia. Quaedam legendae a quibusdam aliis superadditae. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], altera die assumptionis Marie (16 Aug.) 1490. 2°.

Pr. 622; Cop. III, p. 215: 6454; Reichl. III, p. 214; GL. 2679; VT. 1529.

Typen 1, 3. Hier en daar directors. Sign. 1-2$^{8.6}$; a-z A-E$^{8.6}$ F-I$^{6.8}$ K-M^{6}N^{8}; 264 bln., het laatste blank (afwijkend bij Reichl.).

Roode init.; gerubric. Enkele sign., die niet gedrukt zijn, in ms. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 201 × 294 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met twee kleine stempeltjes: 1. rond bloemmotief met zes bladen om hart; 2. golvende spreukband, 15 mM. lang, met opschrift *mar* (ia). Verder lijntjes in de vorm van bliksemstralen als ornament. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het achterplat vanboven bij de rugzijde koperen kettingoog. Op het eerste schutblad staat de volgende inscriptie, in het midden doorgestreept en ten deele onleesbaar door een wormsteek: *Iste liber pertinet fratribus domus domini Florentii in Daventria, collatuo a domino huberto de Asperen* (?) doorgestreept: *consanguinaeo* (?) *fratris nostri Johannis Asperi* (?) niet meer doorgestreept: *anno ab incarnatione domini. 1510.*

159. **Jacobus** de Voragine. Legenda aurea sanctorum s. Lombardica historia. Quaedam legendae a quibusdam aliis superadditae. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus = Georg Husner], 1496. 4°.

Pr. 476A; Cop. III, p. 216: 6466; BMC. I, 111: A 1448.

Typen (indeeling volgens Voulliéme [z. o.], S. 317) 6, 10. Directors.

Deze druk werd vroeger bij Grüninger ingedeeld; zie echter de onderzoekingen van J. V. Scholderer, Eine Gruppe Straszburger Drucke aus den Jahren 1496—1500 (Zentralbl. f. Bibl. XXIX [1912], 450 f.) en Voulliéme, o. c. (zie bij 130). Ter aanvulling van de beschrijving in de andere catalogi: *bl. 296bβ* (*fol.* CCLXXX) *reg. 40*: reḡt de⁹ꝑ oīa ſecula ſecl'oꝝ amen /// Explicit legēda lombardica // Jacobi d' voꝛagine oꝛdinis // p̄dicatoꝝ epiſcopi ianuēſis. // *Bl. 297aa* (*fol.* CCLXXXI): Sequūtur que ⸗ // dam legende a quibuſdā alijs ſu ⸗ // peraddite. Et pꝛimo de decē mili ⸗ // bus martyrū. CLXXVIII // (p) Aſſio et me // moꝛia...

De blz. 12—13, 182 en 342—344 ontbr.; 342—343 zijn in hs. toegevoegd. Init. rood, enkele blauw. Alleen rubriekteekens en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 137 × 207 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met twee stempels: 1. lelie in ruit, 18,5 mM. hoog; 2. klein blad met nerven. Sporen van twee klampen. Als schutblad Lat. hs. op perk. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op bl. 1a: *Hic liber ad usum fratribus Adriani de Amorsfordia Minoritani concessus est de licentia suorum prelatorum* (hand c. 1500).

160. **Jacobus** de Voragine. Sermonen op die evangelien doer dat ghehele jaer. — Zwolle, Peter van Os, 6 Nov. 1489. 2°.

CA. *1772; Pr. 9134; Cop. III, p. 228: 6556.

Type 5. Init. b. Signet I. Sign. a^{8} b-h^{6}I^{6}k-z A-F^{6}G^{4} H-I^{6}; 192 bln., laatste blank.

Het laatste blanke bl. ontbr. Op bl. 1a onderaan drie regels blinddruk. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 287 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op bl. 1b, in hand 2e helft 15e e.: *Dijt boeck hoert Toe Den buten buten* (sic) *sustereren* (sic) *van Diepenven* (bedoeld worden de „onbesloten" zusters; zie ook bij 209).

161. **Jacobus** de Voragine. Sermones de tempore et de sanctis in II P. — Deventer, Richard Paffraet, pridie nonas Marcii (6 Maart) 1483. 2 voll. 2°.

CA. *1770; Pr. 8949 (P. II); Cop. III, p. 226: 6546; VT. 2375.

Type °1. Sign. P. I: ıȷ[6] ııȷ[6]; a-z aa-bb[8]cc[6]dd[8]; 226 bln., 1, 12—13 en 226 blank. P. II: a-z aa-ff[8] gg-hh[10]; 252 bln. Zie facsimile (Pl. III*b*).

In P. I init. rood, enkele blauw. Eenige ms. aant. In P. II één init. in rood en blauw met randversiering; overige rood. P. I—II gerubric. en roode onderstr. Beide deelen zijn niet door dezelfde rubricator bewerkt. Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, respectievelijk 210 × 287 en 205 × 296 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van koperen klampen (verschillend). Koperen kettingoogen aan de onderzijde van het achterplat bij de rug. Na P. I is hs. 67 gebonden. P. I, perk. schutbl.: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.* Met zelfde hand inhoud. Met kleine letters: *florentianus possessum.* Op bl. 226a: *Anno domini nostri Christi 1503* ; bl. 226b, met hand 2e helft 15e e.: *bernardus*; met andere hand: *pertinet nobis*. P. II, perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.* Met zelfde hand titel. Bl. 252b: *Pertinet magistro Richardo*, doorgestreept, hand eind 15e e. Hiernaast: *pertinet ad librariam domus domini florencii.*

162. **Jamblichus.** De mysteriis Aegyptiorum, Chaldaeorum, Assyriorum. Proclus. In Alcibiadem Platonis. De sacrificio et magia. Porphyrius. De occasionibus. Synesius. De somniis. Michael Psellus. De daemonibus. Priscianus Lydus. In Theophrastum, de anima, phantasia et intellectu. Alcinous. De doctrina Platonis. Speusippus. De definitionibus Platonis. Pythagoras. Aurea verba. Symbola. Xenocrates. De morte. Marsilius Ficinus. De voluptate. — Venetië, Aldus Manutius, Sept. 1497. 2°.

Omnia opera graeca latine reddita a Marsilio Ficino. Cum epistolis Marsilii Ficini ad Joannem, Laurentium et Petrum Medicem.

HC. *9358; VBo. 606; Pr. 5559; VB. 4495; Collijn U. 786; GL. 3458; VT. 2186; MW. 312; Collijn S. 581.

Typen 2, °7. Init. c. Rubr. °[*a*]. Directors. Sign. a-i[8] K[4] L-M[6] N-O[8] p-q[8] R-Z[8] &[10]; 186 bln., laatste blank.

Ms. aant. van Jacobus Faber. In verzamelband; zie 169. Op bl. 1a: *Jacobus fabri*. Al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Johannes XXII pontif. Bulla (de beginis et personis praedictis). Zie bij 124.

Johannes Andreae. Zie **Andreae.**

Johannes Britannicus. Epistola. Zie bij 186.

Johannes de Bromyard. Zie bij **Philippus** de Bronnerde.

163. **Johannes** de Capistranis. Tractatus de cupiditate. — s. n. l. et a. [Keulen, Johann Koelhoff Sen., c. 1482]. 2°.
HC. 4376; VBo. 613; Pr. 1054; VK. 640; Pell. 3229; VB. 812; BMC. I, 225: B 3551; GL. 676; VT. 461; Peddie II, 151a; Collijn S. 589.
Typen 7, 9. Dateering volgens VK.
Eén init. blauw, de overige niet ingevuld. Gerubric. en roode onderstr. Op het 5e blad van de 8-bladige kat. zonder gedrukte sign. een ms. sign. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 212 × 291 mM. Op het voorplat gewone versiering, het achterplat is vernieuwd. Sporen van twee klampen. Samengebonden zijn 163; 98; 20; 282; 167 en 42. Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florentii In Daventria.* Met zelfde hand de inhoud van de verzamelband.

Johannes Chrysostomus. Sermo de poenitentia. Zie 21.

Johannes de Cuba. Zie bij **Hortus** sanitatis.

Johannes Franciscus Philomusi Pisaurensis. Epistola et carmen. Zie bij 150.

Johannes de Garlandia. Composita verborum. Zie bij **Synthen.**

Johannes de Garlandia. Verba deponentialia. Zie bij **Synthen.**

Johannes Gobius Junior. Historia de spiritu Guidonis. Zie bij 155.

164. [**Johannes** Gobius Junior]. Scala coeli. — Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), 1485. 2°.
Praec. prologus ad Hugonem de Coluberiis.
HC. 9408; CA. *1044; Pr. 9236; VB. 4915; Pell. 5271; Peddie II, 291a.
Typen 1^b, 3. Twee puncturen.
Bl. 1a is blank, zonder titel (evenals in ex. Kon. Bibl. te 's Gravenh.). Het ex. is defect: bln. 97—130 ontbr. (= kat. n-p^8q^{10}). Eerste init. blauw, overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Op bl. 1a titel in ms. In verzamelband; zie 117. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.
Zie over werk en schrijver o. m. Hurter II, 614.

165. **Johannes** (Witte) de Hese. Itinerarius a Hierusalem. Tractatus de X nationibus et sectis christianorum. Johannes soldanus Babyloniorum. Epistola ad Pium II (Aeneam Sylvium) et Responsio Pii II. Johannes presbyter. Epistola de ritu et moribus Indorum ad Emanuelem Romae gubernatorem. Tractatus de adventu Johannis patriarchae Indorum ad Urbem sub Calixto pap. II. Tractatus pulcherrimus de situ et dispositione regionum et insularum totius Indiae

cum alio tractatu de situ et dispositione ac statu Indiae. — s. n. l. et. a. [Deventer, Jacob van Breda, c. 1500]. 4°.

CA. 1033; Cop. II, p. 297: 2950; VT. 2437.

Typen 3, 4, 8. Rubr. *a* en °[*δ*]. Sign. A⁸B⁴C⁶D⁴; 22 bln., het laatste blank. Init. niet ingevuld. Nieuwe papieren band, 147 × 215 mM. Op bl. 1a: *Henricus Rees in 4to* (hand c. 1500).

Zie over de verschillende tractaten uit deze verzameling F. Zarncke, *Der Priester Johannes, Zweite u. erste Abhandlung* in *Abhandlungen der philol.-hist. Classe der Königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften* Bd. VIII n. I (Leipz. 1876) en Bd. VII n. VIII (Leipz. 1879). Aldaar uitvoerig over de half-historische, half-mythische figuur van presbyter Johannes (paap Jan) en de brief, die aan hem werd toegeschreven; verder over Johannes, patriarch van Indië, die dikwijls met paap Jan verward is. De twee tr., Johannes presbyter, Epistola etc. en Tr. de adventu Johannis etc. zijn samen met andere tr. uitgegeven onder de titel De ritu et moribus Indorum et de principe eorum presbytero Joanne (CA. 1477 i.v. Ritus). — Gefingeerd zijn ook de brief van de legendarische Johannes, soldanus Babyloniorum aan Pius II en het antwoord (*a. a. O.*, *Erste Abhandl.* Bd. VII, 869 [43] u. 896 [70]; *Zweite Abhandl.* Bd. VIII, 31). — Het laatste tr. uit de verzameling wordt in de editie van 1565 bij Withagius te Antwerpen toegeschreven aan Franciscus monachus Franciscanus (zie ook *a. a. O.*, *Zweite Abhandl.* Bd. VIII, 172, waar deze, op voorgang van Wadding „Franciscus monachus Mechliniensis" wordt genoemd). — Over het Tractatus de X nationibus etc., dat vóór 1453 moet geschreven zijn, *a. a. O.*, 179.

Johannes Heynlein de Lapide. Epistola. Zie bij 267.

166. **Johannes** (Heynlein) de Lapide. Resolutorium dubiorum circa celebrationem missarum occurrentium. — Deventer, Richard Paffraet, 1493. 8°.

HC. 9908; CA. *1035; VT. 2387.

Typen 3, 4, 6, 7 (van 7 slechts enkele woorden). Rubr. *a*. Directors. Sign. [a⁸] b-d⁸e⁴ f-i⁸ k⁴; 72 bln., laatste blank. Bl. 3a: 22 reg. Kolomtitels.

Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Ms. aant. (rood). Ms. sign. Op bl. 71a in rood: *Rubricatum per me f. I.* (?) *Tremonie 1500 Tiburci et susanne martyrum die. Hammone.* Nieuwe pap. band, 99 × 140 mM.

167. **Johannes** de Lignano. De pluralitate beneficiorum ecclesiasticorum. Guilielmus Bont. Quodlibetum de emptione redituum vitalium ac perpetuorum. — s. n. l. et a. [Leuven, Johannes de Paderborn (de Westfalia), c. 1475]. 2°.

HC. 10099; CA. *1038; Pr. 9209.

Type °1a-b. Twee puncturen. Kat. [a-b¹⁰]; 20 bln., eerste en laatste blank. Dateering volgens CA.

Bl. 1a is niet blank, gelijk in de overige exx., maar bedrukt met het zetsel van 9b. Dit is vermoedelijk een gevolg hiervan, dat toen 1a samen met het correspondeerende blad 10b in de pers ging, op het blanke blad 1a voor de tegendruk bij het persen het zetsel van 9b is gelegd, maar men vergeten heeft dit zetsel met een blank vel af te dekken. Een bewijs dus, dat de drukker twee bladzijden tegelijk drukte. — Twee init. in rood en blauw met randversiering, een init. blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (ten deele afgesne-

den). In verzamelband; zie 163. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Johannes Lucilius Hippodamus Heilbronnensis, C. Epigrammata. Zie bij 110.

Johannes de Montesono. Tractatus contra errores Johannis de Mont. Zie bij 68.

168. **Johannes** Nivicellensis. Concordantiae bibliorum et canonum. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., tertia die post Mauricii martyris festum (24 Sept.) 1482. 2°.

H. *9413; Pr. 1051; VK. 683; VB. 778; BMC. I, 224: B 3544; VT. 457. Typen 7, 9. Een enkele maal rubr. °[α]. Af en toe directors.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Bruin schapenleeren band, c. 1700 (?), op houten borden, 213 × 303 mM. Versiering als 47, maar 't Renaissancemotief hier dubbel. Samengebonden zijn 168; 253 en 45. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet A*, dan met andere hand over de uitgekrabde rest van de inscriptie heen: *d librariam domus domini florentii In daventria.* Vergelijking met het ex-libris in 44 en 134 maakt het zeker, dat er oorspronkelijk heeft gestaan: *Iste liber pertinet Arnoldo Michaelis.* Het is niet uit te maken, of dit ex-libris ook voor de verdere inhoud van de verzamelband, 253 en 45, gold. Op de bovensnee met hand van c. 1500: *Casus* (= 45) *cum aliis.*

Johannes patriachia Indorum. Tractatus de adventu eius ad Urbem. Zie bij 165.

Johannes presbyter. Epistola de ritu et moribus Indorum ad Emanuelem Romae gubernatorem. Zie bij 165.

169. **Johannes** de Sacrobusco. Sphaera mundi cum commentariis Petri Cirvelli et quaestionibus Petri de Alliaco. Petrus Cirvellus. Dialogus disputatorius in additiones etc. Sphaerae mundi. — Parijs, Guy Marchand (Mercator) voor Jehan Petit, Febr. 1498. 2°.

Praec. carmina II Petri de Lerma in laudem commentarii et epistola Cirvelli ad Jacobum Ramirez Gusmanum et Alfonsum Osorium. *In fine* carmen Gunsali Egidii Burgens. in laudem Cirvelli.

HC. 5363 (= 14120); Pr. 8015 (?); Reichl. I, p. 128.

Typen 4, 5, 11. Init. g, i, benevens randlijsten met figuren en bijbelsche voorstellingen. Rubr. α (? bij 11), β, δ. Negen houtsneden; veel mathemat. en astronom. figuren. Signet I van Jean Petit (gebarsten; zie K. Haebler, Verlegermarken des Jean Petit [Halle 1914]).

Ter aanvulling van HC. en Reichl.: *bl. 1a tekst als Reichl. (bij Cop. blank); onder de titel het merk van Jean Petit; 't geheel omringd door vijf houtsneden en drie randlijsten. Bl. 96b :* P. C. D. In additiones immutationesq; opufculi de fphera mundi nuper editas // difputatozius dyalogus Interlocutozes Darocenfis et Burgenfis /// (M)Agna pfecto eft quozũdam hominum vefania: ... *Einde bl. 99a reg. 44 :* na que in Daroce cōmendationē ludētes coniecimus vt cũq; tenuis noftra minerua cōceffit. // *Bl. 99ba :* ¶ Gunfali Egidii Burgenfis // Carmen. // Qui facros latices optas haurire minerue: //... *Eindigt bl. 99bβ reg. 48 :* Hunc fequere et poteris grandia noffe. Vale. // *Bl. 100a Errata; einde reg. 14 :...* Cetera fi qua fint errata diligens cozrigat lectoz. Deo gratias. // *Houtsnede. Bl. 100b blank.*

Veel ms. aant. Band begin 17e eeuw: bruin kalfsleer op houten borden, 185 × 282 mM. Versiering en afwerking als 143 en 85, doch met ander medaillon (dat van 225, 111 en 121). Overblijfselen van twee koperen klampen. Sporen van kettingoogen op het voorplat van boven en van onderen bij de rug. Samengebonden zijn C. Julius Higinus, Poeticon astronomicon. Solingen, 1539; 169 en 162. Op bl. 1a : *Hic liber est nove domus fratrum* [te Deventer]. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

170. **Johannes** de Sacrobusco. Sphaera mundi cum commentariis Jacobi Fabri Stapulensis. Bonetus de Latis. Liber annuli astronomici. Euclides. Liber geometriae transl. a Boethio. — Parijs, [Johannes Higman] en Wolfgangus Hopyl, 1 Sept. 1500. 2°.

Praec. epistola Jac. Fabri ad Carol. Borram. Liber Boneti de Latis dedic. est Alexandro VI pontif.

H. 14121 (?); Cop. II, p. 238 s.: 2396 = III, p. 59: 5207; VB. 4743; Reichl. III, p. 168 s.; GL. 2242.

Typen 5, 8, 12. Rubr. γ. Twee houtsneden, titelomlijsting, veel astronomische figuren. Directors. Sign. $a^8b^6c^{10}d^8$; 32 bln.

Bl. 1a (*ontbr. bij Reichl.*) *titel in omlijsting:* TEX // tus De Sphe // ra Johannis de Sa / // cro bofco Cum additione // (quantum neceffarium eft) ad / // iecta: Nouo commentario nuper // edito Ad vtilitatē ftudētiū Philofophi / // ce Parifieñ. Academie illuftratus // Cū Cōpofitione Anuli Astro / // nomici Boni Latenfis. // Et Geometria Eu // clidis Mega // renfis. // *Bl. 1b* : ❡ Jacobi Fabzi Stapuleñ. Commentarij: in Aftronomicum Johannis de Sacrobofco // Ad fplendidum virum Carolum Bozzam Thefaurarium regium // (g) Eozgius Hermonymus Lacedemonius fplendide Carole qui te fūmopere colit: //... *einde reg. 21* : ciuilefqꝫ adminiftrationes non mediocriter viuis eruditus. Vale. //

Init. niet ingevuld. In verzamelband; zie 171. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Johannes de Schoonhoven. Defensio dictorum Joh. Ruysbroeck contra Gerson. Zie bij 124.

Johannes soldanus Babyloniorum. Epistola ad Pium II. Zie bij 165.

170bis. **Johannes** de Tambaco. Consolatio theologiae. — Bazel, Johannes Amerbach, [14] 92. 8°.

HC. *15237; Pr. 7595; BMC. III, 754: A 37353; VB. II, 457, 5.

Fragment; slechts bln. 1—8, bevattende het register.

Typen 5, 9, 15*. Directors.

Init. rood. Gebonden na 122bis. Waarschijnlijk evenals dit boek afkomstig van het klooster Petershausen. Vermoedelijk na 1867 in de Athenaeum-Bibliotheek gekomen; ontbreekt bij Ledeboer.

Deze uitgave bevat het volledige werk. Er bestaat ook een Compendium van, dat in de incunabeltijd één keer ten onrechte is uitgegeven op naam van Henricus de Hassia (CA. *911); zie over dit compendium A. Hulshof, *Catalogus codicum manu scriptorum bibliothecae universitatis Rheno-Traiectinae* II (Trai. ad Rh. 1909), no. 204 en ook Hurter II, 664.

Johannes de Turrecremata. Zie **Turrecremata.**

171. **Jordanus** Nemorarius. Arithmeticae ll. X cum commentariis

Jacobi Fabri Stapulensis. Jacobus Faber Stapul. Elementa musicalia. Epitome in II ll. arithmeticos Boethii. Ludus rhythmimachia sive pugna numerorum. — Parijs, Johannes Higman en Wolfgangus Hopyl, 22 Juli 1496. 2°.

Acced. carmen G. Gonterii Cabilonensis et Fabri epistolae ad Joannem de Ganay, Nicolaum de Haqueuille, Jacobum Labinium et Jacobum Turbelinum, Joannem Stephanum Ferrerium, Bernardum Vencarium.

HC. 9436; Pr. 8137; VB. 4741; GL. 2239.

Typen 5, 8. Rubr. γ. Veel wetenschappelijke figuren. Directors.

Init. niet ingevuld. Band begin 17e eeuw: bruin kalfsleer op houten borden, 198 × 287 mM. Versiering, klampen, kettingoog, biesjes, volkomen gelijk aan 143, 179 en 208. Samengebonden zijn Jacobus Faber Stapul., Commentarii in epistolas Pauli. Parijs, 1512; 171; Jacobus Faber Stapul., Epitome in ll. arithmeticos Boethii, etc. etc. Parijs, 1503 (niet volledig); 170 (tusschen twee fragmenten van het vorige werk gebonden). Op bl. 1a: *Liber nove domus in daventria.* Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek (zie aant. in 179 en 208).

172. **Jordanus** de Quedlinburg. Postillae et sermones de tempore. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], 1483. 2°.

HC. *9438; VBo. 675; Pr. 584; VB. 2398; BMC. I, 131: B 1803; GL. 2654; VT. 1494.

Typen 1, 2, 3. Gedeeltelijk directors.

Eén init. in rood en blauw met randversiering; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (ten deele afgesneden). De blanke bln. 234—235 en 418 zijn weggescheurd. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 232 × 341 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het tweede perk. schutblad.: *liber nove domus in daventria || B 13.* Op bl. 1a onder eenige ms. aant. van weinig beteekenis: *domus clericorum daventriensis.*

173. **Jordanus** de Quedlinburg. Sermones de sanctis. — Straatsburg, Johann (Reinhard) Grüninger, 28 Maart 1484. 2°.

HC. *9440; VBo. 674; Pr. 439; VB. 2270; Collijn U. 876; BMC. I, 102: B 1361; VT. 1402; Collijn S. 620.

Typen 1, 2.

Het blanke bl. 14 is weggescheurd. Op het 5e bl. van de 8-bladige kat. zonder gedrukte sign. ms. sign. (dikwijls afgesneden). Twee init. in rood en blauw; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 200 × 291 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het schutbl. tegen het voorplat met hand van c. 1500: *Mynt nycht dat mach vergaen || Soe sall uwe hert in vrede staen ||| Arm lecker ende veel te mogen || Syn drie dingen die nycht vele en dogen.*

Julius Aemilius Ferrarii Novariensis. Epistola et vita Ausonii. Zie bij 34.

174. **Justinianus.** Codex repetitae praelectionis cum [Accursii Florentini] glossa (ll. I—IX). — s. l. et a. [Venetië], Nicolaus Jenson, [vóór 1476] 2°.

HC. *9597; VB. 693; Pr. 4130; GL. 3311.

Typen 5, 8 en kleine verwijzingsletters in de tekst. Roode en zwarte druk. Gedeeltelijk directors. Twee puncturen. Sign. a-$c^{10}d^{8}e^{6}$f-$h^{8}i^{6}kl^{4}$m-q^{10} r^{12}s-$y^{10}z^{8}$A-D^{10}E-F^{8}G-$M^{10}N^{8}O^{10}P^{8}Q^{6}R^{8}$; 354 bln., eerste en laatste blank. De dateering berust op de puncturen; in drukken van 1476 komen ze al niet meer voor (zie 200 en 201).

De blanke bln. 1 en 354 ontbr. Ms. kolomtitels. Folieering in hs.; hiernaast de titels van de rubrieken geschreven (ten deele afgesneden). Veel ms. aant. Init. en rubriekteekens beurtelings rood of blauw; enkele init. rood en blauw. Nieuwe leeren band, 285 × 431 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op het schutblad tegen het voorplat: *Harderovicana Academica Bibliotheca donavit 1809 C. A. van Enschut In eadem Acad. Iur. Nat. Gent. & Publ. Prof. Ord.* Op bl. 2a titel, hand 18e eeuw (zelfde hand in drie volgende nommers); hierboven, doorgestreept, het ex-libris: *Liber Carthusiae Wesaliensis.*

Deze glossa op het Corpus iuris, afkomstig van Accursius Florentinus, is een bewerking van de glossen zijner voorgangers; zie F. C. von Savigny, *Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter* V (Heidelb. 1829), 252 ff.

175. **Justinianus.** Digestum infortiatum cum [Accursii Florentini] glossa (= Pandectarum l. XXIV tit. III—l. XXXVIII). — Venetië, Jacobus Rubeus (Jacq. le Rouge), primas Kal. Junias (31 Mei) 1477. 2°.

H. *9564; Pr. 4249; VB. 3725; GL. 3652; VT. 1847.

Typen 3, 5, benevens kleine verwijzingsletters in de tekst. Roode en zwarte druk. Directors. Twee puncturen. Sign. a^{10}b-$d^{8}e^{6}f^{8}$g-$h^{6}H^{8}$i-n^{8}o-p^{10}q-s^{8}t-x^{10}y-z^{8}ʒ^{8}ꝯ^{8}ꝫ^{8}aa-ee^{8}ff-gg^{6} GG^{8}hh-oo^{8}; 338 bln., eerste blank.

Op bl. 1 een register in ms., zelfde hand als register in 177. Ms. kolomtitels in rood en zwart. Ms. folieering, zwart. Enkele ms. aant., zelfde hand als in 174 en 177. Init. en rubr. beurtelings rood of blauw. Nieuwe leeren band, 285 × 435 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op bl. 2a titel, zelfde hand als in de nommers 174, 176 en 177; hierboven, doorgestreept, het ex-libris: *Liber Carthusiae Wesaliensis.*

Over de glossa zie aant. bij 174.

176. **Justinianus.** Digestum novum cum [Accursii Florentini] glossa (= Pandectarum ll. XXIX—L). — Rome, apud S. Marcum (Vitus Puecher), 30 Maart 1476. 2°.

Praec. epistola Joh. Guarini Capranicensis ad Vitum Puecher et versus. *In fine* alii versus in laudem operis.

H. *9580; Pr. 3538; VB. 3385; BMC. IV, 64s.: C 17954.

Typen 1, 2. Rubr. α, β. Gedeeltelijk directors. Twee puncturen.

Bl. 30, het laatste van kat. [c] (indeeling BMC.) is bij vergissing aan de verso-zijde niet bedrukt; er ontbr. hier dan ook een stuk in de tekst. Het blanke bl. 1 en bl. 3 met de epistola ontbr. Eén init. in blauw, rood, zwart, geel en groen; aan het begin van de verschillende boeken init. in rood, blauw, geel en zwart. Overige init. en rubriekteekens beurtelings rood of blauw. Ms. kolomtitels in rood en zwart (meest afgesneden). Ms. folieering in zwart. Enkele Gr. en Lat. ms. aant. Nieuwe leeren band, 280 × 430 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op bl. 4a titel, zelfde hand als in de nommers 174, 175 en 177; hierboven, doorgestreept, het ex-libris: *Liber Carthusiae Wesaliensis.*

Over de glossa zie aant. bij 174.

177. **Justinianus.** Digestum vetus cum [Accursii Florentini] glossa (= Pandectarum ll. I—XXIV tit. II). — s. l. et a. [Venetië], Nicolaus Jenson, [vóór 1476]. 2°.

HC. *9544; Pr. 4129; GL. 3312.

Typen 5, 8. Roode en zwarte druk. Directors. Twee puncturen. Sign. $a\text{-}f^{10}g^{8}h\text{-}k^{6}l\text{-}m^{8}n\text{-}t^{10}v^{8}x^{6}a\text{-}f^{10}G\text{-}T^{10}V^{8}X^{6}\text{-}Y^{10}$; 404 bln., eerste blank. Over de dateering zie bij 174.

Op bl. 1 een register in ms., hand einde 15e e. Ms. kolomtitels in rood en zwart. Ms. folieering, zwart. Init. en rubr. beurtelings rood of blauw. Veel ms. aant. Nieuwe leeren band, 285 × 431 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op het schutbl. tegen het voorplat: *Harderovicana Academica Bibliotheca donavit 1809 C. A. v. Enschut in eadem Acad. Iuris Prof. Ord.* Op bl. 2a titel, zelfde hand als in de drie vorige nommers; hierboven, doorgestreept, het ex-libris: *Liber Carthusiae Wesaliensis.*

Over de glossa zie aant. bij 174.

178. **Justinianus.** Institutiones cum [Accursii Florentini] glossa (ll. I—IV). — Venetië, Baptista de Tortis, 4 April 1499. 2°.

H. *9539; Pr. 4666.

Typen 10, 12, 14, benevens kleine verwijzingsletters in de tekst. Init. a, b. Rubr. α, β, γ. Signet III. Roode en zwarte druk. Gedeeltelijk directors. Sign. $a\text{-}h^{8}i\text{-}k^{6}$; 76 bln.

Eerste init. rood, blauw en groen; de overige blauw, een enkele rood. Samengebonden zijn 73 en 178. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Over de glossa zie aant. bij 174.

Justinianus. Lectura libri institutionum a Nicasio de Voerda. Zie 196.

179. **Juvenalis,** D. J u n i u s. Satyrae cum commentariis Domitii Calderini et Georgii Vallae. — Venetië, Bonetus Locatellus voor Octavianus Scotus, VIII Id. Mart. (8 Maart) 1492. 2°.

Praec. epistola G. Vallae ad Joh. Tucci Pannonicum. *In fine* Calderini defensio adversus Brotheum commentariorum Martialis calumniatorem.

HC. *9705.

Typen 5*, 6, benevens twee Grieksche typen. Init. h, m, o. Signet I van Scotus.

De bln. 51 en 54 (= bln. 3 en 6 van kat. GG) dubbel. Op bl. 102a onderaan 10 reg. blinddruk, rijtjes van letter m. Gerubric. in rood en blauw. Init. gekleurd. Ms. aant. Stempelband begin 17e e.: bruin kalfsleer op houten borden, 209 × 308 mM. Versiering als 143, 171 en 208. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het achterplat aan de onderzijde bij de rug koperen kettingoog. Op de hoeken en bij de rug koperen biesjes. Op bl. 1aα: *Emi totum istum librum sicut est in forma Anno 1497 uij marcis sund* (of *sundis*?) *xij stuferis sund* (*sundis*?). Samengebonden zijn Juvenalis, Satyrae cum comment. Joann. Britannici, etc. Milaan, 1503; 179; 212; 241 en 34. Op het schutbl. van de verzamelband: *Poetas hosce disiectos compingi curavi pro biblioth. Daventriensi. A° 1619. Jac. Revius bibliothecarius.*

180. **Juvencus** presbyter. Quattuor evangelia, metrice. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet]. 4°.
In fine Hermann. Buschii epigramma in Juvencum.
Nièt identiek met CA. *1058 = Cop. II, p. 346: 3421 en evenmin met Cop. ib.: 3423 = Pr. 9035. Mogelijk GL. 978.
Typen 3, 4, 6. Rubr. α. Gedeeltelijk directors. Sign. a-d$^{8.4}$e^{6}f-i$^{4.8}$k^{8}; 62 bln. Bl. 6b: 30 reg.
Bl. 1a: Iuuencus pꝛeſbyter. Im̄en // ſam euangelicę legis maieſtatem heroicis verſibus // concludens. // *Bl. 1b:* ¶ In libꝛo Hieronymi de illuſtribus viris. // *Bl. 2a* (*sign.* a. ij) *:* ¶ Franciſcus petrarcha in Bucolicoꝝ Aeglo // ga... *reg. 11 :* ¶ Incipit pꝛologus Iuuenci pꝛeſbyteri in quat ⸗ // tuoꝛ euangelia chꝛiſti. // *Bl. 2b reg. 14 :* ¶ Finit Pꝛologus. Seq'tur liber Pꝛimꝰ // *Bl. 3a* (*sign.* a iij) *:* ¶ Iuuēci hiſpani: pꝛeſbyteri: q̃ttuoꝛ euāgelia // chr̄i. hexametris verſibꝰ trāſferētis Liber p'mꝰ // *Bl. 9a* (*sign.* b j) *:* Nam potis eſt dura ſupeꝝ rex cote creare // Pꝛogeniem:... *Einde bl. 61b reg. 24 :* Per dn̄m lucis chꝛiſtum: qui in ſęcula regnat: /// ¶ Finis // *Bl. 62a blank. Bl. 62b :* ¶ Hermāni Buſchij Monaſterieñ. In pꝛeſbyterum // Iuuencum Hiſpanum Epig: ad lectoꝛem. // *Eindigt reg. 22 :* Aduolet ęthereum qui mouet oꝛe deum: //
Veel ms. aant. Op bl. 1a grootendeels afgesneden ex-libris (?) en inhoudsopgave van een verzamelband, waarin dit boekje oorspronkelijk gebonden is geweest (hand c. 1500). Nieuwe papieren band, 147 × 208 mM.

Kallisthenes (Pseudo-). Historia Alexandri magni. Zie bij 145.

Kempis. Zie **Thomas** a K.

Krämer. Zie **Institoris.**

Laetus, Julius Pomponius. Epistola. Zie bij 239.

Landinus, Christophorus. Commentarius in Horatium. Zie 150.

Landinus, Christophorus. Commentarius in Vergilium. Zie 269.

Langhen, Rudolphus de. Carmen. Zie bij 227.

Langhen, Rudolphus de. Epitaphium Alberti Magni. Zie bij 6.

181. **Langhen,** Rudolphus de. Historia de urbis Hierosolymae excidio templique eius profanatione. — s. n. et a. Deventer, [Richard Paffraet, vóór 1483]. 4°.
Dedic. Hermanno de Langhen.
HC. 9895; CA. *1087; Pr. 8971.
Type °1. Sign. a-g^{8}; 56 bln.
In de overige catalogi aan Jacob van Breda toegeschreven; hier op grond van een eigenaardigheid in de type aan Paffraet (zie *Aant. over de Lettertypen*). De dateering staat hiermee in verband.
Bl. 56 ontbr. Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 150 × 209 mM.

Laphrancus Ch. Epigramma. Zie bij 186.

Lapide. Zie **Johannes** de L.

Lapus Biragus. Vitae Plutarchi nonnullae latine. Zie 222.

Latis. Zie **Bonetus** de Latis.

Laurentianus, Laurentius. Sententiae Hippocratis latine. Zie 143.

Laurentius Casatias Saluzolius Vercellensis. Carmen. Zie bij 34.

Legenda aurea. Zie **Jacobus** de Voragine.

Leo archipresbyter. Historia Alexandri de praeliis latine. Zie **Historia** Alexandri etc.

182. **Leonardus** de Utino. Quadragesimale sive sertum fidei. Sermones (abbreviati) de tempore. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1480]. 2°.

HC. 16125; CA. *1698; VBo. 727; Pr. 8966; GL. 979; VT. 2418.

Type 2*.

Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Samengebonden zijn 79 en 182. Op bl. 198b, half afgesneden: *Pertinet ad librariam domus domini florencii.*

183. **Leonardus** de Utino. Sermones aurei de sanctis. — Neurenberg, Anton Koberger, XI kal. Febr. (22 Jan.) 1478. 2°.

HC. *16134; Pr. 1982; VB. 1651; Collijn U. 952; GL. 2000; VT. 998; BMC. II, 415; C 7164.

Typen, 3, 4.

Zeer mooie initiaal met randversiering in groen, paars en rood. Overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 280 × 414 mM. Gewone versiering. Op voor- en achterplat vijf hoornen knoppen. Twee koperen klampen. Op het achterplat aan de bovenzijde bij de rug koperen kettingoog. Op bl. 1a: *Liber domus domini florencii in daventria.* Op het perk. schutbl. een uitgewischte inscriptie, hand einde 15e e.: *Liber monasterii Orti sancte Marie in maiore Buorlo* (= Gross-Burlo) *ordinis cisterciensis Monasteriensis dyocesis.* Hieronder: *Iam pertinet domui domini florencii et vendetur* (= venditur?).

184. **Leonardus** de Utino. Sermones quadragesimales de legibus. — s. n. l. et a. [Keulen, Conradus Winters de Homborch, c. 1475]. 2°.

H. *16116; Pr. 1179; VK. 744; VB. 874; GL. 871; VT. 547.

Type 1. Kat. [a-b^{10}c^{8}d-m^{10}n-o^{8}p^{6}q-s^{10}t-x^{8}y-z A-C^{10}D-E^{6}F-K^{10}; *^{6}]; 312 bln., laatste blank. Dateering volgens VK.: een ex. te München is gerubric. in 1475.

De katernen sluiten niet altijd onmiddellijk aaneen; op de laatste kolom van kat. [p] zijn 22 regels blank gebleven; grooter nog is 't verschil aan 't eind van kat. [x], waar de heele verso-zijde van 't laatste blad blank is en om aan te geven, dat er niets ontbreekt, op de recto-zijde de aankondiging voorkomt: Sequit' alius Sermo.

Bl. 256 is weggescheurd, ook het blanke bl. 312 ontbr. Eén init. in rood en blauw met kleine randversiering; overige init. rood. Gerubric. Bln. 2—51 zijn gefolieerd. Ms. sign. (grootendeels afgesneden). Hier en daar onderstr. en kantteekeningen. Geel schapenleeren band, c. 1700 (?), op houten borden, 275 × 395 mM. Versiering als 119. Sporen van klampen. Op de ondersnede klaarblijkelijk de titel. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet* A; dan met andere hand over de uitgekrabde rest van het ex-libris heen: *d librariam domus domini florentii In Daventria.* Vergelijking met de hand van het ex-libris in 44 en 134 maakt het zeker, dat er oorspronkelijk heeft gestaan: *Iste liber pertinet Arnoldo Michaelis.*

Libellus de raptu animae Tundali et eius visione. Zie 155.

185. **Liber** de accentibus. Regulae de accentibus praeteritorum, supinorum derivatorum et compositorum. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1480]. 4°.

CA. 1473; Cop. III, p. 49: 5089 (bij Burg. Ind. p. 518b ten onrechte samen met Cop. III, p. 49: 5090 en Pr. 8956).

Type °1. Gedeeltelijk directors. Kat. [a-c⁸d⁸+¹]; 33 bln. Bl. 2b: 29 reg. Dateering volgens CA.

Bl. 1a blank. Bl. 1b : P2ologus in lib2ū de accentibus /// [ ] Onſiderans ꝙ pleriqȝ ... *reg. 27 :* oīs labes quam nll'a poteris vnda det'gere // *Bl. 2a :* Incipit liber de accentibus /// [ ] Ocalis ante v̄olem in latinis dictō // ... *Bl. 9a* (*kat.* [b]) *:* celeb2is. celeb2o 2c̄ Sȝ mulieb2is vſu p2oducit' // ... *Tusschen bl. 24 en 25 strookje, c. 17 mM. breed, dat bl. 33 vasthoudt; op de recto-zijde sporen van gedrukte letters. Bl. 31b reg. 11 :* [ ] an̄ v. b2eviatur. ut adiuuo. // Explicit de accentibus. /// Incipit De p2eteritis diſſilabis. /// Item eſt regula quedam de p2eteritis. .. *Einde bl. 33a reg 26 :* Abſcīdit a ſcido Abſcidit a cedo Abintus. /// Expliciūt regule de accētib⁹ p̄teritoꝝ ſupino // ꝝ deriuatiuoꝝ ⁊ ꝯpoſitoꝝ. //

Init. rood. Gerubric. Op bl. 33a aant. in rood van de rubricator, half uitgeveegd: ... *Deo gracias.* Ms. sign. Enkele ms. aant. Op bln. 1a en 33b in ms. fragmenten van brieven, waaronder een van Seneca. Sporen van weggescheurde klavieren. Nieuwe papieren band, 153 × 213 mM.

In CA. met vraagteeken aan Johannes Synthen toegeschreven.

Liber, Antonius, Susatensis. Epigramma. Zie bij 155 en bij 157.

Lombardica historia. Zie **Jacobus** de Voragine.

186. **Lucanus,** M. Annaeus. Pharsalia cum commentariis Johannis Sulpitii Verulani et Omniboni Leoniceni. — Venetië, Simon Bevilaqua, 31 Jan. 1493. 2°.

Praec. epistola Joh. Sulpitii ad Antoniotum Palavicinum card.; Lucani vita a Joh. Sulpitio; epistola Joh. Britannici ad Hieronymum advocatum; altera vita Lucani; Lucani vita a Pomponio Infortunato; epistola Joh. Taberii Brixiani ad Franciscum Barbarum; epigramma Laphranci Ch.; epitaphium Lucani; II argumenta Sulpitii in libros singulos et in libr. I. *In fine* II carmina Sulpitii.

HC. *10241; VBo. 739; Pr. 5381; VB. 4388; GL. 3133.

Typen 5, 6, benevens één Grieksche type. Grootendeels directors.

Enkele bln. gerubric. en daar roode onderstr. Init. rood. Veel ms. aant. Stempelband, begin 17e eeuw: bruin kalfsleer op houten borden, 210 × 308 mM. Versiering, klampen, etc. volkomen gelijk aan 85 en 122. Vooraf is gebonden Lambertus Hortensius Montfortius, Enarrationes in VI priores libros Aeneidos Verg. Bazel, 1559. Op bl. 1a: *Liber domus domini florencii in daventria // C.* Op het eerste schutbl. van de verzamelband: *Poetas hosce disiectos compingi curavi pro biblioth. Daventr. anno Domini 1619. Jac. Revius bibliothecarius.*

187. **Lucas** [de Padua]. Sermones viae et veritatis super epistolas et evangelia cum thematibus de communi sanctorum. — s. n. et l. [Keulen, Johannes de Bel?], sabbato ante dominicam Esto mihi (8 Febr.) 1483. 2°.

HC. 10253; Mar. p. 188: 358; GL. 3969; ontbreekt bij VK.

Typen (van Koelhoff Sen.) 1*, 8. Rubr. °[α]. Sign. [*⁸**⁸]; a-z A-K⁸L⁶M⁸; 294 bln., het eerste blank. Kolomtitels. Twee kol. Bl. 17aβ: 41 reg.

Bl. 1 blank. Bl. 2aα : [ ] Abula prefens fic // diriget ad inuenienduꝫ // quodcunqꝫ verbuꝫ cuiuf // libet fermonis fcd'm o2di // nem alphabeti o2dinata.... *Bl. 2aβ reg. 15 :* Explicit p2ologus tabule. // *Bl. 2bα : begin tabula. Bl. 9bβ reg. 7 :* Explicit tabula. // *Bl. 10aα :* Sequuntur tituli fermo // num cū thematib⁹ et princi // palibus punctis eorundem // *Bl. 16aα reg. 38 :* Expliciunt themata fermonum // cum principalibus punctis // *Bl. 16aβ en 16b blank. Bl. 17aα (sign.* a. i.) *:* Sermones vie ꝛ veritatis fuper // epiftolas ꝛ euangelia de tempoꝛe per // totum annū. eximij ꝛ facre theologie // doctoꝛis. oꝛdinis fancti francifci Lu // ce. clarioꝛes ceteris in allegationibus // ꝛ membꝛis facre fcripture bene emē // dati Incipiunt feliciter. /// Incipit prologus. /// [ ] Arrauerūt // mihi iniqui // fabulatoēs: sed // non ut lex tua // dn̄e Psal. cxviij // ... *Bl. 25aα (sign.* b. i.) *:* ut non deficiat fides tua. Depreffio // vero ipfius maris ... *Bl 293aα reg. 27 einde :* benedictus in fecula feculorū. amen. /// Sermones vie ꝛ veritatis fuper // epiftolas ꝛ euāgelia de tempore per totum annum eximij facre theologie // doctoris ordinis fancti Frācifci Lu // ce. clariores in allegationibus ꝛ mē ∕ // bris facre fcripture. Expliciūt felici // ter. Anno domini Millesimo qua // dringentefimooctuagefimotercio fab // bato ante dominicam. Esto mihi. // *Bl. 293aβ :* Incipiunt themata de // cōmuni fanctorum cum in // troductionibus eorundem // *Bl. 294aβ reg. 22 :* Felicitatis excellencia radiofa. /// Tabula principalis libri diriget // ꝛ amplificabit materiam ꝛ themata // ad longum /// Expliciunt themata fermonum // de communi fanctorum // *Bl. 294b blank.*

Door Günther (GL.) ingedeeld bij „unbestimmte italienische Drucke". De volkomen overeenstemming met 274 maakt het waarschijnlijk, dat ook dit boek, met typen van Koelhoff Sen., niet aan Koelhoff, maar aan Johannes de Bel moet toegeschreven worden (zie verder bij 274).

Op bl. 294bα onderaan in blinddruk reg. 13—16 van bl. 293bα; op bl. 294bα en β nog meer blinddruk. Het eerste blanke blad ontbr. Eén init. in rood en blauw met randversiering; verdere init. meest rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. De eerste 16 bln. zonder gedrukte sign. hebben sign. in ms.; verder op het 5e blad van de 8-bladige katernen ms. sign. (dikwijls afgesneden). In 't begin van het boek ms. kolomtitels. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 208 × 290 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.* Volgt titel.

Zie over de vermoedelijke auteur, een Franciscaan uit de 13e eeuw, U. Chevalier, *Répertoire des sources historiques du moyen âge. Bio-Bibliographie*² II (Paris 1907), 2910 en de literatuur, aldaar geciteerd.

188. **Lucianus.** Dialogus inter Charonem et Mercurium. Latine a

Phinicio (= Rainutio). — s. l. et a. [Deventer], Jacob van Breda, [c. 1486]. 4°.

Dedic. Joanni cardin. Moriensi.

CA. 1177; Cop. II, p. 367: 3655.

Type 2. Gedeeltelijk directors. Sign. a^8b^6; 14 bln. Dateering volgens CA. Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 148 × 215 mM. Klavieren.

Ludolphus de Luckaw. Composita verborum. Zie bij **Synthen.**

Ludolphus de Luckaw. Verba deponentialia. Zie bij **Synthen.**

189. **Ludovicus** de Prussia (s. de Hilsberg). Trilogium animae. — Neurenberg, Anton Koberger, 6 Maart 1498. 4°.

Praec. epistolae Paulini de Lemberg et Nicolai Glasberg de Moravia.

HC. *10315; VBo. 749; Pr. 2119; VB. 1776; Collijn U. 983; GL. 2097; VT. 1122; BMC. II, 444: B 7545.

Typen 14, 18, 19. Gewoonlijk directors. Rubr. *a*. Drie houtsneden (geometrische figuren).

Op bl. 354a boven- en onderaan een regel blinddruk. Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 169 × 234 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de rand versierd met stempels c, e, h, m en n. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op bl. 1a: *liber domus florentiane // p̄rs* (?).

Luschus, Antonius (Loschi, Losco). Inquisitio super XI orationes Ciceronis. Zie bij 29.

Malleus maleficarum. Zie **Sprenger,** Jacobus.

Mammotrectus. Zie **Marchesinus.**

190. [**Marchesinus,** Johannes, de Regio Lepidi]. Mammotrectus. — s. n. Straatsburg, [Johann (Reinhard) Grüninger], 1489. 2°.

H. *10568; Pr. 454; Collijn U. 1007; BMC. I, 106: B 1398; VT. 1411. Typen 1, 13.

Bl. 1 met de titel ontbr. Init. rood; gerubric. Band c. 1600: bruin kalfsleer op houten borden, 200 × 289 mM. In het midden klein sterfiguur als op 10, in de vier hoeken lelievormige motiefjes als op 10, 120 en 135. Zeer beschadigd. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het achterplat, zoowel van onderen als van boven bij de rug, twee gaatjes, klaarblijkelijk van kettingoog. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek.

Dit anonieme werk wordt algemeen aan Marchesinus toegeschreven; zie o.m. Hurter II, 414 en U. Chevalier, *Répertoire des sources historiques du moyen âge. Bio-bibliographie*² II (Paris 1907), 3016.

Marcus monachus. Libellus de raptu animae Tundali et eius visione. Zie 155.

Maria, B e a t a, V i r g o. Epistola ad Ignatium. Zie 199.

191. **Mariale** sive Libri XII de laudibus beatae Mariae virginis. — Straatsburg, Martin Flach, 1493. 2°.

Praec. praefationes impressoris et auctoris.

H. *10768; VBo. 197; Pr. 697; VB. 2496; BMC. I, 152: B 2175; GL. 2758; VT. 1580.

Typen 1, °5. Directors.

Twee init. rood, blauw en groen met randversiering. Overige init. meest rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 302 mM. Gewone indeeling; op de snijpunten, in de ruiten en langs de randen versierd met een viertal kleine rozetstempels waarvan één in cirkel-, één in ruit- en één in achthoekvormige lijst. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op twee plaatsen gaatjes van kettingoog, aan de bovenzijde van voor- en achterplat bij de rug. Op het perk. schutblad: *Liber domus domini florentii in daventria. // Mariale.* Hieronder weggekrabde inscriptie.

Zeker niet van B e r n a r d i n u s de B u s t i s (VBo.), ook niet van A l b e r t u s M a g n u s, bij wiens werken het soms is uitgegeven (zie b.v. *Opera omnia* [Lugd. 1671] XX, 1—462). Misschien van R i c h a r d u s a S. L a u r e n t i o. Zie ook Hurter II, 382.

Marmita, G e l l i u s B e r n a r d i n u s. Commentarius in Senecam. Epistola et interpretatio. Zie 241.

192. [**Mayno** d e M a y n e r i]. Dialogus creaturarum sive Comtemptus sublimitatis. — Gouda, Gerard Leeu, 6 Juni 1481. 2°.

HC. 6125; CA. *561; Pr. 8924; VT. 2444; Peddie II, 215a.

Type 2. Init. a, b. Signet °II. Veel houtsneden. Gedeeltelijk directors. Sign. [*^{10}]; a-l^{8}m^{6}; 104 bln., bln. 1 en 11 blank.

Bln. 1, 11 en 89 ontbr.; bln. 3—4 zijn verkeerd geplaatst na bl. 10. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Houtsneden en init. gekleurd, vermoedelijk door *Hermannus Agricus* (of *Agneus?*) *A° 1571*, die zijn naam heeft gezet op de spreukband van de init. S. (bl. 12a). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 208 × 295 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Samengebonden zijn 192; 4; 270; 231 en 89. Op het eerste perk. schutbl.: *Pertinet domui domini florencii In daventria.* Volgt met zelfde hand inhoud verzamelband.

Zie over de auteur van dit werk, dat vroeger dikwijls ten onrechte aan N i c o l a u s P e r g a m e n u s is toegeschreven, G. Gröber, *Grundriss der romanischen Philologie* II 1 (Strassb. 1902), 322.

Mayronis. Zie **Franciscus** d e M.

Michael d e C e z e n a. Litterae quaedam. Zie 204.

Michael P s e l l u s. Zie **Psellus.**

Milman, A. (H a m e l m a n n u s). Die Cronica van Coellen. Zie **Cronica.**

193. **Minorica** elucidativa rationabilis separationis fratrum minorum de observantia ab aliis fratribus eiusdem ordinis. — s. l. et a. [Deventer], Jacob van Breda, [c. 1500]. 4°.

HC. 11172 en Cop. II, p. 405 s.: 4043; CA. *1260; Pell. 1170; Pr. 9112; VT. 2439; Peddie I, 55b; VB. II, 4889, 5.

Typen 3, 4, 5, 8. Rubr. α, β en °(δ). Signet. Gedeeltelijk directors. Sign. $A^8B^4C^8D^6E^4F^6$; 36 bln., laatste blank.

Bl. 33a reg. 30 : ¶ Iſte tractatulus debet esse ad vſum frīs nycolai de lo- // uanio q̄ eum cōbinauit cōſcripſit ac cū magno laboꝛe inq̄ʒtū // potuit coꝛrexit Anno. M.cccc. xcvij. penultima ianuarij // — Op deze aanteekening berust klaarblijkelijk de dateering van CA. (c. 1497), overgenomen van Holtrop. Er zijn echter gronden (zie onder) om aan te nemen, dat de Ned. druk verschenen is na de Fransche van 22 Maart 1499 [of 1500?] (H. 1651—'52 = H. 9262; Pell. 1171).

Bl. 31 (sign. F i) is vóór bl. 27 (sign. E i) geplakt. Het blanke bl. 36 ontbr. Init. niet ingevuld. Gerubric. Nieuwe pap. band met leeren rug en hoeken, 118 × 171 mM. Gedrukt ex-libris, groot 47 × 54; een schild, omzet met parelrand, waarop Ex // BIBLIOTHECA // *Renessiana.* // N°. (geschreven:) *33.*

In sommige cat. op naam van N i c o l a u s d e L o v a n i o (Pr., VT., VB. II), in andere van A l e x a n d e r d e A r i o s t i s (H., Pell., Peddie). Beide toewijzingen zonder voldoende grond. De Minorica elucidativa, een verzameling tractaten over de afscheiding van de Observanten, is het werk van verschillende auteurs. Nicolaus de Lovanio is heel waarschijnlijk de verzamelaar, tenminste van een gedeelte ervan (zie het geciteerde uit de tekst). Bij H. 9262 draagt het werk de titel I n v e c t i v a i n F r a t r e s d e O b s e r v a n t i a e t a p o l o g i a e o r u n d e m. De beroering wegens deze afscheiding was toen vooral in Frankrijk hevig; vandaar de vermoedelijke prioriteit van de Fransche uitgave (zie boven).

194. **Missale** T r a j e c t e n s e. — Parijs, Johannes Higman en Wolfgang Hopyl, pridie kal. Dec. (30 Nov.) 1497. 2°.

HC. 11434; Weale B. L., p. 204; Pr. 8139.

Typen 12, 13, 14, 15. Init. °[a, b, c]. Rubr. ε (? bij type 12) en °[ζ]. Roode en zwarte druk. Vijf houtsneden. Randlijsten. Directors. Sign. a^8; a-i^8; k-n^8o^6; $A^{12}B^8$; AA-BB^8CC^{10}; aa-hh^8ii^6; A^8B^6; 248 bln. Gedeeltelijk folieering. Kolomtitels. Twee kol.; kalender in één kol. met kantteekeningen. Bl. 8aα: 40 reg.

I. Inscriptio. Kalendarium. Tabula festorum mobilium. Sign. a^8; 8 bln.

Bl. 1a (zie reproductie Claudin II, 71) *:* ¶ *(rood)* Miſſale inſignis eccleſie Traiectēſis: optimis caracteribus // (vt patet) exaratū / hoc vno cetera excellit: . . . *Reg. 13:* muret eger. ſemper in alterius felici liuoꝛ honoꝛe. // *Houtsnede (Gregorius-mis). Hieronder: (rood)* Distichon // *(zwart)* Qui ducis vultus et nō vides iſta libēter // Omnibus inuideas liuide: nemo tibi // *Bl. 1b blank. Bl. 2a (sign.* a. i.) *: (rood)* (K) Januariꝰ hꝫ dies xxxj. *(zwart)* Lūa xxx. // Nox habet hoꝛas xvj. dies. viij. // . . . *Einde kalender bl. 7b reg. 38. Bl. 8aα :* ¶ *(rood)* Sequūtur termini ſeptuage // ſime / quadꝛageſime / paſche / ro- // gationū / et pētheco. . . . *Einde bl. 8bα reg. 36: (zwart)* ſtum nunq̄ celebꝛātur eodē. ꝛc. //

IIa. Proprium de tempore (Pars hiemalis). Sign. a-i^8; 72 bln., gefolieerd *(rood)* Fo. *(zwart)* ij - *(rood)* Fo. *(zwart)* lxxij. *Bl. 1a is omlijst door vier randen; bl. 1aα: houtsnede (Gregorius-mis). Hieronder :* ¶ *(rood)* Incipit miſſale ſcd'm vſū in // ſignis eccleſie Traiectenſis. // Dn̄ica p'ma aduētus Introitꝰ. // *(zwart)* (a) D te leuaui animā // . . . *Bl. 9aα (sign.* b. j. *gef.* ix) *;* di. *(rood)* Complenda. // (H) *(zwart)* Uius nos dn̄e . . . *Einde bl. 72bβ reg. 18 (gef.* lxxij) *:* Benedicamus dn̄o. Deo gr̄as. //

IIb. Proprium de tempore (Pars aestivalis I, Pascha-Trinit.). Missae et orationes communes (votivae). Missae defunctorum. Sign. k-n[8]o[6]; 38 bln., gefolieerd (*rood*) Fo. (*zwart*) lxxiij - (*rood*) Fo. (*zwart*) Cx. *Bl. 1aa* (*sign.* k. j. *gef.* lxxiij) *: Houtsnede* (*opstanding*). *Op de houtsn.* : (*rood*) In die ſancto paſche. *Onder de houtsn.* : (*zwart*) (e) Eſurrexi ꝫ adhuc tecum // ſum alleluia: ... *Bl. 9aa* (*sign.* l. j. *gef.* lxxxi.) : ecce hic baptizat: et omnes ve/ // niūt ... *Einde bl. 38bβ reg. 40* (*gef.* Cx.) : ſctō vi. et regnas de⁹ p oīa ſe. ſe. //

III. Ordo missae. Praefationes. Canon. Sign. (rood) A[12]B[8]; 20 bln. *Bl. 1aa* (*sign.* A. j.) : (*rood*) In fū // mis ſe // ſtis. // *Hiernaast muziek, zwart op rood. Reg. 4* (*rood*) : I (*zwart*) te (*rood*) K (*zwart*) yzie // *muziek* // (*zwart*) miſſa eſt. leyſon. // ... *Bl. 13aa* (*sign.* B. j.) : *1 regel muziek* // exultātib⁹ animis collaudaꝛe // *muziek* // ... *Bl. 16b* (*sign.* B. iiij.) : *houtsnede, canonplaat* (*Christus aan het kruis*). *Einde bl. 20bβ reg. 22* : la ſeculoꝛum Amen. //

IV. Proprium de tempore (Pars aestivalis II, Dominicae I—XXIII post Trinit.). Sign. AA-BB[8]CC[10]; 26 bln., gefolieerd AA.j. - AA. xxiiij. *Bl. 1aa* (*sign. en gef.* AA. j.) : ¶ (*rood*) Dominica pꝛima poſt trini/ // tatem Introitus // (*zwart*) (d)Omine in tua miſericoꝛ // dia ... *Bl. 9aa* (*sign.* BB. j. *gef.* AA. ix.) : hiis puſillis credentibus in me : // ... *Einde bl. 26bβ reg. 40* (*gef.* AA. xxiiij.) : omnibus dico vigilate. (*rood*) Finis //

V. Proprium de sanctis. In dedicatione ecclesiae et altaris. Missae peculiares. Sequentiae. Exorcismus salis et aquae. Defectus missae. Sign. aa-hh[8]ii[6]; 70 bln., gefolieerd b. j. - b. lxx. *Bl. 1aa* (sign. aa. j. *gef.* b. j.) : *houtsnede* (*kruisiging van S. Andries*). *Hieronder* : ¶ (*rood*) In vigilia ſancti andꝛee apl'i // ad miſſam Introitus. // (*zwart*) (d) Ominus ſecus ma/ // re galilee ... *Bl. 9aa* (*sign.* bb. j. *gef.* b. ix) : (*rood*) (Q) (*zwart*) Ui ſeminăt in lacrimis: in gau // dio... *Bl. 59aβ* (*sign.* hh. iij *gef.* b. lix.) : *kleine houtsnede van S. Martinus. Einde bl. 70bβ reg. 27* (*gef.* b. lxx.) : ri ꝫ cineres iuxta altare recondi. // ¶ (*rood*) Quiſquis in hoc pꝛeſſo / diui/ // na volumine tractas // Pꝛo directoꝛe te rogo / fūde p̄ces /// ¶ (*zwart*) Curauit libenter qua valuit // diligētia: vvolffgāgus hopili⁹ // ex viciato exēplari hoc opus red // dere caſtigatū: maxīe amoꝛe pa // trie pmotus. Impꝛeſſū Pariſij // in pago diui Jacobi / ad inſigne // ſcī geoꝛgij per iohānē higmanū // Anno dn̄i M. cccc. xcvij. pꝛidie // kl'. decembꝛis. //

VI. Commune sanctorum. Missa de S. Anna. Modus confitendi. Sign. A[8]B[6]; 14 bln., gefolieerd (*rood*) a. j. - a xiiij. *Bl. 1aa* (*sign.* A. j. *gef.* a. j.) : ¶ (*rood*) Incipit cōmune ſanctoꝛum. // Et pꝛimo in vigilia vnius apo/ // ſtoli. Introitus. // (*zwart*) (e)Go autē ſicut oliua // ... *Bl. 9aa* (*sign.* B. j. *gef.* a. ix.) : tercedendo: vt ꝫ conuerſationis // ... *Einde bl.14bβ reg. 38* (*gef.* a. xiiij) : Foꝛtuna opes auferre / non ani/ // mum poteſt. //

Dl. III ontbr.; de beschrijving is gemaakt naar het ex. van het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht. In de plaats van dl. III zijn 18 bln. perkament ingevoegd, waarvan 3—7aβ en 11—16aβ ongeveer de tekst van III, doch zonder muziek, in ms. bevatten; bln. 9-10 en 18 zijn weggescheurd, 7b, 8, 16b en 17 zijn blank (op bl. 14b van het ms. in de canon kruis in cirkel, goud, rood en blauw). Eenige init. in rood, blauw en groen, gedeeltelijk met randversieringen; overige init. blauw. Gerubric. Nieuwe papieren band, 228 × 333 mM. Klavieren.

195. **Modus** intellectus orationum et contemplationum. F l o r i g e r u s, tr. ex operibus Augustini compilatus. — s. n. l. et a. [Keulen, Nicolaus Götz, c. 1475]. 2°.

Pell. 1594; Cop. III, p. 312: 3301a; VK. 811; VB. 837; VT. 512; Peddie I, 71a.

Type 1. Kat. [a-b^{10}c^{8}]; 28 bln. Eén keer director. Dateering volgens VK.

Roode init.; gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. In verzamelband; zie 50. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 28b: *pertinet nobis.*

Deze incunabel komt in de catalogi onder zeer verschillende titels voor: 1. Modus intellectus orationum et contemplationum (VK., VB., VT.); 2. Intellectus et modus orationum et contemplationum (Cop., Burg. Ind.); 3. De actualitate divinarum dignitatum (Ledeboer); 4. Augustinus. Flores seu excerpta ex libris b. Augustini (Pell., Burg. Ind., Peddie). De laatste titel is niet gelukkig; geeft aanleiding tot verwarring met een ander werk, de Flores ex libris Augustini de civitate dei extracti per Franc. de Mayronis.

Molitoris, Johannes. Tabula in summam theologicam Antonini. Zie bij **Antoninus** (23).

Mombritius, Boninus. Carmen. Zie bij 211.

Muntordinancie. Zie **Ordinancie** des geldes.

Nemorarius. Zie **Jordanus** Nemor.

Nepos, Cornelius. Una Plutarchi vitarum latine. Zie 222.

Nerlius, Bernardus. Epistola. Zie bij 148.

196. **Nicasius** de Voerda. Lectura IV librorum institutionum Justiniani. De arbore actionum. — Keulen, Johann Koelhoff Sen. en Jun., 6 April 1493. 2°.

Ed. a Gerardo de Harderwijck.

HC. *11746; VBo. 812; Pr. 1087; VK. 830; VB. 1075; BMC. I, 231: B 3635; GL. 684; VT. 767.

Typen 15, 17, 18, 21. Signet III. Rubr. °[β en γ]. Zes bln. met diagrammen. Aantal bln. als H. en BMC.; bij VK. twee meer.

Bln. 263—264 op een klein strookje na weggescheurd. Init. niet ingevuld. Enkele ms. aant. Klavieren. Gebonden na 46. Op bl. 1a (met zelfde hand, c. 1500, als de prijs op bl. 1a van 46): *Constat liber iste xij albis rotatis et composuit Domine nicasius decretorum doctor ac sacre theologie licensiatus celiberrimus. Wynters.* Daarna eigendom van Wolterus Heke (?); zie 46 Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

197. **Nicolaus** de Blony (Plovius). Sermones de tempore et de sanctis, Viridarius nuncupati. [Conradus de Brundelsheim]. Sermones socci de sanctis nonnulli. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], die S. Cecilie (22 Nov.) 1494—1495. 2°.

HC. *3262; VBo. 821; Pr. 636; Collijn V. 89; Pell. 2428; VB. 2455; Collijn U. 1083; GL. 2692; VT. 1546; Peddie I, 111a.

Typen 1, °4-5. Directors.
Katernen X en U zijn in verkeerde volgorde gebonden. Het blanke bl. 478 is weggescheurd. Twee init. met randversieringen in rood, blauw en groen; overige init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 197 × 291 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de rand versierd met een drietal stempeltjes: 1-2. rozetten; 3. klimmende leeuw in ruit. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Twee bladen Lat. hs. op perk. als schutbladen. Op het tweede perk. schutblad uitgewischt ex-libris: *Pertinet*....

198. **Nicolaus** de Blony (Plovius). Tractatus sacerdotalis de sacramentis, de divinis officiis et eorum administrationibus. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], in die sanctorum Marci et Marcellini (18 Juni) 1487. 4°.
Praec. prologus Stanislai episc. Posnosiensis.
HC. *3251; Pr. 611; Pell. 2430; VB. 2416; BMC. I, 136: A 1877; VT. 1513; Peddie I, 110b; Collijn S. 753.
Typen 1, 2, 3. Directors.
Eén init. in rood en blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 12. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Nicolaus de Clemangis. Tractatus de vitiis ministrorum ecclesiae. Zie bij 124.

199. **Nicolaus** de Gorran. Postilla super epistolas Pauli. Dionysius Areopagita. Epistola de morte Petri et Pauli ad Timotheum. Ignatius. Epistolae III cum epistola b. Mariae ad Ignatium. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., 1478. 2°.
HC. *7815; VBo. 824; Pr. 1038; VK. 832; VB. 768; Collijn U. 1085; BMC. I, 222: C 3513; Roos 98; Peddie II, 292b.
Typen 5, 6 (bij VK. alleen 6). Rubr. °[*a*]. Af en toe directors.
Het blanke blad 1 ontbr. Eén mooie init. in rood, groen en blauw met randversiering. Overige init. rood of blauw. Gerubric.; roode en zwarte onderstr. Op het 6e blad van de 10-bladige kat., dat geen signatuur heeft, ms. sign. (dikwijls afgesneden); de ongeteekende kat. hebben volledige ms. sign. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 277 × 395 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee klampen. Op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertin*.... de rest afgescheurd; met deze hand dikwijls het ex-libris van het Heer-Florenshuis.
Verondersteld wordt, dat dit werk, herhaaldelijk op naam van Nicolaus de Gorran gedrukt, moet toegeschreven worden aan Petrus de Tarentasia; zie Hurter II, 390 en 417. — De Epistola de morte Petri etc. is niet van de auteur, aan wie men gewoonlijk de naam geeft van Pseudo-Dionysius Areopagita; de schrijver is onbekend; zie Hurter I, 457. — De brieven van en aan Ignatius zijn eveneens onecht; zie Hurter I, 18.

Nicolaus de Hanapis. Virtutum vitiorumque exempla ex S. Scriptura. Zie bij 65.

Nicolaus de Lovanio. Minorica elucidativa. Zie bij 193.

Nicolaus de Lyra. Postilla super biblia. Zie 55 en 56.

Nicolaus de Lyra. Quaestiones judaicam perfidiam improbantes. Zie 55.

Nicolaus Pergamenus. Dialogus creaturarum. Zie 192.

Nicolaus Tinctor de Guntzenhausen. Epistola. Zie bij 67.

Nigellus Wirecker. Zie **Vigellus.**

200. **Nonius** Marcellus. De proprietate sermonis latini. — Venetië, Nicolaus Jenson, 1476. 2°.

HC. 11901; VBo. 849; Pr. 4098; VB. 3667; GL. 3303; MW. 220.

Typen 1*, 5 (5 niet bij Pr.; hiervan alleen sign.), benevens één Grieksche type. Gedeeltelijk directors.

Init. niet ingevuld. Mooie juchtleeren band met goudstempels, einde 17e eeuw, klaarblijkelijk Nederlandsch. Grootte 195 × 298 mM. In het midden ovaal medaillon, 73 × 110 mM.; hieromheen in 't vierkant een stempelrand, 3 mM. breed, met versieringen aan de buitenkant van de vier hoeken; langs de buitenzijden tweede rand, 8 mM. breed. Rug druk met goud versierd; erop de titel. De snede verguld en met stempelrandjes versierd (zie over de band *Inleiding*, XX). Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

201. **Nonius** Marcellus etc. Tweede exemplaar.

Het blanke blad 1 ontbr. Init. niet ingevuld. Oude Duitsche band: geelbruin schapenleer op houten borden, 199 × 300 mM. Langs de buitenrand in het vierkant rolstempel-rand van lofwerk, 18 breed; aan de binnenzijde hiervan een open rand, door filetlijnen afgezet. Het overgeschoten middenvak is versierd met een plaat, 52 × 85, die viermaal is afgedrukt: spitsbogen, een palmet-ornament omsluitend (zie over deze band *Inleiding*, XIX v.). Overblijfselen van twee koperen klampen. Kettingoog aan de onderzijde van het achterplat bij de rug; sporen van een tweede oog op het voorplat aan de bovenzijde bij de rug. Gebonden na Probus, Instituta artium, Maximus Victorinus, De quantitate syllabarum, etc., etc. Milaan, 1504. Op bl. 1a van dit werk in rood, hand midden 16e eeuw: *Hunc librum dedit mihi Rodolphus Vogelerius utriusque Iuris Doctor Nepos meus.* Onderaan met zelfde hand: *Johannes Pistorius Mindensis.* De band is ouder dan de inscriptie, zoodat het ex-libris voor de verzamelband zal gelden. Als losse schutbladen twee bladen van een missaal in hs. op perk. Tegen voor- en achterplat waren met hun bedrukte zijde twee planodrukken geplakt (thans losgeweekt), aflaatbrieven van Raymundus Peraudi van 1502 [Rostock, Fratres v. comm.].

202. **Ockam,** Guilielmus de. Compendium errorum Johannis XXII. — s. n. l. et a. [Lyon, Johannes Trechsel, c. 1495]. 2°.

HC. *11946; VBo. 513; Pr. 8605; VB. 4701; GL. 1695; VT. 2245; MW. 363. Door Pr., GL., VB. en VT. beschouwd als een deel van 204; zie echter MW.

Typen, 1, 2, 5*. Directors. Sign. AA-BB⁶; 12 bln.

Eerste init. blauw, de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 203.

203. **Ockam,** Guilielmus de. Dialogus inter magistrum et discipulum adversus haereticos. — s. a. Lyon, Johannes Trechsel, [na 12 Sept. 1494]. 2°.

Praec. epistola Jod. Badii Ascensii ad Joann. Trithemium data ex Lugduno prid. Id. Sept. (12 Sept.) 1494 et carmen eiusdem.
HC. *11938; VBo. 514; Pr. 8603; VB. 4709; GL. 1705; VT. 2253; MW. 359; Roos 145.
Typen 1, 2, 5*, 7 (type 7 niet vermeld bij Pr. en MW.). Eén houtsnede. Directors. Sign. 1^{10}; a-s^{8}t-v^{10}; A-O^{8}; 286 bln.
Eén init. in rood en blauw, de overige rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Band waarschijnlijk vernieuwd, zwijnsleer op de oude houten borden, 200 × 278 mM. Geen versiering. Kettingoog aan de onderzijde van het voorplat bij de rug. Samengebonden zijn 203; 204; 202; hs. 100 en 205.

Ockam, Guilielmus de. Disputacio inter clericum et militem super potestate praelatis ecclesiae etc. Zie bij 101.

204. **Ockam,** Guilielmus de. Opus nonaginta dierum. Michael de Cezena. Litterae quaedam. — Lyon, Johannes Trechsel, 16 Juli 1495. 2°.
In fine epigramma Jod. Badii Ascensii.
HC. *11935; VBo. 515; Pr. 8605; VB. 4701; GL. 1695; VT. 2245; MW. 360; Roos 146; (zie bij 202).
Typen 1, 2, 5*. Directors. Sign. 1^{10}; a-$q^{8}r^{6}s^{8}$; 152 bln.
Init. rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 203.

205. **Ockam,** Guilielmus de. Quodlibeta VII. Tractatus de sacramento altaris. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Jordanus (= Georg Husner)], post Epiphanie domini (6 Jan.) et prius festum Epiphanie domini 1491. 2°.
Praec. prologus cum carmine in laudem auctoris.
HC. *11941; Pr. 661; VB. 2473; Collijn U. 1523; BMC. I, 141: B 2048; GL. 2703; VT. 1538.
Typen 1, 2, 5 (2 niet vermeld bij Pr.). Directors.
Twee init. in rood en blauw; overige rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 203.

Omnibonus Leonicenus. Commentarii in Lucanum, in Sallustium, in Valerium Maximum. Zie 186, 239 en 266.

Oratio querulosa contra invasores sacerdotum. Zie **Wimpheling.**

206. **Ordinancie** des geldes van Deventer, Campen, Zwolle ende Groningen. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, kort na 27 Oct. 1488]. 1°.
CA. 1346; Cop. II, p. 450: 4544; niet in Einblattdrucke. Eenig bekend exemplaar.
Typen 3*, 8. Init. a. Rubr. *α*. Eén blad aan een zijde bedrukt. Bladspiegel 249 × 397 mM. Gedeeltelijk in drie kol. Kol. 1: 73 reg. Voor de dateering zie onder.
Reg. 1 : Die ſtadt vā Deuēter is mit cōſent des genedighē herē vā vtrecht ēn den ſtedeu (*sic*) Cāpen Zwolle eñ Groningen ouerkomē. Soe als // vele v'loeps eñ dwelīge geweſt is in den paymēte beyde golt eñ ſiluer . . . *Reg. 8 :* . . . Hijr nae volget die valuwacie vā den golde ende ſiluer /// *Reg. 9 = kol. α reg. 1 :* (D) it

is dye oꝛdinācie des golds gheoꝛdi // neert na dē gemeynē goldē rynſchē guld' /// Realen vā den roēſchen coninck. c. xx. ſtꝫ // ... *Einde kol. γ reg. 42* : Op den guld'. xcij. elck ſtuck. vij. dnytm̄ (*sic*) /// *Reg. 51* : Des hebbē burgemeiſter ſcepē eñ rat mit der gheſwoꝛē meente ouerdragē... *Eindigt reg. 73* : den rꝫ gꝫ payments voirgeſcrꝫ. ende wie dat aenbꝛenget daer koer vā queme ſal den koer half hebben. //
Op de keerzijde enkele Ned. ms. aant. (rekenposten). Afkomstig van het Deventer Archief; zie Cost Iordens (opstel onder geciteerd), 32. Vermoedelijk na 1867 naar de Athenaeum-Bibliotheek overgebracht; nog niet bij Ledeboer.
Zie over deze muntovereenkomst (waarop ook n°. 207 betrekking heeft), tusschen de drie Overijselsche steden en Groningen gesloten in profesto Simonis et Jude (27 Oct.) 1488, [W.H.] Cost Iordens, *Bijdragen tot de geschiedenis der Deventer munt* in *Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren* XIX (Dev. 1854), 29 vv. — Een onderzoek in de Stadsrekeningen van Deventer en Zwolle over de jaren 1488—1490 ingesteld, ten einde de drukken 206 en 207 nauwkeuriger te dateeren, leverde geen resultaat op; in geen van beide vond ik posten voor 't drukkersloon aan Paffraet of van Os. Men moet dus veronderstellen, dat de betaling door bemiddeling van de muntmeester is geschied.

207. **Ordinancie** des geldes van Deventer, Campen, Zwolle ende Groningen. — s. n. l. et a. [Zwolle, Peter van Os, kort na 27 Oct. 1488]. 2°.
CA. 1334; Cop. II, p. 446: 4498; niet in Einblattdrucke. Eenig bekend exemplaar.
Type 5. Init. b. Twee bladen aan één zijde bedrukt. Bladspiegel 163 × 222 mM. Twee kol. Bl. 1bα: 42 reg. Voor de dateering zie bij 206.
Bl. 1bα : Dit is de oꝛdinancie des goldes gheoꝛdineert // na den enckelde golden rijnſche gulden /// Item die ſonne nobelen lx. ſtuuer //... *Bl. 1bβ* : (D) It is die oꝛdinancie // des payments gheſet // nader oꝛdinancie vā // dē ſilueren penninck // ... *Einde bl. 2aβ reg. 29* : Item deſe oꝛdinancie des geldes als hier // beſcreuen ſtaet hebben overdꝛaghen: Deuēter // Campen. zwolle ende Groninghen mit rade // mijns ghenadighen heren van vtrecht. te hol / // den bi alſulcken pene als ſi ouercomē zijn //
Gedrukt op de keerzijde van 108.
Dezelfde muntovereenkomst als de vorige; zie bij 206.

Oresmus, N i c o l a u s (G u i l i e l m u s O r e m). Tractatus de moneta s. de mutatione monetarum. Zie bij 124.

Origo nobilitatis. Zie **Rolevinck,** W e r n e r.

208. **Orosius,** P a u l u s. Historiarum adversus paganos ll. VII. — Venetië, Christophorus de Pensis voor Octavianus Scotus, XV kal. August. (18 Juli) 1499. 2°.
Dedic. Aurelio Augustino.
HC. *12103; Pr. 5249; Collijn U. 1127; GL. 3512; Collijn S. 783.
Type 7. Init. c. d, e, g (?), i, k. Directors. Sign. a-m⁶; 72 bln.
Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Stempelband begin 17e e.: bruin kalfsleer op houten borden, 195 × 288 mM. Versiering gelijk aan 143, 171 en 179. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het voorplat van onderen bij de rug. Samengebonden zijn 208; 116; 61; 60; 145 en 78. Op het eerste schutblad aant. van Revius: *Liber Bibliothecae Daventr. A°. 1621.*

Idæumq̄ nemus. Idas duas esse certū ē. alterā in Creta. alteram in Phrygia. De phrygia uidet̄ poeta sentire. Quo nati furta. Thyoneus bacchi filius iuuencum phrygiis pastoribus abegerat. eum cum pastores persequerentur: Bacchus Thyoneū quidē in uenatorē: iuuencū uero ī ceruū cōuertit: quod cū rustici uidissent: a psequendo Thyoneo destiterūt. Quaq̄ pater. Quis coryti pater fuerit: aut ubi sit sepultus nō meminí me legisse. Et quos mera suo latratu. Mera ut scribit Iginus Icari Atheniēsis erigonesq̄ patris fuit canis: q̄ Icarꝝ a rusticis occisū suis ululatibus Erigone īdicauit: quoꝝ casū Iupiter miseratus in astris corpora eoꝝ deformauit. Itaq̄ Icarꝝ bootē. Erigonen uirginē. Canē aūt sua appellatione & specie caniculā dixerūt: q̄ a græcis: quod ante maiorē canē exorit̄: pcyō appellat̄. Eurypiliq̄ urbē. Eurypilus Herculis fuit filius q in Co insula regnauit augur peritissimus de quo Vergilius. Suspensi Eurypilū scitatū oracula Phœbi mittimus. Qua cœæ cornua mr̄es. Cos īsula ē ægei a q̄ cous deriuat̄ nō cœus. Vn̄ coæ mihi legendū uidet̄. Mulieres aūt Coæ cū ægre ferent ab Hercule armenta geryoni erepta p agros suos fuisse acta: Iunoni dicūtur cōuiciatæ. Quare Iuno indignata eas oēs in uaccas trāsfigurauit. Sane Eurypili tres fuerūt a poetis decātati: quoꝝ primus: Telephi filius regioni Theutraniæ & Caico uicinæ imperauit. Alter ormenii nepos. Nam ormenius duos procreauit filios Amyntorem & euenorem: e quorum altero Phœnicē ex altero eurypylum ortos esse Strabo refert. Tertius natæ

Ceram bus in auem Draco ī saxum Iuuencus in ceruū

Coæ mulieres cor

Pl. IV. 210. Ovidius. Metamorphoses. — Venetiē, Benalius, bl. 77a reg. 27-58 van de commentaar (type 26).

Ortus sanitatis. Zie **Hortus** s.

209. **Otto** van Passau. Boeck des gulden throens of der XXIV ouden. — Utrecht, G. t. (G. L.?), 30 Maart 1480. 2°.
HC. 12131; CA. 1342; Pr. 8861; VB. 4949; GL. 3078.
Type 1. Signet I. Veel houtsneden. Kat. [$*^{4+1}$; a-z A^8B^6]; 203 bln., eerste en laatste blank. Kolomtitels.
Bl. 1 ontbr. Eén init. in rood en blauw; overige init. rood. Gerubric. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 209 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met leliestempeltje in ruit, en langs de randen met twee kleine rozetstempeltjes. Rug en voorplat vernieuwd. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op het 2e pap. schutblad in hand 2e helft 15e e.: *Item dit boeck hoert int Cloester to Diepenueen, welck ghegeuen is den susteren buten dat besloot van bruder willem dat sy god voer hem bidden sullen* (bedoeld worden de „onbesloten" zusters; zie ook 160).

Overeenkomst... van de munt. Zie **Ordinancie** des geldes.

210. **Ovidius** Naso, Publius. Metamorphoses cum commentario Raphaelis Regii. — s. a. Venetië, Bernardinus Benalius, [1493, na 5 Sept.]. 2°.
Praec. epistola Regii ad principem Franciscum Gonzagam data Venet. Non. Sept. (5 Sept.) 1493 et vita Ovidii eiusdem Regii. *In fine* repraehensio Regii quorundam errorum primae editionis et epistola eiusdem ad Paulum Cornelium patricium Venetum.
H. *12170.
Typen 10, 11 en °26, die in TR. ontbreekt, benevens één Grieksche type. Van type 10 alleen de commentaar in kat. t. Directors. Eén houtsnede. Kolomtitels. Sign. A^6; a-$t^8u^6x^4$; 168 bln., laatste blank. Zie facsimile (Pl. IV).
Het boek is klaarblijkelijk in 1493 verschenen: het moest de slechte editie vervangen, die „superiore anno" (bl. 1b) was verschenen. Bedoeld wordt hiermee de uitgave van Octavianus Scotus, 1492 (H. 12169), 't geen blijkt uit de brief van Regius aan Paulus Cornelius (bl. 167a).
Init. rood. Enkele ms. aant. In verzamelband; zie 260.

Palladius, Fuscus Patavinus. Commentarii in Catullum. Epistolae. Zie 260.

Palmerius, Mattheus, Florentinus. Additamentum in Chronicon Eusebii. Zie 110.

Paludanus. Zie **Petrus** de Palude.

211. **Papias.** Vocabularium. — Venetië, Andreas de Bonetis, 30 Juni 1485. 2°.
Praec. carmen Bonini Mombritii in laudem operis.
HC. *12379; VBo. 875; Pr. 4817; VB. 4035.
Type 7, benevens één Grieksche type. Directors.
Roode init. Gerubric. Veel ms. aant. van Pieter Burman Secundus en Everard Scheidius. Band van bruin kalfsleer met goudstempels, 18e e., 211 × 298 mM. groot. Op bl. 1a: *Ex Glossariis ineditis Bibliothecae Lugduno-Batavae voces plurimas adscripsit Ev. S.*; met andere hand tusschen haakjes: *Eve-*

rardus Scheidius Prof. Harderovicenus. Hieronder: *Petri Burmanni Secundi.* Met de hand van Scheidius: *Postea Bibliothecae publicae Academiae Gelro-Zutphanicae* (te Harderwijk).

Paratus. Zie **Sermones** p a r a t i de tempore et de sanctis.

Parthenius, A n t o n i u s, V e r o n e n s i s. Commentarius in Catullum. Epistola. Zie 260.

Paulinus d e L e m b e r g. Epistola. Zie bij 189.

Paulus B u r g e n s i s. Commentarii in Biblia. Zie bij 55 en 56.

Paulus S e n i l i s, P. Versus et epistola. Zie bij 267.

Pelagius. Zie **Alvarus** P e l.

Peraldus, G u i l i e l m u s. Zie **Guilielmus** L u g d u n e n s i s.

212. **Persius,** A u l u s F l a c c u s. Satyrae cum comment. Bartholomei Fontii. — Venetië, Baptista de Tortis, 6 Dec. 1482. 2°.

Praec. epistola Fontii ad Laurentium Medicem. *In fine* epistola Fontii ad Franciscum Saxettum et vita Persii.

HC. *12721; Pr. 4616; GL. 3785; MW. 281.

Typen 1, 2.

Enkele init. met zwarte inkt ingevuld. Afgescheurde klavieren. In verzamelband; zie 179. Op bl. 1a en bl. 26b Lat. gedicht in ms., hand eerste helft 16e e. Blijkens een aant. aan 't begin van de verzamelband al in 1619 in de Deventer Bibliotheek.

Petrus A l f o n s u s. Fabulae ex operibus suis collectae. Zie bij 4.

Petrus d e A l l i a c o. Zie **Alliaco.**

Petrus A n t o n i u s P l a t i n u s. Carmen. Zie bij 87.

Petrus B l e s e n s i s. De beatitudine claustrali. Zie 156.

213. **Petrus** B l e s e n s i s. Epistolae. — s. n. l. et a. [Brussel, Fratres vitae communis, c. 1480]. 2°.

HC. 3240; CA. *1403; Pr. 9338; VK., S. 405; Pell. 2418; Collijn U. 1178; VT. 2363; Peddie I, 110a.

Type 1a. Gedeeltelijk directors. Kat. [a-z A-C8]; 208 bln., eerste blank. Dateering volgens CA.

Eerste init. blauw, de overige rood. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. Sign. in hs. (ten deele afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 290 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn 213 en 32. Op bl. 1a onopgeloste inscriptie, mogelijk ex-libris, c. 1500. Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.* Volgt inhoud van de verzamelband met zelfde hand.

Petrus d e B o s c o. Zie **Dubois,** P i e r r e.

214. **Petrus** C o m e s t o r. Historia scholastica. — s. n. l. et a. [Straatsburg, drukker van de Henricus Ariminensis]. 2°.
Dedic. Guilielmo Senonensi archiepisc.
H. *5529; Pr. 321; VB. 2176; BMC. I, 79: C 887; GL. 2650; Peddie II, 188a.
Type 1.
Twee init. in rood, blauw en groen met randversieringen. Overige init. rood of blauw. Kolomtitels en titels van hoofdstukken in ms. (rood). Ms. folieering (rood) en sign. (ten deele afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 289 × 402 mM. Gewone versiering. Sporen van twee klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de onderzijde bij de rug. Op het perk. schutbl. voorin: *Iste liber pertinet ad librariam quae est daventrie in domo domini florencii.*

215. **Petrus** d e C r e s c e n t i i s. Opus ruralium commodorum. — s. n. l. et a. [Spiers, Petrus Drach, c. 1495]. 2°.
HC. 5826; Pr. 1441 en Suppl. IV, p. 11; VK., S. 406; VB. 2044; Collijn U. 1184; GL. 2603; Reichl. VI, p. 184; BMC. II, 499 s.: B 8650; Peddie II, 201b.
Typen 13, 19. Rubr. *a* (?). Vele houtsneden. Dateering volgens BMC.
Init. niet ingevuld. Verscheiden ms. aant.; bij de plantennamen dikwijls de Nederlandsche vertaling. Nieuwe papieren band, 205 × 290 mM. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Bovenaan bl. 1a, met zelfde hand van c. 1500 als het ex-libris in 129, een gedeeltelijk afgesneden inscriptie: *Johannis ottonis de harderwijck.... possidet.* Hieronder met andere hand: *Liber conventus S. Catharine Virginis ac Martyris Harderwijck 1.5.3.* (=1503).

Petrus D o m i n i c u s. Tabula in opus Alvari Pelagii de planctu ecclesiae. Zie 16.

216. **Petrus** d e H a r e n t h a l s. Collectarius sive expositio super librum psalmorum. — Keulen, Johann Guldenschaff, sabbato ante dominicam Oculi (1 Maart) 1483. 2°.
Dedic. Johanni de Arkel episc. Leodiens.
HC. 8365; VK. 919; VB. 892; Collijn U. 1185; VT. 570.
Typen 1, 2. Twee gelijke houtsneden (salvator mundi). Sign. a-z ꝛ [9] A-Z ꝛꝛ [8] ꝫꝫ [10]; 402 bln.
Twee mooie init. in rood, blauw en groen met randversiering; overige init. rood, een enkele blauw. Gerubric. Op het 5e blad van de kat. zonder gedrukte sign. ms. sign. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 294 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels i en j. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op het 1e perk. schutbl.: *Liber librarie domus domini florencii in daventria.* Volgt titel.

Petrus H e l e n e n s i s e p i s c. Epigramma. Zie bij 25.

Petrus d e L e r m a. Carmina. Zie bij 169.

Petrus L o m b a r d u s. Quaestiones in libros Sententiarum eiusdem. Zie 67, 68 en 104.

Petrus d e P a l u d e. Zie **Sermones** thesauri novi etc.

Petrus de Tarentasia. Postilla super epistolas Pauli. Zie bij 199.

Phaedrus. Fabulae. Zie bij 4 en 5.

217. **Philelphus,** Franciscus. Epistolarum ll. XVI. — s. n. l. et a. [Venetië, Wendelinus de Spira]. 2°.

HC. *12926; Pr. 4060; VB. 3644; MW. 202.

Type 1, benevens één Grieksche type. Directors. Twee puncturen. Bladcustoden.

Lat. en Gr. ms. aant. In verzamelband; zie 122. Op bl. 2a: *Liber domus domini florencii in daventria. M. philelphus.*

Philelphus, Franciscus. Vitae Plutarchi nonnullae latine. Zie 222.

218. **Philippus** de Bronnerde (= Johannes de Bromyard). Opus trivium perutilium materiarum praedicabilium. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, niet later dan 1473]. 2°.

HC. *3996; VBo. 947; Pr. 889; VK. 941; VB. 710; Collijn U. 1220; BMC. I, 192: B 2986; GL. 931; VT. 319; ontbr. bij Peddie I, 138a.

Type 2. Drie puncturen. Een enkele keer directors. Dateering volgens Collijn U.: zijn ex. heeft een inscriptie van 1473.

De katernen sluiten niet altijd onmiddellijk aaneen, een bewijs, dat er op meer dan een pers werd gewerkt; kat. [q] (indeeling BMC.) eindigt al op bl. 176bα reg. 10, rest van het blad blank; evenzoo eindigt kat. [y] op bl. 236aβ reg. 13, de verso-zijde van het blad is blank en om aan te geven, dat er niets ontbreekt, op bl. 236aβ reg. 14 de aankondiging: Sequitur de lrā Q.

Het blanke blad 19 is bijna geheel weggesneden; het blanke blad 298 ontbr. Enkele init. rood en blauw, de meeste rood of blauw. Gerubric. Ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 206 × 294 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met twee kleine rozetstempels. Overblijfselen van twee klampen. Gaten van vijf knoppen op voor- en achterplat. Aan de bovenzijde van het achterplat twee gaatjes, vermoedelijk van kettingoog. Op het voorplat langwerpig hoornen plaatje, waaronder in ms.: *Trivium philippi de bronnerde ordinis predicatorum.* Op het tweede schutblad in hand c. 1500: *Orate pro fratre Arnoldo vulturis suisque benefactoribus.*

In deze uitgave wordt Johannes de Bromyard ten onrechte Philippus genoemd; zie Hurter II, 680.

Phinicius. Dialogus Luciani latine. Zie **Rainutius.**

Phocas. De nomine et verbo. Zie 99.

Pirckamer (Pirkheimer), Georgius. Epistola. Zie bij 258.

Pistorio. Zie **Cinus** de P.

Pius II. Zie **Aeneas** Sylvius.

Pius, Johannes Baptista. Commentarius in Fulgentium. Epistola et disticha. Zie 116.

Platea. Zie **Franciscus** de P.

219. **Platina,** Bartholomaeus de (Sacchi). Liber de vitis summorum pontificum romanorum. — s. l. [Venetië], Johannes de Colonia en Johannes Manthen, III id. Junii (11 Juni) 1479. 2°.
Praec. epistola Hieronymi Squarzafici Alexandr. ad auctorem.
HC. *13045; Pr. 4336; VB. 3757; Collijn U. 1232; MW. 254; Collijn S. 161.
Type 8**, benevens één Grieksche type. Directors. Sign. $a^{10}b\text{-}o^8p^6q\text{-}y^8$ $z^{10}\&^8aa\text{-}ee^8$ ff^6; 240 bln.
Het ex. is bizonder mooi versierd. Op bln. 2a en 3a zeer fijne geschilderde Gotische bloemranden in vele kleuren; in de tweede rand een enkel figuurtje. Op deze beide bladen init. op gouden fond. Overige init. in rood, blauw en zwart met randversieringen. Rubriekteekens en verdere sierfiguurtjes in rood of blauw. De gedrukte init. met geel opgekleurd. De bladspiegel in een lijst van roode lijnen gezet. Op bl. 240b een noot van de rubricator: *ijc ende xv* (= 215) *lettere* // *iiijc* (= 400) *tinterneellen* (d.z. klaarblijkelijk siermotiefjes) // *ijc pirafien ende xv* (=215 paragraafteekens). Op bl. 1a ms. register. Op de recto-bladen ms. folieering. Enkele ms. aant. Nieuwe leeren band, 203 × 313 mM. De snede is door ingestempelde kruisende lijnen versierd. Op bl. 1a, doorgestreept: *Jo.* [*L. . . . binck* ?], hand 2e helft 15e eeuw.

220. **Plato.** Axiochus sive de contemnenda morte. Latine a Rodolpho Agricola. — s. n. l. et a. [Mainz, Peter von Friedberg). 4°.
Praec.: 1. Versus in laudem operis; 2. Epistola Jacobi Canter Phrysii ad Joannem Rincum Agrippinae Coloniae civem; 3. Epigramma eiusdem Canter ad Joann. Rincum; 4. Epistola Rodolphi Agricolae ad Rodolphum Langium.
Pr. 193; Cop. III, p. 20: 4767; VB. 1582; BMC. I, 49: A 432; VT. 948.
Typen 1, 3.
Gerubric. Init. niet ingevuld. In verzamelband; zie 103. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 1a: *domino Caspero* (hand 2e helft 15e e.).
Geen authentiek werk van Plato. Soms toegeschreven aan Aeschines Socraticus, maar ook ten onrechte; zie *Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft, neue Bearb.* I (Stuttg. 1894), 1049.

Plato. Axiochus sive de contemnenda morte. Zie 140.

Plato. Commentarius Procli in Alcibiadem Platonis. Zie 162.

221. **Plotinus.** Opera, latine reddita a Marsilio Ficino et cum commentario eiusdem. — Florence, Antonius Miscominus, Non. Maii (7 Mei) 1492. 2°.
Dedic. Laurentio Medici. *Praec.* Plotini vita a Porphyrio composita, latine a Ficino. *In fine* epistola Ficini ad Petrum Medicem.
HC. *13121; VBo. 968; Pr. 6156; VB. 2893; Collijn U. 1245; GL. 1078; VT. 1672; MW. 26; Collijn S. 875.
Type 3. Signet. Directors. Sign. $a^{10}b^8c\text{-}n^{10}o^{12}p\text{-}z$ & $aa\text{-}uu^{10}$; 440 bln., eerste blank (de bln. 441—442 met Emendatio ontbr.).
Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Hier en daar ornamentjes in zwarte inkt aan 't begin of einde van de regels. Enkele ms. aant. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 243 × 367 mM. Het

middenstuk door rolstempelrand I in ruiten verdeeld; de ruiten met stempels f en g versierd. Hieromheen dubbele rolstempelrand II. Gedeelte van het voorplat vernieuwd. Overblijfselen van twee koperen klampen. Drie perk. schutbladen Lat. hs. Op bl. 1a: *Liber fratrum domus domini florencii in daventria.*

Plovius. Zie **Nicolaus** d e B l o n y.

Plutarchus. Vita Homeri (graece). Zie 148.

222. **Plutarchus.** Vitae illustrium virorum sive Parallelae; latine a Philelpho, Joh. Tortellio, Lapo, Donato Acciaiolo, Guarino, Ant. Tudertino, Franc. Barbaro, Leon. Bruno Aretino, Corn. Nepote, Peregrino Allio. — s. n. l. et a. [Straatsburg, R-drukker (Adolf Rusch), c. 1473]. 2°.

Collectae a Campano cum epistola eiusdem ad Franciscum Piccolomineum card. Senensem.

HC. *13124; Pr. 242; Collijn U. 1246; BMC. I, 62: C 647; GL. 2958; VT. 1295; Collijn S. 878.

Type 1. Hier en daar directors. Dateering volgens Collijn S.

Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. folieering; hoewel de katernen in goede volgorde gebonden zijn, is kat. [d] vóór [c] gefolieerd. Ms. sign. en enkele aant. Ms. directors. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 275 × 400 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee klampen. Op bl. 1b: *Hoc opus Plutargi dedit Dominus Heringius Bibliothece Capituli Daventriensis* (hand 2e helft 16e e.).

Poggius, J o h a n n e s F r a n c i s c u s. Epistola de scola Epicurae factionis. Zie 3.

Poggius, J o h a n n e s F r a n c i s c u s. Tabulae ex operibus suis collectae. Zie bij 4.

Polentonus, X i c c h o. Argumenta super aliquot orationibus et invectivis Ciceronis. Zie 29.

Polydorus c o m e s C a b a l i a t i. Carmen. Zie bij 241.

Pomponius I n f o r t u n a t u s. Lucani vita. Zie bij 186.

Porcius, M a r c u s, L a t r o. Declamatio contra Catilinam. Zie 239.

Porphyrio, P o m p o n i u s. Commentarius in Horatium. Zie 150.

Porphyrius. De occasionibus. Zie 162.

Porphyrius. Vita Plotini (latine redd. a Ficino). Zie 221.

223. **Prebusinus,** U r b a n u s, d e B r u n. Oratio mordacissima ostendens damnum virtutum et laudans vitia. — s. n. l. et a. [Straatsburg, Johann (Reinhard) Grüninger, c. 1500]. 4°.

HC. *4006; Pr. 506; VB. 2320; BMC. I, 116: A 1544 en 1543; GL. 2827; VT. 1436; Peddie I, 138b.
Type 22. Eén houtsnede. Directors. Dateering volgens BMC.
Bl. 1a reg. 8 de drukfout... preftnat..., evenals BMC. 1544; verbeterd in andere exemplaren.
Init. niet ingevuld. In verzamelband; zie 232. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Priscianus. Epitoma. Zie 99.

224. **Priscianus.** Opera. — Venetië, Johannes de Colonia en Johannes Manthen, 1475—1476. 2°.
HC. *13357; VBo. 976; Pr. 4306; VB. 3743; Collijn U. 1256; MW. 252.
Type 8, benevens één Grieksche type. Gewoonlijk directors. Gedeeltelijk twee puncturen. Sign. (kleine afwijking van Cop.): $a^{12}b^{8}c^{10}d$-$h^{8}i$-$l^{10}m^{12}$ n-$p^{10}q^{8}r$-$x^{10}y^{8}aa$-$ff^{8\cdot10}gg^{10}$; 272 bln., 1 en 252 blank.
De blanke bln. 1 en 252 ontbr. Veel ms. aant. (grootendeels uitgewischt). Alleen de eerste init. ingevuld (rood). Nieuwe leeren band, 18e eeuw, 230 × 333 mM. Rug met goudstempels en titel. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Priscianus Lydus. In Theophrastum, de anima, phantasia et intellectu. Zie 162.

225. **Proba,** uxor Adelphi. Cento Vergilianus. — Antwerpen, Gerard Leeu, 12 Sept. 1489. 4°.
Praec. epistola Jacobi Canter Phrysii ad sororem suam Ursulam. *In fine* vita Probae et epistola altera Jacobi Canter.
HC. 6906; CA. *737; Pr. 9391; Peddie II, 250b.
Typen 3, 5, 8. Rubr. γ. Gedeeltelijk directors. Sign. a-$d^{6}e^{2}$; 26 bln.
Twee init. in rood en blauw met randversiering. Overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. aant., ten deele op een ingelascht blad. Directors, waar ze niet gedrukt zijn, in ms. Band begin 17e e.: bruin kalfsleer op houten borden, 139 × 212 mM. In het midden Renaissance-medaillon, c. 72 × 39. Twee koperen klampen. Samengebonden zijn Herm. Buschius Pasiphilus, Decimationum Plautinarum pemptas. Keulen, 1518; 225; Jacobus Faber Daventriensis, Panegyricon in Jesu Christi triumphum. Deventer, 1506 (onvolledig); Angelus Polizianus, Sylva. Munster, 1510; Bartholomaeus Latomus, Factio Francisci ab Sickingen. Keulen, 1523; Joh. Murmellius, In salutationes angelicas. Munster, 1507; Carmen scolasticum ludi literarii S. Pauli et Carmen scolasticum scolae S. Pauli exhortatorium ad capienda arma adversus Turcam. [Munster, c. 1510]; Laurentius Corvinus, Carminum structura. Keulen, 1508; Magdalius Jacobus Gaudensis, Ars nova etc. [Munster], 1510; 118 en hs. 31. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.
Zie over de schrijfster, die dikwijls verward wordt met Anicia Faltonia (Falconia) Proba, W. S. Teuffel, *Geschichte der röm. Liter.*[6] III (Leipz.-Berl. 1913), 278 f.

Proclus. In Alcibiadem Platonis; De sacrificio et magia. Zie 162.

Propertius. Opera cum comment. Zie 260.

Prosper Aquitanus. Additamentum in Chronicon Eusebii. Zie 110.

226. **Proverbia** communia (seriosa) belgico-latina. — s. n. l. et a. [Deventer, Jacob van Breda, c. 1486]. 4°.

CA. 1450; Cop. III, p. 32: 4898. Eenig bekend exemplaar.

Typen °1, 2. Gedeeltelijk directors. Sign. a-b^8c^{10}; 26 bln. Bl. 1b: 33 reg. Dateering volgens CA.

Bl. 1a (*sign.* a i) : Incipiunt ꝓuerbia ſerioſa in theutonico // p'ma. deinde in latino ſibi inuicē conſonātia // . iudicio colligentis pulcherrima ac in homi // nū colloquijs cōmunia /// [ ] Chter rugghe leertmē beſt kennē // Dicit' abſēte me . qd' nō me reſidēte // . . . *Bl. 9a* (*sign.* b i) : . Currat ad eccleſiam metuit qui perdē vitam̄ (*sic*) // . . . *Einde bl. 26b reg. 6* : ſo hogher graet ſo ſware val // .Si gradus eſt altus nocet ergo magis tibi ſalt⁹ // Finiuntur ꝓuerbia cōmunia //

Init. rood. Gerubric. Nieuwe papieren band, 147 × 215 mM. Klavieren.

227. **Prudentius,** A u r e l i u s C l e m e n s. Opera. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1497]. 4°.

Praec. carmen Rodolphi Langii in laudem operis.

HC. 13432; CA. *1456; Pr. 9031; GL. 4868.

Typen 3, 4, 6. Rubr. α. Gedeeltelijk directors. Dateering volgens CA.

Op bl. 1a onderaan drie regels blinddruk. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 142 × 210 mM. Klavieren.

Psellus, M i c h a e l. De daemonibus. Zie 162.

228. **Psolter,** die duytsche. — Delft, Henrick Eckert, 1498. 8°.

HC. 13524; CA. *552; Pr. 8908; VB. 4826.

Type 2. Rubr. α. Twee houtsneden (dezelfde). Sign. [a] b-z ꝫ ꝯ A-C^8; 224 bln., de twee laatste blank.

Bl. 1, met de beide houtsneden ontbr.; kat. B, bevattende de litanieën, is uit het boek gesneden en geplakt aan het einde van no. 72. Enkele init. rood, blauw en groen (gemaakt door zelfde rubricator als die in 72); overige rood. Gerubric. Nieuwe pap. band als om 72, 105 × 146 mM. Vermoedelijk na 1867 in de Athenaeum-Bibliotheek gekomen; ontbr. bij Ledeboer.

Pyrrhus P i n c i u s M a n t u a n u s. Epistola. Zie bij 263.

Pythagoras. Aurea verba. Symbola. Zie 162.

229. **Rainerius** d e P i s i s. Pantheologia in II P. — Venetië, Hermannus Lichtenstein, pridie Id. Sept. (12 Sept.) 1486. 2 voll. 2°.

Ed. a Jacobo Florentino cum dedicatione eiusdem ad Placentinum episc. Sabinensem.

HC. *13019; VBo. 995; Pr. 4788; Collijn V. 110 (P. I); VB. 4017; GL. 3359 (P. II); VT. 1994.

Typen 5, 6, 10 (de laatste ontbr. bij Pr.). Rubr. α. Directors. Sign. P. I: [$*^6**^{10}$]; $a^{10}b$-$x^8y^6z^8ꝫ^8aa$-ll^8mm-nn^6; 308 bln., het laatste blank; bln. 18—307 zijn gefolieerd 2—291. P. II: [$*^8**^6***^8$]; A-ZAA-NN^8OO-PP^6; 322 bln.; bln. 24—322 zijn gefolieerd 2—300.

In P. I en 't begin van P. II op de bln. 4, 5 of 6, respectievelijk van de 6-, 8- of 10-bladige katernen, ms. sign. In P. II mooie init. in rood, blauw, groen en geel met randversiering. Overige init. rood of blauw, enkele rood en blauw. Gerubric. en roode onderstr. De beide deelen zijn niet door dezelfde rubricator bewerkt. Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, respectievelijk groot 212 × 331 en 214 × 330 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van

twee koperen klampen. In P. I sporen van weggescheurde klavieren. In P. II op het perk. schutbl.: *Liber librarie fratrum domus domini Florentii in Daventria.* In P. I geen ex-libris; op het pap. schutbl. in hand van c. 1500: *Cum 2a parte et paratura* (= band?) *VI aureis sont* (of *sout*?).

Rainutius A l a m a n n u s (R i n u c c i n i). Dialogus Luciani latine. Zie 188.

Rainutius A l a m a n n u s (R i n u c c i n i). Vita Aesopi et Fabulae latine. Zie 4.

Raymundus d e S a b u n d e. Abbreviationes ex Theologia naturali. Zie bij 103.

230. **Raymundus** d e S a b u n d e. Theologia naturalis sive liber creaturarum. — s. a. Deventer, Richard Paffraet, [c. 1480]. 2°.

HC. *14067; CA. *1490; VBo. 1001; Pr. 8968; GL. 981; VT. 2422; VB. II, 4868, 5.

Type 2*. Directors. Sign. A^{8}; a-z $aa\text{-}hh^{8}$; 256 bln., eerste blank. Dateering volgens CA.

Eenige init. in rood, blauw en groen met randversiering; de overige rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 206 × 286 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het eerste perk. schutbl.: *Liber domus domini florencii in daventria.* Volgt titel.

Regimen rusticorum. Zie **Rolevinck,** W e r n e r.

Regius, R a p h a e l. Commentarius in Ovidium. Epistolae. Zie 210.

Regulae de accentibus praeteritorum etc. Zie **Liber** de accentibus etc.

231. **Reinardus** Vulpes, latine a Balduino. — s. n. l. et a. [Utrecht, Nicolaes Ketelaer en Gerard Leempt, c. 1473]. 2°.

Dedic. Joanni [Dampetraeo] praeposito Brugensi.

CA. 978; Cop. II, p. 304: 3025. Eenig bekend exemplaar.

Type 1. Directors. Kat. [$a\text{-}d^{8}$]; 32 bln., eerste en laatste blank. Bl. 2b: 32 reg. Dateering volgens CA.

Bl. 1 blank. Bl. 2a : Incipit reynardus vulpes feliciter /// (f) Abula reynardi // ſicut reoꝛ agnita multis // Teutonice scripta // ... *Reg. 24 :* Sis pius oꝛo michi cū ſis dignꝰ pietate // Afſcribi qꝫ tibi carmina noſtra ſinas // (i) Am pentecoſtes aderat lux floꝛida. tēpe // Derident tellus gramine fronde nemus //... *Bl. 9a* (*kat.* [b]) *:* Triſti mente bonū det deus inde michi//... *Bl. 31a reg. 5 :* Iſte tue ſimilē vix habitura patrē /// Finit reynardus per quē ſignatur iniquus // Quiuis deceptoꝛ quē leo celſus odit // Quāuis pꝛoſcriptus ſit reynart vis tamē eiꝰ // Vꝛbibus et caſtris regnat et eccleſijs /// Integumenta quoꝛundā nominū /// Reynardus vulpes // ... *Eindigt reg. 23 :* Tiſelinus coꝛuus// *Bln. 31b en 32 blank.*

Eerste init. blauw, overige rood. Gerubric. Ms. sign. (ten deele afgesneden). In verzamelband; zie 192. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Nog vóór 1280 heeft B a l d u i n u s de Middelnederlandsche Reinaert

van de dichters Willem en Aernout in het Latijn vertaald. Zie hierover o.m. J. W. Muller, *Van den Vos Reinaerde* (Gent-Utr. 1914), XLVII v. Het Latijnsche unicum is tweemaal herdrukt: 1. M. F. A. G. Campbell, *Reynardus Vulpes* (Hag. Com. 1859) en 2. G. Knorr, *Reinardus Vulpes* (Utini 1860).

232. **Repertorium** aureum continens titulos V librorum decretalium et concordantias materiarum eiusdem in Sexto, Clementinis, Decreto et toto corpore iuris civilis correspondentium. — Keulen, Heinrich Quentell, IV nonas Maii (4 Mei) 1495. 4°.

HC. 13874; Pr. 1331; VK. 1017; Collijn U. 1300; BMC. I, 284: A 4642; GL. 735.

Typen 6, 7, 10. Init. e, f. Rubr. β en γ. Titelhoutsnede II (zie Schreiber-Heitz [cf. titel bij 31], 56, zonder het opschrift). Eén keer director.

Init. niet ingevuld. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 138 × 208 mM. Gewone indeeling, versierd met stempels b en e. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn Durandus a S. Portiano, De origine iurisdictionum etc. etc. Parijs, 1506; Nicasius de Voerda, De arbore consanguinitatis. Keulen, 1504; 232; 280; 223 en 247. Op het eerste perk. schutbl.: *Liber iste pertinet ad librariam domus domini florentii In daventria.*

Reynardus. Zie **Reinardus.**

Richardus a S. Laurentio. Mariale s. Libri XII de laudibus b. Mariae virg. Zie bij 191.

Rinuccini. Zie **Rainutius.**

Ritus. De ritu et moribus Indorum et de principe eorum presbytero Joanne. Zie bij 165.

Ritus et mores Turcorum. Zie **Georgius** de Hungaria.

Robertus de Licio. Zie **Caracciolus.**

233. **Rodericus** (Sancius) episc. Zamorensis. Speculum vitae humanae. — s. n. l. et a. [Keulen, Ulrich Zell, c. 1472). 4°.

Dedic. Paulo II pontif.

HC. *13933; Pr. 852; VK. 1025; VB. 716; BMC. I, 187: A 2852; VT. 370; GL. II, 935b; Roos 157.

Type °1b. Voor de dateering zie *Aant. over de Lettertypen.*

Eén init. rood en blauw met randversiering; overige init. rood. Ms. directors. Gerubric. Ms. sign. (ten deele afgesneden). Enkele ms. aant. Het bovendeel van bl. 1 is zeer beschadigd. Nieuwe leeren band, 140 × 215 mM. Klavieren. Samengebonden zijn 233; 144 en 21.

Rodericus (Sancius) episc. Zamorensis. Speculum vitae humanae. Zie 25.

234. [**Rolevinck,** Werner]. De origine nobilitatis. — s. n. l. et a. [Keulen, Arnold ter Hoernen, in of vóór 1475]. 4°.

H. *12079; VBo. 1026; Pr. 955; VK. 1044; BMC. I, 205: A 3193; VT. 405; Collijn S. 932.

Type 1. Roode en zwarte druk. In de BMC. gedateerd c. 1475; hiermee stemt overeen de aanteekening van 1475 in dit ex.

Eerste init. blauw, de overige rood. Gerubric. Ms. sign., ten deele afgesneden. Nieuwe leeren band, 144 × 216 mM. Samengebonden zijn hs. 97 en de inc. 234; 101; 237 en 141. Op het eerste perk. schutblad: *Liber Monasterii Canonicorum Regularium In monte sancte Agnetis prope zwollis. Anno LXXV* (1475); volgt, met zelfde hand, inhoud van de verzamelband. Op bl. 34b de prijs: *pro ij grussis albis.*

Dit werk wordt met zekerheid aan Rolevinck toegeschreven door H. Wolffgramm, *Neue Forschungen zu Werner Rolevinck's Leben und Werken* in *Zeitschr. f. vaterl.* (= *westfäl.*) *Geschichte und Alterthumskunde* XLVIII (Münster 1890), 100 ff.

235. [**Rolevinck,** W e r n e r]. Fasciculus temporum. — Venetië, Georgius Walch, 1479. 2°.

HC. *6924; Pr. 4486; VB. 3843; Peddie II, 251b; Collijn S. 934 en Taf. 124.

Typen 1. Init. a. Rubr. α. Vele houtsneden. Kat. [*⁸; a-h⁸]; 72 bln., het eerste blank.

Init. rood; gedeeltelijk gerubric. Ms. sign. (dikwijls afgesneden). Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 209 × 310 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels c, e, f en g. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog op het achterplat aan de bovenzijde bij de rug. Klavieren. Samengebonden zijn Homiliarius. Lyon, s. a. (een post-inc.); Homiliarius. Lyon, 1516 en 235. Op bl. 1a van de inc. : *Pertinet nobis* (komt meer voor in boeken van het Heer-Florenshuis; zie 89, 123, 161, 195 en 270). Op de snede: *Omeliare.* Op het eerste perk. schutblad de overdruk van een verdwenen ex-libris, vermoedelijk te lezen: *liber domus florentiane // prs* (?).

Zie over dit werk van Rolevinck, dat tot 1470 loopt, en over de toevoegingen, vermoedelijk van de drukkers afkomstig, H. Wolffgramm, *a. a. O.* (zie bij 234), 114 ff. en Potthast II, 982.

236. [**Rolevinck,** W e r n e r]. Fasciculus temporum. — Straatsburg, Johann Prüss, 1488. 2°.

HC. *6937; Pr. 533; VB. 2350; BMC. I, 121: B 1630; GL. 2909; Peddie II, 252a; Collijn S. 938.

Typen 3, 4, 7. Init. c (?). Vele houtsneden en diagrammen. Eénmaal director. Sign. [*⁶]; A⁸B-P⁶; 98 bln., de twee laatste blank (cf. BMC.).

Eén init. in rood en blauw; overige rood of blauw. Gerubric. Samengebonden zijn 153 en 236. Afkomstig van het Brandeshuus te Deventer.

Zie aant. bij 235.

237. [**Rolevinck,** W e r n e r]. Libellus de regimine rusticorum. — s. n. l. et a. [Keulen, Arnold ter Hoernen, in of vóór 1475]. 4°.

HC. 13726; VBo. 1026a; VK. 1039; VB. 737.

Type 1. Incipit rood gedrukt. Kat. [a-f⁸g¹⁰]; 58 bln. Eén punctuur (twee ?). Dateering van deze type met ongelijke regeluitgangen volgens de BMC.; ze stemt ook overeen met de aant. van 1475 in de verzamelband (zie bij 234).

Eerste init. blauw, de overige rood. Gerubric. Ms. sign., ten deele afgesneden. In verzamelband; zie 234. Afkomstig van het klooster op de Agnietenberg bij Zwolle.

Zie over dit geschriftje van Rolevinck, belangrijk voor de kennis van 15e-eeuwsche sociale toestanden, H. Wolffgramm, *a. a. O.* (zie bij 234) L (Münster 1892), 135 ff. en Potthast II, 983.

Romulus. Fabulae. Zie bij 4.

238. **Rubricae** totius iuris canonici et civilis. — s. n. l. et a. [Parijs, Pierre Ledru] voor Jean Petit, [c. 1500]. 8°.

Nergens beschreven.

Typen 1, 2 en °[4]. Init. °a en °[e]. Rubr. °[y]. Signet II van Jean Petit (K. Haebler, Verlegermarken des Jean Petit, Halle 1914). Directors. Kolomtitels. Sign. [a]b-c [d]⁸; 32 bln. Bl. 2b: 32 reg.

Bl. 1a: (R)ubrice totius // iuris canonici et ciuilis. // *Merk van Petit. Bl. 1b blank. Bl. 2a :* Rubꝛice pꝛimi libꝛi inftitutionum // Rubꝛice totius iuris ciuilis ce- // farei feliciter incipit // Et pꝛimo inftitutionum domini iu // ftiniani imperatoꝛis fereniffimi. /// ℂ Liber pꝛimus. // (d) E iuftitia et iure // . . . *Bl. 9a (sign.* b) : patronis liberifqꝫ eoꝛum datur. ℂ Unde liberi // . . . *Einde bl. 31b reg. 31 :* de verboꝛum fignificatione. // Finis. // *Bl. 32a blank. Bl. 32b :* Et fic finis Rubꝛicarū feu ti- // tuloꝛum iuris cefarei et iuris pon- // tifici fiue canonici fecūdū oꝛdinem // tituloꝛum et debitam fituationē fe // liciter habetur. //

Deze druk wordt hier toegeschreven aan Pierre Ledru op grond van de volkomen overeenstemming in de drie typen, de initialen en het rubriekteeken met een geteekende druk van deze: Modus legendi abbreviaturas in utroque iure. Parijs, Pierre Ledru voor Jean Petit, 14 Jan. 1502. 8° (ex. Ath. Bibl.). Het is niet zeker, of het boek nog tot de incunabelen kan gerekend worden. Signet II van Petit komt echter gewoonlijk vóór 1500 voor, al blijkt uit genoemde Modus legendi abbr., dat het ook nog na 1500 is gebruikt (cf. Haebler, a. a. O., [2]).

Init. blauw of rood. Gerubric. en roode onderstr. Klavieren. In verzamelband; zie 83. Afkomstig van het Heer -Florenshuis te Deventer.

Rufinus Tyrannius Aquileiensis. Expositio symboli contra Jovinianum hereticum. Zie bij 141.

Sabunde. Zie **Raymundus** de S.

Sacramenta. Tractatus de VII sacramentis. Zie bij 135.

Sacrobusco. Zie **Johannes** de S.

239. **Sallustius,** Cajus Crispus. Opera cum commentariis. — Venetië, Johannes Tacuinus, 20 Juli 1500. 2°.

Continentur in libro: 1. Epistola Pomponii Laeti ad Augustinum Mapheum; 2. Conjuratio Catilinae cum commentariis Laurentii Vallae et Omniboni Leoniceni; 3. Epistolae II Johannis Chrysostomi Soldi ad Bartholomeum Soldum fratrem suum; 4. Bellum Jugurthinum cum commentariis Johannis Chrysostomi Soldi Brixiani; 5. [Pseudo-] M. Porcius Latro. Declamatio contra Catilinam; 6. Orationes variae ex libris Historiarum Sallustii; 7. Sallustii vita; 8. Invectiva [Pseudo-] Sallustii in Ciceronem et Responsio [Pseudo-] Ciceronis.

HC. *14233; Pr. 5462; VB. 4442; GL. 3757; Collijn S. 953.

Typen 3, 8, 9. Init. a, b, c, e, f, g, h, i, k, l, p en °[x]. Rubr. α. Signet III. Titelhoutsnede °[C]. Sign. a-e⁶ f⁴ g-t⁶; 112 bln., laatste blank.

Het laatste blanke bl. ontbr. Alleen aan 't begin zijn eenige bln. gerubric. en met roode onderstr. Ms. aant. Samengebonden zijn 263 en 239. Zelfde afkomst als 263: de beide ex-libris in 263 van 1537 en van 1544 zijn van later datum dan de band van c. 1500.

De Declamatio (sub 5) staat ten onrechte op naam van M. Porcius Latro; zie W. S. Teuffel, *Geschichte der römischen Literatur*[6] III (Leipz.-Berl. 1913), 66 f. — De Invectiva en Responsio (sub 8) zijn niet van Sallustius en Cicero, maar na beider dood geschreven door een rhetor; zie Teuffel, *a. a. O.*[5] I (Leipz. 1890), 411 f.

Sancius. Zie **Rodericus** S. episc. Zamorensis.

240. **Savonarola,** Johannes Michael. Opus medicinae sive Practica de aegritudinibus de capite usque ad pedes. — Venetië, Bonetus Locatellus voor Octavianus Scotus, V Kal. Jul. (27 Juni) 1497. 2°.
Dedic. Sigismundo Polcastro.
HC. * 14484; Pr. 5080; VB. 4197; GL. 3402.
Typen 1, 2, 5 (?), 9 (5 niet bij Pr.; hiervan alleen signaturen en enkele woorden, uitsluitend majuskels). Init. a, c, d, h, i, n. Rubr. γ (?) bij type 1. Signet I van Scotus. Sign. a⁶; A-E⁸ F¹⁰ G-Z AA-KK⁸LL¹⁰; 282 bln.
Ms. aant. Nieuwe papieren band met leeren rug over de oude houten borden, 209 × 335 mM. Op de snede: *Sauanarola.* Twee perk. schutbladen Fransch hs. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk. Op het eerste pap. schutblad biografische aant. over de auteur en doorgestreept ex-libris van 1616. Daaronder in andere hand uit de 17e e.: *Hic liber est Antonij spinosta medici.*

Scala coeli. Zie **Johannes** Gobius Junior.

Scotus. Zie **Duns** Scotus.

241. **Seneca,** Lucius Annaeus. Tragoediae cum commentariis Danielis Cajetani et Gellii Bernardini Marmitae. — Venetië, Mattheus Capcasa, 18 Juli 1493. 2°.
Praec. apologia Cajetani ad Leonardum Mocenigum; carmen Polydori comitis Cabaliati in defensionem Cajetani; epistola et interpretatio Marmitae ad Gulielmum de Rupeforti cancell. Franciae.
HC. *14668; VBo. 1060; Pr. 4994; VB 4069; GL. 3715; MW. 294.
Typen 3, 4, benevens één Grieksche type. Init. k, m (of e?). Directors. Sign. A⁴; a-b⁸c-z⁶&⁴; 150 bln., eerste blank.
Init. rood. In verzamelband; zie 179. Al in 1619 in de Deventer Bibliotheek.

Sergius. Commentarius in Donatum. Zie 99.

242. **Sermones** parati de tempore et de sanctis. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1483]. 2°.
CA. 1358a (Suppl. I); VBo. 881; Cop. III, p. 4: 4599.
Type °1. Sign. a-z aa-ii⁸; 256 bln., eerste blank. Dateering volgens CA.
Bl. 256aa reg. 40 als VBo.; onjuist bij CA.
Eén init. in rood en blauw met randversiering; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 207 × 290 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de bovenzijde van het achterplat bij de rug. Samengebonden zijn 242 en 138. Op het eerste perk. schutblad: *Pertinet librarie domus domini florencii in daventria.* Met zelfde hand inhoud.

In vele catalogi wordt Paratus als de auteur van deze sermones aangenomen; geheel ten onrechte: de sermones ontleenen hun naam aan het eerste sermoen, beginnende: Paratus est iudicare vivos et mortuos, I Petr. IV, 5.

243. **Sermones** quattuor novissimorum. — s. n. l. et a. [Deventer, Jacob van Breda, c. 1486]. 4°.

HC. 5692; Cop. II, p. 244: 2457 en Cop. III, p. 80: 5407; CA. 1536; Pr. 8972; VB. 4892; Peddie II, 253b (aldaar ten onrechte geïdentificeerd met VK., S. 182; VK., S. 182 = VK., S. 126 = H. *3525 = Pr. 1514).

Type °1. Sign. a-o⁸p-s⁶·⁸; 140 bln., eerste blank. Dateering volgens CA. Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 148 × 215 mM. Klavieren.

Bij H. 5692 hetzelfde werk onder de onjuiste titel Cordiale. Ook eenige malen gedrukt op naam van Bonaventura (Pell. 2652 en H. 3525); ten onrechte: zie Bonaventura, *Opera omnia* IX (Quaracchi 1901), XV. Deze Sermones zijn door Cop. (2457—2458) en lateren, mogelijk met meer grond, op naam van zekere Fernandus gezet.

Sermones socci. Zie **Conradus** de Brundelsheim.

244. **Sermones** thesauri novi quadragesimales. — s. n. Straatsburg, [drukker van de Paludanus], 1485. 2°.

Pr. 423; Cop. III, p. 83: 5431; BMC. I, 99: B 1313; VT. 1392; Collijn S. 790.

Typen 1, 2 (benoemd als bij drukker Vitas patrum). Directors. Aantal bln. als BMC. afwijkend bij Cop.

Zie over deze drukker, vroeger bij de groep „drukker van de Vitas patrum" gerekend, VT. III f. u. 86.

Roode init. Roode rubriekteekens. Ms. aant. In verzamelband; zie 44. Op bl. 168b: *pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Mogelijk vroeger van Arnoldus Michaelis geweest (zie bij 44).

Deze Sermones zijn hoogstwaarschijnlijk niet van Petrus de Palude, aan wie zij dikwijls zijn toegeschreven; zie *Wetzer u. Welte's Kirchenlexikon*² IX (Freib. i. Br. 1895), 1323 en Hurter II, 538.

Servius Maurus Honoratus. Commentarius in Vergilium. Zie 269.

Servius Maurus Honoratus. Interpretatio in Donatum. Zie 99.

Sixtus IV pont. Bulla (declaratio habitus presbyterorum et clericorum in communi viventium). Zie bij 124.

Soccus. Sermones. Zie bij **Conradus** de Brundelsheim.

Soldus, Johannes Chrysostomus, Brixianus. Zie bij 239.

Speculum aureum animae peccatricis. Zie 25.

Speculum de arte bene moriendi. Zie **Tractatus** de arte etc.

245. **Speculum** exemplorum. — Deventer, Richard Paffraet, in crastino b. apost. Philippi et Jacobi (2 Mei) 1481. 2°.

HC. 14915; CA. *1568; Pell. 1615; Pr. 8948; Collijn U. 211; VT. 2374.

Type 2*. Sign. A-D⁸E¹⁰; a-z aa-tt.⁸tt⁸tt:⁸tt.:⁸tt·:·⁸ tt·:··⁸ vv-zz aaa-eee⁸ fff⁶ggg¹⁰; 504 bln., eerste blank; 378 tot op een smalle reep weggesneden. Katernen ddd en eee sluiten niet volkomen aaneen, een bewijs dat er op verschillende persen gedrukt werd. Kat. ddd eindigt *bl. 480ba reg. 29* : Incipit diſtinctō decīa.; *bl. 480ba* en *β* verder blank; *bl. 481aa* : Incipit decima et vltīa diſtīctio //

Init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Bl. 377bβ reg. 38: Finit diſtinctio octaua. // doorgestreept met zwarte inkt. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 287 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Volgt titel.

Dikwijls is als compilator aangenomen A e g i d i u s A u r i f a b e r; door B. Kruitwagen, *Het „Speculum Exemplorum"* in *Bijdr. voor de Geschied. v. h. Bisdom v. Haarlem* XXIX (Leiden 1905), 329 vv. is dit echter weerlegd. Zie over de samenstelling van de incunabel B. Kruitwagen, *Het „Speculum exemplorum"* in *Tijdschr. v. Boek- en Bibliotheekwezen* II (Antw.-'s-Grav. 1904), 277 vv.

Speculum morale. Zie **Vincentius** B e l l o v a c e n s i s.

Speculum sacerdotum volentium celebrare missam. Zie 25.

Speculum secularium. Zie 25.

Speculum sermonum b. Mariae virg. super salutatione angelica. Zie **Conradus** d e S a x o n i a.

Speusippus. De definitionibus Platonis. Zie 162.

246. **Sprenger,** J a c o b u s et H e n r i c u s I n s t i t o r i s (K r ä m e r). Malleus maleficarum. — Keulen, Johann Koelhoff Jun., in vigilia S. Katherinae reginae ac virginis martyris (24 Nov.) 1494. 2°.

Praec. apologia auctorum, bulla Innecentii VIII pontif. et approbatio doctorum Universitatis Coloniensis.

HC. 9244; VBo. 1078; Pr. 1462; VK. 637; VB. 1076; BMC. I, 298: B 5064; GL. 685; VT. 769; Roos 120.

Typen 1, 2, 3, 4. Init. a. Rubr. *α* en *γ*. Gedeeltelijk directors.

Init. rood; gerubric. Enkele ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 196 × 285 mM. Gewone indeeling; in de ruiten, langs de rand en op de snijpunten druk met stempeltjes versierd: 1. klimmende leeuw in cirkel, 20 mM. middellijn; 2. soort lelie in ruit, 16 hoog; 3. bloem in cirkel, middellijn 19; 4. letter R op schild in cirkel, middellijn 15; 5-6. kleine rozetvormen. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de onderzijde van het achterplat bij de rug; gaatjes van tweede oog aan de bovenkant van het voorplat. Samengebonden zijn 246 en 248. Op bl. 1a: *G. H. 18 Aprilis a°* [15] *87 redemi a Christ. bibliop.* [ola]; daaronder eenige doorgestreepte inscripties.

Squarzaficus, H i e r o n y m u s, A l e x a n d r i n u s. Epistola. Zie bij 29.

Stanislaus episc. Posnosiensis. Prologus. Zie bij 198.

247. **Statuta** provincialia et synodalia trajectensia. — Gouda, Gerard Leeu, in profesto S. Odulphi (11 Juni), 1484. 4°.
HC. 15046 = 7791; CA. *1599; Pr. 8939.
Typen 4, 5.
Init. rood; gerubric. In verzamelband; zie 232. Op bl. 1a de titel, op bl. 40b het ex-libris: *Liber domus domini florentii In daventria.*

248. **Statuta** provincialia et synodalia ecclesiae Coloniensis. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., 29 Sept. 1492. 2°.
VBo. 1087; Cop. III, p. 102: 5614; Pr. 1086; VK. 1097; VB. 803; BMC. I, 231: B 3632; GL. 669.
Typen 15, 17 en 18. Eén houtsnede (Schreiber-Heitz [zie titel bij 31], 67) met randlijst. Rubr. °[β en γ].
Roode init en gerubric. Op de spreukband van de houtsnede is geschreven: *Myt bedroueden herten.* Samengebonden zijn 246 en 248. Op bl. 114b de prijs: *vj marck.*

Steinbach, Wendelinus. Praefatio. Zie bij 58.

249. **Stella** clericorum. — s. n. l. et a. [Keulen, Heinrich Quentell, c. 1491]. 4°.
In fine acrostichon in laudem operis.
H. *15067; Pr. 1406; VK. 1103; BMC. I, 281: A 4845.
Typen 3, 7. Eén keer director. Dateering volgens VK.
Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Nieuwe papieren band, 138 × 205 mM.
Zie omtrent vergeefsche onderzoekingen naar de auteur B. Kruitwagen, *Wie is de schrijver van de „Stella clericorum"?* in *Het Boek* III ('s Grav. 1914), 306 vv.; over het acrostichon idem, *De oude drukken van de „Stella clericorum" met het acrostichon: Anthoine Caillaut. ibid.*, 258 vv.

Strabo. Zie **Walafridus** Strabo.

Sulpitius, Johannes, Verulanus. Commentarius in Lucanum. Epistola. Lucani vita. Argumenta. Carmina. Zie 186.

250. **Summenhart,** Conradus. Opus septipartitum de contractibus. — Hagenau, Heinrich Gran voor Johann Rynman, 13 Oct. 1500. 2°.
Praec. Hecastichon Heinrici Bebelii Justingensis.
HC. *15179; Pr. Suppl. III 3204 A; VB. 1187; GL. 1117; VT. 843; BMC. III, 688: B 13806.
Typen 4, 8. Directors. Sign. als BMC., behalve kat. e, die 8 bln. heeft; totale aantal bln. dan ook afwijkend van BMC: 434.
Het blanke blad 434 is weggescheurd. Enkele init. rood en blauw met randversiering; overige meest blauw, enkele rood. Gerubric. in rood en blauw. Nieuwe leeren band op de oude houten borden, 208 × 300 mM.

Suso, Henricus. Honderd artikelen over het Lijden. Zie 125 sub III.

Synesius. De somniis. Zie 162.

251. **Synthen,** J o h a n n e s. Composita verborum metrice cum commentariis. — Deventer, Jacob van Breda, in profesto Symonis et Jude (27 Oct.) 1495. 4°.

Eerste deel van HC. 14768; CA. 483.

Typen 3, 7, 8. Rubr. °[γ,δ]. Signet. Sign. a-f[6]; 36 bln., laatste blank. Gerubric. en roode onderstr. Ned. ms. aant. In verzamelband; zie 10. Blijkens de band al begin 17e e. in de Deventer Bibliotheek.

Het werk staat in de handschriften (ook in H. 7489?) een enkele keer op naam van J o h a n n e s d e G a r l a n d i a, meermalen (ook in drukken) op die van J o h a n n e s S y n t h e n, soms alleen de commentaar op naam van S y n t h e n. Hauréau acht het mogelijk, dat het werk òf van J o h a n n e s d e G a r l a n d i a òf van „c a n o n i c u s q u i d a m H i l d e n s i s", vermoedelijk dezelfde als L u d o l p h u s d e L u c k a w, is. Het is niet onwaarschijnlijk, dat J o h a n n e s S y n t h e n de commentator is. Zie B. Hauréau, *Notice sur les oeuvres authentiques ou supposées de Jean de Garlande* in *Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques* to. XXVII part. 2 (Paris 1879), 68 s.

Synthen, J o h a n n e s. Liber de accentibus etc. Zie bij **Liber** de acc.

252. **Synthen,** J o h a n n e s. Verba deponentialia metrice cum commentariis. — s. l. et a. [Deventer], Jacob van Breda, [c. 1497]. 4°.

CA. 1723 (niet identiek met HC. *14786 en evenmin met Pr. 9065 [andere typen], zooals Burg. Ind. 326a opgeeft; misschien het tweede stuk van HC. 14768). Eenig bekend exemplaar?

Typen, 3, 4, 7, 8. Rubr. α, β, en °[γ, δ]. Signet. Sign. a-b[6]; 12 bln. Bl. 2a: 42 reg. Dateering volgens CA.

Bl. 1a: Verba deponentalia // Joannis Sinthen /// *Signet. Bl. 1b :* ℭ Ad vefcendum. // [ ] Efco2 cū potio2 fruo2 addas fungor ꝛ vto2 // . . . ; *reg. 7 (begin commentaar) :* ¶ Ut aiūt non nulli Joannes garlandinus vidēs erro2ē . . . . *Bl. 7 a (sign. b i) :* Tercio ē feq̄ ꝑ inuidiā vl' amo2ē . ps̄. Noli emulari in malignātibꝰ // . . . *Einde bl. 12b reg. 31 :* Debaccho2 aris fignificat valde infanire vl' a furo2eceffare. /// Et fic eft finis//

Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Enkele Ned. ms. aant. In verzamelband; zie 10. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek.

Het werk is herhaaldelijk op naam van J o h a n n e s S y n t h e n uitgegeven (H. 14766—14769 en 14782—14791), een enkele keer op die van J o h a n n e s d e G a r l a n d i a (H. 7487—7489), terwijl het in een postincunabel (Ledeboer 456) op naam van H e r m a n n u s T o r r e n t i n u s staat. Door Hauréau is aangetoond, dat waarschijnlijk slechts de commentaar van S y n t h e n is, terwijl het werk zelf gemaakt is òf door J o h a n n e s d e G a r l a n d i a òf door „c a n o n i c u s q u i d a m H i l d e n s i s" (= L u d o l p h u s d e L u c k a w?); B. Hauréau, *o. c.* (zie bij 251), 66 ss.

Taberius, J o h a n n e s, B r i x i a n u s. Epistola. Zie bij 186.

253. **Tabula** in omnes sacrae scripturae libros. V o c a b u l a difficilium verborum bibliorum. — s. n. l. et a. [Keulen, Bartholomeus de Unckel, c. 1480]. 2°.

H. *15208 (eerste deel) = H. 15209; Pr. 1154; VK. 1124 en 1255; BMC. I, 243: B 3979; VT. 531—532.

Type 1. (Proct. 1B). In het tweede stuk hier en daar directors (min. en maj.). Dateering volgens VK.

Eén init. in rood en blauw; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. In verzamelband; zie 168. Hoewel het ex-libris van het Heer-Florenshuis alleen in 168 en 45 voorkomt, is het ongeveer zeker, dat ook 253, tusschen de beide ingebonden, hiervan afkomstig is; de oude inscriptie op de snede (zie 168), die juist op 253 staat, bewijst dat de boeken al zeer vroeg samen waren gebonden. Mogelijk vroeger eigendom van *Arnoldus Michaelis* geweest (zie 168).

Tambaco. Zie **Johannes** de T.

254. **Theobaldus** episcopus. Physiologus de naturis duodecim animalium. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, c. 1488]. 4°.

CA. *1647; Pr. 9038; Cop. III, p. 119: 5779; VB. 4872.

Typen 3*, 5, 6. Rubr. α. Sign. a-c⁶; 18 bln., laatste blank. Dateering volgens CA.

Ms. aant. Nieuwe papieren band, 140 × 205 mM.

Theophrastus. Commentarii in Theophrastum Prisciani Lydi. Zie 162.

Thesaurus novus. Zie **Sermones** thesauri novi.

Thomas de Aquino. Commentarius in Boethium. Zie 62 en 63.

255. **Thomas** de Aquino. Opuscula LXXIII. — Venetië, Bonetus Locatellus voor Octavianus Scotus, 11 Kal. Jan. (22 Dec.) 1498. 2°. *Praec.* vita S. Thomae cum praefatione Antonii Pizamani ad Augustinum Barbadicum principem Venetorum et altera praefatio euisdem Antonii ad Nicolaum Francum Tarvisinum episc.

H. *1542; Pr. 5097; Pell. 1094; VB. 4201; Peddie I, 51b.

Typen 1, 2, 4, 5 (?) en 9 (5 niet bij Pr.; hiervan alleen majuskels). Init a, b, c, h, m, o. Rubr. α (?) bij type 4 en γ (?) bij 1. Signet I van O. Scotus. Sign. aa¹⁰ bb-zz ꝫꝫ ꝯꝯ ꝶꝶ AA-PP⁸QQ-RR⁶; 340 bln., laatste blank.

Bl. 10 is verkeerd gebonden na 1. Gerubric. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 210 × 319 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met een zestal kleine stempeltjes: 1-4. rozetten; 5. lelie in ruit; 6. het Lam Gods met de zegevaan in cirkel. Overblijfselen van twee koperen klampen. Sporen van kettingoog op het achterplat aan de bovenzijde. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Thomas de Aquino. Tractatus de VII sacramentis. Zie bij 135.

256. [**Thomas** Cantimpratensis]. Bienboeck (Bonum universale de proprietatibus apum). — Zwolle, Peter van Os, des anderen daghes nae S. Ponciaens dach (15 Jan.) 1488. 2°.

HC. 4186; CA. *1658; Pr. 9131; Pell. 3213; VB. 4951; Peddie II, 150a (data bij Pr., Pell. en VB. onjuist).

Type 5. Signet I. Twee houtsneden. Een enkele keer directors.

Het laatste blanke bl. ontbr. Twee mooie init. met randversieringen in rood, blauw en groen; overige init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 206 × 289 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels b, e, h en k. Overblijfselen van één koperen klamp. Koperen kettingoog aan de onderzijde van het achterplat bij de rug. Geen ex-libris: vernieuwde schutbladen. Vermoedelijk van het Heer-Florenshuis te Deventer (zie hierover *Inleiding*, XVII).

Thomas Camtimpratensis wordt algemeen gehouden voor de auteur van dit werk; zie o.m. Hurter II, 357.

257. [**Thomas** Cantimpratensis]. Bonum universale de proprietatibus apum. — s. n. l. et a. [Keulen, Johann Koelhoff Sen., c. 1479]. 2°.

Dedic. fr. Huberto O. P.

HC. *3644; VBo. 1152; Pr. 1042; VK. 1178; Pell. 3212; VB. 821; Collijn U. 1440; BMC. I, 223: B 3523; GL. 683; VT. 465; Peddie II, 150a.

Type 7. Een enkele maal rubr. °[α]. Hier en daar directors. Dateering volgens VK.

Bl. 134aβ reg. 31 lezing als Pell. en BMC., zonder de drukfout van H. en VK.

Enkele init. blauw, de meeste rood. Gerubric. en roode onderstr. Op het 5e blad van de 8-bladige kat. zonder gedrukte sign., ms. sign. (dikwijls afgesneden). In verzamelband; zie 117. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 1a: *liber apum a thoma brabantino editus.*

Zie over het auteurschap aant. bij 256.

Thomas Cantimpratensis. De disciplina scholarium. Zie bij 64.

Thomas de Haselbach. Zie **Ebendorfer.**

258. **Thomas** a Kempis. Opera. — Neurenberg, Caspar Hochfeder, in vigilia S. Andreae apost. (29 Nov.) 1494. 2°.

Continentur in libro: Imitatio Christi; Johannes Gerson. De meditatione cordis; Thomas a K. Liber vitae Gerhardi Magni; Vita Florentii s. de humilitate christi; De discipulis domini Florentii; Soliloquium animae; De disciplina claustralium; Aliqua notabilia de conversatione Thomae; Alphabetum; Sermones; Dialogi noviciorum; Canticum de laudibus s. virginum; Epistolae; De paupertate, humilitate et patientia; De vera compunctione; Ortulus rosarum; Vallis liliorum; Alphabetum monachi in sola dei Jesu Chr. studere volentis; Epitaphium monachorum; Vita boni monachi; Manuale monachorum; Doctrinale iuvenum; Hospitale pauperum. *Praec.* epistola Georgii Pirckamer (Pirkheimer) ad Petrum Danhauser et illius responsio.

HC. *9769; VBo. 1154; Pr. 2291; VB. 1921; GL. 1984; VT. 1161 (onjuiste titel); Roos 128; BMC. II, 475: B 8174.

Typen 1, 2. Meestal directors.

Eén init. in rood en blauw; overige init. rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfs-

leer op houten borden, 218 × 309 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels b, e, f, g, h, k, n en o. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op de snee ingedrukte versiering van stippellijnen, ruiten vormend, waarin stempel e is afgedrukt. Op bl. 1a: *Liber domus domini florencii in Daventria.*

Zie literatuur over de vraag, of Thomas inderdaad de auteur van de Imitatio is, Hurter II, 978 n. 1.

259. **Thomasinus** de Ferraria. Sermones quadragesimales. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., 1474. 2°.

HC. 6980; VBo. 1157; Pr. 1022; VK. 1186; BMC. I, 218: B 3468; GL. 627 ; Peddie II, 254b.

Type 2. Twee puncturen.

Eén init. in rood en blauw; overige init. rood. Slechts één blad is gerubric. Veel ms. aant.; enkele rood. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 198 × 290 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en op de snijpunten met vier verschillende stempeltjes versierd: 1-2. kleine ronde en vierkante bloemstempels; 3. lelie in ruitvorm, 15 mM. hoog; 4. adelaar in schildvorm (wapen van Deventer?), 18,5 mM. hoog. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op de zijsnee is de titel geschreven. Op bl. 1a: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florencii In Daventria.* Daaronder met roode inkt (hand c. 1500): *lambertus lunen.* Hieronder: *Ex ordinatione Executorum quondam domini lamberti Myddendorp legatus est praesens liber ad librariam domus fratrum florentii In daventria et orabunt pro salute anime eiusdem* (hand c. 1500).

260. **Tibullus.** — Catullus. — Propertius. Opera cum commentariis. — Venetië, Johannes Tacuinus, 19 Mei 1500. 2°.

Continentur in libro: 1. Carmen et epistola Bernardini Cyllaenii Veronensis ad Baptistam Ursinum; 2. Opera Tibulli cum comment. Cyllaenii Veronens.; 3. Epitaphium in laudem Tibulli; 4. Epistola Antonii Parthenii ad Julium Pomponium, vita Catulli, epistola Palladii ad Laurentium Bragadenum Venetum, carmen Donati Civalellii in laudem Palladii; 5. Opera Catulli cum comment. Antonii Parthenii Veronensis et Palladii Fusci Patavini; 6. Epistola Jacobi Comitis Juliarii Veronens. ad Parthenium et II carmina, epistola Philippi Beroaldi ad Minum Roscium, epistola altera Palladii ad Laurentium Bragadenum; 7. Epistolae Hieronymi Avancii ad Aelium Lampridium Cervinum Rhacusoeum, Augustini Moravi Olomucensis et Hieronymi Avancii responsio ad eundem; 8. Emendationes Hieronymi Avancii Veronensis in Lucretium, Catullum, Priapeia et Statii Sylvas; 9. Epistolae II Hieronymi Avancii ad Georgium Cornelium; 10. Opera Propertii cum comment. Philippi Beroaldi; 11. Carmen Philippi Beroaldi et Hieronymi Salii in invidum carmen. — Annotationes in Propertium per Domitium Calderinum et Johannem Cottam in titulo indicatae desunt.

HC. *4766; VBo. 321; Pr. 4561; VB. 4441; Collijn U. 1447; GL. 3756; Peddie II, 164a.

Typen 3, 8, 9 (anders bij Pr.), benevens één Grieksche type. Init. a, b, c, e, f, g, h, i, k, l, p en °[v, w]. Rubr. *α*. Signet III. Directors. Sign. a-c^{8}d-e^{6}f-l^8 m-n^{6}o^{4}p-y^{8}z&ꝯ^6; 182 bln., laatste blank.

Perkamenten band, 18e eeuw, 210 × 302 mM. Samengebonden zijn Lucretius, Opera c. comm. Joannis Bapt. Pii. Bologna, 1511; 260 en 210.

261. **Torrentinus,** Hermannus (s. van der Beke). Opusculum de generibus nominum, de heteroclitis, de patronymicis, de nominum significationibus. — s. l. et a (?). [Deventer], Jacob van Breda, [c. 1500]. 4°.

Praec. epistola auctoris ad Joannem Vinsemium.

CA. 1673; Cop. III, p. 127: 5841. Eenig bekend exemplaar; defect.

Typen 3, 7, 8. Rubr. *β*, °[*γ* en *δ*]. Signet. Sign. A^8B^4 [C^8D^4?]; 24 (?) bln. (Breda heeft dit werk nog eens uitgegeven met zeer kleine verschillen in 't zetsel [een ex. in 't archief van Doesburg]; hiervan zijn 't aantal bladen en de sign. afgeleid). Bl. 2b: 42 reg. Dateering volgens CA.

Bl. 1a : Hermāni To2rentini opuſ // culū perutile // De Generibus nomiuum (*sic*) // De Heteroclitis // De Patronymicis // De Nominū ſignificationibus. // *Signet. Bl. 1b :* ¶ Hermānus To2rētinus docto ꝛ religioſo viro // Joanni vinſemio. S. // [ ] Enera noim latine diſcētibↄ ſunt... *Bl. 2a* (*sign.* A ij) : ¶ De generibus nominum. // ¶ Caput p2imum. // [ ] Enera no īm ſunt ſex.... *Bl. 9a* (*sign.* B i) : ¶ Hec in a ꝛ um deſinunt indifferenter // ¶ Hec ... *Eindigt hier bl. 12b reg. 23 :* ex datiuo ſumimus. /// ¶ Sequūtur vocabula ſup2aſcriptoꝝ. //

Bln. 13—24 (?) ontbr. Init. niet ingevuld. In verzamelband; zie 10. Blijkens de band al begin 17e eeuw in de Deventer Bibliotheek.

Torrentinus, Hermannus (s. van der Beke). Verba deponentialia. Zie bij **Synthen.**

262. **Tortellius,** Johannes, Aretinus. Commentarius de orthographia dictionum e graecis tractarum. — Venetië, Hermannus Lichtenstein, pridie Id. Nov. (12 Nov.) 1484. 2°.

Dedic. Nicolao V pontif. *In fine* epistola Hieronymi Bononii ad Constantinum Robeganum et carmen eiusdem in laudem operis et impressoris.

HC. *15569; Pr. 4787; GL. 3358.

Type 10, benevens één Grieksche type. Af en toe directors.

Aan 't begin een bizonder mooie init., rood, blauw, groen, geel, paars met fijne randversiering; verder twee init. in rood, blauw en paars, en de overige rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. aant. Op de laatste blanke bladzijde, verso-zijde, eenige ms. aant. over historische gebeurtenissen uit de jaren 1322, 1488 en 1491. Gebonden na 266. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

263. **Tortellius,** Johannes, Aretinus. Commentarius de orthographia dictionum e graecis tractarum. Georgius Valla. Lima in Johannis Tortellii orthographiam. — Venetië, Johannes Tacuinus, 19 Dec. 1495. 2°.

Praec. epistola Pyrrhi Pincii Mantuani ad Franciscum Capellum patricium Venetum. Opus Tortellii dedic. est Nicolao V pontif., Lima Vallae Antonio Simonetae.

HC. *15574 (bij H. drukfout 15754); Pr. 5438; VB. 4427; GL. 3745; VT. 2173; Collijn S. 1046.

Type 1, benevens één Grieksche type. Signet III. Directors. Sign. a-y8z &6; 188 bln., laatste blank (afwijkend bij Cop.).
Init niet ingevuld. Alleen de eerste bln. gerubric. en met roode onderstr. Ms. aant. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 209 × 320 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met een vijftal kleine stempeltjes: 1-3. rozetten; 4. adelaar in ruit; 5. ronde stempel (afgesleten). Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren (afgesneden). Samengebonden zijn 263 en 239. Op bl. 1a, doorgestreept: *Georgio Doys donatus est hic liber ab avunculo suo charissimo magistro Gerardo a wevel anno 1537*. Hieronder, doorgestreept, in hand zelfde tijd: *Pertinet Petro doys*. Hieronder: *F*(rater ?) *Elthenus Anidius* en met zelfde hand: *Hunc librum accepi a Theodoro ostracino scherff vulgo Anno* (15)*44*. Op de lange snede de titels: *Tortellius Sallustius*. Op het perk. schutblad achterin: *Datus est hic liber* (hand eerste helft 16e e.) en met rood: *XIIIIIIII* (18 = aantal katernen van 239).
Waarschijnlijk tengevolge van de duistere titel aan het begin: Joannis Tortelii Lima quaedam per Georgium Vallam tractatum de orthographia (is soms een punt na Vallam weggevallen?), is het tweede werk wel eens toegeschreven aan Tortellius (cf. Collijn S.). Ten onrechte, het is van Georgius Valla; zie J. L. Heiberg, *Beiträge zur Geschichte Georg Valla's und seiner Bibliothek* (*Beiheft z. Centralbl. f. Bibl.* XVI [Leipz. 1896]), 37. Later heeft Valla hetzelfde tr., eenigszins uitgebreid, onder de titel „de orthographia" opgenomen in zijn groote werk, De expetendis et fugiendis rebus (L. XXXIII, de grammatica l. III, cap. VI).

Tortellius, Johannes, Aretinus. Una Plutarchi vitarum latine. Zie 222.

Tractatus de adventu Johannis patriarchae Indorum ad Urbem sub Calixto pap. II. Zie bij 165.

Tractatus de arte bene moriendi. Zie 25.

Tractatus de X nationibus et sectis christianorum. Zie bij 165.

Tractatus pulcherrimus de situ et dispositione regionum et insularum totius Indiae cum alio tractatu de situ et dispositione ac statu Indiae. Zie bij 165.

Tractatus de VII sacramentis. Zie bij 135.

Tractatus de successionibus ab intestato. Zie **Cinus** de Pistorio.

Tractatus de virginitate. Zie bij 273.

Transamundus, monachus Claraevallensis. Zie bij **Historia** S. Albani.

Trottus. Zie **Albertus** Trottus de Ferraria.

Tundalus. Libellus de raptu animae eius etc. Zie 155.

Turci. De ritu et moribus Turcorum. Zie **Georgius** de Hungaria.

264. **Turrecremata,** Johannes de. Expositio psalterii. — Mainz, Peter Schoeffer, 10 Maart 1476. 2°.

Dedic. Pio II pontif.

HC. *15699; GL. 1867.

Typen 1, 5 en 10. Signet a, rood. Het colophon rood gedrukt. Eén punctuur. Katernen [$a^{12}b$-$g^{10}h^{10}+{}^{1}i$-$s^{10}t$-v^{8}]; 199 bln., eerste en laatste blank.

Twee mooie init. in rood en blauw met randversiering; overige init. rood. Gerubric. Ms. sign. (hier en daar afgesneden). Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 204 × 286 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog aan de onderzijde van het achterplat bij de rug; aan de bovenzijde gaatjes van tweede oog. Klavieren. Op het schutblad tegen de band: *ij florenis rhen. constat. liber Gerardi Jacobi de texalia opidani daventriensis* (hand 2e helft 15e e.). Op het volgende schutblad: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria ex legacione gerhardi de texalia.* Volgt titel. Op bl. 199b bovenaan afgesneden inscriptie.

265. **Turrecremata,** Johannes de. Flos theologiae, complectens quaestiones cum solutionibus circa textum epistolarum atque evangeliorum tam de tempore quam de sanctis etc. — Deventer, Richard [Paffraet], 20 Nov. 1484. 2°.

HC. 15717; CA. *1694; Pr. 8951.

Type 2*. Gedeeltelijk directors. Kolomtitels. Sign. a-$y^{8}z^{6}aa^{6}bb^{10}$cc-zz aaa-bbb^{8}ccc-$fff^{6\cdot 8}ggg^{8}hhh^{6}$iii-$kkk^{8}$; 440 bln., eerste en laatste blank.

Bln. 233 en 236 (kat. gg bln. 3 en 6) en 362—363 (kat. zz bln. 4 en 5) ontbr., maar zijn in ms. ingelascht. Verkeerd gebonden zijn kat. h bl. 2 vóór 1 en 8 vóór 7; kat. kk bl. 4 vóór 2-3 en 6-7 vóór 5; kat. mm bl. 4 vóór 3 en 6 vóór 5. Init. rood of blauw. Gerubric. in rood en blauw. Roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 200 × 295 mM. Gewone indeeling, in de ruiten versierd met klein rozetstempeltje. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het eerste perk. schutblad: *Iste liber pertinet ad librariam domus domini florentii que est in daventria.* Op bl. 440b afgesneden inscriptie en er onder: *Questiones* (*et*?) *themata.*

Ubertinus. Zie **Hubertinus.**

Udenheim, Craton. Carmen. Zie bij 279.

Ulsenius, Theodoricus. Epistola. Zie bij 133.

Urbanus Prebusinus de Brun. Zie **Prebusinus.**

Valerius Maximus. Commentarius Dionysii de Burgo in opus Valerii Max. Zie 100.

266. **Valerius** Maximus. Dictorum factorumque memorabilium ll. IX cum commentariis Omniboni Leoniceni. — Venetië, Peregrinus de Pasqualibus en Dionysius Bertochus, 20 April 1485. 2°.

HC. *15787; GL. 3500; VB. II, 4078, 5.

Typen 4,5. Een enkele keer directors. Sign. [$*^{2}$]; a-$b^{8}c^{6}$d-z & $ꝯ^{8}$$℞^{6}$; 206 bln. Geen signet op bl. 206b.

Aan 't begin twee init. in rood en blauw; overige rood of blauw. Gerubric. en roode onderstr. Enkele ms. aant. Vernieuwde gladde leeren band op houten borden, 215 × 324 mM. Samengebonden zijn 266 en 262. Op bl. 1a: *hic liber est solutus XXVIIJ albis* (hand c. 1500). Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Valla, Georgius. Commentarius in Ciceronem. Epistolae. Zie 85.

Valla, Georgius. Commentarius in Juvenalem. Epistola. Zie 179.

Valla, Georgius. Commentarius in Sallustium. Zie 239.

Valla, Georgius. Lima in Johannis Tortellii orthographiam. Zie bij 263.

267. **Valla,** Laurentius. Libri VI Elegantiarum. Tractatus de reciprocatione sui et suus. Invectiva in errores Ant. Raudensis. Dialogus de libero arbitrio. — Keulen, Johann Koelhoff Sen., 19 Mei 1482. 2°.

Praec. in laudem auctoris versus P. Pauli Senilis eiusque epistola ad Johannem Heynlein de Lapide cum responsione. Prologi ad Joh. Tortellium et ad Garciam Illerdensem episc. praecedunt tr. de reciprocatione etc. et dialogum de libero arbitrio.

HC. 15812; VBo. 1181; VK. 1199; Collijn U. 1467; VT. 456.

Typen 7, 9. Rubr. °[α]. Gedeeltelijk directors. Sign. $+^{8}$2-3^{6}a-$s^{8}t^{6}$v-z^{8}ꝛ^{6}ɔ-ꝶ^{8}; 224 bln., laatste blank.

Het laatste blanke blad ontbr. Op bl. 223b onderaan in blinddruk twee opschriften van *bl. 119a* (bl. 3 van kat. n), op één regel naast elkaar gezet: De Lamina et bzatea Ca: iiii De corpus Ca: liii: u(?). Init. rood; gerubric. Veel onderstr. en ms. aant. Op bl. 1b het bekende epigram op Valla, met hand van c. 1500: *Epitaphium. // Nunc postquam manes defunctus valla petivit // Non audet pluto verba latina loqui // Jupiter hunc celi dignatus fuisset // Censorem linguae sed timet ipse sue.* Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 212 × 293 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met vijf stempeltjes: 1. bloem in cirkel, 20 mM. in doorsnee; 2. griffioen in rechthoek, 19 × 13,5; 3. gestileerde bloemtak in driehoek, 27 hoog; 4. arabesk in rechthoek, 30 × 9; 5. lelie in ruit, 10 hoog. De rand is gevormd door 't naast elkaar zetten van stempel 4. Overblijfselen van twee koperen klampen. Gaten, waarschijnlijk van kettingoog, op het achterplat bovenaan. Samengebonden zijn 267 en 17. Afkomstig van de Academische Bibliotheek te Harderwijk.

Verba deponentialia. Zie **Synthen,** Johannes.

Vercellis. Zie **Antonius** de V.

268. **Vergilius** Maro, Publius. Bucolica. — s. l. et a. [Deventer], Jacob van Breda, [c. 1486]. 4°.

CA. 1732; Cop. III, p. 170: 6104. Eenig bekend exemplaar.

Type °1. Sign. $a^{8}b^{10}$; 18 bln. Bl. 1b: 24 reg. Zie facsimile (Pl. III *c*). Dateering volgens CA.

Bl. 1a (*sign.* a 1) : Publij Virgilij Maronis Bucolica Aegloga // pzima Interloquutozes Meliboeus ⁊ tityr⁹ amici. // MELIBOEVS /// [ ] Ityre tu patulae ... *Bl. 9a* (*sign.* b 1) : Et tumulū facite: ⁊ tumulo ſupaddite carmē // ... *Einde bl. 18b reg. 11* : Ite domū ſaturae venit heſperus ite capellae /// P. Virgilij Maronis Bucolicoꝝ. finis // eſt. per Jacobū de bzeda //

Init. rood. Gerubric.; roode onderstr. Nieuwe pap. band, 147 × 213 mM.

269. **Vergilius** M a r o, P u b l i u s. Opera cum tribus commentariis Servii, Aelii Donati et Christophori Landini. — s. a. Venetië, Liga Boaria, X kal. Jun. (23 Mei) [c. 1491]. 2°.

Praec. epistola Christophori Landini ad Petrum Medicem.

Pr. 5356; Cop. III, p. 162: 6063; Collijn S. 1092.

Typen 1, 2, benevens één Grieksche type. Init. a, b, c, d, e, f. Een enkele keer directors. Afwijkend van Cop. heeft kat. A. 8 bln.; totale aantal 324 bln., eerste en laatste blank. Dateering volgens Collijn S.

De twee bln. met het Registrum (= Cop. bln. 7—8?) zijn vóór het blanke bl. 1 gebonden. Init. rood; enkele rood en blauw. Gerubric. Enkele ms. aant. Oude band, te Deventer gemaakt: bruin kalfsleer op houten borden, 212 × 317 mM. Gewone indeeling, langs de rand met een vijftal kleine stempeltjes versierd, behalve één (kleine rozetstempel), zijn het dezelfde, die op 153 gebruikt zijn. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op de hoeken en bij de rug koperen biesjes ter bescherming. Klavieren. Samengebonden zijn 269 en 150. Tegen het voorste bandvlak: *Pertinet nove domui clericorum* [te Deventer] *emptus a domino lubberto lochem . semiquinque fl. anno domini 1498 . qui obiit anno 1527 pater sororum in venrai.*

270. **Vigellus** (= N i g e l l u s W i r e c k e r). Speculum stultorum. — s. n. l. et a. [Utrecht, Nicolaes Ketelaer en Gerard Leempt, c. 1473]. 2°.

Praec. epistola auctoris ad Guilielmum [de Longchamp episc. Eliensem].

HC *16214; CA. *1727; Pr. 8851; GL. 3077; VT. 2477.

Type 1. Directors. Kat. [a-i⁸]; 72 bln., eerste blank. Dateering volgens CA.

Init. rood, enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. In verzamelband; zie 192. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 72b: *pertinet nobis.*

Het gedicht is opnieuw uitgegeven door Th. Wright, *The Anglo-Latin satirical poets and epigrammatists of the twelfth century* I (Lond. 1872), 3 ss.; zie *ibid. Introduct.*, XX over de opdracht.

271. **Vincentius** B e l l o v a c e n s i s. Opuscula. — Bazel, Johannes Amerbach, Idibus decembr. (13 Dec.) 1481. 2°.

Continentur in libro: Liber gratiae; Liber laudum virginis gloriosae; De S. Johanne evangelista; De eruditione filiorum regalium; Liber consolatorius super morte amici.

VBo. 1199; Pr. 7562; Cop. III, p. 192: 6259; VB. 430; GL. 209; VT. 144; Roos 190; BMC. III, 746: B 37269.

Typen 1, 3, 5. Sign. als BMC.; totale aantal bln., afwijkend van BMC., 338, evenals bij VBo.

Over de verkeerde signaturen van kat. N bl. 1 (L) en bl. 4 zijn, klaarblijkelijk in de drukkerij, papiertjes geplakt met gedrukte N. Eenige init. met randversiering in verschillende kleuren; overige init. rood, enkele blauw. Gerubric.

en roode onderstr. Eenige ms. aant. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 207 × 314 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels i en j. Overblijfselen van twee koperen klampen. Klavieren. Op het eerste perk. schutbl.: *Liber domus domini florentii in daventria.* Volgt inhoud.

272. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum historiale. — Straatsburg, Johann Mentelin, 4 Dec. 1473. 4 voll. 2°.

VBo. 1202; Cop. III, p. 188: 6246; Collijn V. 130; Pr. 212; VB. 2084; BMC. I, 57: C 547; GL. 2869; VT. 1269.

Typen 7, 8. Gedeeltelijk directors. Indeeling katernen als in BMC., alleen heeft kat. [aa] in vol. III 10 bln.; totale aantal, afwijkend van BMC., 792, evenals bij VBo. en Cop.

Eenige mooie init. in rood, blauw en groen met randversieringen; overige init. rood of blauw, enkele rood en blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. kolomtitels in rood. Behalve de gedrukte sign. ook ms. sign. (grootendeels afgesneden) in rood en zwart. Vol. II bl. 132—135 gescheurd, maar gerestaureerd en in hs. bijgewerkt; vol. III bl. 36—39 ontbr., in hs. ingelascht. Oude banden: bruin kalfsleer op houten borden, 320—332 × 470—480 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het voorplat boven bij de rug van voll. I—II zijn ijzeren kettingen bevestigd. Op het schutblad van de drie eerste voll. (in vol. IV waarschijnlijk overplakt): *Iste liber pertinet ad librariam quae est daventrie in domo domini florencii.*

273. **Vincentius** Bellovacensis. Speculum morale. Tractatus de virginitate. — Neurenberg, Anton Koberger, VIII idus Febr. (6 Febr.) 1485. 2°.

VBo. 1205; Cop. III, p. 191: 6254; Collijn U. 1491; VB. 1705; VT. 1043.

Typen 8, 9. Kat. [a-z A-L⁸]; 272 bln.

Eén init. in rood en blauw; de overige beurtelings rood en blauw. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. (dikwijls afgesneden). Ms. folieering in rood. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 322 × 481 mM. Gewone indeeling. Overblijfselen van twee koperen klampen. Koperen kettingoog vanboven op het voorplat bij de rug. Klavieren, waarvan de uitstekende stukjes zijn afgesneden. Op bl. 1b titel, hand 2e helft 16e e.

Zie over dit werk, dat ten onrechte aan Vincentius wordt toegeschreven, o.m. Potthast II, 1095 en Hurter II, 334 ss.

274. **Vincentius** Ferrerius de Valentia. Sermones quadragesimales. *Praec.* Albertus (Magnus). Ars praedicandi. De dispositione sermonis. Ars praedicandi s. Informatio notabilis et praeclara de arte praedicandi in thematibus de tempore et de sanctis. — s. n. et l. [Keulen, Johannes de Bel?], 5 Sept. 1482. 2°.

Pr. 1049; BMC. I, 224: B 3537. Alleen Vincentius: HC. 7015; VK. °411. Alleen Albertus en de andere tr.: Pell. 313; Cop. II, p. 21: 202; Mar. 1206; Peddie I, 18b. Zie ook VK., S. 12.

Typen (van Koelhoff Sen.) 1*, 8. Rubr. °[*a*]. Sign. [$*^8**^8$]; A-C^8; a-z aa-ii^8; 296 bln., eerste en laatste blank.

De twee eerste kat., die een register op Vincentius bevatten, ontbr. in de andere beschreven exx. *Bl. 1 blank. Bl. 2aa :* [] Abula ifta ꝑm ozdinē al // phabeti r̄collecta ex ope // re quadzagefimali fancti // vincētij facre theologie doctozis ... *Bl. 2aβ : begin tabula. Bl. 12bβ reg. 25 :* tali. lxi. e. /// Explicit tabula

fermonū quadra // gefimalis fancti Vincentij fcd'm o2di // nem alphabeti. // *Bl. 13aa:* Sequuntur tituli fermo // num per ordinem libri et di // erum // ... *Bl. 16aa reg. 40:* formationes ad falutem // Expliciunt tituli fermonuꝫ. zč. // *Bl. 16aβ en 16b blank. Op bl. 17a begint Albertus, Ars praedicandi.*

Zie over de redenen, waarom deze druk mogelijk aan Johannes de Bel en niet aan Koelhoff Sen. moet toegeschreven worden, E. Voulliéme, Die deutschen Drucker des fünfzehnten Jahrhunderts (Berl. 1916), S. 35.

Eenige bladen van kat. [*] zijn nog nat op bladen van kat. a gelegd. Als gevolg hiervan is op bln. 2a en 7b van kat. a overdruk zichtbaar van 5a en 4b van kat. [*] (op de kop); op 1b en 8a van kat. a ook een flauwe overdruk (niet te ontcijferen). De groepeering maakt het waarschijnlijk, dat de bladzijden twee aan twee gedrukt zijn. Eén init. in rood, groen en blauw met randversiering; overige init. rood of blauw. Gerubric. in rood en blauw; roode onderstr. Oude band: bruin kalfsleer op houten borden, 205 × 294 mM. Gewone versiering. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het schutblad tegen het voorplat: *Pertinet ad librariam domus domini florencii in daventria.* Volgt titel.

De Ars praedicandi, hier op naam van Albertus, is niet van hem; zie R. Stapper, *Eine angeblich von Albertus Magnus verfasste Ars praedicandi* in *Römische Quartalschrift für christl. Altertumskunde und für Kirchengeschichte, Supplementheft* XX = *Kirchengeschichtliche Festgabe Anton de Waal* (Freib. i. Br. 1913), 388 ff. Zie eveneens *ibid.*, S. 390 f. over het stuk, hier De dispositione sermonis genoemd, en over de tweede anonieme Ars praedicandi s. Informatio etc. Dit laatste tr. is ook afzonderlijk uitgegeven (H. 1861 en CA. 1013), respectievelijk i.v. *Ars* en *Informatio.*

Visio Tundali. Zie bij 155.

Vita et mores philosophorum et poetarum. Zie **Burley,** Walter.

275. **Vitae** patrum sanctorum. — Neurenberg, Anton Koberger, nonas Maii (7 Mei) 1478. 2°.

Praec. prologus Hieronymi.

HC. *8595; Pr. 1985; VB. 1654; Collijn U. 714; GL. 2003; VT. 1000; BMC. II, 416: C 7170.

Typen 3, 4.

Defect; bln. 1—7 ontbr., dat zijn de eerste katern met de tabula en het eerste, blanke blad van de tweede katern. Eén init. in rood, blauw en groen met randversiering; overige init. rood. Gerubric. Ms. sign., dikwijls afgesneden. Geel schapenleeren band, c. 1700(?), op houten borden, 291 × 418 mM. Versiering als 47, het Renaissance-motief hier echter dubbel. Blijkens de band al c. 1700 in de Deventer Bibliotheek.

Een compilatiewerk, dat soms ten onrechte op naam van Hieronymus staat, omdat enkele van de Vitae (Paulus, Malchus, Hilarion etc.) door hem zijn geschreven. De verzameling bevat echter talrijke stukken van vele andere auteurs. Zie over de samenstelling, in 't bizonder van deze editie, en over de auteurs en vertalers J. P. Migne, *Patrologia latina* LXXIII (Paris. 1879), 66 ss. en 20 ss. en *Bibliotheca hagiographica latina ed. a Sociis Bollandianis* II (Brux. 1900—01), 943 ss.

276. **Vocabula** difficilium verborum bibliorum. — s. n. l. et a. [Deventer, Richard Paffraet, vóór Nov. 1479]. 2°.

Praec. epistola Hieronymi ad Paulinum.

CA. 1747; Cop. III, p. 194: 6277; GL. 983.

Type °1. Kat. [$a^{10}b^{12}$; c-e^{8}]; 46 bln., 1, 22 en 46 blank.
Het Dev. ex. bevat slechts het eerste gedeelte, kat. [$a^{10}b^{12}$] = 22 bln. Dit werk werd meer in twee stukken gesplitst om in bijbeluitgaven van twee voll. te worden gebonden (b.v. 253; zie BMC. I, 243: B 3979). De dateering berust op de aant. in 52 (zie ald.) van c. November 1479. Indien 52 reeds in 1479 gerubriceerd was, moet 276 dit eveneens zijn geweest: beide zijn stellig door dezelfde rubricator, klaarblijkelijk tegelijk, bewerkt. De dateering van CA. (c. 1483) blijkt dus te laat.
De bladen van de eerste kwintern zijn opgevouwen en op elkaar gelegd, eer ze droog waren. Zoo heeft men overdruk gekregen op 3b van 8a, op 4b van 7a, op 5b van 6a, op 6a van 5b, op 6b van 7b (op de kop), op 7a van 4b, op 7b van 6b (op de kop), op 8a van 3b, terwijl op 1a overdruk (op de kop) te zien is van bl. 42a, uit een andere katern. Men kan uit de groepeering afleiden, dat de bladzijden twee aan twee zijn gedrukt. Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Ms. sign. Tusschen de bln. 44 en 46 van 52 gebonden. In 1869 gekocht op de auctie Heerkens.

Vocabula difficilium verborum bibliorum. Zie 253.

Vocabularius belgico-latinus. Zie **Curia** pallacium.

277. **Vocabularius** ex quo, latino-germanicus. — s. n. l. et a. (?) [Keulen, Ulrich Zell]. 4°.
Niet bij VK. of elders. Eenig bekend exemplaar?
Type 2. Kat. [a-z^{10}]; 230 bln., bl. 230 vermoedelijk blank. Bl. 8a: 26 reg. Het ex. is defect, zoodat de beschrijving onvolledig moet zijn.
Bl. 11a (begin 2e kat.) : . i. fil'is aq̄le vel maioꝛ eyn falck. // adu'. Aliqn̄ tzo fūmiger tzyt. // .ꝑ. t. Alipes. i. velox ſnel q̄ſi hn̄s alas ī pedē //... *Bl. 21a (begin 3e kat.)* : . f. p. Ariſta. i. ſpica eyn acker da dat koꝛn // de. p. Ariſtari. i. ſpicas collige' vp weſt//... *Bl. 226b reg. 26 (het laatste van het ex.)* : m. t. Volucer hec cris hoc cre. i. velox let⁹. //
Bl. 1 ontbr., 2—6 op een hoekje na, 7 is half afgescheurd, 220—222 op een klein stukje na, 227—230 ontbr. Init. rood. Gerubric. Nieuwe leeren band, 140 × 207 mM. Geschenk van Dr. J. J. Cornelissen (Maart 1878).

Vocabularius latino-belgicus. Zie **Gemmula** vocabulorum.

Voragine. Zie **Jacobus** de Voragine.

Vrie (Vrye), Theodoricus. De consolatione ecclesiae sive Historia concilii Constantiensis. Zie bij 124.

Walafridus Strabo. Glossa super biblia. Zie 54.

278. **Wernerus** abbas S. Blasii. Liber deflorationum patrum. — s. n. Bazel, [Michael Furter?], 1494. 2°.
HC. *16158; Pr. 7604; VB. 463; GL. 240; VT. 173; BMC. III, 788: B 37845; Collijn S. 1110.
Typen 1, 3, 4, 5, °[9]. Meestal directors. Eén houtsnede.
In de overige cat. wordt de druk aan Amerbach, bij Cop. aan Kesler toegeschreven; hier wordt de BMC. gevolgd.
De index is aan het begin gebonden, evenals in de BMC. Eén mooie init. in rood, blauw en groen; overige init. rood, een enkele blauw. Gerubric. en roode onderstr. Aan de voet van bl. 1a aant. in rood van de rubricator:

quaterni xxvj litterae ijclvij (= 257) *litterae*. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 217 × 318 mM. Gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels b, e, f en h. Overblijfselen van twee koperen klampen. Op het perk. schutblad voorin: *Liber domus domini Florencii in daventria.*

Soms wordt dit werk ook toegeschreven aan Guarnerus Homiliarius (zie Hurter II, 190); vermoedelijk dezelfde als bovengenoemde auteur.

Willem en Aernout. Van den Vos Reinaerde. Zie bij **Reinardus** Vulpes.

79. **Wimpheling,** Jacobus. Adolescentia. — Straatsburg, Martin Flach, VI kal. Sept. (27 Aug.) 1500. 4°.

Dedic. Wolfgango filio Ludovici comitis in Lewenstein. *Praec.* carmina II Cratonis Udenheimii et Philippi Furstenbergii Rinchaviensis. *In fine* epistolae II Amici ad auctorem et distichon Baptistae Mantuani, quod adiunxit Matthias Schurer.

HC. *16190; Pr. 718; VB. 2510; BMC. I, 156 s.: A 2240; GL. 2775; VT. 1579; Collijn S. 1111.

Typen 7, 8. Rubr. *a*. Drie (twee aanwezig) houtsneden. Eén keer director. Bl. 76 (gef. LXXII) met houtsnede, voorstellend een sterfbed, is weggescheurd. Van kat. F. zijn de bln. 5—6 verkeerd geplaatst vóór 3—4. Init. rood. Gerubric. en roode onderstr. Lat. ms. aant. in zwart en rood; één aant. in het Duitsch. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 145 × 215 mM. Achterplat gewone indeeling, in de ruiten en langs de randen versierd met stempels b, d, e, h en n. Voorplat en rug vernieuwd. Overblijfselen van twee koperen klampen. Samengebonden zijn Mapheus Vegius, De perseverantia religionis. Parijs, 1511; Mapheus Vegius, De educatione liberorum, etc. Parijs, 1511; 279; Pomponius Laetus, Opera. Straatsburg, 1515. Op het eerste perk. schutblad: *liber fratrum domus domini florencii in Daventria.* Volgt inhoud van de verzamelband met zelfde hand.

Wimpheling, Jacobus. Epistolae. Zie bij 67 en bij 115.

80. [**Wimpheling,** Jacobus]. Oratio querulosa contra invasores sacerdotum. — s. n. l. et a. [Keulen, Heinrich Quentell, c. 1495]. 4°.

Dedic. Alexandro VI pont. *In fine* carmen.

HC. *16191 (= 12026); CA. 1333a (Suppl. I); VBo. 857; VK. 1270; VB. 1058.

Typen 7, 10. Init. e. Directors. Sign. A⁸; 8 bln., laatste blank. Dateering volgens VK.

Door CA. aan Jac. v. Breda toegeschreven.

Bln. 1 met titel (door CA. ten onrechte blank genoemd in het Dev. ex.) en 8, blank, ontbr. Init. niet ingevuld. In verzamelband; zie 232. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer.

Over dit tr. van Wimpheling, dat herhaaldelijk anoniem is verschenen, zie o.m. Hurter II, 1354.

81. **Wimpina,** Conradus de. Tractatus utiles. — s. l et a. [Leipzig], Martin Landsberg, [c. 1495]. 4°.

Continentur in libro: 1. De nobilitate corporis coelestis; 2. De

eo an animati possint coeli appellari; 3. De nobilitate animarum coeli. *Dedic.* Johanni Hennig.

H. *16207; VB. 1356; GL. 1489; Collijn S. 1114.

Typen 1, 5. Rubr. α. Signet b. Sign. A-D[6]E[4]F-I[6]; 52 bln. Dateering volgens Collijn S.

Bln. 13—18 zijn weggescheurd. Init. rood; gerubric. en roode onderstr. Oude band van het Heer-Florenshuis: bruin kalfsleer op houten borden, 154 × 214 mM. Voor- en achterplat in de lengte versierd met randen van de twee rolstempels III en IV. Overblijfselen van één koperen klamp. Gebonden tusschen twee post-incunabelen, Speculum spiritalis revelationum factarum sacris virginibus Mechtildis ac Gertrudis. Leipzig, 1510 en Vita divi Ludgeri Mimigardevordensis. Keulen, 1515. Op bl. 1a van het eerste werk: *Pertinet fratribus domus domini florencii in daventria*; volgen titels van de drie samengebonden werken met zelfde hand.

Wirecker. Zie **Vigellus.**

Xenocrates. De morte. Zie 162.

282. **Zabarella,** Franciscus de. Repetitio super capitulo Perpendimus de sententia excommunicationis. — s. n. l. et a. [Leuven, Johannes Veldener, c. 1474]. 2°.

H. 16262; CA. *1788.

Type 1. Roode en zwarte druk. Twee puncturen. Kat. [a-b[10]c[8]]; 28 bln., laatste blank. Dateering volgens CA.

Init. rood; gerubric. Ms. sign. (dikwijls afgesneden). In verzamelband; zie 163. Afkomstig van het Heer-Florenshuis te Deventer. Op bl. 28b in hand eind 15e e. prijs van dit werk en van twee andere: *i dominus franciscus de zamerellis de sen* (tentia) *ex.* (communicationis) *vor vj wit st* (uver) // *i 12 bucolica francisci vor vj wit st.* // *ij Questiones duodecem notabiles i stuc vor iij wit st.*

Zehender. Zie **Bartholomaeus** Coloniensis.

Zerbolt. Zie **Gerardus** de Zutphania.

Zutphania. Zie **Gerardus** de Zutphania.

LIJST VAN DE DRUKKEN

VOLGENS

LANDEN, STEDEN EN DRUKKERS.

(De steden van de landen alfabetisch, de drukkers chronologisch met het volgnommer van het TR.)

I. DUITSCHLAND EN ZWITSERLAND.

BAZEL.

1. Berthold Ruppel. 1468—c. 1479.

[c. 1479].	Robertus Caracciolus de Licio. Quadragesimale de poenitentia.	79.

2. Michael Wensler. 1472—1491.

[c. 1479].	Robertus Caracciolus de Licio. Quadragesimale de poenitentia.	79.

3. Bernhard Rihel. 1474—1482.

[c. 1474].	[Alphonsus de Spina]. Fortalitium fidei.	15.

5. Johannes Amerbach. 1478—1500 [1]).

1481. 13 Dec.	Vincentius Bellovacensis. Opuscula.	271.
[c. 1489].	Bernardinus Senensis. Quadragesimale de religione christiana.	44.
1492.	Gerardus de Zutphania. De reformatione virium animae.	122bis.
[14]92.	Johannes de Tambaco. Consolatio theologiae.	170bis.
1495.	Augustinus. Sermones.	33.
[niet na 1498].	Marsilius Ficinus. De triplici vita, etc.	111.
1498-1502.	Biblia latina cum postillis Hugonis de S. Caro.	57.

9. Jacob Wolff de Pforzheim. c. 1488—1500.

1499. 23 Juli.	Diurnale Windeshemense.	102.

---

[1]) Het jaar 1500 geeft bij Amerbach en andere drukkers niet het einde van hun werkzaamheid aan, maar de afsluiting van het tijdperk, in deze catalogus behandeld.

12. Michael Furter. 1489—1500.

1493. 10 Mrt.	Formularium advocatorum et procuratorum romanae curiae.	113.
1494.	Wernerus abbas S. Blasii. Liber deflorationum patrum.	278.

HAGENAU.

1. Heinrich Gran. 1489—1500.

1491. 21 Febr.	Boethius. De consolatione philosophiae.	63.
1500. 13 Oct.	Conradus Summenhart. Opus de contractibus.	250.

KEULEN.

1. Ulrich Zell. 1466—1494.

[c. 1472].	Rodericus Sancius Zamorensis. Speculum vitae humanae.	233.
[c. 1472-75].	Hieronymus. Expositio symboli.	141.
[niet na 1473].	Philippus de Bronnerde. Opus trivium materiarum praedicabilium.	218.
[c. 1480].	Guilielmus de Parisiis. Postilla super epistolas et evangelia de tempore et de sanctis.	137.
1483.	Jacobus de Voragine. Legenda aurea.	157.
	Vocabularius ex quo.	277.

2. Arnold ter Hoernen. 1470—1482.

1474. 24 Dec.	Albertus Magnus. Sermones de tempore et de sanctis.	7.
[vóór of in 1475].	[Werner Rolevinck]. De origine nobilitatis.	234.
[vóór of in 1475].	[Werner Rolevinck]. Libellus de regimine rusticorum.	237.

5. Drukker van de Historia S. Albani. 1472(?)—1474.

[c. 1473].	Historia S. Albani.	144.
[c. 1474].	Antoninus Florent. Summa confessionum, etc.	21.
[c. 1474].	[Cinus de Pistorio]. Tractatus de successionibus ab intestato.	88.

6. Johann Koelhoff Sen. 1472—1493.

1474.	Thomasinus de Ferraria. Sermones quadragesimales.	259.
1478.	Nicolaus de Gorran. Postilla super epistolas Pauli, etc.	199.
[c. 1479].	[Thomas Cantimpratensis]. Bonum universale de proprietatibus apum.	257.
1482. 19 Mei.	Laurentius Valla. Elegantiae, etc.	267.
1482. 24 Sept.	Johannes Nivicellensis. Concordantiae bibliorum et canonum.	168.
1482.	Antonius de Parma. Postilla cum quadragesimali.	26.
[c. 1482].	Johannes de Capistranis. Tractatus de cupiditate.	163.
1483. 24 Mei. / 1484. 24 Febr.	Gerson. Opera.	124.
[c. 1485].	[Walter Burley]. De vita et moribus philosophorum et poetarum.	78.
1486. 24 Dec.	Bonaventura. Libri et tractatus varii.	66.

[c. 1488].	[Georgius de Hungaria]. De ritu et moribus Turcorum.	121.
1492. 29 Sept.	Statuta provincialia et synodalia ecclesiae Coloniensis.	248.
1493. 6 April.	Nicasius de Voerda. Lectura librorum institutionum.	196.

7. Drukker van de Augustinus De Fide (Goswin Gops?). c. 1473.

[c. 1473].	Disputacio inter clericum et militem, etc.	101.

9. Nicolaus Götz. 1474—1480.

[c. 1475].	Modus intellectus orationum et contemplationum. Florigerus.	195.

13. Bartholomeus de Unckel. 1475—1484 (1486?).

[c. 1480].	Gregorius I Magnus. Dialogorum libri IV.	127.
[c. 1480].	Tabula in omnes sacrae scripturae libros, etc.	253.
1483.	Cordiale quattuor novissimorum.	94.

15. Conradus Winters de Homborch. 1475—1482.

[c. 1475].	Leonardus de Utino. Sermones quadragesimales.	184.
[c. 1479].	Robertus Holkot. Opus super sapientiam Salomonis.	147.

16. 18. Petrus in Altis de Olpe. 1476—1478.

[c. 1478].	Albertus Trottus de Ferrariis. De horis canonicis, etc.	8.

17. Johann Guldenschaff. 1477—1494.

[c. 1480].	Ambrosius. Hexameron.	17.
1483. 1 Mrt.	Petrus de Harenthals. Collectarius sive expositio super librum psalmorum.	216.
1484. 13 Mei.	Bernardus de Parentinis. Lilium missae.	50.
[c. 1490].	Honorius Augustodunensis. Expositio in librum Salomonis, etc.	149.

20. 24. Heinrich Quentell. 1479—1500.

14[90].	Johannes Molitoris. Tabula in summam theologicam Antonini.	23.
[c. 1491].	Stella clericorum.	249.
[c. 1495].	[Jacobus Wimpheling]. Oratio querulosa contra invasores sacerdotum.	280.
1495. 4 Mei.	Repertorium aureum continens titulos V librorum decretalium.	232.
1499. 7 Mei.	Albertus Magnus. Liber de muliere forti. Orationes.	6.
1499.	Bonaventura. Tractatus de corpore Christi et de praeparatione ad missam.	71.

21. Johannes de Bel. 1481—1483?

1482. 5 Sept.	Vincentius Ferrerius de Valentia. Sermones quadragesimales, etc.	274.
1483. 8 Febr.	Lucas [de Padua]. Sermones viae et veritatis.	187.

28. Johann Koelhoff Jun. 1493—1500.

1494. 24 Nov.	Jacobus Sprenger et Henricus Institoris. Malleus maleficarum.	246.
1499. 23 Aug.	Die Cronica van der hilliger Stat van Coellen.	95.

29. Hermann Bungart. 1493—1500.

1496. 8 Mei.	Jacobus de Clusa. Tractatus de apparitionibus, etc.	155.

[31a]. Drukkerij Retro Minores. 1497—1500.

[c. 1498].	Casus papales, episcopales et abbatiales.	83.
1499. 29 Mei.	Petrus Dorland. Viola animae.	103.

32. Cornelis de Zierikzee. 1499—1500.

[c. 1500?].	Auctoritates Aristotelis et aliorum auctorum.	31.

LEIPZIG.

6. Martin Landsberg. 1492—1500.

[c. 1495].	Conradus de Wimpina. Tractatus utiles.	281.

LÜBECK.

1. Lucas Brandis. 1475—1499.

[niet na 1483].	Dialogus super libertate ecclesiastica.	98.

MAINZ.

3. Peter Schoeffer. 1457—1500.

1476. 10 Mrt.	Johannes de Turrecremata. Expositio psalterii.	264.

8. Jacob Meidenbach. 1491—1495.

1491. 23 Juni.	Hortus sanitatis.	151.
	Guilielmus Parisiensis. Dialogus de septem sacramentis.	135.

9. Peter von Friedberg. 1493—1500.

	Plato. Axiochus sive de contemnenda morte.	220.

NEURENBERG.

2. Anton Koberger. 1471—1500.

1477. 30 Juli.	Biblia latina.	53.
1478. 22 Jan.	Leonardus de Utino. Sermones aurei de sanctis.	183.
1478. 7 Mei.	Vitae patrum.	275.
1481. 29 Nov. } 1482. 23 Aug. }	Alexander de Ales. Summa theologiae.	9.
1485. 6 Febr.	Vincentius Bellovacensis. Speculum morale.	273.
1487. 3 Dec.	Biblia latina cum postillis Nic. de Lyra, etc.	56.
[na 2 Mrt. 1491].	Bonaventura. Quaestiones in libros Sententiarum.	67.
[na 2 Mrt. 1491].	Bonaventura. Quaestionum in libros Sententiarum Tabula a Beckenhaup.	68.
1496.	Johannes Herolt. Sermones de tempore et de sanctis, etc.	139.
1497.	Bruno Herbipol. episc. Psalterium.	77.
1498. 6 Mrt.	Ludovicus de Prussia. Trilogium animae.	189.

11. Georg Stuchs. 1484—1500.

[tusschen 31 Mrt. 1496 en 1498].	Guilielmus Alvernus Parisiensis. Opera.	133.
[niet na 1497].	Guilielmus Alvernus Parisiensis. Tractatus de sacramentis, etc.	131.
[niet na 1497].	Guilielmus Alvernus Parisiensis. De Universo.	132.

14. Caspar Hochfeder. 1491—1498.

1494. 29 Nov.	Thomas a Kempis. Opera.	258.

SPIERS.

3. Petrus Drach. 1476(?)—1500.

[c. 1476].	Guilielmus de Parisiis. Postilla super epistolas de tempore et de sanctis.	136.
[c. 1476].	Jacobus de Clusa. Sermones dominicales.	154.
1489. [na 1 Juni].	Franciscus de Platea. Tractatus de restitutionibus, etc.	115.
1490.	Robertus Caracciolus de Licio. Sermones de laudibus sanctorum.	80.
[c. 1495].	Petrus de Crescentiis. Opus ruralium commodorum.	215.

STRAATSBURG.

1. Johann Mentelin. 1461—1478.

1473. 4 Dec.	Vincentius Bellovacensis. Speculum historiale.	272.

2. R-drukker (Adolf Rusch). c. 1464—c. 1479.

[c. 1471].	Dionysius de Burgo. Commentarius in Valerium Maximum.	100.
[c. 1473].	Plutarchus. Vitae illustrium virorum.	222.

3. Heinrich Eggestein. c. 1466—1482.

[c. 1466].	Bonaventura. Auctoritates utriusque testamenti.	65.

4. Adolf Rusch. c. 1479.

[c. 1480].	Biblia latina.	54.

5. Drukker van de Henricus Ariminensis. c. 1468—1477.

	Petrus Comestor. Historia scholastica.	214.

7. Georg Husner. 1e pers. 1473—1479.

	Augustinus. De conflictu vitiorum et virtutum.	32.
[c. 1478].	Guilielmus Durandus. Rationale divinorum officiorum.	106.
[niet na 1478].	Hugo de Prato Florido. Sermones dominicales super evangelia et epistolas.	152.

8. Heinrich Knoblochtzer. 1476—1484.

[kort na 13 Dec. 1478].	Thomas Ebendorfer de Haselbach. Sermones dominicales.	107.
[c. 1481].	Aesopus. Fabulae, etc.	4.

9. Martin Schott. 1481—1498.

[vóór 20 Sept. 1490].	Robertus Caracciolus de Licio. Sermones per adventum.	81.

[11a]. Drukker van de Paludanus. 1483—1486?

1485.	Sermones thesauri novi quadragesimales.	244.

12. Johann (Reinhard) Grüninger. 1483—1500.

1484. 28 Mrt.	Jordanus de Quedlinburg. Sermones de sanctis.	173.
1489.	[Johannes Marchesinus]. Mammotrectus.	190.
1495. 20 Febr.	Antonius de Bitonto. Sermones dominicales.	24.
[c. 1500].	Urbanus Prebusinus de Brun. Oratio mordacissima.	223.

14. Johann Prüss. 1483—1500.

1488.	[Werner Rolevinck]. Fasciculus temporum.	236.

15. Drukker van de Jordanus de Quedlinburg (= Georg Husner). c. 1481—1499.

1483.	Jordanus de Quedlinburg. Postillae et sermones de tempore.	172.
1484.	Bernardus Bottonus Parmensis. Casus longi super decretales.	45.
1487. 18 Juni.	Nicolaus de Blony. Tractatus sacerdotalis.	198.
1489. 17 Mrt.	Historia Alexandri Magni de praeliis.	145.
1490. 16 Aug.	Jacobus de Voragine. Legenda aurea.	158.
1491. c. 6 Jan.	Guilielmus de Ockam. Quodlibeta septem. Tractatus de sacramento altaris.	205.
1494. 22 Nov. } 1495. }	Nicolaus de Blony. Sermones de tempore et de sanctis, etc.	197.
1495. 31 Dec.	Johannes Gritsch. Quadragesimale de tempore et de sanctis.	130.
1496.	Jacobus de Voragine. Legenda aurea.	159.
1498. 29 Oct.	Bernardus Bottonus Parmensis. Casus longi super decretales.	46.

16. Martin Flach. 1487—1500.

1493.	Mariale sive de laudibus Mariae.	191.
1498. 15 Mrt.	Angelus de Clavasio. Summa angelica.	19.
1498. 15 Aug.	Bernardinus de Bustis. Mariale.	43.
1500. 27 Aug.	Jacobus Wimpheling. Adolescentia.	279.

19. Drukker van de Casus breves (= Georg Husner). 1493—1495.

1495. 31 Dec. Johannes Gritsch. Quadragesimale de tempore et de sanctis. 130.

TÜBINGEN.

1. Johann Ottmar. 1498—1500.

[14]99. 19 Febr. Guilielmus Parisiensis. Sermones super epistolas et evangelia de tempore et de sanctis. 134.
1500. 10 Mrt. Gabriel Biel. Sermones de tempore, etc. 58.

ULM.

1. Johann Zainer. 1473—1500.

1474. 26 Oct. Alvarus Pelagius. De planctu ecclesiae. 16.

II. ITALIË.

FLORENCE.

4. Nicolaus Laurentii diocesis Vratislaviensis. 1477—1486.

1485. 16 April. Gilbertus de Hoilandia. Sermones super cantica canticorum. 126.

7. Antonius Miscominus. 1481—1495.

1492. 7 Mei. Plotinus. Opera. 221.
1494. 16 Oct. Hippocrates. Sententiae. 143.

8. Bartholomeus di Libri. 1482—1500.

1488. 9 Dec. Homerus. Opera graece. 148.

MILAAN.

12. Leonardus Pachel en Ulricus Scinzenzeller. 1478—1490.

1480. 31 Mei. Bartholomaeus de Chaimis. Interrogatorium. 39.

20. Ulricus Scinzenzeller. 1487—1500.

1498. 23 April. Fulgentius. Enarrationes allegoricae. 116.

ROME.

17. Apud S. Marcum (= Vitus Puecher). 1475—1476.

1476. 30 Mrt. Justinianus. Digestum novum cum glossa. 176.

27. Eucharius Silber (Franck). 1480—1500.

1492. 24 Nov. 1493. 13 Febr.	Hermolaus Barbarus. Castigationes Plinianae, etc.	38.

VENETIË.

1. Wendelinus de Spira. 1469—1477.

[niet vóór 1472].	Georgius Trapezuntius. Rhetorica.	122.
	Franciscus Philelphus. Epistolae.	217.

2. Nicolaus Jenson. 1470—1480.

[vóór 1476].	Justinianus. Digestum vetus cum glossa.	177.
[vóór 1476].	Justinianus. Codex repetitae praelectionis cum glossa.	174.
1476.	Nonius Marcellus. De proprietate sermonis latini.	200–201.
1477. 1480. 28 Juni.	Antoninus. Summa theologica. P. I—IV.	22.

15. Jacobus Rubeus (Jacques le Rouge). 1472—1478.

1477. 31 Mei.	Justinianus. Digestum infortiatum cum glossa.	175.

17. Johannes de Colonia en Johannes Manthen. 1474—1480.

1475-1476.	Priscianus. Opera.	224.
[na 2 Juni 1477].	Q. Asconius Paedianus. Commentarius in Ciceronis orationes, etc.	29.
1479. 31 Mrt.	Gregorius IX. Decretales.	128.
1479. 11 Juni.	Platina. Vitae pontificum.	219.

23. Erhard Ratdolt. 1476—1486.

1483. 13 Sept.	Eusebius. Chronicon.	110.

42. Georgius Walch. 1479—1482.

1479.	[Werner Rolevinck]. Fasciculus temporum.	235.

45. Johannes en Gregorius de Gregoriis. 1480—1500.

1492. 16 Febr.	Antonius de Vercellis. Sermones quadragesimales.	27.

46. Octavianus Scotus. 1479—1484.

1483. 16 Juli.	Flavius Blondus. Historiarum romanorum decades III.	59.

47. Antonius de Strata. 1480—1489.

1485. 11 Juli.	Cicero. De fato, topica, de universitate.	85.

53. Baptista de Tortis. 1481—1500.

1482. 24 Mei.	Cicero. Epistolae familiares.	87.
1482. 6 Dec.	Persius. Satyrae.	212.
1499. 4 April.	Justinianus. Institutiones cum glossa.	178.
1500. 10 Sept.	Bonifacius VIII. Liber sextus decretalium, etc.	73.

54. Johannes Herbort. 1481—1485.

1481. 31 Juli.	Biblia latina cum postillis Nicolai de Lyra, etc.	55.

58. Thomas de Blavis. 1481—1491.

[c. 1484].	Aeneas Silvius. Abbreviatio decadum Blondi.	1.

60. Andreas de Paltaszichis. 1482—1492.

1487. 15 Dec. 1488. 1 Febr.	Catullus, Tibullus, Propertius. Carmina cum commentariis.	84.

62. Hermannus Lichtenstein. 1482—1494.

1484. 12 Nov.	Johannes Tortellius. Orthographia.	262.
1486. 12 Sept.	Rainerius de Pisis. Pantheologia.	229.

67. Andreas de Bonetis. 1483—1487.

1485. 12 Mrt.	Ubertinus de Casali. Arbor crucifixae vitae Jesu.	82.
1485. 30 Juni.	Papias. Vocabularium.	211.

70. Peregrinus de Pasqualibus en Dionysius Bertochus. 1483—1494.

1485. 20 April.	Valerius Maximus. Dictorum factorumque libri IX.	266.

71. Bernardinus Benalius. 1483—1500.

1486. 15 Dec.	Jacobus Philippus Bergomensis. Supplementum chronicarum.	153.
[1493. na 5 Sept.].	Ovidius. Metamorphoses.	210.

75. Georgius Arrivabene. 1483—1500.

1490. 4 Febr.	Horatius. Opera.	150.

78. Bernardinus Rizus. 1484—1492.

1490. 3 Mrt.-3 Nov.	Duns Scotus. Quaestiones in libros sententiarum.	104.
[c. 1490].	Duns Scotus. Quaestiones quodlibetales.	105.

82. Mattheus Capcasa. 1485—1495.

1493. 18 Juli.	Seneca. Tragoediae.	241.

85. Bonetus Locatellus. 1486—1500.

1492. 8 Mrt.	Juvenalis. Satyrae.	179.
1497. 27 Juni.	Johannes Michael Savonarola. Opus medicinae.	240.
1498. 22 Dec.	Thomas de Aquino. Opuscula.	255.

97. Johannes Hamann-Herzog. 1487—1500.

1491. 23 Juni.	Gregorius IX. Decretales cum glossa.	129.

99. Christophorus de Pensis. 1488—1500.

1499. 18 Juli.	Paulus Orosius. Historiae adversus paganos.	208.

100. Theodorus de Ragazonibus. 1488—1500.

1495. 12 Juni.	Diomedes. De arte grammatica, etc.	99.

109. Liga Boaria. 1491.

[c. 1491]. 23 Mei.	Vergilius. Opera.	269.

111. Manfredus de Bonellis. 1491—1500.

1497. 25 Mrt.	Johannes Boccaccio. Genealogiae deorum, etc.	61.

121. Simon Bevilaqua. 1492—1500.

1493. 31 Jan.	Lucanus. Pharsalia.	186.

122. Johannes Tacuinus. 1492—1500.

1494. 11 Aug.	Ausonius. Opera.	34.
1495. 19 Dec.	Johannes Tortellius. Orthographia, etc.	263.
1500. 19 Mei.	Tibullus, Catullus, Propertius. Opera.	260.
1500. 20 Juli.	Sallustius. Opera.	239.

134. Aldus Manutius. 1494—1500.

1497. Sept.	Jamblichus. De mysteriis Aegyptiorum, etc.	162.

III. NEDERLAND.

DELFT.

1. 2. Jacob van der Meer. 1477—1487.

1480. 8 April.	Ghetidenboec.	125.

4. Henrick Eckert. 1498—1500.

1498.	Die duytsche Psolter.	228.

DEVENTER.

1. 3. Richard Paffraet. 1477—1500.

1477.	Petrus Berthorius. Reductorium morale figurarum bibliorum.	51–52.
[c. 1477].	Antoninus. Decisio consiliaris super dubio producto de indulgentiis.	20.
[c. 1477].	Cyprianus. Epistolae, etc.	97.
[c. 1477].	[Conradus de Brundelsheim]. Sermones socci de sanctis.	90.
[vóór Nov. 1479].	Vocabula difficilium verborum bibliorum.	276.
1480.	[Conradus de Brundelsheim]. Sermones socci de tempore.	91–92.
[c. 1480].	Raymundus de Sabunde. Theologia naturalis.	230.
[c. 1480].	Leonardus de Utino. Quadragesimale.	182.
[c. 1480].	Liber de accentibus, etc.	185.
1481. 2 Mei.	Speculum exemplorum.	245.
[c. 1481].	Guido de Columna. Historia destructionis Troiae.	89.
[vóór 1483].	Rudolphus de Langhen. Historia de urbis Hierosolymae excidio.	181.
1483. 6 Mrt.	Jacobus de Voragine. Sermones de tempore et de sanctis.	161.
[c. 1483].	Sermones parati de tempore et de sanctis.	242.
	Curia pallacium.	96.
	Cicero. De officiis.	86.
1484. 20 Nov.	Johannes de Turrecremata. Flos theologiae.	265.
[kort na 27 Oct. 1488].	Ordinancie des geldes.	206.
[c. 1488].	Theobaldus. Physiologus.	254.
1489. 27 Sept.	Auctoritates Aristotelis et aliorum auctorum.	30.
[c. 1490].	Arator. Actus apostolorum.	28.
1491. 18 Nov.	Colloquium peccatoris et Christi, etc.	156.
1493.	Johannes Heynlein de Lapide. Resolutorium dubiorum circa celebrationem missarum occurrentium.	166.
	Juvencus. Quattuor evangelia.	180.
[c. 1497].	Prudentius. Opera.	227.
1500. 20 Nov.	Alexander de Villa Dei. Doctrinale. P. III—IV.	10.
[c. 1500].	Hieronymus. Epistolae II, etc.	140.
[c. 1500?].	Baptista Mantuanus. De vita beata.	35.

2. 4. Jacob van Breda. 1485—1500.

[c. 1486].	Sermones IV novissimorum.	243.
[c. 1486].	Proverbia communia.	226.
[c. 1486].	Vergilius. Bucolica.	268.
[c. 1486].	Lucianus. Charon.	188.
[c. 1489].	Aeneas Sylvius. Epistola de fortuna.	2.
1490. 27 Febr.	Boethius. De consolatione philosophiae.	62.
[c. 1491].	Baptista Mantuanus. Parthenices commendatio.	37.
1493. 30 Mei.	Gemmula vocabulorum.	120.
1494. 31 Oct.	Robertus Gaguinus. Decertatio de intemeratae virginis conceptu.	118.
1495. 27 Oct.	Johannes Synthen. Composita verborum.	251.
1496. 15 Mei.	Boethius. De disciplina scholarium.	64.
[1497].	Bartholomaeus Coloniensis. Epistola mythologica.	40.

[c. 1497].	Johannes Synthen. Verba deponentialia.	252.
[c. 1498].	Bartholomaeus Coloniensis. Epistola mythologica.	41.
1500. 23 Oct.	Aesopus moralisatus.	5.
[c. 1500].	Johannes de Hese. Itinerarius a Hierusalem, etc.	165.
[c. 1500].	Hermannus Torrentinus. Opusculum de generibus nominum, etc.	261.
[c. 1500].	Minorica elucidativa.	193.
[na 1500?].	Baptista Mantuanus. Opuscula quaedam moralia.	36.

GOUDA.

1. 2. Gerard Leeu. 1477—1484.

1481. 30 April.	Geesten of Geschiedenissen van Romen.	119.
1481. 6 Juni.	[Mayno de Mayneri]. Dialogus creaturarum.	192.
1484. 11 Juni.	Statuta provincialia et synodalia trajectensia.	247.

HASSELT.

1. 2. Peregrinus Barmentlo. 1480—1490.

1490. 2 Jan.	Hieronymus-boeck.	142.

LEIDEN.

4. 5. Hugo Jansz. van Woerden. 1494—1500.

1499.	Bonaventura. Vanden vier oefeningen der sielen.	72.

SCHOONHOVEN (DEN HEM, BUITEN).

1. Fratres S. Michaelis. 1495—1500.

1499. c. 1 Febr.	Breviarium Windeshemense.	75.
[1499. 28 Febr.?].	Breviarium Sionense.	74.

UTRECHT.

2. Nicolaes Ketelaer en Gerard Leempt. 1473—1474.

[c. 1473].	Reinardus Vulpes.	231.
[c. 1473].	Vigellus. Speculum stultorum.	270.

7. G. t. (G. L.?). c. 1480.

1480. 30 Mrt.	Otto van Passau. Boeck des gulden throens of der XXIV ouden.	209.

ZWOLLE.

1. 2. Peter van Os. 1479—1500.

1479.	Bonaventura. Sermones de tempore et de sanctis.	69.
1488. 15 Jan.	[Thomas Cantimpratensis]. Bienboeck.	256.
1488. 10 Nov.	Epistelen ende evangelien mitten sermoenen.	108.
[kort na 27 Oct. 1488].	Ordinancie des geldes.	207.
1489. 6 Nov.	Jacobus de Voragine. Sermonen op die evangelien.	160.
1495. 27 Mei.	Bernardus Claraevallensis. Sermonen.	47.
[c. 1497].	Eucherius. De contemptu mundi, etc.	109.

IV. BELGIË.

ANTWERPEN.

2. Gerard Leeu. 1484—1493.

[c. 1487].	Bernardus Claraevallensis. Tractatus de laudibus b. Mariae, etc.	49.
1487. 2 Aug.	[Conradus de Saxonia]. Speculum sermonum b. Mariae.	93.
1489. 12 Sept.	Proba, uxor Adelphi. Cento Vergilianus.	225.
1490. 6 Nov.	Historia calumniae novercalis.	146.

BRUSSEL.

1. Fratres vitae communis. 1476—1487.

[c. 1480].	Petrus Blesensis. Epistolae.	213.
[c. 1480].	Petrus de Alliaco. Quaestiones super I, III et IV Sententiarum, etc.	13.
1481. 9 Juni.	Bernardus Claraevallensis. Sermones de tempore et de sanctis.	48.
[niet na 1483].	Petrus de Alliaco. Tractatus et sermones.	14.
[c. 1484].	Bonaventura. Stimulus divini amoris, etc.	70.
[c. 1484].	Franciscus de Mayronis. Sermones de tempore.	114.

LEUVEN.

1. Johannes Veldener. 1474—1477.

[c. 1474].	Franciscus de Zabarella. Repetitio super capitulo Perpendimus, etc.	282.

2. Johannes de Paderborn (de Westfalia). 1474—1496.

[c. 1475].	Johannes de Lignano. De pluralitate beneficiorum ecclesiasticorum, etc.	167.
[c. 1475].	Aegidius Bellamera. Tractatus permutationum beneficiorum ecclesiasticorum.	42.
[c. 1481—83].	Guillibertus Tornacensis. Sermones.	138.
1483.	Aeneas Sylvius. Epistolae familiares, etc.	3.
[c. 1483].	Antonius de Butrio. Speculum de confessione, etc.	25.
[c. 1483].	Gerson. Alphabetum divini amoris.	123.
[c. 1483].	Petrus de Alliaco. De imagine mundi, etc.	11.
1485.	[Johannes Junior]. Scala coeli.	164.

8. Egidius van der Heerstraten. 1485—1488.

1487. 14 April.	Petrus de Alliaco. Libellus sacramentalis.	12.
1487.	Johannes Boccaccio. De claris mulieribus.	60.

V. FRANKRIJK.

LYON.

17. Johannes Trechsel. 1489—1498.

[na 12 Sept. 1494].	Guilielmus de Ockam. Dialogus adversus haereticos.	203.
1495. 16 Juli.	Guilielmus de Ockam. Opus nonaginta dierum, etc.	204.
[c. 1495].	Guilielmus de Ockam. Compendium errorum Johannis XXII.	202.
1497. 24 Juni.	Robertus Gaguinus. De origine et gestis Francorum.	117.

PARIJS.

13. Guy Marchand (Mercator). 1483—1500.

1498. Febr.	Johannes de Sacrobusco. Sphaera mundi, etc.	169.

21. Johannes Higman (met Wolfgang Hopyl). 1488—1500.

1496. 22 Juli.	Jordanus Nemorarius. Arithmeticae libri X, etc.	171.
1497. 30 Nov.	Missale Trajectense.	194.
1500. 1 Sept.	Johannes de Sacrobusco. Sphaera mundi, etc.	170.

34. Felix Baligault. 1492—1500.

[c. 1495].	Publius Faustus Andrelinus. Livia s. de amorum libri IV.	18.

40. Pierre Ledru. 1494—1500.

[c. 1500].	Rubricae totius iuris canonici et civilis.	238.

43. Etienne Jehannot. 1495—1497.

	Brocardica iuris.	76.
	Flores legum.	112.

AANTEEKENINGEN OVER DE LETTERTYPEN.

(De drukkers in alfabetische orde; het cijfer tusschen haakjes geeft aan, in welk nommer van de catalogus de afwijking is opgemerkt. Wanneer letters van initialen en rubriekteekens tusschen vierkante haakjes staan, komen ze niet in het TR. voor. Het teeken ° in de catalogus verwijst naar deze Aanteekeningen.)

Aldus. Zie Manutius.

Benalius, Bernardinus. Type 26 (zie Pl. IV), aldus in overleg met Prof. Haebler benoemd, ontbreekt in het TR.: antiqua, Q / u; 20 reg. = 85—86; gewone h; y met dwarsstreepje; teeken voor que no. 9 (zie TR. II 1, S. XII); R̷; geen teeken voor us (?); divies dubbel, ook enkel, groot (210).

Drie initialen [d], [e], [f], niet in TR.: [d], volle lombard, c. 11 mM.; [e], letters met ranken, grover dan init. b, wit op zwart in lijst met enkelvoudige rand, 38-40 × 44-48 mM.; [f], letters met zwarte ranken, niet in lijst, c. 16 mM. (153).

Breda, Jacob van. Type 1 heeft, afwijkend van TR. III 2, 28—29, twee soorten h, met en zonder doorn (226, 243, 268); zie verder Paffraet, type 1.

Twee rubriekteekens ontbreken in het TR., [γ] en [δ]: de eerste heeft groote gelijkenis met rubr. γ van Quentell, is gebruikt bij type 7 (5, 251, 252, 261); de tweede lijkt sterk op rubr. α, maar is grooter, c. 4,5 hoog, is gebruikt bij type 6 (62) en bij type 8 (36, 40, 41, 165, 193, 251, 252, 261).

Initiaal [a], volle lombard met parels, 8—9 hoog. Niet in TR. (36).

Furter, Michael. Type [9] moet aan de typen van Furter worden toegevoegd, indien de nommers 113 en 278 met recht aan hem zijn toegeschreven. Heeft M[49] 71—72, groote gelijkenis met Amerbach 22 en Kesler 10; is type 71 BMC. (113 en 278).

Gran, Heinrich. Het rubriekteeken [α] ontbreekt in het TR.: rond, dik, korte punten, wit vrij breed, gebruikt bij type 5 (63).

Hamann-Herzog, Johannes. De initialen [r] en [s] ontbreken in het TR.: de eerste, volle lombard met parels, c. 3 hoog; de tweede evenzoo, maar c. 9 hoog (129).

Heerstraten, Egidius van der. Het rubriekteeken [α], niet in TR.: punten lang, wit smal, bij type 2 (12).

Higman, Johannes en Hopyl, Wolfgang. Drie initialen [a], [b] en [c] ontbreken in het TR.: [a], volle lombarden, enkele met parels, 2—3; [b] volle lombarden met parels, 5—6; [c] ,volle lombarden, de meeste met parels, c. 10 (194).

Het rubriekteeken [ζ] ontbreekt in het TR.: lange punten, eenigszins uiteenloopend, gebruikt bij type 15 (194).

Husner, Georg. Zie Jordanus.

Jehannot, Etienne. Initiaal [d], niet in TR.: volle lombard met parels, c. 6 hoog (112).

Jordanus de Quedlinburg, drukker van de (= Georg Husner). Zie over deze drukker *Inleiding*, blz. XII. De splitsing in typen 4 en 5 van het TR. I, 186—187, naar d e U met een zonder streepjes, is niet altijd vol te houden: hier komen in twee

drukken de beide U's door elkaar voor (130, 197). Zie hierover ook Roos 101. In de BMC. beide typen samen als type 80.

Knoblochtzer, Heinrich (Straatsburg). Initiaal [r], niet in TR.: hiervan één X in lijst, 27 × 27, eenvoudige contour-lombard (4).

Het rubriekteeken β ontbreekt in TR.: korte punten, gebruikt bij type 3. Aldus benoemd in navolging van de GKW. Pr. 289 (4).

Koberger, Anton. De initiaal [c], niet in TR.: volle lombard met parels, c. 3 hoog (77).

Het rubriekteeken [β] ontbreekt in het TR.: twee vertikale streepjes, c. 3 hoog, met een doornvormige verdikking aan de linkerkant van het eerste; gebruikt bij type 5 (9).

Koelhoff, Johann Sen. De rubriekteekens [α] (26, 124, 168, 187, 199, 257, 267, 274), [β] (196, 248) en [γ] (121, 196, 248) ontbreken in het TR.: het zijn dezelfde, die later door zijn zoon gebruikt zijn en bij Koelhoff Jun. in het TR. beschreven zijn.

Ledru, Pierre. Type [4], niet in het TR.; heeft waarschijnlijk M^{60}, 10 reg. = c. 95, groote gelijkenis met type 1 Bocard en Baligault, die gereproduceerd is TFS. 1903 mm., mogelijk ook met type 6 Jehannot. Hier slechts één regel, titel (238).

Initiaal a heeft, afwijkend van TR., parels (238). Initiaal [e], niet in TR.: volle lombard, c. 4—4,5 (238).

Het rubriekteeken [γ] ontbreekt in het TR.: gelijk aan rubr. β van Jehannot (hier voorkomend in de nommers 76 en 112); is gebruikt bij type 2 (238).

Leeu, Gerard (Antwerpen). Initiaal [i], niet in TR.: lombard zonder parels, 3—4 hoog; zie reproductie TFS. 1901 Ef. (49, 93, 146).

Rubriekteeken [δ] ontbreekt in het TR.: heel klein, 2,5 hoog, punten iets uiteenloopend, gebruikt bij type 5 (49, 93).

Rubriekteeken [ε], niet in het TR.: zelfde vorm als γ, maar kleiner, 3,5 hoog, gebruikt bij type 5 (146).

Signet [IV], niet in TR.: 't kasteel van Antwerpen, c. 130 hoog; zie reproductie HMT. pl. 105 [60] (93).

Leeu, Gerard (Gouda). Signet II heeft niet de letters GL (119, 192).

Manutius, Aldus. Type 7, een Grieksche type, aldus benoemd in navolging van MW. 312; zou ook type 1, 1* of 9 kunnen zijn (162).

Rubriekteeken [α], niet in TR.: gebruikt bij type 2, zie beschrijving MW. onder 311 (162).

Meidenbach, Jacob. Type 3 met init. a (in 151) is klaarblijkelijk een houtsnede; zie ook BMC. I, 44.

De initiaal [b], niet in TR.: volle lombard met parels, 6—7 (135).

Het rubriekteeken [α] ontbreekt in TR.: veel gelijkenis met rubr. γ van Koelhoff Jun., de punten uit elkaar loopend; gebruikt bij type 1 (135).

Paderborn, Johannes de, de Westfalia (Leuven). De onderscheiding in typen 1^a en 1^b van het TR. III 2, 274—275, naar de twee vormen van A, gaat niet altijd op; in twee incunabelen komen beide soorten van A voor (42, 167).

Initiaal [g] ontbreekt in het TR.: volle lombard, c. 4 (in fig. VII van 11).

Paffraet, Richard. Type 1 heeft, afwijkend van TR. III, 2, 28—29, behalve de gladde h ook h met kleine doorn (20, 51, 90, 97, 161, 181, 185, 242, 276). Aangezien type 1 van Jacob van Breda ook beide soorten h heeft (zie ald.), vervalt dus de onderscheiding, die het TR. voor beider typen geeft. Ik heb getracht eenig ander verschil tusschen deze twee typen te vinden; het voorloopige resultaat draag ik hier over aan wie meer drukken, vooral gedateerde en geteekende, van Paffraet en Breda kan vergelijken (zie hierbij Pl. III; HMT. 64 [112]a en 66 [114]a, en TFS. 1909 z. en aa.). In 't begin van zijn drukkerstijd heeft Paffraet een teeken voor us (ᵒ) gebruikt met lange staart, die gewoonlijk tot onder de lijn uitsteekt (20, 51, 90, 97, 181, 185, 276; zie

Pl. III*a*). Later is dit vervangen door een veel kleiner teeken, dat de lijn niet raakt (zie Pl. III*b*). Wanneer deze verandering is geschied, kan ik niet precies nagaan uit gebrek aan gedateerde drukken; 't tweede teeken komt hier reeds voor in een druk van 1483 (161) en in een ongeteekende (242), door CA. dus misschien zeer terecht c. 1483 gedateerd. Bij Breda komt in de drukken, die ik tot mijn beschikking heb, nooit de eerste, maar altijd de tweede vorm ꝰ voor. Om die reden heb ik dan ook Rudolphus de Langhen, Historia de urbis Hierosolymae excidio etc. (181), waarin de eerste vorm van ꝰ voorkomt, aan Paffraet toegeschreven en vóór 1483 gedateerd, afwijkend van CA., die het bij Breda indeelt. In één druk van Breda (268) komt af en toe nog een tweede teeken voor us voor: laag, lange, bijna vertikale staart tot onder de lijn; duidelijk te onderscheiden van Paffraets eerste teeken (zie Pl. III*c* laatste regel).

Voor verder onderzoek vestig ik nog de aandacht op twee bizonderheden van de typen 1 van Paffraet en Breda. Het teeken voor que (qꝫ) komt in bijna al deze drukken vanPaffraet verbonden, tegen elkaar staand, voor (in 181 ook af en toe niet verbonden), maar bij Breda overheerschend nièt aaneen, beide letterteekens afzonderlijk; daartusschen echter een enkele keer wel verbonden.

In de eerste drukken van Paffraet zijn verder de letters ra, re, ri, ro, ta, te, ti, to zóó dicht aaneen gedrukt, dat men ze voor een ligatuur zou kunnen houden; vooral de ra is zeer opmerkelijk. Die eigenaardigheid komt voor in de nommers 20, 51 en gedeeltelijk in 97; echter niet meer in 276, blijkens een inscriptie vóór November 1479 gedrukt, zoodat Paffraet deze methode spoedig heeft laten varen.

Het rubriekteeken [γ], niet in TR.: vorm als rubr. α, maar grooter, 4 hoog; gebruikt bij type 1 (90). Het rubriekteeken [δ], niet in TR.: lijkt ook op α, maar kleiner, punten korter, bijna 3 hoog; gebruikt bij type 7 (10).

Scinzenzeller, Ulricus. De initiaal [i], niet in TR.: lijkt op init. d, maar kleiner, 10 × 10 (116).

Tacuinus, Johannes. Initialen [v], [w] en [x] ontbreken in TR.: alle drie volle lombarden, respectievelijk 6—7, 9 en 12—13 hoog; de eerste twee in 260, de derde in 239.

Een titelhoutsnede [C], niet in TR.: meester met drie schrijvers, twee rechts, een links; opschriften, links te beginnen: IOANNES BRI. — SALVSTIVS. — LAV. — OMNIBO. LE.; grootte c. 84 × 150 (239).

Westfalia, Johannes de. Zie Paderborn.

Wolff, Jacob, de Pforzheim. Type 8, aldus in overleg met Prof. Haebler benoemd, ontbreekt in het TR. Het is type 51 van de BMC. III, 776. Heeft M^{47}, 20 reg. = 51; niet te onderscheiden van Amerbach 27 en Froben 6. Volgens de BMC. alleen in het Diurnale Windeshemense gebruikt (102).

Initialen [g], [h] en [i], niet in TR.: 't zijn alle volle lombarden, respectievelijk 8, 5 en 3 hoog, [g] met parels, van [h] de meeste met parels, van [i] enkele met parels (102).

Zainer, Johann. De initiaal [p] ontbreekt in het TR.: een O met voorstelling van Alvarus Pelagius en spreukband, 72 hoog; zie BMC. II, 519: 4^a (16).

Zell, Ulrich. Type 1b heeft behalve de gewone T ook de T van type 2 met bijna vlakke vlag, die volgens BMC. I, 178 sinds 1472 in type 1b voorkomt. Hierop berust de dateering van 141 en 233.

REGISTER VAN DE NOMMERS BIJ HAIN EN COPINGER.

Hain	Deventer	Hain	Deventer	Hain	Deventer	Hain	Deventer
*152	3	*2845	48	*4162	43	*7392	116
319	5	2854	47	4186	256	*7412	117
324?	4	2864 }	49	4376	163	7416	118
*465 }	6	2865 }		*4420	79	7608	122
†466 }		2911	48	*4471	81	*7621	124
475	7	*2932	45	*4484	80	7634	123
*595	8	*2938	46	*4551	82	*7755	119
*643	9	*3065	53	*4762	84	7758	125
*780	145	*3164	55	*4766	260	*7773	126
*836 }	11	*3167	56	*4989	95	7791	247
837 }		*3173	54	*5189	87	*7815	199
*838	13	3175	57	5256	86	*7962	127
850	14	*3185	58	*5343	85	8008	128
852	12	*3218	24	5363	169	*8027	129
*871	15	3240	213	*5399	19	*8078	130
*891	16	*3248	59	5487?	156	*8246	137
*901	17	*3249	1	*5529	214	*8300	133
1085	18	*3251	198	5692	243	*8310	135
1147	101	*3262	197	5703	94	*8316	131
1234a	20	*3324	61	5826	215	*8319	132
*1243	22	3331	60	5894	97	*8323	134
*1261 }	23	3381	62	*6111	101	8332	138
1263 }		*3383	63	6125	192	8365	216
1264 }		3416	64	*6141	98	*8370	107
*1280	26	*3464	66	*6219	99	*8506	139
*1542	255	*3475	70	*6419	104	*8578	141
1549	28	3494	72	*6432	105	*8595	275
*1886	29	3512	69	*6462	106	8652	142
1923	31	*3540	{ 67	6656	108	*8672	143
1933	30		{ 68	6692?	109	*8724	146
*2008	33	*3549	71	*6717	110	*8755	147
*2085	32	3629	73	6906	225	*8772	148
*2178	34	*3644	257	*6924	235	*8802	149
*2421	38	3952?	75	*6937	236	*8887	150
*2485	39	*3996	218	6980	259	*8944	151
2756	42	*4006	223	7015	274	8976?	69
2796	51-52	*4013	77	*7063	111	*8997	152
*2807	153	*4103	100	*7300	113	9244	246
*2834	44	*4114	78	7349	93	9297	156

REGISTER VAN DE NOMMERS BIJ HAIN EN COPINGER.

Hain	Deventer	Hain	Deventer	Hain	Deventer	Copinger	Deventer
*9334	154	*12721	212	15812	267	2354	109
*9358	162	*12926	217	*15949	27	2396	170
9408	164	*13019	229	*16116	184	2457	243
*9413	168	*13041	115	16125	182	2537	112
9436	171	*13045	219	*16134	183	2862	136
*9438	172	*13121	221	*16158	278	2950	165
*9440	173	*13124	222	*16190	279	2953	140
*9539	178	*13357	224	*16191	280	3025	231
*9544	177	13432	227	*16207	281	3301a	195
*9564	175	13524	228	*16214	270	3655	188
*9580	176	13726	237	16262	282	4043	193
*9597	174	13874	232	*16291	122bis	4498	207
*9705	179	*13933	233			4544	206
*9769	258	*14067	230			4599	242
9895	181	*14070	103			4759	88
9908	166	14120	169	**Copinger**	**Deventer**	4767	220
10099	167	14121?	170			4898	226
*10241	186	*14233	239			5089	185
10253	187	*14484	240	51	2	5207	170
*10315	189	*14668	241	94	4	5407	243
*10529	114	14728	149	143	144	5431	244
*10568	190	14768	251	202	274	5546	90
*10768	191	14768?	252	325?	4	5614	248
11172	193	14825	91-92	361	10	5779	254
11434	194	14915	245	388	14	5841	261
*11746	196	15046	247	489	21	6063	269
11901	200-201	*15067	249	829	37	6104	268
*11935	204	*15179	250	856	35	6246	272
*11938	203	*15208 }	253	860?	36	6254	273
*11941	205	15209 }		882	40	6259	271
*11946	202	*15237	170bis	883	41	6277	276
12026	280	15543	155	1157	65	6350	120
*12079	234	*15569	262	1333	75	6434	157
*12103	208	*15574	263	1348	76	6454	158
12131	209	*15674	121	1397	25	6466	159
*12170	210	*15699	264	1704	89	6546	161
*12379	211	15717	265	1851	96	6556	160
*12419	50	*15787	266	2014	102		

REGISTER VAN HERKOMST.

GretagMacbeth™ ColorChecker Co

4 5 6